

MIKSZÁTH
KÁLMÁN
ÖSSZES
MŰVEI

MIKSZÁTH KÁLMÁN
ÖSSZES MŰVEI 59.

MIKSZÁTH KÁLMÁN ÖSSZES MŰVEI

SZERKESZTIK

BISZTRAY GYULA KIRÁLY ISTVÁN

59. KÖTET

CIKKEK ÉS KARCOLATOK

IX.

1880. június — december

1989

MIKSZÁTH KÁLMÁN

CIKKEK ÉS KARCOLATOK

IX.

1880. június—december

1969

Sajtó alá rendezte
NACSÁDY JÓZSEF

Lektor
DOLMÁNYOS ISTVÁN

Magy. i. T. 3.
92,605

© Akadémiai Kiadó, 1969

A kötetért Csillag Vera munkája

A kiadásért felel az Akadémiai Kiadó igazgatója
Szerkesztésért felelős: Somogyi Béla Műszaki felelős: Fülöp Antal
A kézirat beérkezett: 1969. április 30. Terjedelem: 23¹/₄ (A/5) iv + 4 melléklet
Példányszám: 1800
69.67583 Akadémiai Nyomda, Budapest — Felelős vezető: Bernát György

1880

SZEGEDI NAPLÓ

T Á R C Á K

A BANKETT

Szombaton délután, mikor Szeged zászlaja ott lobogott a hídfőnél a szélben, nagy vihar kerekedett egyszeriben, kicsavarta Szeged színeit, s úgy odavágta a földhöz, mintha haragudnék erre az egész bekebelezési ünnepélyre.

S ez a nagy vihar lón az oka, hogy két nagy fával kevesebbet kaptunk, mint amennyit Torontál megye délelőtt átadott. Két nagy fát tövestől csavart ki a szél a vendéglő közelében. A mi kezünk között mindjárt pusztulni kezdett az új terület.

És ez igen rossz ómen volt, istenítélet, égi jelek. Két hajdúnk, ki a vármegye délceg, hetyke huszárjait fölváltá, még aznap becsípett — de ez már nem volt égi jel, — hanem rendes szolgálati szimptóma, aminőhöz az innenső parton hozzá van szokva minden türelmes lélek.

De mindezen természetfölötti tünetények a legkevésbé sem confundáltak, hogy a fazekakban ott ne rotyogjon a halpaprikás, — melyről Horváth Gyula azt jegyezte meg a banketton, hogy ilyenforma lehetett az az öt hal, amiből urunk Jézus Krisztus háromezer embert jóllakatott, legföljebb egy kicsit volt paprikásabb. Vaskos, összerepedezett kezek gyúrták a tésztát, mely túrós galuska alakjában lesz fölkerülő három vármegye urai részére.

Hiába, Novák József sokkal jobban tud toasztírozni, mint bankettet rendezni!

De azért mégis sikerült, mert már Nováknak az a tulajdonsága, hogy neki minden sikerül.

Ha Bret Harte volnék, őt kellene tekintenem a legkülönb »aranyásónak«, azzal a különbséggel, hogy míg a Bret

Harte aranyásói kiássák az aranyat, addig ő beássa az aranyat — a töltésbe.

Hanem az igaz, hogy sokkal is jobban tud töltést csinálni, mint toasztírozni.

Rossz szónok, pedig okos ember. Okos ember, pedig habarékpárti. Habarékpártisága legjobban kitetszett a deszszertnél, cseresznye, eper és groyi sajt egy tálban összehabarva, hordattak körül. A sajtnak eperíze volt, az epernek sajt szaga.

Jó, hogy a szegény Kecskeméthy Relli már nem él. Mert ezen »barbárság«, ha hallani talál felőle, szörnyen megrázta volna idegeit.

Hanem ezenkívül aztán minden jól ment. A jókedv általános volt, s a királyi biztos, kiről azt mondta valaki, hogy ottléte éppen olyan lesz e kisebb társaságban, mintha valami szép leány ülne ott, minden szem, minden figyelem oda lesz irányozva — azzal a különbséggel, hogy senki sem fog benne gyönyörködni, a királyi biztos bebizonyította, hogy annyira vitte a nagyúri rutint, miszerint tetszés szerint tudja magát láthatatlanná tenni. Ott volt és mégsem volt ott: nem rontotta el senkinek a mulatságát — ami pedig nagyon nehéz dolog egy királyi biztosnak — Szegeden.

A fődött bódé, melyet a rossz idő miatt mulatságát elhalasztott dalárdától örökölt a társaság, igen kényelmes menedéket nyújtott, de csak az eső ellen, a toasztok ellen nem.

A lombok suttogtak odakünn, a fák gallyai hajladoztak, mind megannyi hintázó kísértetek a levegőben. Sötét árnyékuk az éjnél feketébb ugráló foltokat vetett a füvekre.

S míg odakünn a fák suttogtak, azalatt stentori hangon peregtek alá a toasztok. A legtöbbbe bele volt szőve az anya kebeléről letépett új terület, melyet most a mostoha anya tűz föl keblére brosstűnek.

Horváth Gyula azt a városi tanácsnokot köszöntötte föl szellemesen, »aki nemsokára, úgy lehet „hajadonfövel” fogja szolgálni a várost«, mert nem lesz kalapja, amit viseljen.

Majd megint azt a másik tanácsnokot, *Szabadost*, aki ellenkezőleg, a közügy érdekében sok ideig két kalapot is viselt.

Horváth Gyula még egy harmadik toasztot is mondott a királyi biztosra, oly közvetlen egymásutánban, hogy igen közelfekvő dolog volt tréfából ráfogni, hogy tizenkét kész toasztja van a királyi biztos egészségére, ezek pedig fölszlanak rövid, középszerű és hosszú toasztokra.

Most az egyszer a legrövidebbet mondta el.

De bizony elmondhatta volna mind a tizenkettőt, s szívesen döröghette volna valamennyire az »éljen«-t Szeged városa, arra a férfiúra, ki oly szerényen ült ott az asztalfőn, mintha valami polgári lakodalomban lenne, amelyben az az ő egyedüli érdeme, hogy a házas felek egyikével véletlenül ismeretségben áll, s az őt is meginvitálta.

Nem látszott meg semmin, hogy ez a nap is egyike az ő diadalnapjainak, hogy ez az egész bekebelezés az ő érdeme, s ezt az érdemet ünneplik itt. Pedig úgy volt, vagy úgy kellett volna lennie, hanem mintha szándékosan kisebbre lápttatott volna az az érdem, az egész bankett kicsinynek, szerénynek és zajtalannak lett rendezve, s egy nagy népszerűségi tőke dobatott el kiaknázatlanul. Amiért csak az menti Tisza Lajost, hogy a gazdag ember pazarolhat.

Azt az impressziót tette az egész mulatság, mintha nem is a Tisza ünnepe lenne: mikor eltávoztunk, mindenki azt hitte, hogy tulajdonképpen ebben az egész dologban legföljebb a szomszédjának tartozik köszönettel, amiért hallgatta vagy mulattatta a bankett alatt.

Pedig mily fekete hálátlanság. Elfeledkezni a szakácsról! Mert nézzük csak a történelmet, s meglátjuk, mennyire becsülik népek, királyok. Ott van mindjárt a maga szegénységéhez képest a legbölcsebb fejedelem Milán, akinél olyan rossz fizetésük van a generálisoknak, hogy a feleségeik a Nathália fejedelemasszony elkopott ruháit viselik, — hanem azért a főszakácsnak 8 ezer forint úri fizetése van. De hát igaz is. Verekedni csak minden tíz évben verekedik az ember, de minden nap eszik.

Nagy portentum a szakács mindenütt, ahol civilizált gyomrok vannak.

Különösen nagy a bankettnél.

S éppen ezért zárom be az ő emlékével e különös leírást, s avval, hogy az égi jelek és természetfölötti tünemények,

amikről elől szólottam, mind jóra fordulának az éj óráiban. A kritika, mely előbb fejét fölvetette, egészen elnémult, ételek, borok elcsúsztak, a szakáccsal mindenki ki volt békülve, piros arcok és élénk szemek mosolyogtak egymásra, s némely lábak alatt mintha a föld inogna.

S íme, ide vergáltak az égi jelek, a vihar, a letépett zászló, a kicsavart fák. A természet megérezte a bekövetkező földrengést.

A NÉPKERTI BAZÁR

(Kép a jövőből)

Van dolga az ollónak . . .

Hohó! jámbor olvasó, valahogy azt ne hidd e bevezetésből, hogy a lapszerkesztésről akarok beszélni . . . ez egyszer magasabb szárnyakat ölt a múzsám, s aranyos abrakot tégy a pegazus válójába . . .

Mert hát azért nyikorog az olló, zakatol a varrógép, hogy eszmékké alkossa át azokat a tarka-barka szövegeteket, melyeket *Kiss* (sans *Alter*) és más kereskedésekben válogattak ki nagy fejtörés és sokszor megváltoztatott megállapodások és egy végleges megállapodás folytán mamáikkal együtt a szép lányok.

A *Kiss D.* cég (alias a szegedi Monaszterly és Kuzmik) boltja valóságos Mekka volt e héten. Az üzlet bezárt, fényes ajtóüvegei mögött szebbnél szebb fejek voltak láthatók.

Úgy zarándokoltak ide a szép hölgyek, mint hajdan Helvécia regényes völgyeibe a trubadúrok, hogy ott anyagot, hangulatot találjanak költeményekhez, tündérregékhez.

Valóban, e szövegetek, mik lomhán terpeszkedtek ott a polcokon, s miket durván hányt-vetett a boltossegéd, életet öltenek, suhogó szoknyák alakjában lépnek élénk, búbajos derekakat szorítanak össze, vagy bársonysima karokat takarnak el — (az átkozottak!). Ami igazi szép az égen innen, az mind odakölcsonzi az alakját e kender-, vagy len-szülötteknek, s ebben az alakban ők a *formáknak költészete*.

Gondolatok, amik szelidek, légiesek, mint a lehelet; gondolatok, amik ingerlők, velőt égetők, mint a titkos bűn;

gondolatok, amik melegek, gyönyörködtetők, mint a fény, és amik igézők, ártatlanok, mint a virágillat.

Öltözetek, gondolatok. Eszmék szavak nélkül, szavak eszmék nélkül.

Én már nem gondolkodom. Non cogito, ergo non sum. Ha nem gondolkozom, nem létezek.

Ti azonban, kik el fogjátok olvasni ezeket a gondolatokat 19-én a Népkertben, jó lesz, ha olvasás közben bele-néztek abba a nagy szótárba is egyszer-kétszer, melynek a neve »Élet«. Ott ezeknek a gondolatoknak olyan különös az értelme, mint a Petaud király udvarában a »Girandole hercegnő nyelvtana«.

19-ike! Milyen nap!

Ha a mohamedánusok a Hedsirától számítják az időt, a mi fiatalságunk, csak tizenkilencedikéig számítja azt. Ami még ezen túl fog megtörténni Európában, az már mind csak mellékesemény, amely az ördögöt sem érdekli már.

Ahol csak egy kávéfőző van a városban, a mellé most minden délután akad egy asszony, s amennyi asszony csak van a városban, az mind a népkerti bazárról beszél.

Hogy lesz, mint lesz. A »Trattner—Károlyi Naptár« szép időt jósol, a Burgerné kalendáriuma is, az »Athenaeum Nagy Naptára« nemkülönben, csupán a »Miskolci Kalendárium« csak odahaza, az ő vármegyéjükben érvényes.

Ezer meg ezer kérdés merül föl.

Két sátor lesz fölállítva a téren. Az egész olyan kinézésű lesz, mint egy nagy tábor csupa merő odaliskokból. Vajon mi lesz a legkelendőbb cikk e vásáron, hova minden vevő ugyanazzal a szándékkal megy, hogy ő húzza a rövidebbet az »árulókkal« szemben?

Legtöbben a szivarhoz vágnak, mert semmi sem vonzóbb a férfiakra, mint a szivar. A férfiak a füstnél csak az asszonyok szerelmére adnak még többet. Két nagyon rokon fogalom.

A virágoknál virág a virágot, kölcsönösen árulják egymást a különböző tón nőtt virágok. Lesz ott bőven minden, fehér rózsa, piros rózsa . . . szőke leány, barna. Két szép ellentétnek csak *Pillich Ilonkát* és *Tolnai Mariskát* említem.

A leghálátlanabb hivatal lesz a cukrászat. Ki venne itt földi édességet, likórt, maraszkinót, ahol az égből van lelopva a menü. A mitológiai istenek lakmároztak így! Juno hajfürtjeinek illatától lett részeg Pallas, ambróziát ivott Terpsichore leheletében Apolló.

Legtöbbet ér azonban a szerencsekosár. Itt vár a hölgyekre a legfontosabb föladat. A »Szerencsét« szolgálni nagy tisztesség. S a Szerencsének nagy szerencse, hogy olyan szép szolgálója lesz, mint Mayer Ilonka.

Kár, hogy nem tudom, kik lesznek még ide beosztva. – Úgy gondolom, *Huszka Ödönné, Lázár Györgyné* úrhölgyek, *Zsótír* Mariska és *Abramovits* Vilma kisasszonyok. Mert ha van valami ördöngösség a sorshúzásban, szeretném úgy vezetni a kezeiket, hogy mindenkinek olyan nyereményt húzzanak ki, aminőt megérdemel.

Bakay Nándor hadd kapna egy tucat *kijátszott kártyát*, Tisza Lajos egy *messzeldátót*, Pálffy Ferenc egy *íbresztő órát*, Komjáthy 10 üveg Marienbadi vizet, Pillich Kálmán hadd nyerne a beküldött tárgyak közül *két kulacsot*, s egy elavult évfolyamát a Jókai által szerkesztett »Igazmondó«-nak.

Horváth Gyulának legjobb hasznára válnék egy *számológép*, Rónay Bélának egy piperetükör, *Végh* Aurélnak egy sótartó attikai sóval. Jankovich Miklósnak pedig egy font tépés — a párbaj-sebeire.

Ezt pedig azért kívánom ilyen buzgón a biztos tanácsnak, mert, udvariasság udvariasságért, minden ellenvetés nélkül vették meg azt a néhány jegyemet, aminek eladásával a Nőegylet megtisztelt. Magamat illetőleg ugyanis meg vagyok győződve, hogy egy »fogkefével« figuráz ki Fortuna.

De kapjunk mi akármit, az csak tréfa dolog, fő az, hogy a Nőegylet kapja meg, amit kíván, a nagy jövedelmet.

Bizony ráférne, mert sokat vesztett az árvíz által, s az ő vesztésében sokat vesztek a humanisztikus célok.

A Nőegylet az összes szegedi egyletek között kiválik abban, hogy a legtöbb élet van benne, hogy ez az élet egész ízében közhasznú: kötelességek, kedvezmények nélkül.

Két év óta figyelem tevékenységét, már amennyire nekem lehet, kinek elméje el van bénítva percsórai kérdésekkel, kisajátítási ügyekkel, Gladstone politikai terveivel, Kom-

játhy Béla adomáival, két év óta figyelem, s meg szoktam becsülni — pedig ellensége vagyok annak a törekvésnek, hogy a nők is belekontárkodjanak a közügyekbe.

A jótékonyság azonban olyan közügy, mely először valamikor alkalmasint női szívben fogant meg. Ami pedig abban a nemes talajban fogamzott, az az övék; növesszék ők, az az ő érdemük, diadaluk legyen.

Mi csak segítsük ebben. Ami különben ez alkalommal nem fog elmaradni, mert általában olyan a hangulat, hogy a 19-i bazár és juniális okvetetlenül sikerülni fog, s e hangulat megteremtésében, főleg a Nőegylet derék elnöknőjének, *Wöber Györgyné* úrhölgynek van érdeme. Önélküle talán elaludt volna a szép mulatság terve és a vele összekötött jó cél. Míg az ő tevékenysége és ügyesen inszcenírozó keze alatt most olyan hullámokat ver a szegedi társadalmi életben, mint egy tenger.

S ezen a tengeren nem fog hajótörést szenvedni senki, de még csak tengeri betegséget sem kap. Az »ijedtség«, mely a *nem jó kedvű adakozókat* elfogta, legalább is fölösleges, mert mint értesülök, az áruló hölgyek egyikének sem lesz *szabad keze*, (»honni soit qui mal y pense«) hanem a »szabott ár« lesz *mindenre*, (még egyszer honni soit qui mal y pense .).

S a tenger fenekén — hogy a nem éppen sikerült hasonlat mellett maradjak — színes kagylók, fényes kavicsok és drágagyöngyök lesznek.

Ki tudja, nem-e sikerül a szerencsésebbeknek és vállalkozóbbaknak fölhozni egyet-egyét, s eljutni vele a kikötőbe?

Abba a *kikötőbe*-e, mely a *fej-bekötésből* áll?

A HÉT TÖRTÉNETE I.

Apróságokról ismerni meg a delnőt — mondja egy francia —, de ez a jeles mondat áll az időre is. Az idő megítélésében is nagy hasznunkra válnak az apróságok. Azok a jelentéktelen hétköznapi események, melyeknek semmi érdeke nincsen, melyek nem vernek föl hullámokat, melyek olyanok, mint a rögök az úton, egybe-egybe minduntalan megakad lábunk, anélkül azonban, hogy ez föltűnne nekünk, vagy hogy csak figyelemre is méltatnók.

E hét története alig különbözik valamiben a többitől, mert hiszen semmi egyéb az év, mint egy nagy fa, s levelei a napok. Levelek, melyek alig különböznek egymástól, csakis a figyelmes szem képes észrevenni rajtuk elűtő sajátságokat: az egyiknek talán leperzselte széleit a napsugár, a másikat a por lepte be sűrűbben, mint a többit.

Hát mi történt Szegeden egy hét óta? Semmi és mégis mennyi minden! Ki tudja, hány életregény, hány tragédia magva lett elvetve hat nap óta az emberek között, kiken semmi különbséget, semmi változást nem lehet észrevenni az utcán, mert az emberek, mint báró Eötvös József igen jól mondja, olyanok együtt, mint a kulcsosomag, társaságban vagy künn, egyformán csörögnek össze, míg odahaza minde-
nikük más-más zárba nyílik.

Dehát az emberek apró-cseprő bajaival nekünk semmi bajunk. Minket csak a közügyek érdekelnek, s itt bizony érezhető már a »saison mort« közeledése: árnyékát nagy körvonalakban veti előre. A nagy meleggel jön a nagy unalom is.

Újszegedet bekebelezték. A Népkert föl lett Virághozva. Tudniillik Virágh biztos felügyelete alá helyeztetett, — s most már legalább ott sem lesz rend, aminthogy úgy is illik, hogy egy park, melyben szerelmes párok is sétálnak, hol sóhajok lebbenek el, szívek mozdulnak meg, lehetőleg költői legyen — s a rendetlenség az már magában véve is költői.

Vasárnap meg volt a polgári dalárda táncvigalma, melyre Tisza Lajos is megjelent, mégpedig még a vigalom kezdete előtt, mert Tisza Lajos is azt tartja, hogy a pontosság a fejlődelinek udvariassága, s bár ő nem is fejedelem, de minden-
esetre reprezentánusa.

Nulla dies sine linea. Amiért hétfőn, kedden aztán nem történt semmi, az a rettenetes szörnyeteg, melyet »kíváncsiságnak« neveznek, annyira megharagudott a világ lomha forgására, hogy összeszúrta a levelet Pletyka kisasszonnyal, s két napig kéjelegtek tragikus és iszonyatgerjesztő eseményekben — amik mind a képzelet világából voltak ide hozva.

— Véres párbaj volt.

— Kit öltek meg?

— X. kapitányt.

— Szegény kapitány! Hallatlan brutalitás! Ez bosszút kíván!

Megint új hír jött.

— X. kapitány nem halt meg, — semmi baja.

— Valóban sajnos, hogy nem halt meg. Eszerint tehát nem történt semmi?

— Dehogy nem, a párbaj okvetlenül megtörtént, Y. biztosi tanácsos verekedett, az tény, de nem X. kapitánnyal, hanem alkalmasint B. főhadnaggal.

Megint új hír.

— A párbaj csakugyan megtörtént, de sem Y. biztosi tanácsos, sem B. főhadnagy nem verekedett. Hogy párbaj történt, az biztos, de hogy kik verekedtek, azt voltaképpen nem lehet kitudni. Az egész olyan titok, amit senki sem tud.

A levegő e rémes párbajhírrrel volt szaturálva. A deszki erdő híressé lett, mindenki arról beszélt. Emberek akadtak, akik látták a vértócsát, még akkor is párolgott, hallották a lövést. . . Sőt még a haldokló áldozat hörgését is feléjük hozta a hajnali szellő, mert hajnalban volt a duellum, — csak a halott nincsen sehol.

Pedig milyen érdekes lenne! Mekkora interpelláció kerekednék ebből a Bakay szájában, s milyen hatalmas demonstráció a brutális biztosi tanácsos áldozatának koszorúkkal borított koporsójánál.

A megölt polgárt milyen jóízű dolog lenne megsiratni!

A kedv megvolna hozzá, de a megölt polgár hiányzik.

Közvélemény! Királyok réme, milliók haragja és öröme, te úr mindenek fölött, de sokszor is megbámulom s megcsókolom mély tisztelettel főséges arcodat, hanem azután néha ösmerjük be, te sem viseled magadat jól, s ha botrányokra jön étvágyad, az igazság rovására csinálod azokat.

Pedig sokkal szebb lenne, ha inkább éhen maradnál.

LEVÉL A FŐVÁROSBÓL

A »saison mort« bekövetkezett, gyalázatos hőség, az emberek menekülnek a falukra, csak a szegény miniszterek izzadnak, kik közül legtöbbet izzad Ordódy, mert az új seprő jól seper.

Ordódy önöket, szegedieket sokkal jobban érdeklí, mint a többiek, mert a közlekedésügyi miniszter egy év óta, legálabbis felerészben, »szegedi miniszter«.

Ordódy nagy buzgalommal látott hozzá hivatalos teendői tanulmányozásához. S ha vasszorgalma, mellyel behatolni igyekszik nehéz állásának ágbogaiba, továbbra is megmarad, bizvást pótolni fogja — amit Széchenyi óta nélkülöz Magyarországon e szakban — a lángelmét.

Nyilatkozataiból fölemlítem azt az egyet, hogy az önök »tengeri kígyója«, a percsórai kérdés nagyban foglalkoztatja, s mindenekelőtt, úgymond, ezt szeretné elintézni. Ez lesz a »remek«, amely után elhelyezkedni óhajt azon nyolc tagból álló klikkben, mely az ország bőrét kicserezni van hivatva.

De térjünk el az unalmas dolgoktól, melyeknek sikeres elintézése inkább függ Pallavicini örgróf nagylelkűségétől, mint Ordódytól; hanem ehelyett fecsegjünk inkább egyébről, ha apróbb is, de nem ennyire unalmas tárgyakról.

Nos, kezdjük a híres embereken. Beszéljünk az »örök szereplők«-ről, Blahánéről, Verhovayról.

Hogyan kerülnek össze ók ketten? — fogja a nyájas olvasó kérdeni, a szelíd, galamb és a vérszopó tigris! A nemzet csalogánya és a nemzet Robespierre-je?

Hát bizony, ahogy a forgószél összekavarja a galagonya levelét a cipruséval, s egymás mellett röpködnek a levegőben: a napi beszélgetés e két név körül fűződik.

Verhovay egy új párbaj előestéjén áll. A közönség kíváncsi, ki fogják-e híni a Hoitsy Pál esete miatt, vagy az egész csak üres lárma. Különböző variációk keringenek efelől s bejárják a kávéházakat; éppen az ismétlődik itt, ami a múlt héten történt önöknél eredetiben.

Nyegle hírhajhászok szájról-szájra adták a legújabb eseményt, Verhovay agyonlőtt egy generálist. Más verzió szerint Verhovayt lőtte agyon egy alezredes. Szegény Verhovay! — tehát nem kerülhette ki a sorsát!

Pedig hát Verhovay ezalatt kényelmesen és jó egészségben utazik hazafelé a Zemplén megyei Legenye-Mihályiba, édesapja, a »jó öreg kocsmáros« látogatására.

A jó öreg kocsmárosnak, tudom, nagy öröme lesz fiában, sehoggy sem akarja elhinni annak tüneményes emelkedését —, talán álomnak nézi az egészet, ő, aki uraknál szolgált azelőtt mint szakács, s mindig fensőbb lényeknek tekinté az uraságokat, mint még a követeket —, hogyan szokjon bele ő abba, hogy az ő fia most még a fölséges diétán is számottevő »nagy ember«.

Csak nem akarja elhinni, s mikor párbajsebe jobbra fordulván az egész ország üdvivalgása közt épült, napról-napra múlóban az életveszély, gratuláltak jó barátai az otthon aggódnó jó öregnek, hogy íme, ha már megélt, most lesz még csak igazi nagy ember a fiából.

Az öreg a fejét csóválta nagy szomorúan.

— Sohase lesz abból semmi.

— Miért? — kérdezték csodálkozva.

— Azért, mert nem tart az urakkal.

Verhovay újabb afférja mellett a Blaháné búcsúföldre képezi a legújabb eseményt. A kedves fülemile elhagyja a várost a nyárra, oda megy, ahová méginkább való, csalitos ligetbe, hegyi patakok mellett, két hónapig fog epedni utána az árván maradt főváros.

S hogy ím elnémult a fülemile s elnémult a politikai csatározások, fájdalom, ízléstelen lármája, a néma csendben és az unalom közt végre kikelt a földből a Jókai által karácsonyi tárcájában elvetett mag. Ugyanis ekkor jajdult föl Jókai a magyar szépirodalom pusztulása fölött. Elmondván, hogy a magyar szépirodalom egy *temető*. S ő ebben a temetőben egyedül lakik. Nem kellemes az neki sem. Megpendítette a gondolatot, hogy föl kellene azt a régen annyira virágzó magyar szépirodalmat újra támasztani.

S íme, két olyan nevezetes momentum történik, mely a csüggedőkben is reményt ébreszt. Egyik a Jókai által összehívott értekezés, mely népies nyelven írt irodalmi művek kiadására összeállott konzorcium, előkelő és gazdag emberekből. Célja az, hogy az író művét tisztességes honorárium mellett adhassa ki, s hogy a selejtes dolgok kiszorítsanak a nép kezéből; a másik örvendetes mozzanat az Abafi Lajos vállalata, mely az összes szépirodalmat felöleli, s mely két részre oszlik, a *regénycsarnokra*, mely csak eredeti regénye-

ket közül, s *szépirodalmi könyvtárra*, mely a beszély s egyéb, a címnek megfelelő dolgokat foglal össze magában.[!]

Adja isten, hogy mind a két terv sikerüljön s eléressék a cél, a sokat pengetett irodalmi bajokon segíteni, s akkor elmondhatjuk, hogy az uborkaszazon szép gyümölcsöket hozott a nemzetnek.

A SZERETET

A szeretet! De hát hol van még? Maholnap már az is csak fogalom lesz, s minden talpalatnyi tért elhódít a leg-hatalmasabb úr: az önzés, az én, az aranyos borjú, a bálvány.

Csak úgy fognak beszélni az utódok a szeretetről, mint mi a mesebeli griffmadárról, hisszük is, nem is, hogy a felhőket takarta el óriási szárnya valamikor az őskorban.

A szeretetről is csak regék, hagyományok fognak szó-lani majd a jövőben, ha a föld szíve jobban kihűl az emberek szívével együtt.

Én is följegyzek e regékhez egyet: igénytelent, egyszerűt, de a szeretet melegét lehelőt, s bár pajkos, de megható emlékét ifjúkoromnak.

Az egyetemen kezdtem tanulmányaimat. Az úgyneve-zett »balekok« közé voltam sorozható, s e balekság sok kelle-metlenségbe ejtett. Mert baleknek azt nevezik az egyetemi polgárok, akin az öregebbek (a kozákok) lépten-nyomon kifognak, s akit minden kigondolható alakban lefőznek.

Elsején pontosan megküldték havi járulékomat szü-leim . . . A kozákok mindég jó eleve megszagolták a pénzes leveleket. Így történt most is, s volt gondjuk rá, hogy pénz-em már negyedikén az utolsó garasig elpárologjon. Mire költöttem, magam sem tudom. Részint elkölcsönöztem, ré-szint elkártyáztam. Egy rosszhírű kávéházba vezettek, s ott csábítottak rá a játékra.

Midőn másnap mámoros fővel fölébredtem, a rémület fogott el helyzetemre gondolva, mely egyike volt a legkét-ségbeesettebbeknek. Szállásom, kosztom fizetetlen, s én egyedül, rokon, ösmerős nélkül állok egy idegen nagyváros-ban. — Szüleim pedig igen keményen neveltek, szigorúak

valának, s valljuk meg, kissé fösvények; ők nem fognak engem kisegíteni, itt hagynak veszni nyomorultan, annyival is inkább, mert ez nem először történik, s mert atyám máris megígérte, hogy leveszi rólam a kezét, ha még egyszer valami »stiklit« követek el: pedig amit ő megígér, az nem üres szó, pontos ember, be szokta tartani.

Aztán milyen stikli! Ha még huszadikán költöttem volna el a pénzem, akkor talán számíthatnék, hogy kisegítenek pár forinttal, de így . . . negyedikén! ez már mégis sok.

Mindamellet mit tehettem egyebet, mint haza írni, rokonaim nemigen voltak olyanok, akik kisegítenének, neki-keseredtem tehát, s egy ügyesen költött és érzékeny levélben még egyszer, »utoljára« kértem szüleimet, hogy küldjék meg a hatvan forintnyi havi járulékomat, mert különben a Duna hullámaiba kell magamat temetni.

A levél elment, szívdobogva vártam, mi lesz a foganatja. Az utolsó szalmaszál volt ez, négy nap kellett, míg útját megjárta, s válasz jöhetett. E négy aggodalomteljes nap bizonyosan megőszített volna, ha nem lettem volna jóformán még gyermek.

De hadd beszéljem el sorban az eseményeket — úgy, ahogy történt odahaza.

Az én jó öregeim hatodikán kapták meg a végzetes levelet, délelőtt, apám megösmerte tetején az írást, mikor átadta a levélhordó, s vidáman kiáltotta be anyámat a kertből.

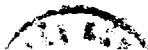
— Gyere be, anyjuk! A fiú írt!

— Nem-e beteg? — nyitott be anyám aggodalmasan, mert észrevette, hogy atyám arca a levél olvasása közben komorrá változik.

— Más baj van — mondá apám sötéten —, ebből a gyerekből nem lesz semmi. Rossz hajlamai vannak és rossz társaságokat keresett. A havi pénzét máris elpazarolta. Hatvan forintot kér . . . Najszén, csak azt lesse!

Anyám reszkető kezekkel vette kezébe a levelet, hogy ő is átolvassa, s ő szitkozódásokban tört ki.

— Ha elköltötte a pénzt, hadd koplaljon, hadd nyomorogjon. Azt mondom, apjuk, ha egyetlen árva garast, nem sok, küldenél annak az istentől elrugaszkodott kö-

lyöknek, mindjárt elhagyom a házat. Nem azért szerezzük a pénzt véres verítékkal, hogy az a pernahajder elposcsékolja!

Szegény jó atyám még jobban tüzelt, s megtörtént a »családi zsinat«-ban a megállapodás, hogy nem segítenek rajtam, hanem sorsomra bíznak, csináljak a jövő elsejéigi amit akarok.

Arcvonásaik, mint később kishúgom elbeszélte, oly ridegek, kemények és szigorúak valának e tanácskozásnál, mint a kegyetlen bíraké szokott lenni.

Még aznap délutánján a szomszéd városka felé ballagott Márton kocsisunk, midőn egy keresztútnál elébe bukkant a Panna szolgáló.

— Hohó Panna, hát te hová mégysz itt?

— Megyek a városba.

— Én is — mondja a kocsis.

— No, ez csodálatos, hiszen egyikünk is elvégezhetne volna ami dolog van. Ki küldte kendet?

— Engem a tekintetes úr. Hát téged?

— Engem meg a tekintetes asszony. Dehát mi az ördögért küldhették kendet?

Jaj, húgom, az nagy titok. Az úr rámparancsolta, hogy a világon senkinek se mondjam.

— Éppen én is ilyen parancsolatot kaptam a tensasszonytól. Tudja mit, Márton bácsi, ha már így áll a dolog, ne sajnáljuk egymástól a titkot, mert kéz kezet mos. Én elmondom a magamét, kend is a magáét, mi ketten úgysis tudjuk most mind a két titkot, ha elmondjuk egymásnak sem történik már több, úgysis csak mi ketten fogjuk tudni.

— Jól van no, Marcsa [!] húgom. Hát én bizony pénzes levelet viszek a postára az úrfinak, hatvan forint van benne. De el ne járjon aztán a szád, kivált a tensasszony előtt, mert ha az asszony megtudná, hogy az úr pénzt mert küldeni az úrfinak, lenne ám nemulass otthon.

Marcsa elnevette magát.

— Nem hiszem, Márton bácsi, mert én meg az asszonytól viszek hatvan forintos pénzeslevelet az úrfinak, s az is azt mondta, hogy ha az úr megtudná, a szemevilágát is kioltaná.

— No, már ezt aztán nem értem. Csak mondom én, hogy furcsa istenteremtései az úri perszónák, nehéz őket ki tudni!

... Íme nyájas olvasóm, a következőkben vázoltam azon meglepő és örvendetes esemény történetét, hogy a hónap 8-án az öreg »Majdán bácsi« ablakában a pénzes levelek között kétszer volt odaírva a nevem.

Két pénzeslevelem volt. Hatvan forint helyett százhusz ütötte a markomat.

Apám megírta, hogy *anyám tudta nélkül* küldi ezt a hatvan forintot, az utolsót, ami a ház tájékán volt, kis nővéremnek már cipőre sem maradt, mezítláb fog járni szegényke, amíg valahonnan kerül; anyám szinte, apám tudta nélkül küldi keservesen összekuporgatott filléreit, miket egy mentére gyűjtött magának: de inkább ő fog fájni a télen, mintsem engem éhezőnek tudjon.

Könnyek borították el arcomat, midőn a levelet elolvastam. Sírnam, de azt sem tudtam, örömben-e, hogy sok pénzem van, vagy bánatomban, hogy e nagy szeretetet, mely életemet bearanyozta — könnyelműségem miatt provokálni kellett.

AZ AMERIKAI KAPTÁNY

Nincs a világon nehezebb dolog, mint hallgatni annak, akinek valami mondanivalója van, s valamit mondani annak, akinek semmi mondanivalója nincs.

Fájdalom, az utóbbi helyzetben vagyok, s ha üres feleség lesz, amit a szíves olvasó az alábbi sorokban talál, arról nem én tehetek, nem én csinálom a hét eseményeit, én csak leírom, s bizonyára jobban szeretném önöket pikáns dolgokkal, rendkívüli frappáns helyzetekkel gyönyörködtetni, minthogy kijelentsem az idők méhének meddőségét, s bevalljam, hogy a napok nem hagynak semmi nyomokat. Az idő fájának a levelei nyomtalanul hullanak s elvesznek.

A lapokban többnyire ezeket olvassuk a szegedi életből: »telektömb«, »kiosztási kulcs« — »Tisza Lajos Stesser titkár kíséretében«.

S bizonyára csak három ember örvend azon óriás népszerűségnek Magyarországon, hogy minden reggel, midőn felébred, olvashatja magáról, hogy ő *utazott-e* vagy *megérkezett*, s ezek b. Fiáth, Szögyény Marich László és Tisza Lajos, akik egész életükben vagy megérkeznek, vagy elutaznak valahova. E három nagy utazó életrajzait kellene tán adnom e helyen, de én uram istenem, kit érdekelnének ők közelebről, akik minden embernek csak úti ismeretségei, s akik egész életükben semmi egyebet nem tettek, mint megérkeztek és elutaztak.

De hát akkor miről írnak én?

Oh, oh, hogy is nem jutott mindjárt eszembe a városban történt nagy esemény, hogy egy amerikai kapitány van itt!

Egy eleven amerikai ember, valóságos, megtapintható, járni-, beszélni tudó ember, egy rendkívüli csoda és raritás, mert ő az első ember, aki két év óta nem azért jön, hogy boldogítson bennünket, hanem azon nyíltan bevallott szándékkal, hogy mi szegediek boldogítsuk őt.

Mr. Brown megfordul az »Oroszlány«-ban, a »Hungária«-ban és minden úri helyen, ahol vendégek vannak, világos kék posztó kabátja és réz érdemjelek vannak rajta, melyeket csak a laikus szem nézhet aranynak, valamint kalábrisai kalapja a sárga bojtjal — nagyban felköltik iránta az érdekeltséget, s hullanak a forintosok a nagy Amerika polgárának gyanús fehérségű kezébe.

Különben az egész kapitány nagyon gyanús. Öreg fickó már, tar fejjel és összeesett tagokkal. Inkább néz ki valami korhely, elcsapott urasági kocsisnak, mint kapitánynak, mert hiszen lehetnek korhely kapitányok is, akiket a brandy túlságos élvezése, vagy más valamely szerencsétlenség ilyen helyzetbe hoz, s külsejüket elhanyagolttá változtatja át, hanem bizonyos úri magatartást és modort megtart az úr kol-dus rongyokban is.

Mr. Brown semmit se tartott meg abból: de bár gyanús ő mint kapitány, nem találom gyanúsnak mint ember [!]. Ő egy szegény jó ördög lehet, aki kissé ostoba. Arcáról kinéz az együgyűség, mert ha nem lenne ostoba, kinézése mellett nem mondaná magát kapitánynak, még ha valóban az is.

Mr. Brownak apró, savószín szemei vannak és madárhoz hasonlatos arca, mosolyog és szeretetteljes szelídséggel tekint az emberekre.

Engem kiválóan érdekel minden kalandor. S különösen Mr. Brown, aki az egyedüli reváns nekünk a mi embereinkért, akik Amerikába vándoroltak, hogy meggazdagodhasanak. Ő eljött onnan, hogy megélhessen. Mr. Brown ilyen eredeti vén fickó, s amennyire én kombinálom, olyan dologtalan lusta ember, aki inkább kerékbe töretné össze magát, mintsem egy szalmaszálat keresztbe tegyen.

A lusta emberek iránt nagy előszeretettel viseltetem, mert a tevékenység megvetésében van valami szuverén-jelleg, valami kolosszális. Tolmácsot kerestettem magamnak és szóba álltam Mr. Brownnal. Ahogy az tud hazudni, az valami megfizethetlen élvezet.

— Hogy jutott önnek eszébe Magyarországra jönni?
— kérdeztem tőle.

— Mr. Kossuth küldött engem.

— Ah, Kossuth Lajos? Tehát beszélt vele?

— Paduában találkoztunk együtt május elsején. Száz tallérommal tartozott egy szolgálatomért, amit még 1850-ben tettem neki.

— Megfizette?

— Százötven dollárt adott. »Ez a kamat, kedves Brown barátom, mert látom, hogy ön szegény ember, teljes mértékben megérdemli részvéteimet. Aztán úgylehet, nemsokára szükségem lehet az ön hadi tapasztalataira.«

— Hogyan, ezt mondta önnek Kossuth?

Mr. Brown sokat jelentően hunyorít a szemével.

— Ha beszélni akarnék, sir. . . Én istenem, ha én beszélni akarnék!

De ha nem akart is, mégiscsak kifecsegi:

— Bífsztekké aprítsanak, sir, ha nem igaz, hogy százezer puská van lerakva egy paduai ház pincehelyiségeiben. Sir, én még látni fogom önöket itt Szegeden, de akkor egy hadsereg is velem lesz. Igen, igen, mert a százezer puskához ember is van annyi. Legkésőbb ősszel itt leszünk, sir. Én istenem, ha én beszélni akarnék!

Az öreg fickó megforgatja fejét ilyenkor a peckes pléh-gallér közt . . . , s mikor már mindnyájunkról fölteszi, hogy azt hisszük, ő a Kossuth embere, előáll azzal a kéréssel, hogy segítsük föl egypár forinttal elhagyott állapotában.

S persze Szegeden mindenre van pénz. Még az öreg hazug Brownnak is, ha ugyan így nevezik.

Szeged tejben-vajban úszik, s aki idejön, azt is megfürösztik abban.

Kalifornia-híre támadt. Már a harmadik német Volks-sängerei jött ide aratni a legmagyarabb városba.

S míg a »Fővárosi Lapok«-ban azt olvashatni, hogy Szegeden a múlt napokban majdnem ezer forintot jövedelmezett egy mulatság, s ma megint egy tornaünnepély tartatik fényes jutalmi díjakkal, a luxus minden követelményeivel, azalatt, ha aztán a jámbor olvasó leteszi a »Fővárosi Lapok«-at, s valamelyik politikai lapba beletekint, azon ütközik meg a szeme, hogy most Szegeden ezekben meg ezekben az utcákban osztják a könyöradományokat.

Ha már ebben sincsen anomália?

E E E

Megváltottuk egy talentumon a »signumot« s általmenve két dénárért a Tibiscus rozszant hídján, ott voltunk az olimpiai játékok színhelyén.

Az athéni . . . vagy mit beszélek összevissza, — a szegedi ifjak föl voltak állítva a cukrászda előtti téren, piros ingekbe öltözve kék övkötővel. Lehettek vagy harmincan, ha nem többen.

Mind megannyi atléta, — kicsinyítő üvegen nézve. A kifejllett muskulusok csak úgy dagadtak a karokon, s a versenyszomjúság égett a szemekben és a napsütött arcokon.

Mégis a római vagy görög ifjak ezek! — És hogy eddig sohasem láttam őket, vagy ők aludtak kétezer évig, — vagy én!

Bizony ők aludtak. Mert hogy én nem aludtam, annak biztos jele az, hogy álmos szemekkel írom e sorokat is.

De azért csak megírom, mert nem mindennapi jelenetek tárultak itt föl. A modern kor izgató és csillogó mulatságaitól elfordult egy pillanatra az ifjúság, s a régi férfias kedvtöltésekhez csapott át.

S mi öregek, kik ha előre megyünk is, hátra megyünk, szívesen láttuk őket, *visszafelé menni — előre.*

A park tornászati produkciókra kijelölt része zászlókkal volt földészítve, s a zászlókon a hármas »E«. A küzdőhomokon ott volt a »ló«, a »nyújtó« és a »korlát«, míg a cukrászda előtti közvetlen hely a nézőközönségnek volt berendezve.

Az első sor közepe táján az imperátornak, Tisza Lajosnak volt odaállítva egy trónszerű emelvény, mellette balra a Wöber úrhölgyek ültek, kikkel sokat társalgott, jobbrul ellenben a jutalomdíjak asztala, egy ezüst billikom, egy tárcsa, két vívókard, egy csinos bot stb. A díjakat Pósz Alajos jeles hírvélszerészünk állította ki, kivétel nélkül díszeseknek.

A jutalomtárgyak asztalánál a regényes ókor szokása szerint ott ültek a hölgyeink legszebbjei, kik a győzőknek átnyújtják a pályadíjakat. Így még becsesebbé lesznek azok. Ott láttuk Pálffy Margitot, Lázár Györgynét, Pillich Ilonkát és Koller Toncsikát.

A nézőközönség is igen díszes volt, a biztosi tanács, városunk színe-java, s a közel vidék is eléggé képviselve volt. Wetstein, Eisen Manó, Török Imre, mindhárman a nejeikkel. Ott ült »tisztelt« képviselőtársunk Komjáthy Béla is, a »yard« szóval és e nagy meleggel viaskodva, a városi előkelőségek közül Marinkich Mihályt, Szabados Jánost, Fluck Ferencet és Pillich Kálmánt láttuk. Az utóbbi »elkésve« jött, mert meg volt győződve — úgymond — hogy hat órától hét órára »halaszják« a produkciók kezdetét.

De nem halasztották el, aminthogy nem is teheték, mert a besötétedésig levő időt teljesen kitöltötték a mutatványok. Legelőször az összgyakorlatok jöttek, majd, fokozatosan fejlesztve az érdeklődést, a szertornázás. Mindezen mutatványok kitűnően sikerültek, s igazán élvezetes látványt nyújtottak még azoknak is, kik a sport e neme iránt nem bírnak érzékkel!

Azután a versenygyakorlatok következtek, mégpedig legelőbb a magasugrás. Tisza Lajos csak nézte, nézte, mint

a »Háromcsőrű kacsában« a polgármester a táncot, feszengett székén, égett alatta, egy darabig még küzdött benne a királyi biztos a sportsman ellen, de bizony hasztalanul: mintegy önkénytelenül odavitte lába a turfra: hol a legélénkebb érdeklődést tanúsította mindvégig, sőt egész belemelegedve, némi izgatottsággal várta az esélyeket.

Mondják, hogy a szerelemtől csak egy yard a gyűlölet, s Komjáthy Bélától csak egy fél lépés Végh Aurélig.

De nem igaz, Komjáthy azokat irigyelte, akik futni tudtak, Végh Aurél pedig azokat, akik értettek a magasra való ugráshoz rúd nélkül.

Azonban legtöbbet ért mégis a rúdugrás, amit a legnagyobb tökélyre vittek a tornaegyleti tagok, úgyhogy csakhamar elfogyott a magasság is, s csak úgy »könyv nélkül« ugráltak a mérték fölött.

A hátam mögött egy asszony néni ült, ritka, kivicsorított fogakkal, és rikító színekkel díszített kalapban. Ez volt itt az egyedüli ellenzék. Neki nem tetszett semmi.

— Milyen erkölcsök! — sikitott föl — nincs ezekben a mai lányokban egy polturányi virtus. Hogy nem állják nézni ezeket a dekoltozott embereket! Szörnyethaltam volna leánykoromban! Bizony isten, szörnyethaltam volna! . . . Ni, hogy forog az ott a tengelye körül, akár a majom! Szent Isten! menten lefordul! Huh, de meleg van. Már az igaz, hogy nagy bolond az ember, amíg eleven! Ej, ej, ezek a Macskási kisasszonyok sem maradhatnak ki sehonnan, ahol mutogathatják magukat. Pedig uram bocsáss, órájuk nézve az egész világnak be van a szeme hunyva. Azám, mert nem tudják olyan ügyesen használni a púdert, meg a pirostót, mint ott a lelkem Kis Jucika! Bizvást akárhova tegyen az én jó istenem, de nem vagyok emberszóló, hanem ami sok, az mégis sok, ez a hiú Tordainé egészen odatolakodik a királyi biztos mellé, persze, hogy megszólíthassa. Hanem azért sem szólítja meg, nem bizony, oda se néz, nem is fog odanézni, arról jót állok. Micsoda, te azt mondod, hogy most is oda néz? Mit értesz te ahhoz, ösmered is te az úri nézést?

E szavak a férjhez valának intézve, egy krisztusképű emberhez, ki már egy fél óra óta hallgatta türelmesen a derék asszony néni megjegyzéseit.

— Hallgass anyjuk! — mondja végre türelemvesztve — mert istenügyse, mindjárt kiteszem a nyelvedet a versenyegyre — *akadálymak*.

Ez hatott, a megjegyzések nem következtek olyan szaporán egymásutánban ezután, s én és szomszédaim zavartalanul adhattuk át magunkat az élvezetnek, mert igazán annak mondhatók a Szegedi Torna-Egylet bemutatott gyakorlatai.

A nagyfontosságú mozgalom, mely a mindinkább szaporuló nemzedéket regenerálni akarja, s mely a szellemi tulajdonok mellett célul tűzi ki a testi erők fejlesztését is, e nagyfontosságú mozgalom, mely a legújabb időben indult meg, és útja még nincs megtörve, sehol sem mutathat föl szebb eredményeket, mint Szegeden, mert majdnem az egész intelligensebb fiatalság tagja a derék egyletnek, mely a mai nappal a legelőkelőbb helyet szorította ki magának az itteni társadalomban, mert osztatlan az elismerés, mely érte, és mert szemmel látható a haszon, amely az egylet működéséből háramlik.

Az ő jelmondatuk, hogy *»ép testben lakik az ép lélek*», ha nem is igaz egészen, az az egy azonban igaz, hogy ép testben *tovább* ellakik az ép lélek, csakugyan megérdemli, hogy ha mesterséges úton is, állandóbb lakásról gondoskodjunk számára e földi világban.

A síkverseny és a gátversenyek szinte nem érdektelen pontjai voltak a kitűnő programnak, a pályabírák is egészen nekitüzesedtek, s Porzsolt Gyula úr, az Atlétikai Club választmányi tagja, egész energiával biztatott meg egy-egy előlfutót: *»Szorítsa! Szorítsa!«*

S őneki joga is volt így kiáltani föl, mert a nagy sikert, melyet az egylet elért, jobbadán ő szorította ki, úgy az ügyes rendezéssel, mint kivált azon fővárosias zománccal, melyet a tornaegyletnek kölcsönzött mai napra, bizonyos tőle származó leleményes *»chic«* a rendezésben, úgy hogy el lehetett feledni néhány percre, hogy a *»polgárok városában«* vagyunk, s el lehetett hinni, hogy azok a tekintélyes külsejű úri emberek az első és a második padban a *»Casinó fényes arisztokratái«* s nem a könyöradományokat kiosztó bizottság tagjai.

Porzolt úr érdemeihez csak a Lázár György úr érdemei hasonlíthatók, ki mint az egyesület elnöke, nagy szívósággal és sok tapintattal emelte azt ilyen virágzásra, mint aminőben van.

A nagyérdékű mutatóványokat táncmulatság követte.

Én csak annyit említek még, hogy mint egy szellemdús barátom kisütötte, ott is a végzetes három »E« aratta a diadalt, mert szerinte a legszebb három leány

Erzsike,
Etelka,
Emilia

volt.

Azaz hová beszélék leányokról! — mikor a középső menyecske, az utolsó pedig menyasszony.

CSENGERY ANTAL MEGHALT

Jeleseink halnak, vesznek. A lombos fának, mely árnyé kával betakarta ez országot, egyre hullanak a levelei, Csengery az utolsók között van. — Bizony kevesen maradnak utána.

Deák Ferenc barátja, nagyjaink egyik legnagyobbika a ravatalon fekszik most, midőn még legnagyobb szükségünk volna eszére, mély tudományára, melyet szakadatlanul a közügyeknek, a hazának szentelt.

Szomorú hírt hordott szét ez éjjel a távíró, mely nagy levertséget fog szülni az egész országban, mert Csengeryben nemcsak közéletünk egyik nagy bajnoka hunyt el, hanem határozottan a legnagyobb magyar tudós és publicista.

Művei korszakot alkotnak, s halála pótolhatatlan őr t hagyand, melyet — hiába néz szét szerte a hazában a szem — nem fog betölteni senki.

Ezrek meg ezrek fogják kísérni a temetőbe, s amikor ő t otthagyják, mindenki sokkal *szegényebbnek* tér vissza onnan.

Szalay László, Eötvös József, Kemény Zsigmond és ő, négyen voltak, kik a magyar tudomány és műveltség fák-lyáját vitték.

A három már régen elment — utánuk sietett a negyedik is.

S nem marad itt helyettök senki.

A föld pedig egyre hűl, mondják, igen, egyre hűl — pedig egyre melegednie kellene a benn porladó nagy szívektől.

Nagy szomorúság ért megint, amelyre nincs balzsam és vigasztalás.

Ő maga halhatatlan lett és megdicsőült, sorsa az volt, hogy porlandó része az anyaföldnek adassék, amelyet oly nagyon szeretett, de szelleme itt marad köztünk —, vajh úgy bírnánk azt elosztani magunk közt, hogy ez örökség ne holt tőke maradjon, hanem folyton növekedve gyümölcsöket teremjen.

Ez volt az ő törekvéseinek célja. Hitvallása, elvei, végrendelet.

Mikor sírjánál megállunk, ne a múltra vessünk pillantást, hol nagy alakja látszik, hanem a jövőre, hol még sokszor kell az ő alakjának ragyogó fényözönben fölbukkannia.

A »RÖPÜLŐ BIZOTTSÁG«

Ez volt a neve. Így kereszteltük el, mert nagy reményeket kötöttünk hozzá. S íme, csakugyan a leghíresebb lett.

A többi bizottságok irigykedve nézték e »negyediket«, mert nem volt kötve városrészhez, hanem szabadon röpiült . röpiült, míg egyszer csak oda csapódtak szárnyai a porba.

A többi bizottságoknak neve sem volt. Az ember csak úgy a tagukról nevezte Pillich . . . vagy akarom mondani »halasztó bizottságnak«, az alsóvárosit »Végh-zetes bizottságnak«, a belvárosit »parupli bizottságnak«.

De ezek mind csak aluszékony bizottságok valának, míg ez röpiült . . .

Komjáthynak melege van ilyenkor, s ami fundus a nap alatt van, azt semmire se becsüli, »most csak a föld alatt lehet megegzisztálni, a pincében«.

Végh pedig fázik ilyenkor. Mert amint elmereng rajta, hogy a »kegyelmes úr« most Erdélyben jár, hegyek bordázata, erdők lombja fölfogja előle az égető sugarakat, fenyvek, csörgő patakok párája, Királykő szele, díszbankettek jeges

bora hűsítik, . . . ő maga is, ki oly erősen érez a kegyelmes úrral, lúdbórzik a képzelt hidegtől.

Rosenberg ki van merülve a sok dologtól: ő most már az eljárások végét álmodja. S mi lesz az a vég?

Elvonul lelki szemei előtt a Kendék három liliumja, a Komjáthyak hét búzakalásza, a Szluhák koronás oroszlánja, a Horváthok gólyája, — s szemét lehunyja egészen, hogy még többet láthasson, hogy mint Jákob a létrán: megálmodhassa a — saját címerét.

Egyszóval ki volt merülve minden, mikor a röpülő bizottság megszületett a rózsák évadjában egy piros hajnalon.

Mint mikor a »Seidlitz por« egyik részébe beöntik a másik részt, egyszerre pezsegni kezdett minden.

Újult erővel indult meg a munka.

A röpülő bizottságot dicsérte minden ember. Horváth Gyula és Jankovich valóságos kéjelgést vittek végbe a földosztogatásban.

Mikor aztán Horváth elment, Jankovich megelégte a földosztást.

Varietas delectat.

Fogta magát, s a sárhoz nyúlt.

*

A párizsi cirkusz-szolgá a következő modorban utasított helyre egy helytelen magaviseletű urat, ki beszélgetésével zavarta a közönséget.

»Örvendeztessen meg uram hallgatásával, mert különben kénytelen lennék a cirkuszt becses jelenlététől megfosztani.«

Ezt a mondatot Jankovich Miklós körülbelül így fejezte volna ki:

»Fogja be az úr a száját, mert úgy vágom ki innen, hogy hetven darabban esik szét odakünn.«

És ebben a két dologban a lényeg egy, csak a »forma« változik.

De hát én istenem, hogy lehet a formák miatt apprehendálni ilyen demokratikus városban?

*

Pedig apprehendálnak Jankovichra. Arra a szelíd, jámbor emberre, aki mindjárt kilök magából minden mérget és haragot, s nem tesz el másnapra, mint ahogy a finom emberek.

Mert bizony olyan dolgot végez, amibe nagyon bele lehet keverni a tartalék-haragot — ha éppen úgy akarja.

De nem: az ő haragja olyan, mint a méhfüllánk: szűr egyet és vége van. Nem viszi haza, hogy odarakja excentrikus gyűjteményei: a két öles feketegyűrű[s] pipaszár, az óriási szegedi bicsak, a puskái és revolverei közül.

A »nagy robbantó« maga is egy robbantó készülék. Ami puskapor van benne, az egyszerre explodéal. Füstje, szaga sem marad.

*

Komjáthy Béla járt a legjobban.

Úgy utazott el Pestre a hét elején, mint a leggorombább ember, s úgy jött haza a hét utolján, mint udvarias gentleman, akit követendő példának állítanak föl.

Mondta is, mikor az esetről értesült.

— Hát nem váltig állítottam eddig is, hogy én finom ember vagyok!

*

De hát Horváth Gyula mit szól majd hozzá, ha hazajön, hogy az ő röpülő bizottsága már azóta »pokróc bizottság« lett.

Bezzeg mikor még ő vezette a tárgyalásokat, de minden is megfordítva volt!

Fotografiozzunk le egy jelenetet az élet után:

Bejön haragosan egy civis, s lepereggteti harsogva azon hallatlan, mert iszonyatos és iszonyatos, mert rosszakaratú igazságtalanságot, amit ővele akarnak elkövetni az »urak« s kezeivel dühösen hadonász Horváth körül.

Jankovich gyulladozik már székén, szeretne fölpattanni, nyomott homlokán dagadnak az erek, ceruzája őrült Vica-táncot[!] jár az asztalon — de Horváth vezeti a tárgyalást, s int, hogy hagyja őt beszélni.

»Kedves barátom — mondja Horváth szelíden a dühöngő civishez fordulva —, mindenekelett nem engedne ön meg nekem egy bizalmas kérdést . . . önhöz?«

A civis zavarba jön, ránéz az elnök búbanatos arcára, mely mint egy vas kérdőjel, odadúl az ő igazságos szóözöne elé, s durcásan makogja:

»Miattam kérdezhet az úr«!

— Ugyan mondja meg kérem, nekem aztat — szól Horváth Gyula, s hangja lágy és esengő — miért haragszik kegyed énrám?

»Én? — hebegi a civis megütődve. — Már hogy én la? Hozzám tetszett szólni kérem alásan? Már miért haragudnék én nagyságodra?«

A civisnek úgy tetszik, amint még folyton az elnökre néz, hogy annak látható szívbeli könnyebbülést okozott az ő kijelentése.

— De ha nem haragszik rám — fűzi odább a szemrehányó társalgást Horváth —, miért nem beszél akkor velem szelidebben?

A civis elmosolyodik, szelíd lesz mint a bárány, s egyszerre elfelejt minden kifogást a fölajánlott telek ellen.

*

De e gyakorlatias »simaság« mind csak ideiglenes vala. És mindnyájunkat megesalt.

Csak a törvényszéki elnököt nem.

Ő látnoki szemekkel delegálta a röpülő bizottságba *Faragót*.

*

Ami azonban sok, az sok tréfának is. Jankovich Miklós-nak nagy érdemei vannak Szegeden. Az ország »vadmérnöke« lelkesedéssel, odaadással dolgozik itt már másfél esztendeje, s nincs az a pénz a világon, amennyiért »úri ember« ilyen nehéz dolgot elvállal s éjt nappallá változtatva, így teljesített volna.

Pedig ide okvetlenül úri ember kellett, katonás, szigorú, aki ha kell, goromba is tud lenni, mert a kubikusokkal nem lehet glaszékesztyűben beszélni.

Vagy a maga kedveért gorombáskodik ő, kinek minden fölindulás árt, mert beteg, izgatott kedélyű?

Miértünk gorombáskodik mivelünk.

S ebben benne van — az ő mentsége.

Egyszer panaszkodva említette előttem.

— Azt a napidíjt vetik szememre, pedig az nem is elég, abból fizetem a szállást, kosztot . . .

— Hát bizony elég kiadása van . . .

— Abból *ruházodom*.

Elnevettem magam a *ruházkodás* szóra, ő is elmosolyodott s hozzá tette:

— S ebből gyógyítom magam.

Valóban beteg volt. S mégis többet dolgozott négy egészséges embernél.

S ami őt erre az egészségrontó munkára sarkallta: az a Szeged iránti ragaszkodás volt.

S ami neki elég jutalom lett volna: az egy elismerő szó tőlünk.

Egy elismerő szó!

Most itt van helyette »a kárhoztatás«.

S ez is oly gyöngédtelenül van oda lökve, hogy okvetlenül fáj neki.

Mert nem tudhatja, hogy ez a kárhoztatás semmi egyéb, mint a gyermekek duzzogása az apa ellen.

S méregbe mártott szeretet ez csak.

A méreg lecesepeg róla lassankint, s a szeretet mégiscsak szeretet marad.

*

Csupa szív ő és csupa epe.

Vajon az az epe alányomhatja-e egészen annak a szívnek az értékét?

Becsülni kell, akiben csak egy jó tulajdonság van is.

De hát még azt, kiben csak egy rossz tulajdonság van?

Ne bíráljuk a könyvet egyetlen lapja után.

Ha el akarjuk ítélni Jankovичot azért, mert indulatos volt, nézzük meg előbb, hányszor volt türelmes.

*

Aki annak a madárnak nyesi meg a szárnyát, amelyiknek az ő érdekében kell repülnie: az bolond.

Hagyjuk hát a röpülő bizottságot röpülni.

Ami por pedig az ő szárnyaiból esik le ránk, rázzuk le türelemmel, az az ő poruk és nem minket illet.

De a türelem az minket illet.

Meg az engedelmesség is.

Mert kétféle föladat jut az emberiségnek az élet fázisai-ban, vagy *parancsolás*, vagy az *engedelmeskedés*.

Az engedelmeskedés a nehezebb.

S bizony, a saját javunkra, nekünk ez a nehezebb föladat jutott.

*

Vannak esetek, amikor az engedelmesség lealázó, és viszont, amikor fölemelő.

A jelen eset az utóbbi.

Mert ha az embernek a beteg lábát kötözgeti a doktor, ne rugja meg az egészséges lábával.

Igaz, csak az az egy, hogy Jankovich kissé gyöngédebben kötözgethetné.

AZ OLASZOK

Ha a szegedi ember valahova idegen városba vetődik, rendszeren azt kérdezik tőle ismerősei: »Mikor jöttél? mikor mégysz? épül-e Szeged?« Amiből az a tanúság, hogy ha Szegedről van szó, arra legkíváncsibb az idegen: ha épül-e.

Épül bizony. Bár nem mondható nagynak a kétszáz-hús építkezés, amely be van jelentve, s abból is legfeljebb hús ház lesz emeletes. Nagyon sovány statisztikai adat ez a királyi biztosság üdvös működése mellett. Igaz, hogy ez a kétszáz-hús többet fog megérni, mint amennyit ezer ért az elpusztultakból. De hol vannak a többi ezrek még?

Mint ahogy a tótok építették Magyarország fővárosát, éppúgy fogják fölépíteni Szegedet az olaszok. Tele vagyunk digókkal. Dante selyemlág nyelv hangzik Szegeden, hol a levegő »ö«-kkel van megszírozva.

Az olasz munkások igen derék gyerekek, szorgalmasak, erősek és tanulékonyak. Bizony nem lehetetlen, hogy egy-részők örökre ittmarad, nemcsak azért, mert aki egyszer a Tisza vizét issza, vágyik annak szíve vissza, hanem leginkább

azért, mert többnyire csinos gyerekek a digók, s csinos gyereket van a Tisza vizén kívül is, aki ittmarassza.

A digók ösmerkednek. A szerelem nemzetközi dolog, megért az minden nyelvet, s magyar és olasz szemek egymás közötti üzenetváltása nem vesz kárba.

Szeged tulajdonképpen három részre oszlik és fog is oszlani, akár akarja Lechner, akár nem. Az egyik a Belváros, ahol az idegen elemek lakoznak. Itt, egyedül itt van városias élet, az elemek gyorsan váltakoznak a viszonyokkal együtt, a kereskedői élet itt virágzik, a faji élet és a szegedi specializmus csak elmosódva nyilvánul. A Belváros úgy tekinthető, mint egy rosta, de olyan, amelyiken csak az a mag esik keresztül, amelyik ebbe a földbe való. Aki a Belvárosban lakik, az ugyan szegedi ember, de a bennszülöttség jellege erősebb vonásokban csak a Felső- vagy Alsóvárosban nyomódik rá.

A Felsővárosban lakik a disztिंगváltabb szegedi elem. Elütő szokásokkal az Alsóvárosétól, nagyobb műveltséggel ezeknél és kiválóbb értelmi tehetséggel. A Felsővárost csak két kapu őrzi a civilizációtul, az Alsóvárost kilenc.

Az Alsóvárost az összegediek lakják, egészen ázsiai faj ez már, arcra, szokásra, ruházatra elütő a többiektől úgy, hogy mikor az egyszeri alsóvárosi ember a Felsővárosra ment, s ott egy kereskedés tükörüvegében meglátta saját becsületes perszónáját, csodálkozva mondá magában:

»Nini, micsoda furcsa ember jön itt velem szemben; ha nem ösmernék ott minden embert, meg mernék esküdni, hogy alsóvárosi!«

Az Alsóvárosban vannak leginkább otthon a digók, egész rebelliót csinálva ott a vászonnép közt. Ami nem is csoda, mert hiszen a rebellióra és szerelemre termett nép az olaszok.

Már eddig négy olasz házasság esett meg, s remélni lehet, hogy még több olasz vér is vegyül az ős alsóvárosiakban, kiknek női és férfiai talán éppen azért nem szépek és nem délcegek, mert nincs meg a fajok szükséges vérvegyülete egymás közt.

Az olaszok — mert a jelen tárcám kizárólag őrölük szól — nagy szimpátiával viseltetnek a magyar iránt, nyelvünket gyorsan tanulják és szépen, csak kissé idegenszerűleg ejtik

ki. Ételeinkért rajonganak s szívesen felejtik el a turus csusza kedviért a makarónit.

Az olasz népnél roppant nagy mértékben van kifejlődve a kalandszeretet, még katona is csak kalandos hadjáratban tud lenni. Azért is születhetett náluk hódítónak, hősnek Garibaldi. Nálunk Garibaldiból talán Rózsa Sándor lehetett volna csupán.

Rendes hadseregbe nem való az olasz, mert a fegyvert nem szereti, s kaland nélkül a katonaelet elviselhetetlen teher ránézve. Egyszer különben nagyon megjártam e nézetemmel, — aminthogy el is mondom ehelyütt, elrettentésére mindazoknak, akik elég vakmerőek hamisan idézni egyes nagy emberek mondásait. Pedig az napirenden van könnyelmű hírlapirodalmunkban.

Cikket kellett írnom, mégpedig nagy sietve egy fővárosi lapnak a porosz hadseregről, s e cikk keretében jellemeznem az európai hadseregeket. Az olasz hadseregről tudtam, hogy a leggyávább. De már nem emlékeztem rá, hol olvastam és ki mondta.

Mindegy az, gondoltam magamban, s hogy valami tekintélyre hivatkozzam, minden bővebb meggondolás nélkül odakanyarítottam, hogy Kossuth akként nyilatkozott az olasz hadseregről, miszerint az a kontinens legfegyvelmezetlenebb és legzüllöttebb hadserege.

A cikk megjelent. A benne levő bölcsesség és ismeretek belecsepegtek a köztudalomba, — s a világ szépen forgott a maga tengelye körül éppen mint azelőtt — harmadnapig.

Harmadnapon délre azonban beállított egy talpig feketebe öltözött úr a szerkesztőségbe, s bemutatta magát, hogy az olasz konzul, és a lap szerkesztőjét keresi.

— Én vagyok — mondá a chef-redacteur —, mivel szolgálhatok?

— Ki írta a tegnapi számban a hadseregekről szóló cikket?

A szerkesztő gondolkozott egy percig, azután rámnézett fürkészőleg, ha hajlandó vagyok-e elvállalni a szerkesztőséget, vagypedig óréa járul a föladat.

— Én írtam a cikket — mondám.

— Ah igen! Az egy igen sikkes cikk. De igen lekötelezne ön, ha megmondaná, hogy igazán mondta Kossuth, ami ott órála írva van.

— Hogyne mondta volna — jegyzem meg közbe hetykén. — Nem szoktunk a levegőbe írni.

— Az hát akkor nagy baj. abból nagy kellemetlensége lesz.

— Kinek? Nekem?

— Ej, dehogy! Kossuthnak . .

— Ah!

— Alkalmasint ki fog utasíttatni az olasz területről. Elsápadtam, szívem hangosan dobogott.

— Úram — mondám magamon erőt véve —, hibáztam; én magam sem hiszem, hogy ezt Kossuth mondta volna valaha. Neve csak tollhiba ott. Ha jól emlékszem, I. Napóleon nyilatkozott így az olasz hadseregről.

— Ah, tehát I. Napóleon? Igen örülök uram. Higgye meg, hogy örülök. Legyen szíves ezt így igazítani ki a holnapi számban, s máskor se felejtse el, hogy a jó emlékező tehetség igen sokat ér, kivált az idézeteknél.

A jó olasz konzul szavai azóta mindig fülemben csengenek, valahányszor könnyelműleg leírok egy-egy megjegyzést s ónsúllyal nehezedik tollamra.

A mi jó szegedi digóinkról sem írok hát én össze könnyelműen semmit, hanem csak azt kívánom nekik, hogy annyi házat építsenek itt széltiben-hosszában a Tisza mellett, hogy nekik is jusson bennök valamennyiöknek családi tűzhely.

AZ UTOLSÓ VACSORA

Horváth Gyula oltávozott, s most már az egész biztosi tanács úgy néz ki, mint a szövet, amelyiknek kiment a színe. Be kell újra festeni.

Csupa jó emberei gyűltek össze az utolsó vacsorára, ott voltak a biztosi tanácsos kollégái; Pálfy, Szluha, Rosenberg s társaséletünk legkiválóbb szereplői.

Horváth Gyulához sok kedves emléke fűződik Szegednek. Határozottan a legszeretreméltóbb alakja volt ő a kir.

biztosságnak, olyan mint a couleur, mely mindent megszépít. Eltávozása nagy lehangoltságot szült, s e borongós kedélyhangulat jellemezte eleinte a Hungária kistermét, hol a képviselő úr barátai összejöttek.

Horváth Gyulát elveszíteni mindenkinek rosszul esett, bár Horváth Gyula visz a közügyekben olyan szerepet, s hihetőleg fog is vinni mindég, hogy őt elveszíteni szemeink elől nem lehet. — Alakja ki-ki fog bukkanni mindenütt.

Tegnap délben egyenesen azért érkezett Budapestről, hogy itteni barátjai egy részétől elbúcsúzzék. — Egy érdekes vendéget is hozott magával: gróf *Bethlen* Gábor Küküllő megyei főispánt.

A gróf érdeklőleg nézett meg mindent, a műszaki osztály munkálatait, a várost, a Népkertet, hol két óra hosszat könyökölt a nagy körönd sorompóján, nézve a nép táncát és Gilagóék barna ábrázatait.

— Ha ide való volnék — mondá az ős arisztokrata —, meg nem állanám, hogy parasztruhába ne öltözzem hébe-hóba, hogy közéjük elegyedhessek táncolni.

A baketten a kedélyek természetes, hogy nem maradtak sokáig nyomás alatt, a pezsgő hatása nem lehet más, ahol annyi magyar ember együtt van, mint a rózsapiros jókedv.

Megindult a toasztok árja is; Pálffy polgármester szépen, érzékenyen búcsúzott el a várostól, kifejezve az összes közönség háláját és rokonszenvét, mely útján kísérni fogja.

Horváth azon megjegyzésekkel szemben, melyek előtte túlságosoknak látszanak érdemei méltatására, szerényen kifejti, hogy ő csak eszköz volt annak kezében, aki itt marad, s akinek diadalaiban benne lesz az ő diadala is, az a kis rész, ami abból őt illeti. Itt marad a királyi biztos, ki az acél volt, kemény is volt, ha fájt is, ahová ütött, de a nemes szikrák is őbelőle pattantak ki. Az ő összes működése is csak egy ilyen szikra volt. Tisza egészségére üríti poharát.

Novák József érdekes toasztba belehozza a percsorai kérdést. Szluha akként célozgat Horváthnak, mint aki még visszatér ide. Pálffy Ferenc Horváth útítársát, gróf Bethlen Gábert életi, Mikszáth Kálmán Küküllő vármegyéért iszik, mely Horváthot nekünk kölcsönadta.

Gróf Bethlen Gábor, minthogy ő a vármegye főispánja, s a vicispán nincs jelen, köszönetet mond Mikszáthnak a megye nevében s életi Szeged városát.

Számos toasztok voltak még többnyire az ünnevelt egészségére, s némelyek igen csinosak, mint például a Stessere — természetesen Tiszára —, majd az Aranyé, továbbá Kalmáré és Maszák Hugóé. Horváth Marinkich Mihály törvényzéki elnököt éllette melegen.

M-th munkatársunk még végül így jellemezte Horváth működését:

»Mión három nap előtt Horváth Gyula társaságomban a vasúti indóházhoz hajtatott, hogy végképp úthagyja a várost, a a kocsis véletlenül a tiszai töltésen vitt bennünket.

— Különös — sóhajtott föl Horváth Gyula —, éppen ezen a töltésen jöttem ezélt ötnegyed évvel először Szegedre, azóta sem mentem rajta, s most, hogy végképp távozom, ismét ezen visznék.

Most megvígasztalom. Mert nagy különbség van a két út között. Amikor jött, Maszák Hugó ült mellette, amikor pedig ment — én ültem mellette.

Ami azt teszi, hogy azóta kiérdemelte az ellenzék szeretét is.»

A lakoma vége felé megindult aztán a korlátlan széles jókedv, melyet Erdélyi Náci pompás zenéje fűszerezett, ki ritkán játszott olyan jó kedvvel, mint most, úgyhogy a vendég grófot egészen elandalította.

— Többet ér ez a vonó — mondá föllekesülve — Kükül-lő vármegyénél!

Pedig ha annyit nem ér is, arra bizvást elég jó volt, hogy a válás perceit megédesítse, s hogy a zene hangjai közt a gyújtó nóták futamaitól megrezgetesse szívünket a viszontlátás reménye is.

EGY IPAROS BÁL

Az ácsok és kőművesek ifjúsági egylete vette igénybe a legközelebbi szombat estét a Népkert suttogó fái között, melyek nemsokára szintén ki fognak dőlni a rekonstrukció fejszéje alatt. Áldozatul esik a hely, hol annyi édes szerelmi viszony köttetett, honnan nem egy boldog és boldogtalan házasság datálódik, a hely, melyhez a Gilagóék, Kukacék

diadalemlékei fűződnek, puszta, rideg lesz, s mely eddig hídul szolgált a boldogsághoz, egy igazi hídnak lesz körülbelül a följárója.

Szombaton este nyolc órakor, amely időben rendszerint kezdődni szoktak az efféle tavaszi mulatságok, üres volt a tér, csak a lámpák csillogtak ott álmosan, váraozólag, s a terített asztalok mint valami kísértetek fehéredtek a Gruber-vendéglő körül. Nem ült körülöttük senki. Minden azt mutatta, hogy ez egy bukott mulatság lesz. Sőt azt is elfelejtette volna az ember, hogy ilyesvalami készül, ha nincs ott a sztereotíp két rendőr, a bejáróknál a jegyszédő asztal (vulgó: pénztár), és a rögtönzött spanyolfal: a ruhatár.

— Furcsa világ van, Mátyás! Hát ez így lesz már?

A megszólított éppen nem vágott aggodalmas arcot, hanem főpincéri méltósággal mondá:

— Ne tessék búsulni, kérem. Annyi ember lesz itt mindjárt, hogy csak minden kilencediknek jut tányér.

Kétkedőleg ráztuk fejeinket mi hárman, kik elhatároztuk, hogy mi az iparosokkal mulatunk, s minthogy már erre nem volt semmi kilátás, leszámoltunk a tényleges viszonyokkal s egymással merültünk beszélgetésbe, nem tudni már milyen tárgyról, de mindenesetre olyanról, hogy figyelmünket nagymértékben le kellett annak kötnie, mert amikor egyikünk félrepillantott, csodálkozva csapta össze kezeit: »Nini!«

Csakugyan csoda történt.

Száz meg száz ember hullámozott a tánctéren, s az asztalok tele vendéggel, ember ember hátán ült ott csendesen beszélgetésbe merülve, vidám ragyogó arcok: egy nagy mulató tábor.

De hát honnan jöttek azok így egyszerre ide? A földből termettek-e elő, vagy össze voltak beszélve, hogy dacára a meghívó jegyen kitett »kezdet«-nek, nem akkor, hanem egy későbbi órában jöjjenek össze varázsszóra?

Akárhogy volt is, megkapó képet nyújtott a száz meg száz iparos a maga igénytelenségében. Egészen kitárult e nagy iparos város jövője. E napbarnított alakok, kik nappal a műhelyek csendes, szorgalmas munkásai, akik a gyalút, pörölyt, kalapácsot forgatják, most összejöttek deli leányokat forgatni.

Az iparosság úgynevezett arisztokráciája nem volt jelen. Az igazi demokratikus iparosok voltak itt ilyen óriási számban, egészen más gondolatokat ébresztve az emberben, mint a fényes elit mulatságok publikuma.

Mennyivel derültebb, természetesebb kép ez azoknál! Nem ül itt blazirtság, élvhajászat az arcokon, csendes derűtség, igazi meglegedés ömlik el e sajtószerű közönségén, mint-ha egyetlen óriási család volnának. Senki sem kevély a másik iránt. Örülnek egymásnak és gyönyörködnek egymásban. Tenyereiken, melyekkel átfogják imádottjaik derekát, megvan a munka hólyagja.

Igazán ilyenkor lehet csak látni, mekkora Szeged s hányféle publikumot képes adni. E publikumot, mely szombaton gyűlt itt össze, sohasem láttuk még együtt.

Ez különben is speciális szegedi látvány. Igénytelenül öltözött kézművesek ilyen nagy mennyiségben, akik mégis művelt módon mulatnak, hogy sok úri társaság tanulhatna belőle.

Egyszóval az ácsok és kőművesek szombati mulatsága pompásan sikerült. Körülbelül ezer jegy fogyott el. Beláthatlan messzeségben táncoltak a párok egész verve-el és mégis szolidan. Kukacék ügyesen húzták, mert hiába, a cigány is csak olyan, mint a jó pap, immel-ámmal prédikál a kevés embernek, de bezeg megnyomja a vonót, ha sok láb perdül rája.

A mulatság kivilágos virradatig folyt szakadatlanul, virágos jókedvvel.

A »KISEBBIK« PEPIKE

— Egy kismadár, aki minket csal lépre —

Az ornitológusok nem ösmerik ezt a kismadarat, sem a természetten, sem gróf Lázár Kálmán nem említi sehol a Pepikét és bizonyára mégis madár ő, hímese arany szárnyú, csicsergő, vidám és eleven. Ágról ágra röpköd, s akit egyszer szívárványos tollazata megérint, az meg van perzselődve attól.

A levegő édessé válik utána, pataknak tisztább lesz a vize, ha az ő kis csőrét benne mossa, fűnek, virágnak szebb a színe, ha rálép arra picike lábaival, s ha megfogja ezt morzsányi kezecskéibe.

Kezecskeibe? Ejnye, hát mégis elárultam, hogy nem madár a kis Pepike, hanem egy kis leányka, akiben mégis annyi a költészet, hogy az emberben indokolt a vágy kivenni őt a prózai emberiség soraiból, s úgy fogni föl virág gyanánt, vagy színes lepke képiben.

Vagy hogy talán se virág, se lepke, se madár, hanem csengő-bongó dal ő, egy a rónákon termett szép gondolat megtestesítve, édes mint a csók, tűnékeny mint a délibáb. Egy dal, mely mindenkinek jól esik, mely minden szívet meggyújt, mely mindenkit szomjassá tesz és senkinek sem oltja szomját; egy dal, mely mindentüvé belopja magát és sehol sem marad meg.

Pepike! De miért is nevezik Pepikének? Nem az a neve. Olyan ez csak, mintha rózsza nőne a rozmarin bokron és a rozmarin bokor után neveznék. A Pepike név csak fogalom. A »kisebbik« Pepike csak egy megkülönböztetés, mintha azt mondanók: a »nagyobbik« gyémánt.

Hanem most veszem észre, hogy a kisebbik Pepikét egészen eltakarja a világ elől a sok rászórt hasonlat, még bizony magam is belezavarodom, mi legyen tulajdonképpen, éppen azért lesz talán jó, ha kiközkönné a lelkesedés vágányából, úgy rajzolom, amint van, hadd gyönyörködjék benne mindenki saját fölfogása szerint.

Nini, ott megy a rózsaszín ruhájában, tunique-je két szárnya mintha röpködni kíváncsoznék, amint meglebbenti a szél. Kis kalapja olyan módosan illik neki, mint ahogy a képen Széchy Máriának az aranyos kalpag.

Erzi, hogy szép. Gömbölyű kis arcán ott van az a tudat, ki van írva. — Aki pedig még onnan sem tudja elolvasni, az nézzen bele hamis kék szeméibe, melyek sokkal messzebb látnak, mint a herceg Bismarckéi, s melyek sokkal többfelé néznek, mint az Argusé.

Oh, ezek a szemek! s a balszem alatt az a vágás, az a kis búbjos barna csík, mely úgy tűnik föl a harmatos arcon,

mintha folydogáló könnypatak vájta volna ki útját erre. Beh gyönyörű helyen vitte a folyása . . .

De nem könnyek azok! Pepike úgy magyarázza ki, hogy az egy égés helye ott. Ami körülbelül úgy is van, mert mit is keresne a könny a helyen, hol az örök mosoly lakik!

Miért rajzolom le éppen őt, fogják kérdeni az olvasók. Azért, mert a kisebbik Pepike valóságos történeti személy. Ő az, aki megszépíti a várost, s akit minden idegen megnéz, s úgy viszi el magával emlékül arcát, mint a »szegedi jelleg« szimbólumát.

Anadyomenét a gráciák öltöztetik — mondják a régi kor írói — én pedig azt mondom, hogy minden vidéknek, városnak van egy szép leánya, aki azon föld, azon táj sajátosságai-, szépségeinek és eredetiségének mintegy élő kinyomata, ahol született.

A kis Pepike az alföldi rónák szépe: őt a rónák tünderei öltöztetik, azok súgják fülébe gondolatait, azok kölcsönzik mozdulatainak a báját, leheletének az illatot, arcának a színt, homlokának a borút, szemének a ragyogást, ajkainak a puszták vérvörös virágaiból a legszebbet bélésnek.

Szeged nőit nem ösmeri az ország. Pedig itt speciális arckok vannak, ilyeneket sehol másutt nem látni. Lehet, hogy azok nem szépek az esztétika szerint, de oly eredetiek és kellemesek, oly valami harmónia van e rendetlen, szabálytalan vonásokban, mely megragadja a szívet s alányomja az esztétikát.

A kisebbik Pepike csak nemrég hagyta még el a »nagy táskát«, melyben az iskolás könyveket cipelgette, az első hosszú ruhát pedig még meg sem kapta, s máris oly okosan tud beszélni, hogy egy városi szenátornak sincs több esze — de egy körömfeketényivel sem.

Egy lépés visszafelé, s ő még gyermek; egy lépés előre, s ő már — menyecske.

Hogy milyen szegedi menyecske lesz, azt kell aztán még csak igazán megnézni!

SZABADKÁN

Magyarországon szeptember az elit hónap, se meleg, se hideg, egészen lutheránusnak való idő. A magyar turista ilyenkor kerekedik neki a nagyobb utazásoknak. Mint ahogy magam is most szántam rá magam, ahova a szívem régóta húz, Szabadkára.

Jóllehet világgá van kiáltva, hogy az alföldi vonatról még soha eleven ember le nem késett, mégis már délután elfoglaltuk Pista barátommal a váróterem közvetlen az ajtó melletti asztalát úgy, hogy az egyik lábamat már a pályaudvarra lógattam ki — hogy amint csengetni fognak, egyszeribe a kupéba ugorhassak.

Úgy is lett, mindennel el voltunk látva, ami egy ilyen úthoz szükséges: egy felső kabát kettőnknek, tizenegy virgínia magamnak, egy bot a harapós kutyák ellen, és egy halnyelű szegedi bicsak, mert okos ember bicska nélkül rá nem teszi a lábát bácskai földre.

Egy öreg útitársunk volt, valami commis voyageur, ki roppant örömmre barátomat választotta ki arra, hogy őt az európai politika griffjeibe beavassa. Avatta is szegényt egész úton!

Ez a becsületes ember nagy ellensége a vasutaknak (pedig azok hordozzák a hálátlant egész életén át), s azt a gonosz tréfát beszélte az alföldi vonatról, hogy az nemrégiben Szabadkára menet *elfelejtette Horgoson leadni a póstát* s a félúton visszatért emiatt.

A viláért sem hittem volna el a tekintetes vasútról ezt a galádságot, de azért csak mégis gondolkozóba ejtett ez a dolog, s mint ahogy a kísértetektől, amelyekben szinte nem hiszünk, de azért mégis félünk, aggódni kezdtem, hogy hátha valahogy elfelejt megállni Szabadkán? Mert az ilyen szórakozott vasúttal megtörténik az is!

Nem a! Becsülettudván odáig vitt, letett az indóháznál, elfütyentette magát búcsúzóul (mert az kijárt az 1 frt. 69 krért) s isten hírével odább ment Zombor felé.

Mi ott maradtunk állva az indóház előtt, a hordárok lenézésteli nézésének kitéve, mivel semmink nem volt, amit vihettek volna.

Mint telivér turista (addig is, míg Milkó Izidor barátom Baedekert írta kedvenc szülővárosa nevezetességeiről) elémbe idéztem vissza mindazokat, amik e derék városhoz részint mind tradíciók, részint mint ráfogások vagy tények tapadnak.

A jó bunyevácok és a híres »bácskai icce« metropolisa ez. A magyar vendégszeretet itt van kifejlődve a legjobban. Földjük a legtermőbb, asszonyaik a legtüzesebbek. Kell-e még több, hogy az ember tisztelettel levegye a kalapot, mikor e nagy város eleven főtere kitarul előtte?

Egészen modern város ez, élénk kereskedelemmel és bizonyos olyan jellegével a civilizációnak, amelyet Szegeden nélkülözni kell. Szeged sokkal érdekesebb, mert eredetibb, jövője, hivatása, híre, neve sokkal nagyobb, s éppen azért Szabadka nem versenyezhetik vele soha, ha még éppen akkora Tisza folyó is a közepén, mint a szegedi, de ami kiválóan megfigyelendő, az azon elütő jelleg, mintha legalább is két világrész feküdnék a két város között.

Pedig éppen egy ugrás, s igazán csudálkozni lehet, miként lehetséges az, hogy akként izolálva van egymástól Szeged és Szabadka. Az emberek nem érintkeznek egymással, majdnem olyan ritkán lehet szabadkai embert Szegeden látni, mint egy Heves megyeit, sőt a kereskedelemben sincsenek érintkezési pontok, holott Szeged annyi jó iparcikket szolgáltathatna Szabadkának, és olyan olcsón!

A legújabb népszámlálás szerint Szabadkának 63 ezer lakója van, s ezek mind birtokos elemek, proletárok és munkásosztály alig van, ami ugyan jólétre mutat, de nagy stagnációra is.

A munkások és a kisiparosok olyan nagy tömege, aminő Szegeden van, korántsem hátrányos jel, hanem a jövőnek előre vetődő árnyéka, mert éppen ez elemek azok, akik a gazdagokkal, mint az éremnek megfordított oldala, posztulátumát képezik a nagyvárosoknak.

A bunyevác arisztokráciában, vagyis inkább dzsentriben, mert arisztokráciának éppen nem lehet nevezni a fiatal címerű szabadkai urakat, elegendő hazafiság van, de sok fölösleges virtus is. A hányavetiség, osztálygőg, és a valódi nagy urak majmolása, mind olyan kóranyag, mellyel lassan-lassan szatu-

rálva lesz az egész szabadkai társadalom, s ezért van az, hogy a hasonlíthatatlanul a szegedinél különb társadalmi életet Szabadkától mégsem lehet irigyelni, éppen úgy nem, mint valamely arenak a csattanó pirosságát, ha ezt valamely belső láz okozza. A szabadkai csillogásban van valami erőltetett, a szegedi puritánizmusban van valami tiszteletre gerjesztő.

Annyi azonban bizonyos, hogy Szabadka oly rohamosan emelkedik egy idő óta, mintha ott is a rekonstrukció folyna. Nagy és fényes épületek emelkednek gyors egymásutánban, kövezete gyönyörű és előkelő városi színezetet kölcsönöz neki. A városháza előtt, mely impozáns ódonságával hat, pöckösen lépkednek a kék dolmányos hajdúk, a néma kövezet ünnepléses kopogásában mintha a hatalom súlyának érzete nehezednék ránk. (Bezzeg másképp van Szegeden, hol zsvivaj, rakoncátlankodás és dulakodás van a városháza előtt!)

A színház magas oszlopai is kevélyen hirdetik, hogy még Szabadka se kutya ám! Innen már csak a »díva« hiányzik. A »díva«, akivel annyi sok csodálatos dolog történik a legújabb időben.

»Mikor jön? Mikorra ígérkezett?« Ez az általános kérdés.

»Szeptember közepére várjuk« — modja egyik barátunk.

»Mégpedig hozzátehetné ön, hogy alig várjuk?«

»Mi férfiak talán . . . de a nők . . .«

»Nos a nők?«

»Azok szeretnék, ha elmaradna, különösen a haute crème hölgyei, mert ezek a legfélékenyebbek.«

»A férjeikre!«

»Oh, dehogya! A szeretőikre.«

A PALÓCOKRÓL

— A Pintér és Mocsáry könyvéről —

Oly sokszor szeretik ránkfogni, szegény palócokra, hogy sajtáságos dialektusunk a tót fajjal való érintkezésből ered, sőt még azt is, hogy magunk is csak elmagyarosodott tótok vagyunk, miszerint nekünk vált kötelességünkké e maroknyi nép fiainak, amennyiszer csak lehet, tollat fogni a saját ismer-

tetésünkre, mert az idegen még ha olyan nagy tudós is, mint Hunfalvy, nem tartja, úgy látszik, érdemesnek hosszabb és alaposabb tanulmányokat tenni nyelvünk, történetünk és hagyományaink ismertetésére, hanem fölületesen ítél s tév-útra vezet a tudományos világot is.

(Pintér Sándor széchenyi ügyvéd tisztelt barátom volt az első palóc, ki a fegyverforgató népből kiválva, derekasan forgatta meg a tollat is faja érdekében a »Palócokról« írt könyvében, mely nemrégiben jelent meg. Kár, hogy jelesebbjeink, mint Teleky László, Madách Imre, Szontágh Pál, kik pedig a legjobban ismerték véreiket, s mindnyájan írók is voltak, sohasem fektettek arra semmi súlyt, hogy e történeti hagyományokban és elűtő sajtóságokban gazdag költői nép, mely a Karancs alján kétezer év óta beszél és dalol magyarul, kellőleg ismertetve és méltatva legyen.)

Pintér füzete mindössze 64 lap, s bár sok érdekes adatot hoz föl amellet, hogy a palócok tradíciói, melyek őket a hunoktól Attila korából származtatják, teljesen igazak, mégsem tekinthető az egyébnek, mint szerény kezdetnek, mert a mű sok állítása nem áll, s kiválóbb érdeke csak a néprajzi részének van, ott t.i. hol a palócok családi életéről, háztartásáról, költészetéről és népdalairól ír. Legsajátosabb a palóc familiáknak hadakra fölosztása: nem mondják, hogy a Szentiványi- vagy Bekényi család, hanem Szentiványi-had, Bekényi-had; pl. Honnan valaó keed? A Sréter-hadbu.

A palócok mindössze ötvenegy helységet laknak, s összes létszámuk hetvenhárom ezer. Egészséges, izmos férfiak, de alacsonyak, arcuk széles, és a legnagyobb ritkaság szőke vagy vörös haját és hosszúkás arcot látni köztük.

Asszonyaik azonban változatos szépségben jelentkeznek, tüzesek mint a galábocsi hegy leve, nemes alkotású domború homlokuk közmondásos, s a magyar fajnál nem is látható egyebütt. Az arc alakja a cserkesz nőre emlékeztet. Karcsúk, katonás természetűek, és csak a fiú gyerekeiket szeretik. Gyöngéd vonás, hogy a leánygyermeknek viszont a palóc apa kedvencei, ő öltözteti fel őket vasárnap a templomba, ő veszi meg a gyarmati gyertyaszentelői vásáron, tizenöt éves koruk betöltésével az első csinált virágcsokrot, melyet aztán annak a palóc legénynek küld el a szeretője, akit kiválasztott. Nagy

sértés lenne, ha az aztán nem vetné magát a leány után, mert az jól ki van eszelve, ha a legénynek van-e már viszonya vagy sem. A fiút tizenöt éves korában veszi át az apa az anyja gügyölgetései elől, s a mezei munkának fogja, mert a palóc nem foglalkozik egyébvel, mint földműveléssel. Mesterségre sincs hajlama. Soha palócból még egyéb nem lett, mint kerékgyártó és kovács, míg ellenben a sánták és nyomorékok a takácsságot tanulták ki.

A palóc leánynak akármilyen gazdag hadból is kerüljön ki, hozománya egy tulipántos láda, egy tehén, egy üsző, húsz darab birka, hímzett ködmen, posztó mente, és a megfelelő ruhaneműek. A nagyon gazdagoknál meg azonfölül 80 váltó forint készpénz. Hogy a földbirtokból semmit se kapjon később sem, azt ki tudja csinálni rendesen a nótárius uram. A földbirtokot, bármilyen is a törvény, a legidősebb fiú öröklí (mert arisztokrata nép a palóc minden ízében), a fiatalabb testvéreket pénzben tartozik kárpótolni. A törvény nemigen numerál nálunk. Csak ritkán szorulnak arra s leginkább adósági dologban, mert a palóc ezekúció nélkül nem fizet, de a családot érdeklő kérdésekben a had feje határoz, s azt ő úgy eszeli már ki mindenféle furfangos kerülőkkel, hogy a »vár-megyének« se lehessen semmi kifogása.

De ki győzné elszámolni azt a sok ellesni érdemes apró vonást, mely olyan szeretetreméltókká teszi őket, hogy az egész ország őfölöttük humorizál, de nem úgy, ahogy a rátótiak, vagy a göcsejiek fölött, ostorozó gúnnyal, hanem szeretettől, melegített édes gyöngédséggel. A palóc, aki a szivarozó úrra, mikor a városba kerül, rákiált: »Nagyuram hé, belekapott ám a tűz a pipaszárba!« Vagy a másik, aki Budapesten meglátván magát a szemközi tükör-üvegkirakatban, fejcsóválva dörmögi: »Ha nem vónánk olyan messze onnan hazulról, biz olyan ismerős a personája, mintha kiscsoltói ember lenne őkelme.«

De legjobb kedvvel szól a Pintér könyve a palóc népköltészetéről, s azt ismerteti a leghelyesebben, eredeti kiejtés szerint közölvén néhol a dalokat és balladákat, mert a palócoknak külön népdalaik, hős költeményeik és népballadák vannak, mégpedig némelyik igazi gyöngye a népköltészetnek.

Íme idézzünk itt Pintér és Mocsáry Pál gyűjteményéből egyet-kettőt, kivált az újabbakból:

Gyün már Garibaldi a szomszéd faluba
Kossuth is vele van, Gracza, Záhonyt* hozza ...
Bíróék Gyurija lovát kantározza.

Búsan, mélán csendülnek e dalok a palóc bérceken, a hazaszeretet, a népet mozgató napi kérdések, és a szerelem hullámzanak bennök majd mindég szomorgós vegyülekben.

Fehér Péter lovat lopott
Az fekete halom alatt,
Bezerédj elfogatta
Bornemissza kivallatta
Szentiványi akasztatta
Piros Zsófi megsiratta.

De nem minden nótájuk ilyen egyhangú, bár az ilyet tagadhatlanul a legjobban szeretik, melyen minden palóc gyerek ríva fakad:

Pongrácz Juhainak
Selyem legelője,
Arany a nyakszíja,
Ezüst a csengője.

Balladáik gyönyörűek s föltűnő hasonlatossággal bírnak a székely ó-balladákkal, bár formailag nem állják meg a sarat. A Mocsáry gyűjteményből szép az alábbi (108 lap), mely előttem különösen is becsesebb, a »Mikszáth László árulása« című:

Hogy elméne Mikszáth László
Az akasztóórára való
Keét pej lovat kantározzák
Kocsi elejébe fogjak.
Amint aztán oda ére
Terek vezér elejébe

* A palóc nép hősei a forradalomból, azon két menekülő honvédtiszt, kiket itt az Alföldön Vadkert mellett vertek agyon, s kiknek gyilkosait Szegeden akasztatta föl Ráday. A jó palócoknak mindegy az! Ők még most is visszavárják őket valahonnan!

M. K.

Zibet-zabot a lovának
Aranyos kardot magának.
Gyöngyös pártát asszonyának:
Az Dráskóczy Plonának.

Honnan gyűsz te drága uram
Paszománnyal, ezüstökkel,
Csomoszóval, garmadával,
Veretes miv' fegyverekkel
Meó te vótál a terekkel?

Nem vótam én ott he-ába
Terek urak udvaraba
A hegyek is elmorogják
A füvek, kövek elmongyák . . .
Jaj fektessél engem ágyba
Veres sujtással kihánytba
Takarj fehér lepedőbe
Áss a fekete földbe
Mel átkos csontom kidobja
Dohos pönész maj befogja.

Formailag tökéletesebb a »Csáky Gyuri szolgabíró esete«. Fehér Anna stb., de ezeket helyszűke miatt nem ismertethetjük, ha csak nem talán jövőre egy a palóc nép kedélyvilágát ismertető tárcacikkben: mert annyi az eredetiség ott a »kilenc várkastélyok« tövében, vagy ahogy ők maguk szeretik nevezni Palóciát a »Karancskeszi vármegyében«, mint ahány fűszál az alföldi rónán.

Egy helybeli ügyvéd, ki nemrég utazott arra, elbájolva tért vissza e gyönyörű vidékről s a kedélyes emberektől, kik »úgy éreznek, mint itt az Alföldön, azon a nyelven beszélnek, mint itt, de egészen más észjárással, s a gondolatok és kifejezések teremtő erejével.«

— Milyen az út, földi? kérdi a palóc a kiscsoltói fuvarostól.

— *Csintalan nagy uram, csintalan?*

— *Hát a termés milyen volt?*

— *Maradhatós nagy uram, maradhatós.*

— *Hát a szőlő mutatkozik-e valahogy?*

— *Úgy, hogy sehogy se mutatkozzon, még sohasem volt.*

Így beszélnek a palócok, ez originális népfaj, mely szaporatlanságánál fogva most kiveszőben van, egy-két század múlva csak nyoma lesz hogy volt, mert elnyelik a hegyek,

illetőleg a tótok, akik közé be van ékelve, s akik folyton terjeszkednek, úgy, hogy némely palóc falu már csak a Harmos Statisztikában létezik.

A SZEGEDI MŰKEDVELŐK, A »NÉMET SZÍNHÁZ-ÜGY«

Az állandó színház eszméje, mely az árvíz előtt oly távol volt még a jövő ködében, mint amilyen távol a nyugot van a kelettől, ma már szemlátomást tért hódít.

A Falk Miksa által gyűjtött százharminchatezer forint nem került ugyan e célra, mint ahogy reménylettük, hanem ami késik, nem múlik, a város e célra juttatja azt, minélfogva bátran lehetne jósolni, hogy az unokáink meg fogják érni az állandó szép színházat, amelyet ma merengő pillanataiban csak a Lechner Lajos zseniális feje tud odaképzelní a szőke Tisza partjára impozáns palotasor közé.

Innen is van, hogy inkább csak a fiatal generáció lelkesedik az állandó színházért: mi öregek tudjuk, hogy közelebb a sír. S ha már egyszer meghalunk: bánjuk is mi, hogy ki hol komédiázik.

A szegedi fiatal generációt illeti a kezdeményezés érdeme, ők kezdtek ez »alapra« gyűjteni sok lelkesedéssel és nem kevés eredménnyel aránylag: ők még megérhetik a végét, az eredményt. A fiatalsághoz rosszul illik a kételkedés.

A műkedvelők az úgynevezett szorosán polgári körből alakultak, s ami őreájuk nagy dicséret, szorgalommal és tehetséggel oldották meg a föladatot, s nem a nevekkal csúdítték a publikumot, mely kíváncsiságból is megnézi az »ismerősöket«, hanem igazi műélvezetet nyújtottak.

E téren szeretem én a fiatalságot, s különösen a polgárit. Az önművelődés tere ez.

Ebben az alakban kell a fiatalságnak a közügyekre befolyni, nem pedig úgy, hogy politikai kérdésekben alkot magának véleményt, amire nem lehet elég képessége és higgadtsága, s e véleménynek igyekszik demonstrációkban és másnemű eszközökkel érvényt szerezni.

Jaj az olyan országnak, amelyet a fiatalság akar vezetni !

Tegnap a »Vén bakancsos és fia a huszárt« hozták színre, összevágó gondos előadásban, melyben különösen a két kisasszony Szávits és Chilkó Mariska tüntették ki magokat, valamint Hauer úr Frici szerepében, ki sok tapsot aratott, s határozott tehetséggel bír a komikumra.

A két kisasszonyt (kik közül Chilkó Mariskának olyan kedves és hajlékony beszélő organuma van, s mozdulataiban annyi természetes báj, mint csak igen ritkán a színpadokon) virágzapporral fogadta a közönség, minden dalukat megtapsolta, különösen sokszor a Szávits k. a. jókedvű magyar nőit, melyeket érzéssel énekelt.

A színház ma nem volt tele, ami természetes is, mert hiszen nem volt ott a napnak öccse és a holdnak bátyja. Tisza Lajos, — s a szegedi haute crème nem szeret *árnyékban* ülni.

De akik jelen voltak, nem bánták meg, mert olyan jól mulattak, mintha *hivatott színészek*től látnák *Szigligeti* e jóízű darabját.

Tehát olyan jól, mint ahogy nem szoktak Aradi színházában.

*

Meg vagyok győződve, hogy ha Samassa egri érsek véletlenül el nem szólja magát, vagy két hétig nem lett volna fontosabb kérdés Magyarországon, mint a német színházügy, — illetve Budapest közgyűlésének hatalmas határozata.

Ezzel volt és van szaturálva a levegő. Pro és kontra folyik a vita legdisztingváltabb pesti politikai köröktől kezdve — le egészen a szegedi »Oroszlány« kávéház kerek asztaláig mindenütt.

Én nem kívánok hozzászólni, igazságos dolog-e, nem-e, sem azt ha vajon tapintatos eljárás-e ez a jelenlegi viszonyok mellett, én csak egy régi »bon mot«-val akarom demonstrálni, hogy az, ami most megtörtént, már régi, egy félszázad óta megérett óhajtása a magyar elemnek. S egy félszázad átszűrődött óhajtása, még ha helytelen is, igazolva kell hogy legyen.

Midőn József nádor a ravatalon feküdt, másnap meggyúlt a német színház s porig leégett. A tűz okát sehoggy sem lehetett kipuhatolni.

Az akkori diéta tagjai közt e véletlen incidensből a következő egyes »bon mot« kerekedett . .

Amint József nádor elhagyta e földi világot, sietett a mennyország kapujához s ott bekopogtatott:

— Ki vagy? — kérdezi belülről kulcsait csörgetve Szent Péter.

— Én József vagyok, a magyarok nádora.

— Tettél-e valami jót a magyarokkal? — kérdi nyájasan a szent.

— Bizony nemigen tettem én, — mondja József nádor elgondolkozva.

— Nos, akkor eredj vissza: nem bocsáthatlak be — utasítja el mogorván Szent Péter.

Visszament a nádor, de másnap újra ott kopogtatott Péternél.

— Ki vagy?

— József, a magyarok nádora.

— Tettél-e valami jót a magyarokkal?

— Igenis tettem. Fölgyújtottam ma a német színházat, s most már a németek is kénytelenek lesznek a magyarba járni.

— Nyitom már a kaput. Gyere be, József nádor.

Ami akkor »bon mot« volt, óhajtás volt, az most igazán megtörtént. S amilyen célból gyújtotta föl akkor József nádor a színházat, éppen olyan célból záratta be azt most a városi tanács. Most már a németek is csakugyan kénytelenek lesznek magyar színházba járni.

Hanem akkor, midőn a színház leégett, fölépítették. Most pedig, midőn be van zárva, félek, hogy kinyitattja nekik — Tisza Kálmán.

A GRÓSZIKA

Ezen a néven szólította az egész város, a királyi biztos-tól lefelé mindenki. Mert a királyi biztos is ismerte a jó öreg »grósziká«-t! Kötetett is neki olyan bokkrétát a kert rózsáiból, mialatt az egyet-kettőt fordult a bokrok között, hogy gyönyörűség volt megnézni.

Bizony a szegény grószika körülbelül olyan öreg volt már, mint a század, melynek összes eseményeit átélte, de olyan fürge volt, akár a karika, mindenütt ott volt látható, jóízű zsörtölődése, vidám parancsszava egész nap uralkodott, majd ott tipegett a lépcsőn fölfelé, vagy öntöző kannával bokortól bokorhoz . . . Mindig valami dologban fáradt. S neki minden dolog mulatságos volt.

Nyájas, szelíd arca úgy odaillett a kert[i] lakhoz, hogy az egészen üres lesz nélküle.

Nagy, nagyon nagy urak fordultak meg azóta a kertben, mióta a Kálmánból »nagyságos úr« lett, de azok mind úgy megszerették a grószikát, aki már annyira benne van a »fiam« megszólításba[!], hogy uram bocsáss . . . kevés híja, hogy a királyi biztost is nem »édes fiam«-nak szólította.

De bizony nem botlott meg a nyelve, de csakis a nagy vigyázat mián, mert a többi nagyságos úr aztán mind csak *fiam* volt, még le is korholta némelyiket, ha valami »nem helyes« beszéd »kereködött« ki az esze szakajtójából.

Fürge, vidám volt és okos, úgy gondolkozott és ápolt mindent, mintha előlrül akarná kezdeni azt a 80-at: szemeknek fiatal tüzet kölcsönzött a szeretet, melyből mindenki számára jutott.

A szíve tartotta fönn, az még fiatal volt, érző volt, — s nem lehetett miatta észrevenni, hogy a test már törékeny — és nagyon roskadozik.

Még csak az imént ebédeltünk ott nála egy nagyobb társaságban. A háziúr rózsákat szedett nekem — egy szép asszony számára. A »grószika« pedig veszekedett ránk, hogy egészen elhül a kapitális gombaleves amiatt a szép asszony miatt. Mondjam meg már legalább a nevét. Hadd ítélje el, megéri-e, hogy rossz levest egyen miatta az egész kompánia.

Sorba dicsértem az ételeket. A grószika háládatos szemeket vetegetett rám, mert az ő főzte volt valamennyi, s az az egy »büszkesége« megmaradt még, mint minden derék magyar asszonymak.

Ebéd után, tudtán kívül, pohárban adták föl a fekete-kávé. No iszen, meg is botránkozott rajta, mikor észre vette.

— Óh, jaj! hát hogy lehet pohárba[n] adni a kávé! Alig hogy kimozdítottam a lábam a konyhába, már mindjárt milyen rendetlenség történik. Oh jaj, édes fiam! Pedig a finom drága fekete porcelán csészék ott vannak mind a sifonér tetején, azon módon a pakétában, ahogy Kálmán elhozta. Jövőre majd kibontom magának, édes fiam, s olyan jó feketekávé főzök, hogy még a király se iszik olyat!

Szegény grószika! Ki hitte volna akkor, hogy már hiába való az ő protekciója, — s hogy sohasem fogja fölbontani többé azt a pakétát.

S én magam előbb látom meg az ő fekete koporsóját, mint a fekete csészéit.

A JOÓ PIKTOR

A piktorok a világ legsajátságosabb csodabogarái, még tán a muzsikuskok sem olyan nagy bolondok. Nagy sörényük és nagy idealizmusuk, s az elbizakodás, mely egész lényükben nyilvánul, komikus emberekké teszi őket. A foglalkozásnak bizonyos kinyomata van az emberi arcon, sőt az alakon is, úgy, hogy a gyakorlott szem a külső után is megismeri, kinek micsoda a mestersége.

A Joó piktor nem tartozott ezek közé, nem volt sem hosszú haja sem nem voltak művészi gesztusai, az egyszerű igénytelen emberek közé tartozott, festői mindössze az orra volt, amennyiben pirosra festette meg a bor, mert Joó piktor nem ivott a Hyppocrene forrásából, sem pedig az istenekkel nem szürcsölte a mennyei nektárt, ahogy Rafael és Correggio, hanem ivott egyszerűen »szatymazi buckait« kancsóból vagy literből, amint azt a jóserencse magával hozta.

Mert »jóserencse« volt az ivás a »Joó piktor«-ra. Mindig ezt leste, várta. Nem ábrándozott ő a keleti kérdés helyes megoldásáról soha, nem várta haza Kossuthot, vagy hogy a lutriba tett számai kijönnek, sem kérő után nem áhítozott a lányai számára, csupán ivó kompániát várt, s ha az volt, boldognak érezte magát, nem cserélt volna vagyonban, észben még a burkus királlyal sem.

A Joó piktor valaha csakugyan jó piktor volt. Fiatalkorában, mondják, kitündöklött belőle a tehetség, s nem

ilyen befejezést jósoltak az életének, aminő szomorú rideg lett. Fakó koporsó, siratlatlan, könnyezetlen. A cimborák, kik annyit kacagtak a Joó piktoron, nem jöttek el most sírni! Úgy távozott el ebből a szomorú árnyékvilágból, mintha a korcsmából dobták volna ki. Senki sem sajnálta elmentét, senki sem tartóztatta, senki sem kérdezi, hogy hát a »Joó piktor« hol van?

Volt, nincs. Minek is volna? Rossz idők jöttek, megfogyott a víg pajtás sereg, s vékonyabban csordult a »potya«, melyet a piktor olyan nagyon szeretett. Ha már nincs »potya« a világon, minek lenne akkor a Joó piktor is? Olyan összenőtt két fogalom az már, mint a sziámi ikrek!

Elzüllött élet volt az az övé. Egy borba fült szív. Kedélyes, vidám embernek ismerték valaha, akiben szinte pezsgett az élet. Jószívű, szelíd lelkületű, az ingét is odaadta volna a barátságért, aminthogy oda is adta. Még azonfölül ráadásul az erkölcsi reputációját.

Egy lassú, de következetes süllyedés az ő útja. Valamikor a Pyrker László-féle könyvtárt rendezte, s ott oly ügyesen másolt, hogy azt a képet hagyta ott, amit másolt, s elhozta az eredetit, Pyrker nem ismerte meg.

Itt Szegeden egy háza volt, meg egy szőlője Szatymazon. A házat elvették irgalmatlan hitelezői, csak a szőlője maradt meg.

Most már a szőlőjét is itthagytá, és csak a háza van meg a temetőben: azt nem vesztegetheti el.

Fokról-fokra süllyedt. Az utolsó években már egészen szurtos, piszkos lett, s a szegénység útján oda ért, ahol a »csavargó« kezdődik.

Egy ember volt, akiben minden külön-külön hal meg.

Először a tehetség, azután a szemérem, azután az önértzet, a büszkeség, — azután a test.

Öbenne a test halt meg utoljára.

A többbit mind előbb ölte el tragikai végzete. Az a mag, amelyet a könnyelműség hint el, kikelt és dúsan tenyészett benne.

Szegény Joó piktor — utoljára már ember is megszűnt lenni. Úgy bántak vele a víg cimborák, mint egy állattal, akivel mulatni lehet, hol megsimogatják, hol földhöz vágják.

A Joó piktor mind eltúrte ezt, mert hiszen ihatott mellette. Az a pokoli szomjúság, az a rebellis láng a gyomorban, mely éget, mint a tűz, olyan csodálatos szelíddé, türelmessé tette, mint egy birkát.

A legdurvább tréfákért sem haragudott meg, hanem vígan szitta a szörcsögő pipaszáron keresztül a potya buckai mellett a potya réthátit: néha még akkor is szipókált, amikor a pipát a víg fiúk már rég levették a szárról s kancsójába tették, neki az mindegy volt, észre sem vette, hogy a torka padlását nem akkor csiklandozza a füst, mikor a pipától megfosztott szárat szitta, hanem mikor a kancsójából ivott, élvezte a kettős gyönyört. Lehetett az ő fejében elég gond, ami csiklandozza, a füst nélkül is.

A pénznek halálos ellensége volt: nemzetgazdasátra sohasem érzett hajlamot. Szatymazi szőlőjének termését mindig el akarta adni, de sohasem sikerült neki, mert nagyon sokra becsülte, mindig nagyon sokat kért érte.

Ha mégis akadt valaki, aki a kívánt árt fizeti, mindig talált valami kibúvót, hogy az alku létre ne jöhessen, s a viszonyok folytán kényszerítve legyen *magá inni meg a saját borát*.

Mindig sikerült neki. Ivott és folyton ivott, hol a magáét, hol a másét. Ami a másé volt, azt a magáénak nézte. Ami az övé volt, azt az egész világgal megosztotta.

Az árvíz óta be sem jött többé Szegedre a Joó piktor. Odakünn maradt Szatymazon. Nem érdeklődött már a világ folyása iránt egy csöppet sem, bánta is ő, sikerült-e a rekonstrukció, vagy nem, mindössze egy dolog rendítette meg. *A rosszul mutatkozó termés Szatymazon.*

— Uram én istenem, mit fognak az emberek inni a télen?
— Aggodalom szállta meg, s hülye arcán sápadtság és redők ültek ki.

Ez az aggodalom megölte. Lefeküdt és meghalt.

S most már ott fekszik meredten, némán, kijózanodva, a fekete földben. Letette az ecsetet . . . akarom mondani a boros poharat, örökre.

Ezelőtt akármilyen mélyen aludt is, egyszerre föl lehetett költeni, ha mondták »Igyál, piktor«.

Most már még erre sem ébred föl. Jele, hogy *nincs többé*.

Legyen odalenn könnyű a föld neki, szegénynek, kit idefönn jártában-keltében is már oly sokszor ölelt anyai keblére.

A FORMA ÉS A GYAKORLATISÁG

— Egy bürokrata ebéd utáni csevegése
sztenografirozva —

Könnyű volt, míg »ország« voltunk és státusférfiaink valának. Csak úgy toltá ki helyéből az egyik szegedi esemény a másikat, ha Bakay nem csinált valami bolondot, Horváth Gyula követett el valami virtust, vagy legrosszabb esetben Komjáthy mondott valami jót. De ím, hogy szűkebb lett a biztos tanács, szűkebb lett a látkör is, és meddőbb lett az események méhe.

Pillich dolgai nem történelem már, csak aprólékos városi hír, Szemző távozásával még a nők értéke is hanyatlott. Azért nem tudnak önök most már miről írni. Azért olyan átkozottul unalmas a »Napló« és a »Hiradó« — is.

Jó Komjáthy az üres kerületeket járja, mondván égmesztő dikciókat a közösügy ellen, Horváth Gyulának pedig a jegyzői tollat nyomta kezébe a parlament. Már az igaz, ki tudta keresni, hogy miben a leggyöngébb.

Egyedül vagyunk. Olyan a város mint egy mente, amelyről apródonkint leszedik a gyémántgombokat, míg végre lemállik a csat is.

No, de ne essünk kétségbe a jövő felett, hanem élvezzük a jelent. Mért ne feküdhethnék nyugodtan végig az ember a pamlaigon, hiszen csak ki kell nézni az ablakon: épül a város odakünn. Fúrás, faragás, kopácsolás zaja s lágy olasz káromkodás akkordjai hallatszanak be mindenünnen, s e kaotikus, zűrzavaros zsongás a *föltámadás* zsolozsmája.

Valóban nyugodtan lehet elfecsegni a fekete kávé mellett az időt — míg azok az emberek odakünn dolgoznak. Olyan élvezetes dolog ez a »városépítés«, kivált ha jól szelel a virginia. Az enyim jól szelel most. Ez a »zulu« kellner pompás, praktikus gyerek, lehámozva hozza a virginiát.

Mert hiába, uraim, a »praxis«, ha nincs is benne annyi »chic«, mint abban, ami »forma«, mégsem egészen megvetendő.

Ösmerik önök Budán a Z. patikárust? Ez is egy fickó a praktikusok közül. Nem ösmerik? Ah, nagyon sajnálom, mert gazdag lánya van ott. *Node e percben*, azt hiszem, senki sem akar házasodni. Még csak háromnegyed kettőre: az este felé szokott jutni az eszébe az embernek! Bocsnát a megjegyzésért, most már áttérhetek a praktikus patikárusra. Miben állott a praktikussága, fogják önök kérdezni? Ah, az egy igen egyszerű dolog, és mégis nagyszerű. Fürdőre utazott két hónapra uraim, s midőn nejevel a fiákerbe ült, mégis így szólott a segítőkhez, a laboránsokhoz: »*Félóra múlva hazajövök!*«

Nos? Nem remek fogás ez, hogy ezek a szegény páriák örökké meg legyenek ijedve, s a félórán túl két hónapig minden percben hazavárják a principálist.

Ez a praktikum az életben, de boldog isten, mennyivel dicsőbb a mi bálványunk, a mi istenünk a »forma«.

A forma, e fönséges s méltóságos, mereven lépkedő rém, ez az igazság ruhájába öltözött hatalmas zsarnok. Zsarnok ő, de uralkodik, rideg ő, de korona van a fején.

Psz. Zulu! Vigye ki a kávémat és öntse át abba a csészébe, amelyikből tegnap ittam.

Igen, igen mit is akartam csak mondani? Ahá, a forma? No igen, a forma. persze mindnyájan látták már, hogy az F. tanácsos hivatali szobájának ajtaján szép aranyozott betűkkel ki van írva: »*Kopogtatás nélkül kéretik bejönni.*«

A tanácsos úr idegen, s igen jól teszi, ha a kopogtatással nem bosszantja magát. Nem is zavarja senki, mert a tanácsos úr igen derék ember, s érdemes elnézéssel lenni a hibái iránt. Nagyon derék, jószívú ember. Csupa szív, csupa lélek: de mindenütt bürokrata és a formák embere.

E napokban történt vele a következő eset, hogy váratlanul kopogtatás hallatszik ajtaján.

Izgottan ugrik föl. Az ajtó megnyílik, s belép rajta az öccse — aki éppen abban a percben jött Amerikából. — Húsz év óta nem látták egymást.

Kitárt karokkal rohant feléje a napbarnított amerikai testvér.

— Semmi ölekezés! — Kiáltá elhárító mozdulattal a tanácsos. *Eredj ki előbb, aztán jöjj be kopogtatás nélkül.* Akkor aztán ölelkezhetünk.

Íme uraim, ilyen az igazi bürokrata, és ilyen az igazi forma.

*

Megittuk a fekete kávékat. S magam is elismertem, hogy sokat épültem e szellemes csevegésen, mely egyszersmind találó kritika a királyi biztosságra.

Hányszor utasítottak el bennünket már így, hogy »minek kopogtattak önök?»

S hányszor vetették szemünkre: »Miért nem kopogtattak önök?»

S ez mindig a »forma« volt, amelynek nem két arca van, mint Janusnak, hanem száz karja, mint Tirreusnak az indus regében, s mind a száz karját arra használja, hogy a »lényeket« fejtegesse.

AZ ŐSZ

Hullanak a fákról a sárga levelek . .

Zörög a szél a gallyak között és vagdossa őket egymáshoz, mintha a lelküket akarná kirázni. Fecske, gólya elment, a daruk utánok, üres a pusztta, mint egy nagy fehér lap, amely teli lehet írva szebbnél szebb gondolatokkal, de mit ér, ha szétfoly a betű, mert mind ki van törölve.

A nagy zöld takarónak, mely fönségesen terül el belát-hatatlan messzeségre, megkopott a színe, a kitarkálló mezei virágok úgy néznek ki rajta, mint az ócska ködmön foszladó hímzései.

A tiszai füzesek lombvesztetten hajladoznak az öreg folyam felé, mely egészen le van apadva, mintha marienbadi kúrára lett volna fogva a nyáron. A vén fűzfák jól tudhatják már, hogy mekkorára tud hízni tavaszra.!

Valami szomorú csendesség mélézik a természetben. Mintha a halál lehelete már »megérintette« volna a ragyogó pompát, puszták búbáját, merengő költészetét. Az enyészet

árnyai ott táncolnak némán körben, hol a délibáb csintalan-
kodott az imént.

Barna felhők úsznak az ég hátán, kikandikálni hagyják
annak mosolygó foltjait, mintha az átmenet kedvéért res-
tellnék betakarni egészen. A nap álmos fénye olyan szelíddé
vált, hogy csak úgy immel-ámmal süt a tépett felhő-foszlá-
nyokon keresztül. És ahol a róna végződik, távol, a »görbe
országok«-ban, kék és piros csíkokkal szegi be a láthatárt a
hegyek hálózata. Úgy néz ki köröskörül a mennyboltozat,
mint egy bolgár katrinca.

Süvítő szél mozgatja a homokot, mintha egy nagy szita
lenne az egész világ. Kopaszodik a föld, mint az elaggott
ember feje, tócsák, tavak képződnek a völgyekben: mintha
egy szemét nyitná ki a föld, hogy elbámuljon a saját át-
változásán.

Az ég könnyeiből lesznek a föld szemei, s a föld szemei-
ből, ha behúnyódnak, lesz a sár.

Ez a ti címeretek tündér róna, andalító ősz, mind a kettő-
töknek. Mennyire egymáshoz illetek.

A sár, ez a tiszteletreméltó elem, az anyaföld keblének
engedése, rögök csókja, egyesülése, az örök tészta, mely sem
nem fogy, se nem növekszik, melybe minden begyúródik,
mely mindent betakar, mindent elszed és mindent visszaad.
Az ócskát becseréli újjal minden tavaszon.

De hol még a tavasz? Utazó madarak mire azt meg-
hozzák!

Csak egy-egy tolluk maradt itt, amit valamikor röptük-
ben vesztek el. Eső lepocskolta s odatapasztotta a sárhoz,
nem törődve, daru, gólya hordta-e azelőtt, vagy a kényes
kócsag? . Csak a fészük maradt itt, annak is a fele, vagy
egy kis darabja: elhagyott fészeknek pusztulás a sorsa.

És az egész természetben valami ridegség van elől-
te, patakok morgásában melankólikus regék hangja rezdül, a
hajnal ködbe burkolózik, mintha küzdenie kellene vele,
s e köd ránehezedik lidércként a tájakra, a füvekre, a fákra,
ott lebeg a vizek tetején, elnyeli a tanyaházakat és a szél-
malmokat, karikatúrája akar lenni a délibábnak. Az alkony
dermesztő fuallattal jön, hajladoznak a lombok, lekonyul-
nak a virágok száraikon. És minden olyan nagyon szomorú.

Szomorú a napfény, szomorú a gulya kolompja, a nagy haldoklás fénye ráveti a maga billogját mindenre, és rohamosan erőre kap.

Akkor aztán nem kímél semmit: gyorsan dolgozik és segítségül hívja összes eszközeit a pusztításra.

Az éj a naptól egyre nagyobb-nagyobb darabot lop el reggel, este, a köd a napfényből, míg végre megjön a dér, és ami még lim-lom megmaradt, elperzseli nagy kedvteléssel.

Akkor aztán igazán pusztá a pusztá, és nem lát rajta egyebet a szem, csak néhol egy kútgémet.

És azon a kútgémen talán egy-egy rongyot fölakasztva, mely alkalmasint csősztarisznya lehetett fiatal korában.

A hivatal lejárt, Üres a természet kamrája. Nincs mit őriznie a csősznek. Odaakasztotta hát a tavalyi zsiros tarisznyát — *fehéredni*.

A NŐK

Az asszonyok vágyai betölthetlenség. Ha egy asszonynak mindene meglenne már, mit a földön a rang, gazdagság adhat, még akkor is találna magának valami lehetetlen vágyat: a bárányfelhőkől szeretne varrni ködmönkéket, és mantillákat. Az emberi természet telhetetlenségének nagyjított képe az asszony, mert bizony nem tökéletes az emberi természet. Arra vágyik mindig, amije nincs, s mikor fogyatékan van valamije, akkor becsüli meg.

Ez a néhány verőfényes nap még a vénasszonyok nyarából, igazi édes fájo örömet nyújt. A tüdő kéjjel szívja be a jó balzsamos levegőt, hiszen ilyen volt ez mindig, csak észre nem vettük.

Nagy becsülésben részesülnek az őszi szép napok; bágyadt, szomorú, melankólikus valójuk, gyönyörrel tölti el a kedélyt. A természet most haldokolva, hervadtan juttatja eszünkbe, minő ragyogó pompás lehetett. Éppen olyan, mint egy széttépett szerelmi viszony, csillogó foszlányait még egyszer összeállítja úgy, mint voltak, a képzelet s a búbánat szorítja össze a szívet, hogy mindez már csak »volt«.

*

Pedig nekünk, újságíróknak (kik a zavarosban szeretünk halászni) a lehető legnagyobb ellenségeink közé tartoznak a szép meleg napok; mikor az emberek a természettel társalognak, az egy újságírónak igazi haldoklás, mert ez a társalkodás eszményi és fönséges, de mikor az emberek egymásra vannak utalva, az egy újságírónak az élet, mert az emberek egymásközti társalgásából mindig származik valami baj és veszedelem, s a veszedelem az események fészke.

A természet hallgatag szépségeit megbámuljuk mint emberek: de fumigálva nézzük mint újságírók, mert ezek a szépségek már nem újak. Tavaly is színről-színre így látták az emberek!

Nekünk csak az új dolgok tetszenek.

S van-e valami újabb a világon egyéb, mint az asszonyok, akik mindig változnak?

*

Hát beszéljünk az asszonyokról, mégpedig, miután a vénasszonyok nyara van, beszéljünk a fiatal asszonyokról. Különben is ezek a napok, melyek alatt Dulcignó lövetését várják az újságfalók, az ő napjaik, az egész Európát az asszonykérdés foglalkoztatja Dumas Sándor világhírű könyvének megjelenése óta.

Megragadó logikával emel szót a nagy író, kinek szava és gondolatai a földkerekség minden zugába elhatnak, az asszonyok jogai és a szerelem szabadsága a »szabadságok legnemesebbike« mellett. Az egész világ olvassa ma a könyvet és gondolkozik erről.

Honnan van annyi igazságtalanság, annyi szerencsétlenség, nyomor, fájdalom és bűn, ha nem az érzelmek túlpangásából s azon oknál fogva, mert a törvény és a társadalom rossz formák közé helyezte a lényt, melyet nőnek neveznek.

Azért, mert a törvény nem ad nekik jogokat, csak kötelességeket rón rájuk, amik alatt gyöngé vállaik megroskadnak.

Azért, mert a társadalom még érzelmeiket is félszeg törvényeinek korlátai közé szorítja.

De e kapcsok mindennap tágulnak, s napról-napra követelőbbben lép föl a szükség az érzelmek szabadságát biztosítani és a férfi-jogokat kiterjeszteni a nőkre is.

*

A kérdés nem új többé. A nők ezen követelései, az eszmék számtalanszor merültek már föl, de csak mosolyt csaltak az ajkakra, a gyümölcs még nem volt érett. Most már az lesz. Napról napra puhább. Szüret ideje van, az őszi napfény is elég már, hogy végképp megadja ízét. Dumas könyve nagyon sokat lendített.

Lássuk, miként osztályozhatók a nők, s lássuk, mint élnek, mit csinálnak s hogyan vannak beékelve az emberi társaságba helyzetüknél, műveltségükénél és alkotásuknál fogva.

Először is (tisztelet a boldogságnak) vannak nők, kik a jelenlegi társadalmi renddel meg vannak elégedve. Azok nemcsak nem követelnek reformokat, hanem félnék azoktól. *Csak hogy a személyes boldogság nem tekinthető érvnek egy közérdekű vitában.* Nem egyéb az *kiváltságnál*, és könnyen önzésre vezet. Ezeknek nincs okuk panaszkodni, de — fájdalom — kevesen vannak.

*

Vannak aztán ügyes, értelmes asszonyok, kik bizonyos testi és erkölcsi tulajdonságokkal fölruházva úgy *fordították* a dolgot, hogy azon körben, melyet elfoglaltak, azt teszik, amit ők akarnak, a férfiakat alárendelt lényeknek tekintik.

Az ilyen nők sem óhajtanak változást, ezek nem panaszkodnak. De a csel sem lehet argumentum a vitában (melyet Dumas Sándor folytat) épp oly kevéssé, mint a kiváltság, s boldogság.

*

Következnek a nép alacsonyabb rétegeiből származó nők, kik reggeltől estig izzadva keresik kenyerüket, a munka terhe alatt meggörnyedt derékkel, mindig a földet nézve

menés közben, megszelídítve a nyomor által, legyőzötve a szokás hatalmától, szolgálva mások követelményeit, ezek nem gondolkoznak sohasem.

Ha terhük nagyon nehéz, elesnek, nyögnek, mint az állatok, sírnak azon gondolatra, hogy kicsinyeiket segély nélkül hagyják, vagy ösztönszerűleg megköszönik a halált, *vagyis a megpihenést*, melyre oly nagy szükségük volt.

*

Vannak még asszonyok, a kötelesség rabnői, a szenteskedők. Nemcsak hogy nem panaszkodnak a megpróbáltatások miatt, sőt még híjják is azokat, hogy jobban kiérdekeljék a vallás által ígért menyei jutalmat.

Ezek sem türelmetlenkednek a főnálló rend ellen, mert tudatlanok és félig eszelősek.

*

De azok, kik nem boldogok, sem ügyesek, sem ostobák, s kiknek elég méltóságuk van a jobb fordulatot óhajtani, elég értelmesek, hogy bármely férfi mellé helyeztessenek, vagy hogy egyedül is bármely olyan pályára léphessenek, melyhez csak akarat, türelem, kitartás, becsületesség szükséges, kik elég eszményiek, elég gyöngédek és odaadók, hogy jó anyák lehessenek, kik elég tartózkodók, és önérzetesek, hogy sose lépjenek föl vádlóképpen és akik, mivel nők, és pedig kevésbé szép, merész, vagy gazdag nők, mint mások, visszautasítatnak nemcsak az *érzelmektől* és a *gyönyöröktől*, hanem a polgári állásoktól és fönn tartási módoktól is.

Túlfinomítva a nevelés által, a közönséges munkára büszkék, a szolgálaiasságra és a ledérségre félnének, a zárdaéletre nagyon is nőiesek, az általános önzés rendesen súlyos és áthidalhatlan nyomása alatt látják napról napra a mindig egyforma láthatárt vizsgálva, mint hervadnak el elszigeteltségükben, vagy egy kényszerített házasság nyúgei közt téletlenségükben, tehetetlenségükben isteni tulajdonságaikban, melyek olyan szép álomba ringatták őket eleinte és melyeknek kifejlése olyan hasznos lehetett volna a többiekre és magukra nézve.

Óh azok érzik, érezniök kell, hogy legalábbis annyi boldogságot adhattak volna, mint amennyit kaptak volna.

S mindettől maga magát fosztja meg a társadalom, — melyben ezen legfontosabb kérdés úgy áll, mint a puskapor, mely egyszer ha fölrobban, szétveti darabokra az egészet.

Pedig fölrobban.

A HÉT TÖRTÉNETE

Hol kiderül, hol beborul, fűteni nem lehet, fázni még nem illik, de azért hideg van és az embernek a hátát borzongatja.

Nemrég még millió és millió bikanyál úszott a levegőben, amiből azt jóstolták az öregek, hogy hosszú ősz lesz az idén.

Legyen is: sohasem volt olyan nagy szükség a hosszú őszre, mint most Szegeden, minden ember el van itt késve valamivel.

A budai sugárúton tegnap kezdtek építeni egy házat: még abban lakni is akarnak a télen.

Amint azonban reggelenként csillogó ezüst lemezzel vonja be a dér a tárgyakat, a ház födelét, a téglákat és a szabad ég alatt alvó digók köpenyeit, mindinkább tűnni kezd a remény a hosszú ősz iránt, s megadással hajtjuk meg nyakunkat a télnek.

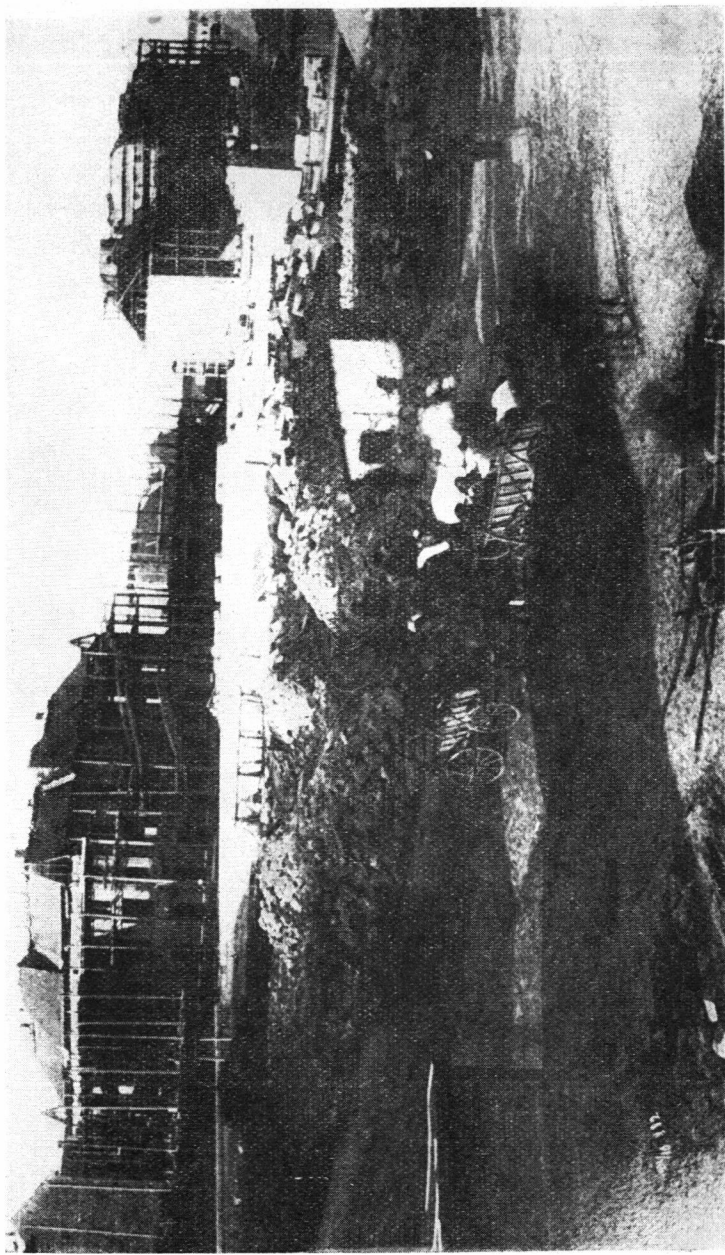
Ez az az idő, amikor a júrista ügyesen parodizálva a kinevező királyi kéziratokat, így szól egy biztató tekintetvetve vékony felöltőjére:

»Kedves Übercíher! Ezennel kinevezem önt télികabátommá!«

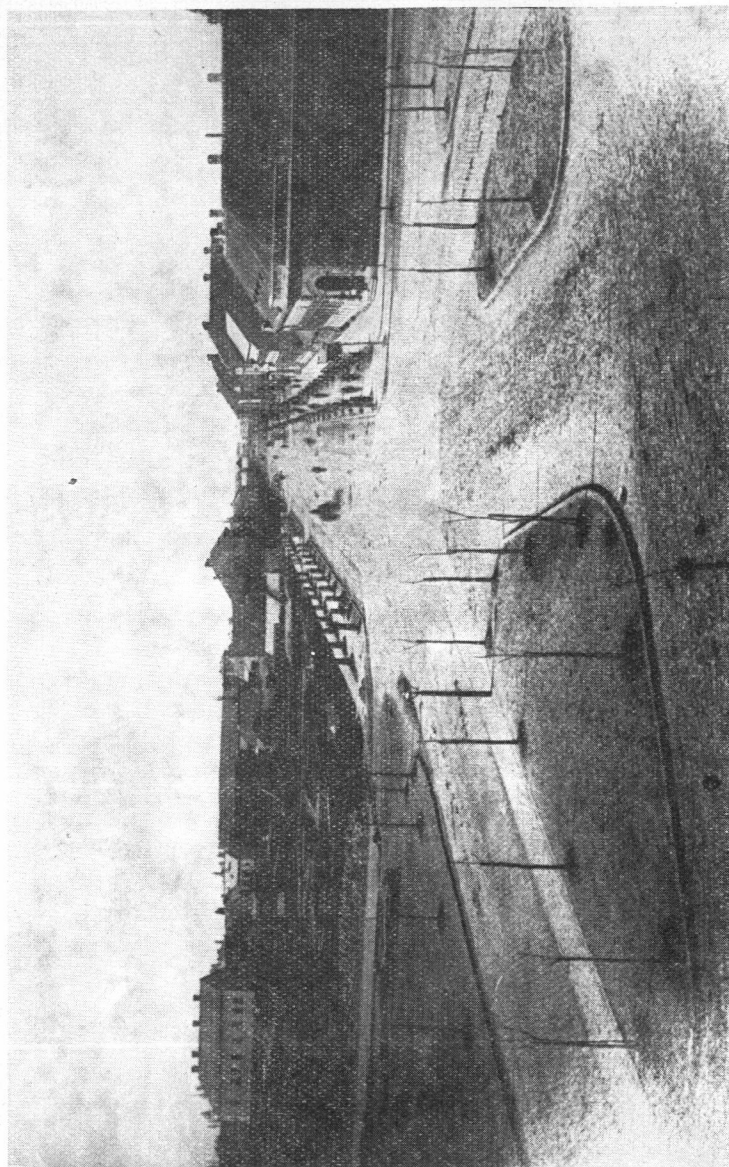
Sok ház épült föl a nyáron és ez ősszel Szegeden, de még nem elegendő, mert a lakbér még mindig igen drága, s a szegényebb osztályok valószínűleg megint barakkba szorulnak: ami éppen olyan téli szállásnak, mint aminő az übercíher télികabátnak.

*

De bizton hisszük, hogy a téllal aztán véget ér a barakk-korszak, s csak a fogalom marad meg utódok emlékezetéül.

Szeged újjáépítése

Szeged újjáépítése

Valóságos Grác lesz Szegedből, jó szóért is kapni fog lakást, ha az építkezési kedv, meg nem csappan. Az pedig nem fog megfogyni. mert nevezetes előnyökben részesülnek az építkezők. Az ország valamennyi szegény embere ide fog jönni lakni, mint ahogy eddig Grácba ment, abba a Grácba, hol egy száz forintos bankó látása népcsődületet szokott okozni.

Már szinte látom Szeged utcáin a sok nyugalmazott köhögő katonatisztet és a számtalan újan megnyíló tubákereskedést, mert ez együtt jár.

Egy kép a jövőből! Tódulni fog ide az idegen, s a jó bennszülött szegedi honját nézi s nem leli majd idehaza.

Emeletes házak emelkednek sorba. A jövő városának külső váza már látszik. A képzeletbeli vonalaknak testet adnak a bontakozó új házak.

Már látszanak az utcák, a sugárutak: az igaz, hogy egy kicsit furesáknak néznek ki még ezek a mi sugárútjaink.

Egy kis hosszabb őszi eső kell — s akkor csak a madár fog tudni arra átröpülni.

Bizony nagy humorista ez az Aradi Gerő. Nem ok nélkül adatta a »Nagyzás hőbortját«.

Vajon elértették-e a célzást azok, akiknek szólt?

*

Van abban az ázsiai nyüzsgésben valami sajátosan érdekes. A lázas tevékenység mindig bizonyos izgatottságot költ, még a közönyösöknél is. Mint mikor a kártyásoknak ki van szabva az ideje, meddig játszhatnak, s iszonyú sebességgel folyik az osztás és a kiadás.

Míg az újszegedi Népkertben irtani kezdik már a fákat, hova az állandó híd följárója jön, azalatt a felső Tiszaparton folyik a munka, a számozott piloták beverése, s hangzik rekedt torokból a legújabb szegedi nóta: »einmal auf, zweimal drauf.«

Erről a dalról mondta el szomorúan [az] egyik szegedi polgár, ki most épített föl nagy költséggel egy nagy házat, és a lakásokat nem bírja kiadni:

»Ilyen drága nótát még Eszterházy sem húzatott magának.«

Hanem nekünk szegedieknek kedvesek ezek a nóták, van is hallgatóik elég a Tiszaparton.

Tarka néző tömeg hullámszik ott reggeltől estig, nézve a munkásokat, kik a nyugtalan földet (mely kivált a parton csuszamlani szeret) megállítják, ketrecet verve eléje.

Mulatságos nézni az ezernyi munkást, különféle arcok és viseletek. A vásárhelyiek a halavány zöld szűrben, a digók a makaroni kalapokkal, a szögediek az ő franciás »bonsúr«-jaikban, ami tulajdonképpen neve a mándlijoknak. Vannak még tótok is. Valóságos Babilon így együtt: — a soknyelvűség káosza.

A legmozgalmasabb munkások az olaszok, szolid életűek és erkölcsösök. Megtakarított heti bérük egy nagy részét haza küldik családjaiknak. Vasárnap délelőtt óriási tolongás van a postán, s az utalványozó osztálynál még egy külön postahivatalnokot kell foglalkoztatni, hogy eleget tehessen a digók igényeinek.

A magyar megeszi a heti bérét, a tót megissza.

*

Itt a parton jól esik a képzelő tehetséghez folyamodni. Átugrani három-négy esztendő, s látni a díszes rakpartot, amint a megfékezett hullámok csöndesen csapkodják, látni a kikötőt, s a sétáló hölgyeket és urakat, kik a hajdani Széchenyi téri korzó helyett most itt találkoznak »Ő« vele.

Íme egy álom — ami okvetlenül valóság lesz!

Csekély kárpótlás azért a sok valóságért, ami álomná fog lenni.

*

De nini, csak most veszem észre, hogy én az építkezésekről írok, pedig a hét történetét kellene krónikába szednem.

De vajon van-e Szegeden e hétnek egyéb története, mint az, hogy építenek, s emelkednek a falak, néha lassan, néha gyorsabban, de sohasem olyan nagyon gyorsan, mint azt Bernáth Gazsi bátyánk hazudta egyszer, hogy a Magyar

utcában úgy megcsípte a szúnyog a téglát, miszerint reggelig házzá dagadt.

A mi ösezes történetünk a királyi biztos kezeiben van. Ő igazán elmondhatja XIV. Lajosként: »Én vagyok Szeged városa.«

Szeged város eszerint e héten nem volt itthon, hanem a delegációban elnökölt.

Ezért nem történt semmi.

Volt ugyan közgyűlésünk is, de hát micsodák ezek a közgyűlések? Vannak, de mégsincsenek. Függetlenek is, de nem lehet akaratuk.

Pedig ez nincs rendén, és Montclade márkinőhöz, midőn a forradalmi törvényszék előtt megjelent börtönéből, hova azért csukatott le, mert arisztokrata, így szólt a forradalmi törvényszék elnöke:

»Montclade *polgárnök* . . .«

A márkinő udvariasan közbevágot:

»Bocsánat elnök úr! ha *polgárnök* vagyok, ön szabadon kell hogy bocsásson, ha fogva tart, *kötelessége megadni címemet.*«

Montclade márkinőnek igaza volt. S a szegedi közgyűlések tanulhatnának a példából.

MINDSZENTEK NAPJA

Föltámadunk! — ez van a temetők kapujára fölírva, ott, ahol az enyészet lakik.

»Meghalunk! Megsemmisülünk!« — ez van fölírva az emberek halántékain, ott, ahol az élet lakik.

Melyik az igaz a kettő közül?

A vallás hazudik-e, vagy a természet?

A vallás azért, hogy vigasztaljon, a természet azért, hogy megrémítsen.

Mert rémítő dolog elenyészni, semmivé lenni. A tagok, az izmok, az emberi szív, az agyvelő, melyet most mozgásba hoz eszme, érzés, mind nem egyéb, mint érzéketlen milliárdnyi részecskéje annak az óriási rögnek, melyet úgy nevezünk most, hogy »anyaföld«.

Anyaföld, aki bölcső és koporsó vagy! A mag kikel belőled, megnő, kifejlődik, s ismét elszárad és beléd temetetik, te úgy bánsz az emberekkel is, mint egyéb növényeiddel.

Megújítod magadat, új fű nő a tavalyi helyett, új emberek támadnak a halottak kipótlásául, s te azt mondhatod magadról: »Én mindig a régi vagyok.«

A tudomány is váltig biztatgat bennünket, hogy semmi sem vesz el a természetben.

Mi azért csak mégis el fogunk enyészni, mert ha az anyag nem vész is el, s e fogalomban, »világ«, új alakban bizonyára ott lesz valahol, a mi egyéniségünk nem lesz többé soha sehol sem.

A fejfa vagy a szobor (akinek jut) kidől a keskeny sír mellől, idő foga megeszi előbb vagy utóbb, a sír is behorpad, a horpadás is összeforr a földdel és nincs többé semmi, semmi ami reád emlékeztessen.

De igen; van egy nap, amikor azok, akik élnek, megemlékeznek azokról, akik meghaltak. Ez a Mindszentek napja.

Dehát micsoda ez a megemlékezés? Egy fogalom, mely még ezerszer tágabb, mint a másik, a nagy természetben te is ott vagy valami alakban valahol.

*

Az életeszenciát még nem találtuk föl és nem is fogják föltalálni. Meg kell nyugodni abban, hogy az életet nem lehet odább nyújtani. Hanem van mégis egyetlen eszköz, egyetlen expediens, mellyel nem lehet ugyan elodázni a halált, de életre lehet vele hívni még sokáig a halál után a halottat.

Ez a *szeretet*.

Ez a nemes érzés, mely dacol még az enyészettel is. A szeretet egy darab az istenből: nem csoda, hogy annak a hatalmából bír egy darabot.

Akit itt szerettek a földön, az nem halt meg egészen. A szeretet föltámasztja azt, amennyiszer akarja. S az pedig sokszor akarja.

Föltámasztja fiatalnak, erősnek, vidámnak, szépnek, nyájasnak, aminőnek akarja, aminő volt.

Akit pedig senki sem szeret idefönn, mikor kiéneklei a pap, mikor fölteszik a halottas szekérre, amint a halottas szekér keresztüldöcög a temető kapuján, becsukódik az utána örökre, nem hagyott az magának kivezető utat innen, meg van az semmisítve egészen, mint egy elrothadt falevél, amelyről nem tud senki, amely után nem fog kérdezősködni senki.

De akit szerettek idefönn, az csak pihenni ment oda, örök nyugalom csöndes helyére. Él ő azért! És ott fog járnivalni emberek közt, mosolya megjelenik, hangja hallatszani fog, szavai megcsendülnek és hol szomorú lesz az arca, hol pajkos, vidám.

A néma éjjeleken szerettei álmukban hívni fogják, s arra a szóra kit ne eresztenének el a halál országából is, — ott lesz, jön, megy, megigazítja gyermekei vánkosát, megsimogatja hajacskájukat, belátogat a jó barátokhoz s mulat velük, mint azelőtt.

Sok régi képből szövődik egyetlen kép. De ez a kép új, s mert új, — hát élet.

Dübörögjetelek, táruljatok föl temető csikorgó kapui ma. Hadd nézzük meg ennek a városnak az azelőtti lakóit! Hadd nézzük meg mi, a mostani lakói, akik úgy nevezzük magunkat »fölséges nép«, azokat, akik most »fölséges semmi«.

Két nagy város ez egymás mellett. Az egyik az élőké, a másik a holtaké. Az egyikből átköltözködünk a másikba, de a másiktól aztán nem költözködünk sehova tovább — ott örök szállása van mindenkinek.

Az egyik városnak a polgárai marakodó emberek, akiknek szavazati joga van, közgyűléseket tartanak, követeket választanak, adót fizetnek, a másik város polgárai a semmik, csupa csöndes emberek, akiknek nincsen semmi vágyuk, semmi akaratum: az igaz, hogy adót sem fizetnek.

— Menjünk be, élők a halottakhoz, de nem azért, hogy megnézzük, *mik* ők, hanem azért, hogy lássuk, *mik leszünk mi*.

A rideg őszi szél megrezgetteti a dércsípte fűszálakat a sírokon.

Méla, titokzatos zizzenés suhan el a sírdombok fölött.

De ez csak a mi képzelődésünk. A temetők némasága igaz. Sírok szája nem ad hangot. Nincsen odalenn semmi panasz. Nincs hát odalenn semmi baj.

Minden baj idefönn van.

S mégis idefönn akar maradni mindenki.

*

Fölgyúlnak a mécsek az örök éjszakában.

Koszorúk lépik el a sírokat most, mikor már az élők a nyáron elhasználtak minden virágot. Mesterkelt virágok jutnak a halottaknak.

Szegény halottak!

A részvétben is, a kegyeletben is, mely sírokat körülveszi, több a mesterkelt az igazinál.

*

Rideg kor ez a mai!

Szülő nem zokog holt gyermeke fölött, nő nem siratja férjét, gyermek nem bánja anyját.

Amint a föld hűl egyre jobban, az emberi szívek is utána hűlnek.

Még egy-két évtized, s már csak a kalendáriumban lesz bent minden november elsején: — a »halottak napja«.

ÚJSZEGED PUSZTULÁSA

Én írtam a »Szeged pusztulását«: megírom Újszegedét is. A mi kedves Újszegedünkét, sok kellemes órának emlékeztetőjét.

Jankovich Miklós mellett nem szeretek *ügyvédeskedni*, de meg kell adni, amit ő maga is szerényen beismer, hogy a pusztítás művéhez neki van a legnagyobb talentuma.

Az ő sorsa a pusztítás. S e fátumnak férfiasan engedelmeskedik. Elpusztította az utcákat, el fogja pusztítani, szétrobbantja a várat, s hogy azalatt is legyen valami pusztítani valója, írtja a szegedi parkot.

Igazi kéjjel nézi, mint dől ki a fa fa után, hogy fekszik végig a sárga fűvön sugár derekával, kusza ágaival: még ott a fészek nyoma a gallyak között. Picike madarak, akik itt születtek, vajon hol röpülnek?

Úgy néz ki a liget eleje, mint egy írtott erdő. Hol büszke sudarú fák a felhőket csókolgatták, a napsugarat elfogták, hol a lombok édes titkokról suttogtak, hol a haragos zöld falevelek árnyéka táncot járt a selyem fűvön — ott most már nincsen egyéb semmi, csak a Hatairy mérnök fehér-vörös karói.

Vagy egy-egy törzse a kivágott fának. A törzsök áll ott, amint a fűrész kettészelte, az évek sora különböző színű karikában fölismerhető a fa húsán, amit a kéreg eddig gondosan letakart.

A fa dereka külön van elterülve. A közepe táján két beforrt betű. T. B. Kinek a betűi lehetnek? Ki véshette ide?

Alkalmasint valami szerelmes örökítette meg ideálja kezdőbetűit, hogy azok halhatatlanok legyenek s túléljék a nemzedéket.

Szegény betűk! A szerelmet talán túléltek — de korán fognak elenyészni valamelyik kályha gyomrában!

És mégis boldog betűk! Tűz lesz belőlük, ami a szerelemből szokott lenni, aztán hamu, ami a tűzből szokott lenni!

Ami a törzsök sorsa, az a fák, koronájáé is. Mennyi őszeszetört korona! Milyen forradalmi látvány.

A bozót lett most a legmagasabb, mert mind kivágták a nagyobbakat. — Milyen találó kép lett volna ez valamikor valamire, nem valami nagyon régen.

Lassankint a tuskókat is ki fogják vájni a földből (ezeket tűrik legtovább), aztán nyoma sem lesz többé, hogy itt valami erdő volt. A föld hímes fűvét letapossák, beszórják majd kavicssal, s nehéz furmányos szekerek fognak erre döcögni két év múlva, hol apró lábacsok lépdegéltek begyesen s hol a lábnyomokon piros, vagy fehér virágok bújtak ki a földből. Mintha az a sok édes, majd fájó érzés, ami itt született, élt és elhalt, mind megfogamzott volna.

Ott jobbra a tánchely, a »malom«, elhagyottan, pusztán áll. Terpsichore búsán rezegteti kiterjesztett szárnyát fölötte.

Az árvíz elvitte a házakat, fölépítették.

A kisajátítás elvitte az apai tűzhelyeket. Újakat alapítottak.

A hídépítés elviszi a fiatalkori emlékeket. S ezt nem lehet már kipótolni semmivel.

ISKA KISASSZONY

vagy

a »kis mameluk szív«

Ő maga Iska írja magáról, hogy ő »kis mameluk szív«. És meglehet hogy az, mert hiszen még csak tizenöt, legföljebb tizenhat éves. Addig tudhat mameluk lenni a női szív. De már azontúl forradalmak mozgó fészke az. Egész harminc évig.

Iska pedig tulajdonképpen mégsem lehet mameluk szív, mert ő egy kis költőnő, s versekben, ügyes gondolatokban fejezi ki lelki ragaszkodását, melyet Tisza Kálmán és a szabadelvű párt iránt érez.

Bizony az a picike szív jobb politikát is választhatna ideálnak. Szivárványban fürdő népdalok, melyek egykor szárnyaikra vették Tisza Kálmán nevét, lerázták azt onnan örökre, költők lantjára sem méltó tárgy az, hát még arra, hogy a kis Iska szíve földobogjon érte, hogy volna méltatható?

Az Iska név tulajdonképpen csak olyan írói rövidítés, mert Juliskának híjják a kis tizenhatéves poétát, kinek versét alább fogjuk közölni. És hát az egész politika, valljuk meg az igazat, onnan van, mert a kis Iska még csak az apját szereti: az apja pedig kormánypárti képviselő és kormánybiztos.

Mameluk poéta! No, ez hagyja magát hallani. Ezt már érdemes megcsodálni.

Ez éppen olyan, mint mikor Hugo Viktor hatalmas tollát egy bűnös közkatona védelmére forgatja meg:

Egy ártatlan szív a romlottságot veszi pártfogásba.

Mintha azt kérdeznők egy esztétikustól, hogy mi a leg-szebb tárgy a világon s ő erre azt felelné lelkesedéssel, hogy a Bakay Nándor orra. —

De lássuk magát a verset, mely egy habarékpárti úrhoz van címezve, s mely véletlenül jutott kezünkbe.

Íme így szólt:

Számon kértek tetteimért?
Minek erre felelet,
Hisz ti e szent szót, Igazság
Bizony meg nem értitek.

Csak beszéltek, bár egyik sem
Érti meg saját magát,
Mert ha értenétek tudom
Egy zászlóhoz állanánk.

Ti beszéltek szabadságról,
Én érette fáradok
S bármit szóljon rám az ármány,
E szent célnál maradok.

Nem mindig a pártoskodás
Volt-e hazánk ellene?
Pártoskodás helyett inkább
Kezet fogni kellene.

S egy szívvel és akarral.
Nem kérdezve ki nyomán,
Küzdeni, hogy jólét legyen
E sokat gyötrött hazán.

(Cigény, okt. 21)

Ej, ej, kis Iska! Lássa milyen ravasz maga! Hogy bele-csempészi a saját érdekeit a politikába!

Maga könnyen lelkesedhetik, ezért a pártért, mert biz-tos, hogy kormányra fog jutni, ha nem is még a jövő, de az ezutáni farsangon.

Maga nem lehet demokrata — mert maga nemsokára *királyné* lesz.

De hát nekünk, akik se királynék nem leszünk, se kor-mányra nem jutunk, engedje meg, hogy tovább is küzdhes-sünk a mamelukok ellen, s csudálkozhassunk azon, hogy a cigényi kastély ablakából október 21-én a hervadó termé-

szetben nem talált lantjához méltóbb tárgyat a mamelukság védelménél.

Nem állítjuk, hogy nem irigyeljük a párttól, mert irigyeljük: de azért mégis olyan ott maga, mintha egy petróleummal teliden tele töltött pohár tetején egy kis rózsaszírom úszkálna ringatózva, mint egy tündérszárny.

A petróleumos pohárnak ékessége lenne a színes rózsaszirma, de azért a pohár mégsem lenne rózsaszállatú, hanem petróleum szagú.

A TEA-FSTÉLY

Bármennyire óvakodom is mindenféle ellenséges áramlatoktól, most az egyszer mégis megjártam. Tegnapelőtt megírtam mennyire nem jogosult a harminc éven túli nő a költészetben, minél fogva ma a tea-estélyen valóságos fagyasztó tekintetekkel kellett találkoznom — titokban: mert — *nyilván* egyetlen nő sem volt harminc éves.

Pedig e nehezteles nem indokolt: ezelőtt valamikor én voltam a legnagyobb bolondja a harminc éves nőnek. Jól emlékszem, hogy egy igen szellemdús ismerősöm előtt én magasztaltam az érettség kellemeit, és zamatját, én mondtam, hogy a harminc éves nő, ki ismeri az érzelmeket és a világot, élvezetesebb a fiatalabbaknál!

— Igen, de csak a diskurzusban — jegyzé meg ismerősöm. S nagy igazán. A dolog valóban úgy áll, hogy a harminc éven innen vannak az úgynevezett ideálok, azontúl pedig van az úgynevezett »díszes hölgykoszorú«.

A tea-estély amazokban bővelkedett. Rengeteg fiatal lány, csupa új arc, vajon honnan támadnak szebbnél szebbek? Volt ott mindenféle színvegyület a világon, szőke, barna, hirtelenszőke, gesztenye színű, piros, halavány kék szemű, sűrke szemű, savósínű szemű és fekete szemű, aminőket csak produkálhat az alföldi éghajlat.

A színházra rá nem lehetett ösmerni. A máskor dísztelen pajta úgy nézett ki, mint akár a »Téli palota« egy-egy terme, a páholyok, (melyek a mai estére mind elkelték) a bajor színekkel voltak ízletesen díszítve, megint egy harminc

éven túli asszony — a királyasszony — tiszteletére, nevénapja alkalmából, mert a cirkumspektus Nőegyletben mindig van annyi diplomácia, hogy mindennemű dolgait oly imponzáns világitásba tudja helyezni, miszerint a hatás kikerülhetlen.

Szemben a bejárattal a büfé homlokzatán ott is függött *Erzsébet asszony* arcképe, körös-körül apró zászlók vörös kereszttel és vegyest apró tükrök, melyeknek az volt a hibájuk, hogy ferdén mutattak.

A büfé gyönyörű képet nyújtott, gazdagon megrakott asztalok, italoktól és süteményektől görnyedező állványok, körülvéve csinos asszonyokkal és lányokkal, a fényes világitásban kelet pompáját juttatá eszünkbe. Mint Mahmud odaliszk tábora, mely sátrait Sumla selyemfűvén ütötte föl

Mondanom sem kell, mert hiszen mindenki tudja, hogy a vacsorát szép fiatal leányok szolgálták föl, kiknek keblén rendezői jelvénynek egy-egy vörös kereszttel ellátott szalag volt föltűzve e láthatatlan fölirattal: »*In hoc signo solvas.*«

Minden ilyen bájos pincérnek volt egy két asztala, melyet kielégíteni kellett, ha ugyan ráért, mert a pincérek kapósak voltak, s mikor az ember ecetet, sót akart, vagy kenyeret, már akkor a derék pincér ott tour-dame-zott valahol a quadrille tömkelegében, s nem volt az a csengetés vagy »pszt« e földi világban, ami azt a hatodik figura végeig elvarázsolhatta volna.

Különben a vacsora nem volt sem jó, sem rossz, sem drága.

A hölgyek meglehetősen a szabott árakhoz tartották magukat, de azért az *indirekt megadóztatás* tág tere sem volt egészen parlagon. Különösen a mi szép szőke pincérnőnk, Tolnay Boriska k. a. adott ehhez a királyi biztosság által passzióval űzött foglalkozáshoz néhány jó eszmét éppen a királyi biztosságnak. Fizettette jámbor vendégeit kegyetlen mosolyokkal. Az ember gyönyörben folyt le véréből — éppúgy, mint Ornan herceg, kinek egy illatos fürdőkádban négy szép lány vágta föl az ereit egyenkint.

Még tán Boriska kisasszonyon is túl tett Enyváry Sarolta, a mi »kisasszony feleségünk«, ki egy pirosra sült mala-

cot hordott ott a ravatalon, hogy ő azt el akarja adni, vagy ki akarja sorsolni.

Gyanús szemekkel méregette a derék malac földi burkolatját kompániánk, s valaki kétkedőleg kopogtatta meg, mert *hátha csak színpadi malac*. A hullán megejtett vizsgálatból azonban kiderülvén a malac valódisága, a nekigyürkőzött asztal öt forintért megvette örök tulajdoni joggal — de bizony hiába vette azt meg, mert alighogy lefizettük az öt forintot, köd előtte, köd utána, eltűnt a becsületes állat onnan, de nem örök nyugalom okáért, hanem, hogy egyebütt kísértgessen. Ma már legalább száz emberrel találkoztam, aki abba a malacba bizonyos tőkét fektetett be, de még olyanul egygel sem, aki malacpecsenyét evett volna.

A Nőegylet derék vezéreinek, Wöber Györgyné és Flóra úrhölgyeknek is kijutott az este.

Ők és a többi hölgyek, Salamon Zsigmondné, Nagy Lajosné, Feketéné, Nasitzné, Csonkáné és Prosznitzné úrnők stb. annyit sűrögtek forogtak, hogy az ember szinte megsajnálta. Hanem nekik is lehet köszönni a nagy sikert, úgy az anyagit, mint kivált az erkölcsit, mert ez volt talán az egyetlen ilyenmű mulatság, ahol mindenki jobban mulatott, mint remélte, s ahol még reggeli hat óra táján is akadt ember, aki kevesellte, hogy csak eddig tartott az estély.

A büfében a legkeresettebb asztalok voltak még (a »szépek-szépét«, Tolnay Boriskáét nem is kell említenem, Mayer Ilonkáké (a második legszebbé), aki rózsaszín ruhában gyönyörűen nézett ki, a Hódy Nellié, ki föltűnő sikkal volt öltözve, eszményített pincérnői kosztümben, a Fluck kisasszonyoké stb.

De ki is győzné elszámlálni, melyik volt szebb, melyik volt keresettebb és ünnepelebb, én csak azt tudom, hogy az én ízlésem szerint melyik volt a legszebb, s azt már megemlítettem: a többi szépek névsorainak összeállítását egy rózsaszínű kézre bízom.

S az így referál: Pálfy Margit, Fluck Erzsi és Rózi, Mayer Ilonka, Szabó Ilka, Hódy Nelli, Vály Fanny, Abranovits Vilma, Varga Róza, Lemle Ilka, Jenci Ilka, Szilber Mari, Szendrői Ilka, Fürst Gizella, Preisler Mari, Szobotka Nina, Molnár

Mari, Gerle Erzs, Babarcsi Erzs, Kotányi Teréz, Enyváry Sarolta, Pálmai Irma, Skétl Aranka, Vutka Matild, Tolnay Mari és Boriska kisasszonyok, mindketten fehér ruhában, aranyos sujtással, roppan érdekes újjakkal. — Ott volt még Fodor Minka, Csorba és Pap nővérek.

A menyecskék között ott láttuk »Fiamettát«, Halmay-nét is.

A teaestélyen Tisza Lajos is részt vett, s mondhatni, ezúttal először vegyült bele a szegedi társaságba, hosszabb ideig időzött ott s kedélyesen társalgott sokakkal.

A rangbeliek közül ott láttuk még Dáni Ferenc volt főispánt, Kelemen Mór, Lechner Lajos osztálytanácsosokat, Marinkich Mihály törvényszéki elnököt és Végh Aurél országgyűlési képviselőt bájos nejével, ki ez alkalommal bajor színekbe volt öltözve: hódító színek, ha ő viseli.

A négyeseket két kolonban táncolták. A tánc virradat utánig folyt szakadatlan jókedvvel.

A ZÁGRÁBI ÜNNEPÉLYEK

Könnyű az olyan dologról írni, ami már megvolt, hanem arról nehéz itt extemporizálni, ami még csak lesz.

De hát okos ember megtalálja a fonal kezdetét, s azon eljuthat a végeig is. Csak azt kell kitalálni az alma külsejéről, melyik fajhoz tartozik, s mindjárt következtetni lehet az ízére.

A Lloyd melléktermében a zöld asztalnál folynak a tanácskozások. Ott ül az elnök, egy volt biztosi tanácsos és ami ennél nagyobb titulus most, egy volt »Vortänzer« és bálrendező.

Körülötte még öt-hat meglett ember tanakodik, epekedik, miként lehetne szebbé, fényesebbé, látogatottabbá tenni a bált: jobbá, érdekesebbé tenni a hangversenyt.

Ezek az ősz bizottság tagjai. Az egyiknek a fejét gyéren körözik már az ősz fürtök is, a másiknak ha haját balról húzná meg valaki, jobbról fájna neki, s harmadik tegnapelőtt adta férjhez leányát, én magam vagyok a legfiatalabb ősbizottsági tag, s már én is elnyűtem egy feleséget.

»Hát micsoda istentől elrugaskodott kompánia ez?«
— fogja kérdezni a nyájas olvasó, hát van ezeknek eszük, hogy bálon török a fejüket, ezek a komoly, meglett emberek, akiknek imádságos könyv való az üres idejükben, vagy pedig gombolyag-tartás odahaza? Miféle fölfordult világ ez Szegeden?

Hát az bizony most az egyszer úgy esett, hogy mi veszszük rá a feleségünket, meg a lányainkat, hogy a bálba menjenek, hogy Kiss D. és társánál kontót csinálni ne röstelkedjenek, s mind abból az egyszerű okból, mert a bál és hangverseny jövedelme a zágrábiak javára van.

A viszonzás kötelessége, terhe ez Szegeden, s ezt nem lehet csak a fiatalságra hagyni, ez a férfiak kezéből becsesebb.

Ha sehol a világon egyetlen szív sem dobbant volna meg fájdalmasan a zágrábi szerencsétlenség hírére, Szegednek mégis könnyes arccal kell vala fordulnia Zágráb felé.

Van-e a széles Alföldön csak egyetlen hely is, mely annyit köszönhet a részvétnek, mint Szeged? Nincs. Szabad-e tehát begombolózni Szegednek az érzelemnyilvánítás elől, midőn arra első alkalom van?

Mindenki belátja hogy nem, s ezért vernek nagyobb hullámokat a szokottnál a Zágráb javára rendezendő mulatságok.

A Lloyd zöld szobájában esténként pezsgő élet folyik.

Az elnök előtt nincs csengettyű, amint ott ül legfölül a zöld asztalnál, ha elharapózik a lárma, a kapukulcsot veszi ki zsebéből, azzal koppant egyet-kettőt, hogy szóhoz akar jutni.

A tagok referálnak

Az egyik elbeszéli, hogy ki mindenki készül a bálra. Tán be sem férnek a Felsővárosi Kaszinó termeibe. S-ék is jönnek. B-ék már a ruhát is megvették, a »bérház« sem marad el szép leányaival és szép asszonyával. . .

A másik arról referál, hogy a Felsővárosi Kaszinó nem elég díszes, a Lloyd terme mellett nincs konyha, legjobb volna tán mégis a színházteremben tartani meg a bált.

Szavazzunk!

A szavazatok megoszlanak. A »felsővárosi liga« a Felsővárosi Kaszinó termét protezsálja, hogy ezzel meggazdál-

kodja a fiakkerpénzt, a szivarozók remegve gondolnak a színházra. Csak én magam pártolom a színháztermet, mert ehhez fűződik egy kalandos tervem a jövő bála nézve: amit a tea-estélyen nem lehetett keresztülvinni.

A terv sikere annyira biztos, hogy előre is elárulhatom. A színpadi süllyesztőre van alapítva.

Beszegődtem gondviselésnek, s az egymásba szerelmes párok egyike, amint a színpadon ama bizonyos helyre ér a csárdás alatt, el fog süllyedni nyomtalanul.

Ha tehát a színházteremben találna lenni a bál, előre is figyelmeztetem, hogy tessék a publikumot megolvasni. Kettővel kevesebb lesz a kimenő, mint a bemenő.

De fájdalom, mint hallom, a titkos program e pontja elesik, mert hogy a Felsővárosi Kaszinóban lesz a bál, már végleg meg van állapítva.

Igaz, hogy ezek a »végleges megállapodások« nagyon pille életűek.

Bizonyítja ezt a harmadik referens. Ez egy szegény, elgyötrött ember, egy pária, egy üldözött vad, aki reggeltől estig kiöltött nyelvvel lót-fut az egész városban — hogy összehozza az előadandó egyfölvonásos vígjáték női szereplőit.

Halljuk a referációját. Arca sápadt, mint azé, ki vesztett csaták hírére, hangja síri és nyöszörgő, mintha a föld alul beszélne.

— Én már kétségbe estem. Sem holt nem vagyok, sem eleven. Az öt férfi szereplőt nyomban egy óra alatt megszerkeztem. Hanem a női szeszély megölt, megaszalt. Három hete rajta a kezem minden kilincsen. Járok-kelek dült ábrázattal, mint Lear király . . . Kezemben még az arany is sárrá válik. Amennyi szép lány már engem megcsalt szökésben, barnában, elég volna tíz öngyilkossághoz. De én még élek és remélek. Iszonyú állapotok ezek. Kinek a lába fáj, kinek a keze. Ha megígéri, leköti magát az egyik ma, holnap már bizonyosan elvágja a kötelet, s nekem mindent újból kell kezdemem. Legalább már egy napig hagynának abban a boldog hiedelemben, nyugalomban, hogy minden rendben van. Nem! Minden öt percben változik a helyzet. Már a saját leányomat léptetném föl: de az még csak két éves és nem tud komédiázni.

A zágrábiak iránti részvétnek egy nagy része a műkedvelői előadás boldogtalan rendezőjének jut: meg is érdemli minden keresztény lélek sajnálkozását.

De nincs csüggedés. A derék rendező még mindig bízik, s hogy megfogyott erejét összeszedhesse és szabad lélegzetet vehessen, halasztja a bált is, a műkedvelői előadást is.

S mindez egy leányért!

Nyomorultak, éhezők, szerencsétlenek könnyét hagyjuk még tovább folyni egy hétig, — mert Szegeden nem akad egyetlen művelt nő sem, aki betanulna húsz-huszonöt sort, hogy azt elrecitálja a színpadon.

Bizony nagy szegénység ez!

Egy zágrábi lap, az »Obzor« ezeket írja: »Megható az az impozáns részvét, mellyel a magyar testvérek viseltetnek szerencsétlenségünk iránt. Most ismerjük csak meg igazán a nemes, gavallér nemzetet. S a részvét legjobban ott nyilatkozik, hol a magyarság zöme lakik, Debrecenben, Szegeden s kivált ez utóbbi helyen, hol a sors csapásától sújtottak keble egész odaadással táruul ki számunkra, kiket szintén írtózatossapás sújtott le.«

Ez az elismerés jól esik nekünk. Hanem bizony csak előleg az, amit ki kell még előbb érdemelnünk.

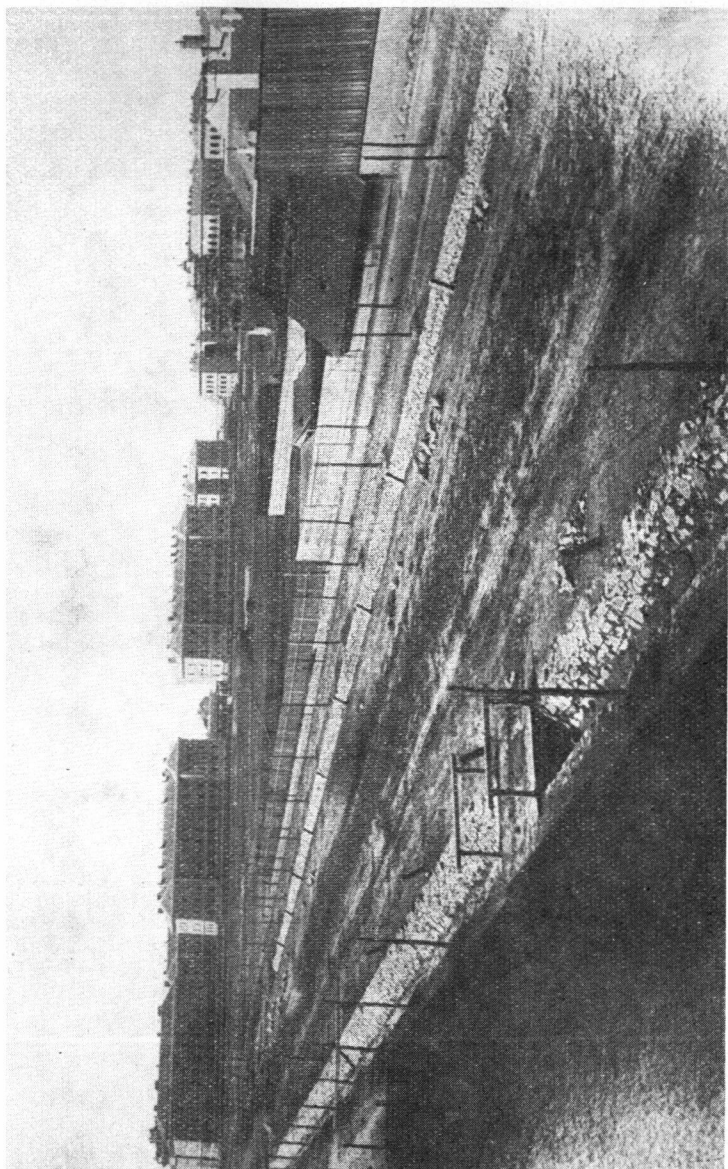
De nem is akar ez alul kibújni senki. Készséggel áldozza fáradságát, tehetségét és pénzét, ki hogyan teheti és igénybe vétetik.

Csak a nők húzódnának vissza?

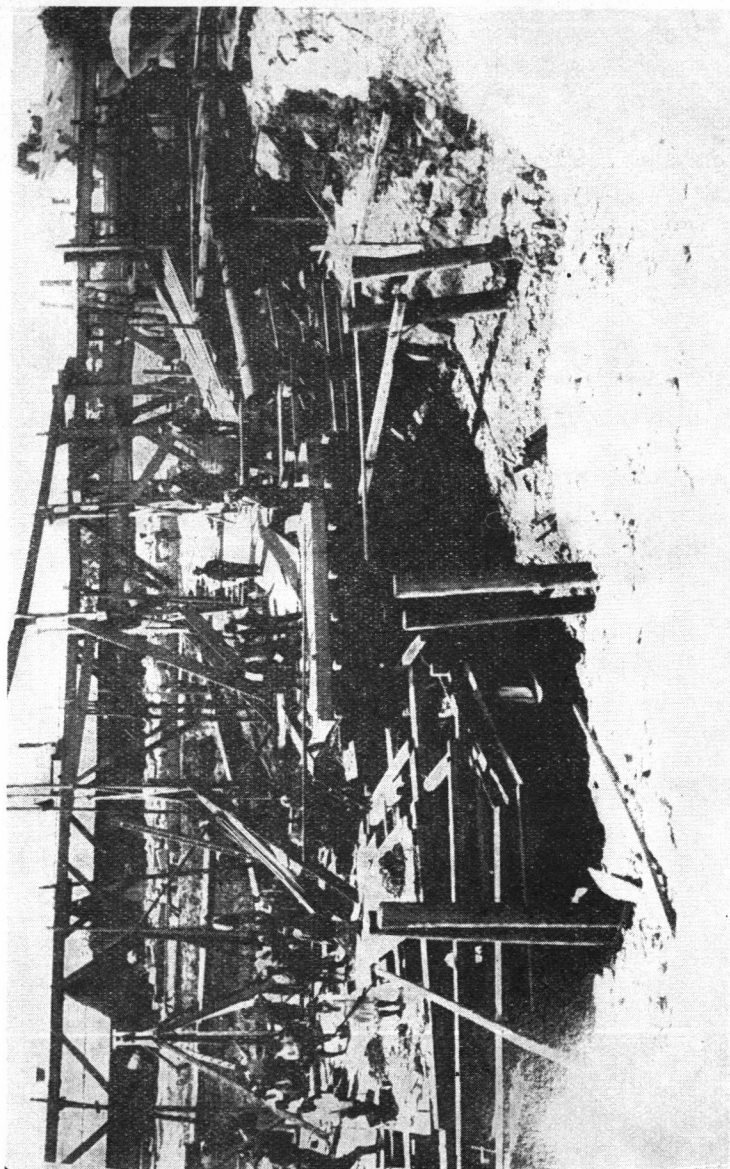
Hát elvesztették volna egészen azt, mi a legszebb, benők: hogy jobban tudnak lelkesedni és mélyebben tudnak érezni — nálunknál?

A HANGVERSENY

A zágrábiak és Zágráb-vidékiek sorsa, kiket a földrengés oly mélyen sújtott, Magyarország egyetlen vidéki városában sem keltett oly nagy részvétet, mint Szegeden. Napok óta folytak a készülődések a közönség közt s napok óta az volt az uralkodó kérdezősködés: »Van-e önöknek asszonyom, vagy uram, jegyük a holnapi hangversenyre.«

Szeged újjáépítése

A szegedi Tisza-híd építésének előkészületei

A színház minden jegye elkelt, s mégegyszer annyi is elkelt volna. A színház bejáratánál még hat páholyt kellett hevenyészni, melyek érdekes kinézetét nyújtottak a máskor nem annyira cicomás teremnek. Úgy nézett ki, mint egy római amfiteátrum. Sőt, ha arról nem feledkezünk meg, hogy két páholyt a balszárnyon a legszebb hölgyek foglaltak el, úgy nézett ki, mint valami *mennyei meggyegylés*, ahol angyalok a bizottsági tagok.

A hangverseny, mint az köztudomású, színielőadással volt összekapcsolva, melyet Salamon Zsigmond úr rendezett nagy buzgalommal, s mely egyike volt a program legélvezetesebb részeinek. Különösen *Szabó* Lajost és *Haner* Mariska kisasszonyt kell kiemelnünk, mely utóbbi szeretetreméltó, természetes és eleven volt. *Koczor* János úr szintén kitűnően volt maszkírozva s jellemzően játszott, sőt a többi műkedvelők is, *Pókay* Elek a kertész szerepében, *Magyar* Miksáné urhölgy, *Zsótér* József stb. derekasan megállták helyeiket, s sok tapsot és virágot kaptak. About élénk »Rablógyilkos«-a igen jól volt megválasztva, s tekintve a sok vajúdat, mellyel az előadás született, az ensemble majd csaknem bámulatos volt.

Az előadás után vette kezdetét a tulajdonképpeni koncert. *Goldmark* Bevonulási indulójával, melyet a színházi és a szegedi első zenekar adott elő *Langer* úr vezénylete mellett, tapsokat aratva.

A »Prológ« következett ezután. *Síposné* asszony gyönyörűen szavaltta, s percekig tartó tapssal jutalmazta érte elragadtatásában a közönség.

Most a zenegourmand-ok élvezetére került a sor, s volt ebből is elegendő.

Ziffer Jozefa kisasszony zongorajátéka volt körülbelül, ha nem csalódunk, a hangverseny fénypontja. A szabadkai szép kisasszony, kiben mi csak egy szép, érdekes, műkedvelőt láttunk, igazi művésznőnek mutatta be magát. Mind *Beethoven*, mind *Chopin* szerzeményeit oly präzise játszotta s annyi verve-vel, hogy önkénytelen volt a hatás, éspedig jelentékeny hatás.

Különösen érdekes volt a *Beethoven*-rész, melyet még a királyi biztos is végighallgatott, s csak az 5-ik számnál tá-

vozott. Azért is érdekes volt e rész, mert ma történt először Szegeden, hogy egész zenekar kísérfje a zongorázót. Ez is egy lépés előre.

Még tán ezeknél is jobban tetszett a közönségnek a megnyerő arcú kis művészno utolsó darabja, Brahms: Magyar táncok. A taps a függöny legördültével mindaddig nem akart szűnni, míg a kisasszony újra meg nem jelent, s nem játszott el még egy darabot.

Enyváry Sarolta díszes fehér toalettben jelent meg, a Hugenottákból az apród dalát énekelte el szépen. Mondanunk sem kell, hogy őt is lelkesen megtapsolták.

Tíz óra felé került sor a program legutolsó pontja, a »Honvédek csatadalá«-ra, melyet a két szegedi dalárda énekelte, a magán részt pedig Schäffer Vilmos úr. Impozáns látványt nyújtott a tömérdek fekete kabát a színpadon, s egy nagy tapsban vezett a hangverseny vége.

A szétoszló közönség egy élvezetesén töltött este emléket vitte el magával.

BÁL A ZÁGRÁBIAK JAVÁRA

A zágrábi ünnepélyek másodika a bál, ha nem voltis olyan impozáns, mint a koncert, mégsem mondható nem-sikerültnek.

A pénteki este kimerítette a közönséget s ez bizonyára meglátszott a bálon is, a jövedelem mindamellert jelentékeny, ami a horvátoknak jut, mert sokkal többen vettek jegyet, mint amennyien megjelentek.

De akik ott voltak, nem bánták meg. Mert a társaság, talán éppen azért, mert kevesebb volt a szokottnál, igen jól mulatott, fesztelenség és pezsgó jókedv uralkodott egész virradatig. A négyeseket mintegy negyven pár táncolta, kik közt válogatott szépeink jobbára ott voltak.

A rendezőség, mely a horvát színekből viselt szalagot frakkján, kitűnően felelt meg föladatának, a konyha és a borok ellen nem lehetett kifogást tenni, egyszóval általános meglégedéssel záródtak be az annyi port fölvert, Zágrábért tartott ünnepélyek.

A két ünnepély utáni jövedelem, mint értesülünk, jelentékeny, de az összeget csak a végleges összeszámolás után közölhetjük.

Tisza Lajos, ki társaséletünk minden apró mozgalmában is éppúgy részt vesz, mint bármelyik szegedi ember, nem jelent meg ugyan a bálon, de jegyét 20 Ft-tal váltotta meg.

*

S most, mikor már mindezeknek vége, s mikor dicsérelg kell kiemelnem a közreműködőket, különösen a rendezőség elnökét Szluha Ágostont, Raitzer Adolf, Salamon Zsigmond s May Miksa és Weiner Miksa úr buzgalmát, lehetetlen el nem ítélnem saját magamat, amiért novellaíró létemre, bele mertem torkoskodni a parnasszus titkaiba.

Megmutattam az odavezető alagutat, (mert csak az igazi költő juthat el oda igazi úton, mi többiek csak úgy belopjuk magunkat valami »kölesön« — koturnusban).

Igen is megmutattam a könnyű utat, amelyen még az everlasztin cipős apró lábacsókák is föltypeghetnek.

Utánam is próbálta rögtön a legbátrabb Ilonka (a második »első«), s ilyen verset hevenyészett rám, a zágrábi koncertből kapcsolatosan:

Gyáva vitéz
Minek is élsz!
Hogyha már a
Tapstól is félsz?

A szúrás talált, de azért közlöm azt az utónemzedék kedvéért, hogy tanulja meg, miszerint aki kardot húz, karddal léssen az ő kimúlása.

Én is, ki verssel ölök, — verssel öletem.

Mert hát okos kislány a szép Ilonka, s ha a galambnak nincs epéje, akkor ő nem galamb, hanem valami aranyos fecske.

Csak azt az egyet nem értem, miért akar poéta lenni — mikor ő maga a poézis.

A »PAPRIKÁK VÁROSA«

A monogramos botom óta nem voltam kitéve annak a rettenetes zaklatásnak, amibe megint belejutottam, ha igazán elmegyek-e Szegedről, s ha elmegyek, mikor és hova megyek és minek megyek, mikor itt olyan szépen élélhetnék holtom napjáig.

És ettől a sok kérdezősködéstől nincs semmi földi mód megmenekülni, ez már elkísér engem egész a kupéig, amelybe fölülök és idegessé fogja tenni minden hátralevő órát.

És hiába magyarázom meg, mikor megyek, miért megyek, hova megyek, minek megyek: minden ember valami más okot keres, s kiszínezi rettenetes fantáziájával olyan regényes történetté, hogy igazi öröm abban a hősnek lenni.

Pedig olyan nyugodtan szeretném tölteni az utolsó napokat a »Paprikák városában«, melyet annyira megszerettem, hogy a második szülőföldemmé vált a szívem előtt.

Homér fölött hét város vitatkozott hajdan, hogy ő odavaló. Énfölöttem ugyan nem fognak disputálni a városok, hanem én magam csakugyan kezdek már disputálni a tényekkel és idevalónak képzelem magamat. Úgy megszoktam a »Hungáriá«-t és a »Arany Oroszlány«-t, hogy immár hideg lesz rám nézve a »Szikszay« meg a »Kis pipa«, a régi jó elhagyott tanyák, hol víg pajtások ülnek körül az asztalokat. Rácz Palit is beh régen hallottam már! Gyújtó nótáit, melyek forrongásba hozzák a vért, — nem csábítanak vissza, hiába idézem emlékembe. Nem kisebb Palyánál a mi Nácink, s azt most már nem fogom hallani többé. Pedig milyen szépen betanítottuk neki, s milyen remekül húzza: »Kocsmárosné, nekem halat süssék kend.« Mind ezt a tudományát nem élvezem már többé, hanem áttestálom a többire.

Hát a sok ismerős, jóbarát, hol találom meg ezeket? Mi pótolja ki őket nekem.

Tegnapelőtt így szólt egy jó barátom: »Sehol a világon nem fognak téged úgy szeretni, úgy elkényeztetni, mint itt.«

Ekkor szorult össze legelőször a szívem, s éreztem, hogy ez nem idegen föld nekem, melynek most a sarát taposom. Nem válhatok meg tőle könnyedén, hanem egy fájdalmas érzés kíséri ki innen, s egy misztikus felhő fog húzódni mögöt-

tem, mely eltakarja előttem a derült eget, — ha ugyan derült egem lesz.

Bizony nem kis idő három esztendő. Ennyi ideig szolgálták ki a feleségül veendő királykisasszonyt a mesék emberei, — csakhogy egy esztendő csak egy napig tartott.

Én pedig három esztendő alatt kiszolgáltam magamnak azt a tapasztalatot, hogy a magyarság ereje itt van Szegeden, csakhogy annyira is el van ez a város pusztítva, hogy három esztendeig majdnem minden nap egy esztendőnyi munkát kell végeznie — éppen megfordítva, mint a mesékben.

A paprika építetont le kell egészen vetni. A kereskedelem és ipar lesz a gyarapodásának leghatalmasabb emeltyűje.

Kedves jó Szegedem! Láttalak szelíd, zsíros parasztvárosnak, azután láttalak földig lenyúlva, meztelennek, elhagyottnak, láttam testedet darabokra szaggatva, láttalak elesni és emelkedni, veled voltam örömben, búban, legnehezebb napjaidon.

Ha még látni foglak ezentúl, lássalak fényben, mosolyogva, ragyogónak, erősnek, aminőnek én képzelek el a jövőben.

*

Itt hallottam, hogy mikor a dajka elunta már nyájas, gügyölgető szavakkal csitítani a kis síró babát, mikor már nem használt sem a »kedves picikém«, »gyöngyöcském«, »parányi angyalom«, és semmiféle elokvencia, akkor nyúlt hozzá a legislegédesebb szóhoz a világon, s ekképp simogatta meg.

»Ne sírj, ne ríj, kedves *paprikás angyalom!*«

Erre aztán mindjárt is abba hagyta a sírást-rívást, s elkezdett mosolyogni a kis szegedi embőr, paprikás színű pólyája között.

Itt az angyal is csak paprikásnak szép, s minden édes dolog meg van paprikázva, még a *szerelem is*.

Magam is azért nevezem a »paprikák városának« mert tudom, hogy jól esik neki.

*

De hiszen nem is lehet az másképp. Az ízlés a levegőben van, és nem az emberben. Ha valaki a szegedi levegőt huzamosabb ideig szívja, átidomul a gusztusa is, egészen szegedivé.

Van nekem egy kedves ismerősöm, s asztaltársam, aki szintén nem idevaló ember hanem egy időben csak azon vetjük észre magunkat, hogy az egyforma levegő és koszt egyformává változtatta az ízlésünket.

Ugyanis mindkettőnknek egy és ugyanazon barna asszony tetszett a nyáron: egyszerre szeretünk ki belőle, hogy egy szőke asszonyba szeressünk bele mind a ketten.

A dolog csodálatosnak látszott, ez egyszerre beállott változás hosszabb és komolyabb természettani megjegyzésekre adott alkalmat. Sokszor került szőnyegre mint megfjethetetlen rejtélye az emberi természetnek.

Az egyforma táplálék okozza, gondoltuk, míg nem egyszer diskurzus közben kisült a dolog alaposan.

»Azok a gyönyörű fülek« — mondtam sóhajtván.

»Micsoda? — hebegi társam elsápadva — hát már ön is észrevette?« — s olyan mérges, szürke szemeket vetett rám, mint egy Otello.

»Bizony gyönyörű fülecskék — jegyzé meg egy másik úr jóakarólag —, akár két nyíló rózsza«.

Megbotránkozva vágunk bele mind a ketten.

»Miféle lealacsonyítás ez, uram? Azoknak a füleknek a színe nem a rózsáé, uram. Az a gyönyörű pirosság csak a paprika-színéhez hasonlítható méltó joggal.«

. . S ekkor vettük észre, hogy már bennünket is fogva tart a paprikakultusz, melyet a paprikák városának levegőjével beszívtunk.

*

Szép fülek! Milyen badarság, hogy eddig a poéták mindig csak a holló haját, az eper ajkat, a kék szemeket énekelgették, s egyetlen lant sem pendült, hogy a füleket megénekelje. Sőt ezek a kedves pici jószágok, amik úgy néznek ki, mint két piros másli, bizonyos irányban fumigatíve említettek örökké, fülíg pirul ez, vagy amaz, fülíg szerelmes stb., egyszerűen úgy volt föltüntetve a fül, mintha az már nem is

numerálna semmit, mintha az ember a fülein innen egészen bevégződnék.

Óhó! érdeemes szemek, hajak és orrok, nem úgy van a dolog! Az egyenlőség korszakában tessék a fülek tekintélyét restituálni, mert lázító a fölfogás és a szupremácia, amit önök gyakorolnak már ezredévek óta a füleken.

Pedig lehet-e valami szebb a világon, mint két fül, amely pirul, amely érez, és amely beszél?

Hanem már most ezeket a füleket sem fogom látni többé . . .

Bizony nem tudom én, hogy szokom el miattuk is Szegedről?

Hiszen azt az egyet megtehetem, hogy szegedi embernek megmaradok ezután is. Mégpedig amolyan dísz-ember lesz belőlem. — A paprikák városából ugyanis járt ez a ménykő deputáció majd minden héten a miniszterekhez kérni valamit, hát egyet most már mindig itthon lehet hagyni belőlük.

Én ott helyben fölveszem a szalonrokkot, s a deputációkhoz csatlakozom.

Így aztán szegedi is leszek, fülekben is gyönyörködhetem, csakhogy nem azokban a bizonyos cukros, paprikás fülekben amik megmagyarázzák, hogy miért hívják a legbűvösebb, legelbájolóbb madarat — fülemilének.

VEZÉRCIKKEK ÉS EGYÉB POLITIKAI CIKKEK

126. sz., június 3.

BAKAY LEGÚJABB »KOSZORÚJA«

Jó Bakay Nándor szinte tetszeleg magának azzal, ha ő, dacára hogy Szegedet képviseli, soha nincs a szegediekkel egy véleményen, hanem örökös ellentétben velök, gondolom teszi azt azon csizmadia politikánál fogva, hogy föltűnővé és érdekessé tegeye magát.

Mikor Szeged küldöttséget menesztett Budapestre kapacitálni a honatyákat, miszerint változatlanul fogadják el a szegedi kölcsön-javaslatokat, — csak ő maga tartott beszédet és izgatott azok ellen — mert midőn Szeged városa idehaza egyhangú bizalmat szavazott a királyi biztos és tanácsa iránt, éppen kisajátítási incidensből, — Bakay fogja magát és a közhangulat nevében dikciót tart a királyi biztos és a kisajátítások ellen.

Nem tudom, ezen az úton akarja-e elnyerni a polgári érdemek koszorúját, de annyit mondhatok, hogy ezen eljárás körülbelül az alkimista hóbortjának bélyegét hordja magán, ki erőnek erejével a fűzfából akarta az aranyat kisajtolni.

Mert hogy arany mindenben van, az lehet annyira igaz, mint az, hogy minden dolgot lehet ellenzéki szempontból poentírozni.

Csakhogy amahhoz alkimista-tudomány kell, emehhez pedig ész.

Bakay mindvégig fölületes maradt, kivéven ott, ahol naiv volt és nevetséges. S oly sokszor volt az, hogy nem maradt ideje fölületesnek lenni.

Bakay úrnak az a hibája, hogy mindég a saját énjéből indul ki, s úgy fogja föl a világot, mintha ő lenne a tengelye, amely körül forog minden. Az egyes küllőket ő hozzá való

viszonya szerint ítéli meg, egyszerűen nem lát tovább az orránál — amivel különben nem mondok keveset.

Még a hasonlatait is annyira a saját énjéből és közvetlen környezetéből meríti, — hogy azok is mintegy őt magát aranyozzák be. Például szerinte olyan a hatalom, mint a szeszes ital, hogy aki azt élvezzi, minél inkább élvezzi, annál többet kíván belőle.

Saját énjétől merítettnek mondom e hasonlatot azért, mert őt éppen az ellentét azonosítja vele, lévén Bakay ugyanis olyan ember, hogy aki őt élvezzi, mindinkább élvezzi, annál kevesebbet kíván belőle.

S míg Bakay a szeszes italról beszél, ajkairól a tapasztalás színméze csurog, összevegyülve őszinteséggel, bornírtsággal, személyeskedéssel, indiszkrécióval, ravaszsággal, s oktan fecsegési viszketeggel — úgy, hogy a legközelebbi interpellációjának bevezető beszéde egyike volt a legjobb humorisztikus dolgoknak — nem ugyan a parlamentbe való, de egy az életből merített könyvbe, hol az üresség nagyravágása és az arrogancia önnönmagát festi.

A tükör, melyet Bakay tartott oda a képviselőház elé, hogy azon át bepillantást vessen a szegedi viszonyokba, csupán Bakayt mutatta torz alakban, s alkalmat nyújtott a miniszterelnöknek, hogy félórára rokonszenvenné tegye magát minden okos ember előtt.

Bakay úr nevetséges szereplése nem érdemli meg, hogy azzal valamely lap komolyan foglalkozzék, s azért is vettük magunknak a szabadságot mindannyiszor, s úgy ma is, tréfásan szólni róla. Mert vannak cselekedetek, amiket komolyan venni nagyobb boldogság, mint azokat megcselekedni.

Van azonban a paprikajancsiságnak is határa, s van a Bakay úr legutóbbi szereplésének olyan oldala, mely nemcsak hogy veszedelmes, hanem immorális is, s ezt már komolyan kell megróni benne. A képviselő úr ugyanis, akit az »Ellenőr« az »ügyes« epitetonnal ruház föl, úgy tünteti föl handabandáit, s úgy gruppírozza őket egy csokorba, mintha a közvélemény lenne alattuk a manchette, így tesz a legutóbbi fölszólalásával is, 400 polgár aláírására hivatkozva, hálátlan és hebehurgya színezetet adván ezáltal a város népének, mely morcososan, bakafántoskodva és gyanúsítva jelen meg Bakay

úr képében a nemzet előtt, mely annyit tett érte, s szeretetével halmozta.

Lehet, hogy csakugyan akadtak félrevezetett emberek, akik készek valának odakölcsonözni neveiket a Bakay úr népszerűség hajhászási céljainak, de a neveknek csak kevés nyomatéka lehet az »*egyhangú*« közgyűlési bizalmi szavazat után.

Szerencsére a magyar nyilvános élet szereplői ismerhetik az »aláírások« értékét. Magamnak is volt már szerencsém egy politikusnak fiókjában nevekkel teleírt íveket látni, s mikor rendeltetése célját megkérdeztem, őszinte humorral mondá: »Hát ez bizony az én házi takaréktáram: itt ebben a fiókban tartom elcsukva azt, ami fölösleges a népszerűsügből, hogy szűk időkben ebből pótoljam.«

Nem tudom, beálltak-e immár ezen szűk idők Bakay úrra, azt sem tudom, hogyan jutott ehhez a négyszáz névhez, s miféle nevek azok, hanem azt az egyet tudom, hogy Bakay úrnak nincsen joga a saját botorságaiba beszerempeltetni Szeged városát, s eljátszani ama összes szimpátiákat, melyek szerencsétlenségéből kiemelték, s melyekkel a nemzet viseltetik Szeged iránt, mert azokat a szimpátiákat nem ő szerezte, s ha elveszítjük, arra, hogy ő szerezzze vissza, még kevésbé lesz képes.

Nem úgy van, mint hajdan; a város, *fájdalom* nem adhat sem instrukciót, se instruktort Bakaynak (pedig ráférne mindakettő), de haza sem hívhatja — *hála istennek* —, beszéljen hát ő az országgyűlésen amit akar, hanem ne keverje bele a közvéleményt, amely oly magasan áll fölötte, mint a felhő. — Semmi köze hozzá. Legföljebb annyi, hogy ha abból a felhőből eső lesz, valószínűleg ő fog legjobban megázni.

Nem az ellenzéki állásontrul van itt szó: mert bár lenne valaki az országgyűlésen, aki Szeged rekonstrukciójára vonatkozólag a tárgyilagos bírálat szavát hallatná egyszer-más-szor, az csak előnyére válnék az ügynek, — de Bakay Nándor képtelen erre, se tudománya, se esze, se fölfogása nincs hozzá, mint a saját hálójában megfogott pók, olyan kínosan vergődött tegnapelőtt a miniszterelnök beszéde által lesújtva, — pedig e beszéd, dacára hogy elismerjük annak ügyesen

poentírozott dialektikáját, s egészen találónak tetszik előtünk a kép is, melyben türelmet fogyasztó apró epizódok vászolják ama nehéz és hálátlan föladatot, hol a szegény nép legsajátosabb érdekeivel kell elbánni — mindamellet azt tartjuk, hogy az egész beszéd nem egyéb, mint Tiszának ismét egy ügyes hatásra számított válasza, mely leteríti ellenfelét, de csak azért, mert az elszédül; mert annak gyenge hozzá a feje, s nem elég éles a szeme hirtelen észrevenni a finoman eltakart réseket.

Ha Bakay uralkodni tudott volna az anyag fölött, mely rendelkezésre állott, ha ösmerte volna alaposan a tárgyat, amelyről szólott, nagyon könnyen mérhette volna vissza az érzékeny vágást a miniszterelnök statisztikai adataira, melyek oly kedvező világitásba helyezik a szegedi kisajátítási eljárást, hogy a miniszterelnök közelében ülő mamelukok szeme csillogott az örömtől, mikor a vaskos számok megjelenésük összes méltóságával leperegtek mesterük ajkairól, oly imponzánsan, hogy még Csanády Sándor is igent bölíngatott a fejével.

Hanem ha ezek a némán ékesen-szóló számok csakugyan meg tudtak volna szólalni, és elmondták volna a saját születésük történetét! . . .

1171 ügyből 975 rendeztetett egyezségileg. Ez nagy eredmény, s példátlan megelégedés kétségbevonhatlan jelének látszik, de alapjában úgy áll a dolog, hogy e számok a megelégedést éppen nem bizonyítják, s hogy a panaszok még azért nagyon lehetnek indokoltak, s a kisajátítási eljárás lehet helytelen, egyszóval, hogy e számok ott azon a helyen, ahol fölhozattak, arra az állításra, melyet Bakay fölvetett, nem képezhetnek cáfolatot, mert e számok a presszió mesterséges eszközeivel is lehetnek létrehozva, — aminthogy csakugyan annyi közvetlen és közvetett presszió gyakoroltatott a királyi biztosság részéről a kisajátítási eljárásra, hogy a számokban elért kedvező eredmény lehet praktikus dolog, de nem lehet argumentum, s helyes eljárás bizonyítéka.

A királyi biztosság kimondta elvben, hogy minden volt telektulajdonos telket fog kapni, ha a kisajátító bizottsággal kiegyezik, ha nem egyezik ki, nem kap telket. Ez az egyik presszió. Mégpedig nagy presszió, mert ha ki nem egyezik,

telkét — legalább állítólag — a város rendezése előtti szokásos árban sajtátítják ki, az pedig nagyon csekély ár: aki pedig kiegyezik s telek jut neki, az már »innen« van a régi áron s élvezi abban a régi érték emelkedését, mely — legalább állítólag — a rendezés elmaradhatatlan következménye. Ilyen előnyre nem huny szemet az okos ember, ha egy kis kárt lát is más oldalon.

De ennek az egy presszióknak aztán megvannak a rügyei és hajtásai.

Ákik egyeznek, elsősorban vétetnek tekintetbe a kölcsönkiosztásnál. Mert hát így diktálja ezt a logika, aki egyezik, annak fundusa van, annak kell a kölcsön, mert az építeni fog. Kölcsön pedig kinek ne kellene, s meghozza érte azt az áldozatot is, hogy kiegyezik. Mert aki ki nem egyezik, annak nincs fundusa, s akinek fundusa nincs, annak nem kell építési anyag, márpedig most csak az építési anyagokkal junctim osztandó könyöradományok szolgáltathatnak ki. A tisztán pénzbeli könyöradományokra őszig kell várni.

De minek soroljam föl e mesterséges bogozatát a preszióknak, hiszen már magában véve az is elég lenne, hogy a szegény népnek nincs lakása, mert az utcanyitásokkal ideiglenes épületeit szétbontották, s mert lakása nincsen, nincsen türelme sem a hosszas várakozásra, de ha türelem lenne is, nincsen pénze a bizonytalan kimenetelű pörlekedésre, s aláhajtja fejét szelíden a följánlott egyezségnek, ha méltányos, ha méltánytalan.

Nem szándékunk azonban Bakay úr irányát követve izgágát csinálni ott, hol támogatásra van szükség, s nem habozunk kimondani a körülmények tekintetbevétele mellett, hogy a kisajátítási bizottságokat semmi esetre sem érheti gáncs, mert noha történtek esetek, ahol egyik fél jobban károsodott, vagy jobban boldogult mint a többiek, — de mi sohasem hittük, hogy a kisajátítási bizottságok istenekből fognak állani, hanem csak véges elméjű emberekből, akikben a nemes igyekezet magaslik csak ki érdemnek, de akiknek nyomában mindég ott vannak árnyékul az elkerülhetetlen hibák is.

De nem is annyira a kisajátításról van itt szó, mint inkább Bakayról, ki megint kitett magáért.

A koszorú, melyet újabb föllépéseivel aratott, már talán el sem fog férni halántékain. Nem akarhatjuk tehát növelni dicsőségét azzal is, hogy itt hosszasan vezércikkezzünk legújabb rohamairól.

Annyit azonban ki kell mondani, hogy titáni föllépése általános megelégedést eredményezett.

Ő tudomásul vette a miniszter válaszát, bár nem szívesen.

Mi meg tudomásul vesszük az ő kudarcát — de szívesen.

Tisza örülhet, hogy ilyen ellenfele van.

A »ház« örülhet, hogy ilyen mulatsága van.

Mi pedig örülhetünk, hogy csak egy Bakaynk van. Mert mi lenne, ha kettő lenne?

127. sz., június 4.

CSEH FÖLDÖN A KIRÁLY.

Ferenc József király és császár, egyike Európa legnépszerűbb fejedelmeinek, pedig, ha valakinek, neki volt a legnehezebb népszerűsége szert tenni, nemcsak uralkodásának kezdete miatt, hanem főképp azért, mert Európa egy fejedelme sem uralkodik annyi különböző és érdekeiben homlok-egyenest szemben álló nép fölött.

Akármerre billen is a fejedelmi kögy, kész a féltékenykedés-, apprehenzió. Valóságos balance-ot kell tartania őfelségének népei között, ha azon ragaszkodást és őszinte szeretetet meg akarja tartani, mely trónjának eddig is legnagyobb ékessége volt.

Akárhol történik is attentátum királyok ellen (pedig gyakran történik), minden ilyen eset után, derekabbá, nagyobbá válik a mi királyunk, s szebbé, hatalmasabbá, fényesebbé az ő királyi széke valamennyinél.

Köszönhette pedig ezt az ő pártatlanságának, erős alkotmányos jogérzetének, s törvényekhez való ragaszkodásának és kivált adandó körülmények közt a méltányosság gyors és tapintatos fölismerésének.

Egy időben szemmel láthatólag kezdtek a bécsi Burgban felénk, magyarok felé hajlani. Őfelségeik gyakran jöttek át Budára, Gödöllőre, s egyes nyilatkozataikban nem egyszer lett hangsúlyozva Magyarország iránti vonzalmuk, mit min-

denkor nagyon becsült a nemzet, lelkesedésre gyulladt király és királyné iránt. Azon vérmes remény hevítette a hiszékenyebbeket, hogy immár elérkeztek a magyarság várva várt napjai, s a birodalom súlypontja Magyarországra fog helyeztetni át. Ez mind annak a preludiuma.

S ez, mert elég plauzibilis volt, hogy higgyék, nagygyá, szeretetté tette Ferenc Józsefet Magyarországon. Palotában, kunyhóban hő jobbágyi szívek dobogtak érte. A szeretet, mely eleinte csak felséges asszonyunkat illette, olyan nagygyá nőtte ki magát, hogy egészen betakarta a királyt is, még a családját is.

De amint a koronaherceg növekedni kezdett, ő sokat elvont e szeretetből: őbenne nem találtunk egyetlen vonást sem abból a rokonszenvből, mely felséges szülői szívét felénk hajlította, s a mienket hozzájuk. A főherceg excentrikus hajlamai mindinkább határozottabb alakban nyertek kifejezést: ő a csehekbe szeretett bele.

Mikor Erzsébet királyné megjelent Deák Ferenc ravatalánál, az volt a csúcspont. Akkor érte el a magaslatot az a hit, hogy a Habsburg dinasztia valaha magyar lesz.

Azóta mindég halványodik, míg most szétfoslóban van erre nézve a remény is, kivált mióta gróf Andrássy Gyula helyén Haymerle ül.

A királyi család igen ritkán jön Magyarhonba, s ha jön is, csak rövid időre jön: a trónörökös pedig éppen hidegen viseli magát irántunk. Pedig tulajdonképpen mi vagyunk a Monarchia fele, s fizetünk illő arányban a fejedelmi udvartartásra, — dacára hogy nincsen országunkban fejedelmi udvar.

Andrássy gróf idejében mégis legalább nem történtek olyan dolgok mint jelenleg, hogy őfelségeik mellőzik a legnagyobb nemzeti ünnepet, s ugyanakkor Bécsújhelybe mennek katonai ünnepélyre.

Legújabban pedig a csehek közt utazik a magyar király, áradozó jeleit adva annak, hogy mennyire rokonszenvezik velük.

De hát mik azok a csehek? — Őfelsége trónjának valami biztos támasztékai? Nem! egy enervált, nevetséges szláv néptörzs, mely sem nem hősi, sem nem bátor, sem nem eszes,

de még az az érdeme sincs, ami a rácoknak, bunyevácoknak, vagy oláhoknak, hogy legalább eredetiek: ezek semmik: negyedfél millió söröskancsó.

A történelem tanúsága szerint még eddig minden magyar király megbánta, aki a csehekkel jött közvetlenebb érintkezésbe.

E tekintetben nem fenyegeti őfelségét kellemetlenség, mert a csehek egy nulla most, s azok is maradnak örökké, hanem igenis bekövetkezhetik azon eshetőség, hogy e szimpátiák miatt, a magyar nemzet ragaszkodása gyöngül a dinasztia és trón iránt.

A felséges király ezeket mondá cseh nyelven a prágai uraknak tegnapelőtt:

»Vegyétek szívélyes köszönetemet a fogadtatásért. *Fiam egész prágai lett*, s itt boldognak érzi magát.«

. . . . Felséges uram, ez nem jól van így! A felséged fia nem lehet prágai, — mert ő lesz a magyar király!

131. sz., június 9.

A CSEHEK MAGYARORSZÁGRÓL

A király csehországi utazása folytán nagyobb figyelem van Prága felé fordítva, mint azelőtt. A jó öreg Prágát csak a régi elavult hősköltevények emlegetik, csendes fészek s a polgárai jámbor békés emberek, kiknek flegmáját nem háborgatja a világba semmi; miattuk lehet európai konfliktus, trónok fölfordulása, az nekik mindegy, csak a sör árát ne emeljék föl a sörházakban tíz krajcárról tizenegyre, mert akkor félős, mindjárt kiüt a lázadás, s fölharsog a lelkesedés viharával a jelszó: »vagy tíz krajcáros sör, vagy halál!«

Hanem ha birkatürelmű a nép, annál ambiciózusabb a nemesség s főleg a főnemesség, mely nagy aspirációkkal és nagy álmokkal van szaturálva, — ami pedig úgy veszi ki magát, mintha a szúnyog elefánt akar lenni.

Most, hogy őfelsége I. Ferenc József meglátogatta Prágát, mint a napfényből a »hétpöttyes bödék«, egyszerre föléled minden fantasztikus tervük, a király utazásának poli-

tikai horderőt tulajdonítván, kivarrva azt a fantázia selyem hímével.

Nem tudjuk, csakugyan van-e a király utazásának politikai intenciója, vagy pedig a félhivatalosak mondanak igazat, melyek szerint nincs utazásának politikai jelentősége — nem is akarjuk ezt kutatni, majd meghozza a jövő —, annyi azonban tény, hogy a csehek, kivéven a demonstráló túlzókat, kéjes örömben úsznak s mintha valami nagy hatalom volnának, csak úgy fumigatíve beszélnek rólunk lapjaik.

Nem lesz érdektelen közölni, mit ír rólunk a »Ceské noviny« legutóbbi száma.

Volt már olyan időszakunk is, amikor úgy is kezdhettük volna a cikket: »A csehek Magyarországon« — ma már hála istennek csak otthonról káromkodnak a magyarok ellen, s cikkünk csak a címét viseli: »A csehek Magyarországról.«

»A magyarok a párbajok korszakát élik — mondja a jóakarató cseh újság — összes kitűnő férfaiuk mind politikailag, mind erkölcsileg lejáratták magukat. Hazájuk önállósága személyi érdekeknek szolgál. A magyar politikusok legnagyobb része meg van mételyezve Giskra »trinkgeldes« teoriájával, mely szerint a közügyekkel való foglalkozás éppen olyan életföntartó mesterség, mint akármelyik más. Hogy ez elvnek hódolva Magyarországon mégsem jelentkezik annyi gazdag úr, mint Ciszlajtániában, annak egyedül az az oka, hogy a magyarok még mindig a félbarbárok álláspontjáról tekintik a világot s a pénzt, nem gondolván a jövővel, könnyen elverik, oly könnyen, amint megszerzték.

Ezen magyar lovagok közé tartozik gróf Zichy-Ferraris is, aki nemrégén halt meg párbajban kapott sebe következtében. E tehetséges fiatalember csakhamar oly polcra emelkedett, melyben befolyását saját érdekében és saját »tisztelői« érdekében érvényesíthette. Nem állt egyedül e tekintetben, mindnyájan úgy cselekedtek. A bécsi szenzácionális per, melybe a rendjelekkel svindlerkedő magyar urak voltak keverve, szép világitásba helyezte a magyarok ez idillikus életét! A rendjelekkel, címekkel stb. üzérkedő állami hivatalnokok persze Magyarországon nem voltak a törvény elé állítva.

Minek is? Már az is nagy büntetés volt, hogy az oppoziciótól azon gavallérok lehordattak. Az oppoziciótól, mely ez alkalommal Cato szerepét játszotta a kormánypárttal szemben, de amely kormányra jutásakor szintén meg nem feledkezett volna önmagáról! A lehordott, bemocskolt urak nem folyamodtak a törvényszék elé, hogy becsületük helyreállíttassék, mert hiszen erre mocsoktalan, tiszta magaviselet kívántatik, sőt ügyeiket kényelmesebben intézték el: azon voltak, hogy az ellenséget a másvilágra küldjék. Magyarországon, ha valaki gyanúban áll, párbajhoz folyamodik. Ha ő győz, a becsülete helyre van állítva, ha őt ölik meg, részvéteiből elfelejtik gonoszságait. — Mindkét esetben a párbaj hathatós eszköz a becsület helyreállítására.

A korrupciót maga Tisza gyarapítja. Az ő javaslatai annak jellegét viselik, hogy a kormány iránti hűség anyagilag jutalmazandó. Igaz ugyan, hogy lassankint kezdik elhagyni barátai, amint ezt a legutóbbi vasúti javaslatai megbuktatása mutatja. De hát mit érne az, ha Tisza megbuknék? A helyét valaki olyan foglalná el, aki a maga és barátai meggazdagodására törekednék. Az oppozícióban szintén el van a korrupció harapózva: most az ország legalább jóllakottak által igazgattatik, de akkor már éhes hiénák körmeibe kerülne.

Van-e út, amely ebből kivezet? Akiknek szívében fekszik Magyarország sorsa, Sennyey nevét hangoztatják. Ez az egyedüli magyar államférfiú, aki még le nem járta magát. Fog-e ő a haza baján segíthetni? A korrupció keletkezését nagyobb részben az erőszakos »választásokban« lehet keresni. Adna-e ő Magyarországnak népeinek szabad választásokat, merné-e ő, mint magyar, a nem magyar nemzetiségek elnyomását megszüntetni? Ha neki volna is kedve a bajon így segíteni, de a fanatikus magyarok között nem talál többséget, melynek segítségével céljait elérhetné. És azért a magyarokat a korrupció a katasztrófa felé fogja hajtani, melynek következményei előreláthatatlanok.

Eddig a cikk. Fájdalom, sok igaz van benne. Pirulva kell bevallani, hogy e betűkkel itt-ott eleven sebeinkre tapintott, melyek mind fölvérzenek. Azonban mégis sötétebbnek van festve a kép a valónál, s a gyáva düh és becsmérleési szándék rí ki a cseh lap soráiból, nem a tárgyilagosság.

Igaz, hogy Tisza Kálmán kormányzata rossz állapotba döntötte hazánkat, az is igaz, hogy veszélyben fog egzisztenciánk, alkotmányosságunk, de becsületünk nem, mert néhány emberről és néhány esetről nem szabad következtetést vonni az egész nemzetre. Még a legerkölcösebb nép közt is, ha véletlenül erkölcstelen a vezér, bír magának egy kört teremteni, mely őhöz z á lesz hasonlatos.

A nemzetből nem v ezett ki a jobb rész: az első erkölcös kormány, mely amint követendi, rögtön megtalálja.

Tisza kormányzata csak egy perc a nemzet életében: a következő pillanat úgy elsöpri azt, hogy nyoma sem marad.

132. sz., június 10.

SZEGED, JÚNIUS 9-ÉN

Közeledik az ugorka-idény, a mort saison. A képviselőház ajtai bezárulnak, diplomaták fürdőre mennek, a lapok érdektelen dolgokról fognak cikkezni, unalmasan, szárazon. A meleg rendesen megállítja az események kerekét, úgyhogy az csak lassan, nehézkesen mozog.

A magyar országgyűlést is bezárták e hó tizenötödike táján, Tisza Kálmán miniszterelnök Ostendébe megy, s következik a parlament nélküli időszak.

Midő n az ül ésszakot föl oszlató királyi leiratot vissza kellett terjeszteni a felséghez egy későbbi határidő kitűzése iránt, a legbensőbb kormánypárti körökben az volt a nézet, hogy Tisza azon okból nem akarja még az ül ésszakot bezárni, mert kétszer szenvedett parlamenti veresége után helyén valónak tartja valamely ügyben fölvetni a *bizalmi kérdést*.

És ez helyén is lett volna. Mert egy kétszer leszavazott kormány, ha van benne alkotmányos érzék, nem maradhat tovább azokon a székeken, melyeket legalább a látszat szerint okvetlenül bitorol, míg csak a bizalom azokban újra meg nem erősíti.

Hanem hát nagyon meg kellett volna változnia Tisza Kálmánnak, ha aláv eteti magát annak a fórumnak, mely az imént kétszer elítélte, vagy ha aláv etette volna magát, akkor

okvetlenül meg lett volna győződve róla, hogy ez a fórum diadalt szerez neki.

Hogyan? Tehát már Tisza Kálmán sem bízik mamelukjaiban? A hatalmas úr gögje, ereje megtört volna? A geszti zsarnok félne már kiállni a fórumra, melynek évek óta ő a főkomédiása, hogy betanult grimaszaival és produkcióival újra tapsokat provokáljon?

Valóban úgy kell lennie. Mert nem az az eshetőség forog fönn itt, hogy talán nem látja a bizalom fölvetésének szükségét, mivel kicsinyes kérdéseknek tekinti azokat, amelyekben le lett szavazva. Először nem tekinti kicsinyes kérdéseknek, mert hatalmának összes eszközeivel forszírozta e kérdések keresztülvitelét, mutatja azt, hogy fölmelegítve hozta újra szőnyegre az odiózus ügyet, melytől minden jóra való magyar ember megundorodott, mutatja a leszavazás után közte és Szapáry közt kifejezett éles jelenet, mely köztudomásra jutott a lapok útján, arra nézve pedig, hogy Tisza sohasem látja fölöslegesnek meggyengített állását kireperálni provokált bizalmi nyilatkozatokkal, számtalan megcáfolható példa van az ő múltjából, egy egész inventárium a leköszönések- és különféle komédiákból, s most sem engedné át a bizalmi szavazatot, midőn hónapokig kell azon gyanú alatt kormányoznia, hogy sem a nemzetnek, sem az országgyűlésnek, sem a saját pártjának nem kell, ha nem volna kénytelen a félelem miatt, hogy a bizalmi szavazat fölvetésével pörül járhat, s kirántódik alóla a gyékény, melyet négykézláb igyekszik erősen megülni.

Valóban úgy áll a dolog, hogy a Tisza párt fölbomlásnak indult, s a vezér nem képes fönn tartani a fegyelmet többé. Inkább kormányoz tehát, amíg lehet, tisztesség nélkül, hogy sem a tisztesség végett a hatalom vesszen el.

A »tizenkettedik óra«, minden jel mutatja, nincsen nagyon messze már. A percmutató sebesen fut. Az éj megnyílik s elnyeli Tiszát, e kísértetet, e lidércnyomást, mely a nemzetre úgy nehezül, hogy az alig vehet lélegzetet.

A Tisza-kormány napjai meg vannak számlálva. Tisza maga érzi ezt, és ez a legbiztosabb jel. Ha már a »merényletek férfja« nem mer többé semmit és csak ideges ragaszkodást képes kifejteni e hatalomhoz, akkor rosszul állhat a szénája.

NÉMET LAPOK ELLEN

Idők múltával talán eljutunk odáig, hogy aki Magyarországon a sajtó szolgálatába szegődik, elkerülhetetlennek kell tartania a hazai nyelv bírását. Akár tíz év választ el tőle, akár több, de mindenesetre elkövetkezik az idő, mikor sem itthon, sem hazuról kifelé nem lehet közvéleményt csinálni más mint magyar nyelven.

Meddig várakozunk még ezen, a nemzeti önérzettel egyedül összeférő változásra, az egészen tőlünk függ.

Ha úgy, mint eddig, Tisza Kálmán kormányára bízuk azt az intézkedéseket [1], melyek a magyar sajtó terjedését és ezzel szemben a német sajtó háttérbe szorítását volnának hivatva eredményezni, akkor persze igen-igen sokáig fönnáll még a mostani szégyenletes állapot.

Mert az csakugyan szégyenletes. Nem arról van csupán szó, hogy míg Ausztriában és Ausztria fővárosában, Bécsben tilos magyarországi hírlapot árulni, addig a mi türelmes, szép hazánkban ezrenként kelnek el naponta a bécsi újságok. Ez legföljebb csak oly jogtalanság, melyhez nem egy hasonló más téren is dívik az úgynevezett paritás arculcsapására. S ha Tisza Kálmán úgy gondolja, hogy Bécs ebbeli tilalmában a törvény alapján áll, ha azt hiszi, hogy amit Bécsben így tesznek, az jól van téve, hát ezzel csak következetes marad minden más cselekedeteihez, melyek a Bécs iránti szolgai meghunyászkodás bélyegét viselik egytől egyig.

Tisza Kálmán miniszterelnök annyit maga is belátott, vagy helyesebben *beismert* (mert hiszen belátásai nyomán sok dolga jól végződhetnék az országnak), hogy a magyar hírlapokat sújtó bécsi elárusítási tilalom valóban nem egészen az egyenlő jog és egyforma méltányosság elvein alapul. Hát segíteni ígérkezett a bajon. Kísérleteket fog tenni ezzel és amazzal, hogy megszüntessen olyan tilalmat, melyet mi sem alkalmazunk a másik fél irányában.

A kísérletek előreláthatólag mit sem fognak használni, aminthogy nem használtak eddig sem, mert a bécsiek igen jól tudják, már régi és meggyőző tapasztalásokból, hogy a

Tisza Kálmán kívánságai nem bírnak a jogos követelés avagy kényszerítő parancs szokott súlyával. Azokat teljesíteni a bécsiek tetszésétől és hajlandóságától függ, minekutána Tisza Kálmán így is, úgy is megmarad annak, ami: Bécs kész-köteles és engedelmes szolgájának, aki föltétlenül megnyugszik a hatalom szavában — saját hatalmáért.

Nem úgy! most az egyszer komolyan veszi Tisza Kálmán a magyar érdeket. Hiszen kimondotta nyíltan, hogy amint a leendő kísérletek sikertelenek maradnak, törvényt fognak alkotni az egyforma jog megmentésére.

Dehogy is hisszük el! — Az a törvény sohasem születik meg. Irányi Dániel, vagy más valaki évről évre, alkalomról alkalomra csak úgy hasztalanul fogja azt sürgetni, mint a polgári házasság intézményét. Ennek Trefort, Pauler bizottságában és a »holt kéz« titkos hatalmában, amannak Tisza Kálmán szolgaságában és a Pressék és Zeitungok súlyosabb szavában rejlik az akadály.

Szerencsére ezek a Pressék és Zeitungok mégsem olyan igen hatalmasak valójában. Legalább velünk szemközt nem. A magyar közönségnek csak akarnia kell, és Tisza Kálmán törvénye nélkül is úgy kitakarodnak tőlünk azok a német hírlapok, mintha itt se lettek volna. Mi magunk hozzuk meg a törvényt és foganatosítsuk egyúttal! Magyar ember *se ne vegye, se ne árulja* a bécsi újságokat.

És álljon ugyanez a szabály mindazon, az ország fővárosában, Budapesten megjelenő német lapokra is, melyek titkon vagy nyíltan a germanizációt és ezzel együtt sokkal veszedelmesebb tendenciákat is úznek. Nincs miért kímélünk ezeket sem. Nagyon elérkezett az ideje, hogy okosabbak legyünk, mint türelmesek. Mert mikor odáig jutott a dolog, hogy a magyar Szegeden is bőven kelnek holmi gyöngé német lapok, ezt már nem lehet jellemezni, csak küzdeni ellene.

Küzdjön a társadalom, mely erősebb tud lenni minden más fórumnál. Ha a magyar közönség szövetkezik a német lapok elleni jogosult harcra, annak okvetlenül meg lesz a jó eredménye. Megizmosodik, erőteljessé válik a magyar sajtó. Ami hiszen olyan nagy érdekünk!

A MAGYAR IRODALOM

A múlt gazdag volt nagy férfiakban: az ifjú Magyarorszáiban csoda módra termettek a lángelmék, Vörösmarty, Széchenyi, Petőfi, Arany, Kossuth, Jókai, Deák támadtak, egyik nagyobb, mint a másik. A lángelmék fénye borította a hármás bérc hazáját, s az irodalom, mely mostohagyermek volt előbb a nemzetnek, melyet csak hírből ismert, nagy lett, a nagyszellemek föléblesztették a közérdekeltséget iránta, mert a nagy fény bevilágított a legsötétebb, legridegebb zugokba is. Igenis, az irodalom felköltötte a közérdekeltséget. Dicsőség, divat lett annak az ápolása. A mostohagyermek csodálatos módon nőtt, mintha mindazt, mit eddig elmulasztott, kipótolni akarná.

De a nagy szellemek nem örökkévalók, mint műveik. Egyenkint tűntek le a sírba, s helyettük nem támadtak újabbak. A zászlók gyöngébb kezekbe kerültek, s a közérdekeltség nagyon megfogyatkozott e zászlók ellen, kivált azon egy ellen, mely az irodalmat képviseli.

Az emberek csak az erősek iránt vonzódnak, pedig a gyengébbeknek van nagyobb szüksége a ragaszkodásukra. A közérdeklődésnek, mely a fényes nevek után indult el eleinte, át kellett volna szállania ezek kihaltával a zászlóra.

Fájdalom, nem így történt, a gyors haladás, mellyel Magyarország mint egy hatalmas ugrással előretaszította magát, hogy arra a nivóra állhasson, melyen Európa más művelt államai, megbosszulta magát, mert útközben meg kellett állania, mert az Atlaszok, akik vállukon emelték az óriási terhet, kihaltak: szomorú visszaesés következett, a virágzásnak indult szépirodalom csenevésznedni kezdett, a nagyok nyomdokait muhar, gaz verte föl . . .

De hát a közönség hova lett? Elvonult ő, aki eddig üstökös csillagok járását nézte, nem tudta gyönyörködni apró csillagok halványabb fényében — a természetellenesen gyors haladás okozta ezt, mert igen jól mondja Thiers: hogy »üdvös csak a lassú haladás lehet, mindennap egy lépést tenni a cél felé, és sohasem akarni egyetlen merész ugrással érni oda«.

A lassú haladás iránt elvesztette a nemzet érzékét, majd türelmét, s közömbös lett az irodalom iránt.

Pedig az nem jó[1] van így: az óriások hadd hozzák össze a nagy köveket az épülethez, de becsüljék meg azokat is, kik a kis tégladarabokat egymás fölébe rakják, mert a ház a kettőből együtt épül.

Jókai, e nagyok egyik élő legnagyobbja, visszasírt a múlt után . . . Ő, aki látta, hogy a nagy írók szülik a közönséget, zseniálisan megfordítja az igazságot, s kimondja, hogy a nagy közönség pedig szüli az írókat.

S ebben talán igaza lehet.

Megindította a mozgalmat. Nem is hitték, hogy sikerüljön. Elviselt jelszó már az az »irodalom«. A pusztában elvesző hang lesz itt minden buzdítás.

De nem az lett. Hála Istennek vannak még lelkes hazafiak, kiknek szívéen fekszik a nemzeti haladás e fontos tényezője.

Tegnap összejött tekintélyes férfiakból az értekezlet, gróf Karácsonyi Guidó elnöklete alatt, mely végre is fölkarolta lelkesen a magyar szépirodalom terjesztését, — kimondván, hogy anyagi áldozatokra is kész.

Megtörtént az első elhatározó lépés, de ez nem elég, ez csak a kezdete, s az élő ige csak úgy fog testté válni, ha az összes olvasó közönség átérti és átérzi az irodalmi bajokat, s minden ember tehetségéhez képest hozzájárul az irodalom fölvirágoztatásához.

Jókai az irodalmi bajok, a pangás legfőbb okául azt fejtette ki, hogy a házaló könyvkereskedők ingyen szerzett német és francia, sokszor selejtes szépirodalmi munkákkal árasztják el a magyar közönséget, az eredeti magyar művek tehát ez oknál fogva nem kapnak vevőt. E léha férekiadmányok kiszorítása a föladat.

De e föladat megoldásában megoszlik a teher az írók, kiadók és a közönség közt, mert nem elég az, hogy nemesebb irányú művekkel szorítsuk ki a selejteseket, ez leginkább a közönségtől függ, mely ez ideig nem sokat törődik irodalmi értékekkel és iránnyal. A közönségnek magának kell áthatva lenni azon érzelmektől, mely a csütörtöki értekezletet vezette, s akkor, csakis akkor fog sikerülni teljesen a nemes szándék,

melynek szószólójává lenni minden becsületes magyar embernek kötelessége.

Bár ezt tenné mindenki, midőn könyvet venni, vagy folyóiratot hozatni akar, hogy kikérné tanácsát olyan embereknek, ki azon magaslaton áll [1], hogy a nyomtatott termékek értékét ismeri.

S ha ezt tenné minden ember, egyszerre ki lenne gyógyítva, hála istennek, minden baj, mert vagyunk már elegenden Magyarországon, akik olvasunk, de nem vagyunk elegenden *válogató*sak.

143. sz., június 23.

A ZÁGRÁBIAK

Egy idő óta még Prágánál is prágább város lett Zágrábból, s alig néhány napja s máris harmadszor kell odafordulnia a magyar sajtó figyelmének.

A magyar-horvát pénzügyi kiegyezés fölött folytatott tárgyalások, bár nagyon unalmasak valának, volt bennük némi tanuság [!] mindamellett. Beszéltek ott sok tarka-barka dolgot az ellenzékiek: Urbanovics, Starcsevics, Vojnovics. Természetesen egynek sem tetszik a kiegyezés, mégpedig leginkább azért, mert nem eredményezte Horvátországnak a határvidék bekebelezését, amire pedig a jó horvátok hajdani nemzeti párti része különösen számított. Vojnovics is emiatt hibáztatja a pénzügyi kiegyezést, mely szerinte nem annyira pénzügyileg kedvezőtlen, mint inkább politikailag.

Vojnovics körülbelül a legkomolyabb és legszámbevehetőbb szónoka a nemzeti pártnak, minélfogva a kormánypárti, jobban mondva a magyar érzelmű horvát szónokok jobbadán az ő beszédére feleltek, mint például Kussevics, vagy Sram, ki bebizonyította, hogy a határőrvidéki provenienciákról való lemondás a jövőre nem veszteség Horvátországra nézve, hogy a magyar kormánynak joga van a horvát vallási alapokhoz, hogy Magyarország adóterhe sokkal inkább gyarapodott az első kiegyezés óta, mint Horvátországé, s hogy Horvátország mégis élvezett olyan arányban beruházásokat, mint Magyarország.

És ez igaz is, ha csak Horvátország új vasutait nézik is, be kell ösmernie minden elfogulatlan embernek Sram és még néhány kormánypárti szónok beszédének helyességét, kik Horvátországnak Magyarországgal való kapcsolatát előnyösnek találják.

Örülünk, hogy a horvát tartománygyűlésen maguk a horvát szónokok meg bírták magyarázni, miszerint Magyarország igazságosan és méltányossággal bánik velük, de sajnáljuk, hogy a viszony jellemzésénél mindenütt csak a hideg érdek hozatott föl argumentunul, és sehol sem hangsúlyoztatott a rokonszenv s a két nemzet közti testvéri kötelék, amire pedig nagy szükség volna a jelenben, s még nagyobb szükség lehet jövőre.

Valóban elszomorító volt eddig, hogy e nemzetet eddigelé minden rossz irányban elvezették vezérei, elfordítván szívét a mienktől, s a mienket őtőle, rosszakaratból tették-e, vagy fanatizmusból és hóbortos álmok befolyása alatt, nem keressük, hanem egyszerűen örömmel konstatáljuk az örvedetes fordulatot, mely e kiegyezés tárgyalásával bekövetkezett, hogy t.i. Horvátország rendei önnön maguktól látták be az igazat, saját szemeikkel, melyeket eddig a látásban az irántunk érzett féltékenységgel akadályozott.

De hogy ez így van, hogy e népet állandóbb érzelmekkel nem kötjük magunkhoz most, midőn ők is engedékenységet tanúsítottak, valljuk meg, némi részben magunk vagyunk az okai, mert mi vagyunk az uralkodó, a hatalmas fél, mi csatoltuk magunkhoz Horvátországot, mi kötöttük össze sorsát a mienkkel, s mégis vajmi keveset törődünk vele.

Ezt pedig nem úgy értjük, mintha akár engedményekben, akár anyagiakban nem eleget tettünk Horvátországnak, hanem igenis politikusaink kevés gondot fordítanak viszonyaira, helyzetére, nem bíbelődnek vele, hideg közönnyel nézik baját, örömét, amikor az nekünk sem nem árt, sem nem használ, egy szóval nem igyekszünk vele elhitetni azt, hogy az a darab föld egy része ennek a másik, nagyobb darab földnek.

E mulasztás minket terhel. Sok baj keletkezett ebből, s sok fog még keletkezhetni, mi is megbánhatjuk, Horvátország is. Igyekszünk tehát elfoglalni Horvátországnak a

szívét is, mert minél jobban megerősödik az örök dacában közgazdaságilag és társadalmilag, annál nehezebb lesz a magyar befolyás érvényesülése.

144. sz., június 24.

HAZAFELÉ

»Kedves híveinknek királyi üdvözetünk!« Az országgyűlés be van rekesztve. Ami a képviselőházi tárgyalások folyamában engedelem nélkül történik, arra most teljes szabadságot nyújt a királyi leirat. A honatyák otthagyhadják a fővárost és a Sándor utcai palotát, ott az ország dolgát, s mehetnek haza a maguk dolgára, aratni, ha van mit.

Ebben az esztendőben tán kerül mit aratni. A vetések szépen állanak, biztató kilátások vannak az ideai termésre: árpa, rozs, búza, ha az eddigi kedvező időjárás így folyik tovább, bőségesen megfizetik, amit munkában, verejtékben ráfordított a nép földi művelésére.

Bizony nagy ideje, hogy egyszer már elégséges jutalmát lássa a magyar ember földműves munkájának. Hiszen oly igen régen nem esett ez meg rajtuk. S sohasem volt rá égetőbb szükségünk, mint most, mikor még *télen* is keserves verejtékkel *izzadtuk* az adót.

Sokat beszélhetnének erről a fővárost odahagyó országgyűlési képviselők, kik ebben az esztendőben is, csakúgy mint mindenkor, gondolatlan bőkezűséggel szavaztak meg a bőrünkre mindent, amit közös és alkotmányos miniszterek tőlük kívántak.

Meddig tolják még ezek a jó urak Tisza Kálmán elkényszeredett szekerét, azt nem tudjuk. A fölfrissítésre nagyon is ráutalt minisztérium úgynevezett rekonstrukciója nemigen alkalmas e beteg kormány hosszas életben tartására. Ordódy Pál (az első fecske), akit Tisza beverbuvált Péchy Tamás helyébe, még akkor se jelentene tavaszt, ha Ordódy egyáltalában jelentene valamit. S így nem vagyunk egészen remény nélkül. Ez a mostani kormány, mely már annyira elkopott idáig is, hogy a fejelését sem állja, isten segedelmével nemsokára odakerül, ahova beválik: a lomtárba, az el-

feledés zugolyába. Ha ugyan majd annak utána is egyhamar el tudják felejtetni a mostani kormány uralkodását, melynek hogy keserves emlékei maradjanak fenn, busásan gondoskodik róla Tisza Kálmán.

Egy percig sem szűnik meg erről gondoskodni. Nem feledkeztek meg erről a lefolyt országgyűlési ülészakban a honatyák sem. S hogy most elszélednek haza, sokat beszélhetnének választóiknak utóbbi működésükről. A jámbor választók, kik önkéntes vagy rájuk tukmált bizalommal küldtek katonákat a Tisza Kálmán táborába, aligha köszönék meg követjeik számoskodását. Alighanem rájönneek, hogy ami oly szépen hangzott programbeszédnek, az siralmas másképp szól most, mikor a kilátásba helyezett eredményeket kéne valahogy számon adni a tőlük nyert megbízás értelmében.

Hiszen hát Tisza Kálmán csatlósai nemcsak a hűségben, de a fortélyosságban is excellálnak. Már minek mondanák ők el választóiknak illendő őszinteséggel, hogy az eltelt 8 hónap alatt ilyen meg amolyan jó dolgokat műveltek. Mikor ez nem igaz! És minek hazudnának, mikor nem kénytelenek vele? — Sokkal kényelmesebb semmit sem beszélni. Gondolkozzanak felőlük a polgárok, ahogy nekik tetszik. Új választásig majd csak fordul a sor, akkorra majd kiadja az ő bölcs uruk megint az olcsó jelszavakat, melyekkel ismét könnyű lesz választókat fogni.

A beszámoló beszédek ideje hát kezd lejárni. Egynéhány kivételével, a többi képviselő fölöslegesnek tartja most, a küszöbön levő szorgos munka idején »tisztelt polgártársait« efféle csekélységekkel incommodálni.

A honatyák lopva, csendben, inkognitó utazgatnak haza, kerülve kortest és pártvezért választóikkal együtt. Ezek még kérdést ejthetnének náluk ország dolgai felől. Hát inkább kiveszik magukat nemes törvényhozóink a tanya rejtekébe és ott béreseket, kocsisokat s egyéb szolgaszemélyzetet hajszolnak munkára, kötelességtartásra.

Hogy azután mikor az új ülészak megnyílik, szeptember 25-én ők maguk vegyék át ismét a »szolga« szerepet oda-fönt Budapesten.

A »PESTI NAPLÓ«

Az történt, ami még soha. A veszedelem hozta a szerencsét.

Szeged katasztrófája emlékeztet azokra a halálfej alakú edényekre, amelyekben az életeszencia van.

Igen, kétségtelen már, hogy itt külön város fog lenni az — előbbinél. A szél, mely fölkapja az összekavart port és az asztalos műhelyek forgácpántlikáit, hogy gomolyokban forgassa a levegőben, egy nagy jövőnek tanújeleit ringatja szárnyán, mert az épülő házak anyagából szóródnak be porral és forgáccsal a »hajléktalan város« fiatalodó utcái.

Ami előbb álomból óhajtás lett, ami utóbb óhajtásból tényvé vált, azon már kételkedni nem lehet. A város épül. Felhők, ha évek múlva erre járnak, a házfödelekre ülhetnek pihenni. Mert ahol kunyhók voltak, házak épülnek helyettük, s magas paloták ott, hol házak voltak.

Ki hitte volna? Senki. S hiszi most mindenki.

Isten a dolgunkat fölvitte. Az ország kényeztetett »be-tege« lettünk. Olyan jó dolgunk van, hogy szinte kényelmetlen lesz a kórágóból fölkelni.

Annyira kezegették, simogatták a fájó lábunkat, hogy egészen rászoktunk, s odanyújtottuk az egészséges lábunkat is: hadd cirógassák azt is.

S bizony cirógatta az ország, hogy szinte csurog róla az izzadság a nagy résztvétől: áldja meg az isten ezt a jó országot, amely senkinek se külön édesanyja!

Volt egy kis nimbusza a városnak. Azzal lett csinálva a részvét, hogy a részvét segélyt teremtsen.

De a részvét többet tett: megteremtette a segélyt, s azonfölül a kis nimbuszból nagy nimbuszt csinált.

Virágból, ha gyümölcs lesz, a virág elvész: az a sorsa itt a virág is megmaradt nagyobbak, szebbnek: az a szerencsénk.

Mindenünk van: Nimbusz, Segítség, Munka. Ez az utóbbi a magunké. Az első kettőt adták, akik talán nem is tartoztak nekünk, a harmadikkal mi tartozunk magunknak. Minden adósság közt ez a legnagyobb.

Lerójuk. A vér máris egészségesen kezd az erekben lük-
tetni, s amint föllábadóban beteg szokásaként mindent ap-
róra megbeszelnénk, nem egyszer jutott már eszünkbe a
többi közt, hogy tulajdonképp kinek is tartozunk mi leginkább
köszönettel, hogy talpra állunk?

Azt mondtuk, hogy az ország részvéte emelt föl.

Igaz, de kinek köszönhetjük akkor azt a részvétet? Mert
semmi sem támad magától, se jó, se rossz. A kolera, mely
egyszerre elborítja a levegőt, keletkezik mocsárokból, hábo-
rúkból; az illatot, melyet a szél széthordott egy-egy regge-
len, olajfaerdőkben szedte.

Erdő adta de mit érne ha a szél szét nem hordta
volna?

A részvét kútforrása maga Szeged lehetett, a mag tán
innen van, — de annak még ki is kellett kelni mindenütt . . .

Kinek az érdeme ez?

Király szemének könnye lett volna ily termékeny, s
ilyen áldással viselős?

Nem, — a királyt már a kész részvét hozta ide. Könnye
szájalom volt, kegynek mondták, szava biztatás volt, ígé-
retnek nevezték, s könny és biztató szó nem volt hiába.

Mert e könny első csöppje lett a jóság kifogyhatatlan
forrásának, s mert a biztatást kötelezőnek nézte az ország.

Vagy a nagyhatalmú miniszter, Tisza Kálmán palotá-
jából pattant volna ki a szikra, mely egyszerre átmelegítette,
átvillanyozta a szíveket Szeged mellett?

Nem, — mikor Tisza Szegedet fölkarolta, akkor már az
egész közérzület nyomása alatt cselekedett.

Melyik szél hordta hát szét az olajfaerdő illatát?

Talán gondoltunk már rá, de még nem volt kimondva,
hogy: a *sajtó*.

Mikor március sötét éjjelén megkondult, majd elhalt a
vészharangszó Szegeden, . . . tovább kongott az, és soká
kongott mindenütt, . . . hol a betűk beszélni tudnak.

A magyar sajtó teremtette a közrészvétet, s a közrész-
vét hozta le a királyt. Király s a közrészvét, e kettő együtt
tette kezdeményezővé a minisztert, engedékennyé a par-
lamentet. A »hatodik nagyhatalom« nyert meg itt ismét egy
nagy háborút. Ülje meg az áldás fegyvereit örökkön örökké!

Leégett Kolozsvár, elpusztult Miskolc, jó magyar város mind a kettő, de a sajtónak más dolga volt akkor, vagy nem látott pusztulásukban nemzeti ügyet veszni, s a két szerencsétlen városért nem történt semmi, mikor azonban Szeged pusztult el, egyszerre fölhangzott a jajszó, néma betűk viték mindenfelé a zokogást, halott feküdt a ravatalon minden háznál.

Majd a föltámadás trombitája harsant, s meg nem szűnt míg a szívek meg nem nyíltak, és amíg föl nem pattant fölötük a koporsó födele.

Nem a helyi sajtóról szólok — egyetlen forró csöpp át nem melegíthet egy egész tengert ha hideg, hanem szólok az összes hazai sajtóról, s különösen arról a lapról, a melynek valamennyi között legtöbbet köszönhet Szeged városa.

Ez a »Pesti Napló«.

Az »Egyetértés« állhat csak meg mellette. Az »Egyetértés« sokat tett Szegedért, sokkal tartozik neki minden szegedi ember, de mégsem annyit, mint a »Pesti Napló«-nak.

A jó »Pesti Napló«, mely egy harmadszázad óta tartja tenyerét a nemzet szívében, mely hol megvénül, hol megifjodik, a jó »Pesti Napló« nem hagyott el bennünket a veszedelemben, betakart nagy lepedőjével s szolgálatunkra bocsátotta azt.

Soha melegebben senkit sem szerettek, soha szavaknak meggyőzőbb ereje nem volt. Melegség sugárzott minden cikkből, mintha érző szívekből volnának összerakva a sorok.

Urváry Lajos- és Kaas Ivoré az érdem: sohasem mulasztottak el egy adott alkalmat sem, hanem fölkerestek minden képzelhető alkalmat.

Tizenegy cikk jelent meg a »Pesti Napló«-ban körülbelül egy év alatt a mi érdekünkben, ott, ahol igazunk volt mi mellettünk, ott ahol nem volt igazunk, ott is a mi védelmünkben.

Tegnapelőtt jelent meg a tizenkettedik cikk a szegedi egyetem mellett, melynek eszméje jóformán e lapban keletkezett s ért meg annyira, amennyire van.

Ez alkalmat ragadtuk meg, ha tán későn is, némileg kiemelni azon nagy érdemeket, melyekről mindenki kell hogy tudjon Szegeden, azon nagy érdemeket, amelyeket a magyar

sajtó szerzett együtt és egyenkint, de amelynek két legbát-
rabb, ügyeinkben legéberebb képviselőjét, az »Egyetértést«
s különösen a »Pesti Naplót« illeti köszönetünk legnagyobb
mértékben.

Ideje lenne, hogy a közgyűlés is tegye meg e tekintet-
ben kötelességét.

Mert ahol a köteles hála sem terem meg, bizony nagyon
sivár talaj az.

Sivár talajba pedig ezentúl kinek volna kedve ültetni
virágokat?

152. sz., július 3.

SZEGED, JÚLIUS 2.

Az európai politikának rég volt olyan csendes nyara,
mint az idei. A berlini konferencia működését kivéve, mely
olyan, mint a szentelt víz, alig fordul elő olyan mozzanat,
mely méltó lenne a megemlézésre.

A mi szűkebb belvilágunkban, melynél tovább vidéki
lapnak kiterjeszkedni, egyes meglepő európai események
ismertetését kivéve, nem lehet föladata, szintén csendes med-
rükben folynak a dolgok, s ha jó Prónay József újdonsült
államtitkár és megrozsdásodott mameluk nem szánja rá
maga, hogy a mezőkövesdi kerületben beszámoló beszédet
mondjon, akkor a lapoknak abszolúte nincsen miről írniok.

Azaz mondhatott volna ő beszámoló beszédet a mező-
kövesdi kerületben, csak bolondot ne mondott volna.

Vagy hogy talán nem is mondott azzal bolondot, ami-
kor kijelentette, *hogy a szélső baloldali törekvések jogosultak*,
hanem az egy előre kiszámított taktika első griffje.

Mert, amíg csak maga Prónay József mondta ezt a mező-
kövesdi kerületben, addig ugyan írtak róla a lapok, magya-
rázgatták, toldozgatták, mert tárgy szűkében kénytelenek
valának vele, de azért mind azt hitték, hogy Prónay József
bolondot mondott. — Amióta azonban Csernátony Lajos,
szintén megrozsdásodott mameluk, az ő »Ellenőr«-jében (va-
gyis inkább a Tisza »Ellenőr«-jében) megpecsételi ezt a mon-
dást és kijelenti, hogy egy jó hazafi sem mondhat le arról

a törekvésről, hogy Magyarország önálló ország legyen, azóta mindinkább bizonyosabbá válik, hogy Prónay József nem annyira mondott bolondot, hanem egy új lépvevesszőt vetettek ki vele a nép számára: egy új lépvevesszőt, melynek rövid summája az, hogy Tisza Kálmán a néppel érez, hogy a közjogi alapon sántikáló, hogy a minden liberális intézményt eltíró és a Bécsnek görnyedező miniszter egy független Magyarországról ábrándozik, s hogy ha — quod deus avertat, mondják ők — meg találna Tisza Kálmán, a rebellis vérű hazafi bukni, akkor bizonyára a szélsőbalhoz megy át összes cókmojkjával (mamelukjaival) egyetemben.

Takaros fortély és egészen új. Meglehet, hogy jól is van tervezve, mert az áldott Magyarországon könnyen hagyja magát elbolondítani a nép, még azok által is, akik már többször rászedték. A nyájas arc és a kacérkodás többnyire sikerre számíthat.

Hanem hát Tisza Kálmán úrék is bizony szűken lehetnek, ha már ilyen nem éppen tisztességes fortélyhoz kell nyúlni, hogy uralmukat fönntarthassák ideig-óráig, a népszerűség illetén erőszakos kitatarozásával.

Prónay államtitkár szavai nagy port vertek föl, ha a nép közt nem is, de annál nagyobbat a politikai körökben, s azoknak fontosságát a Csernátony cikke után tagadni nem lehet.

Kétségtelen, hogy a nemzet Tisza Kálmán csínyjeinek egy újabb nemével áll szemben, de bizton reméljük, hogy a »bihari pontok emberének« legalább a sanior pars nem fog elhinni semmit.

A szélső balpárt hívei pedig, ha keblük ellágyulni találna az apostolok útján kieresztett új tanok hallatára, s könnyen-hívóságuk talajában a rokonszenv kezd csirázni Tisza mellett, legyen az a rokonszenv annyira teljes és őt körülölelő, hogy kívánják ők egészen maguk közé, s ennek elérése végett működjenek közre velünk együtt a megbuktatásán.

Majd igazándi-igazán kiviláglik akkor, hogy bolondot mondott Prónay József államtitkár és megrozsdásodott mamelek a mezőkövesdi kerületben.

AZ ARATÁS

Arany búzakalászkodok, az alföldi rónák legszebb ékességei, tibennetek van a mi bizalmunk.

Amit a Tisza elrontott, ti pótoljátok vissza, s amit a Tiszák megtagadtak vagy elhibáztak, azt is csupán ti üthetitek helyre.

Aminthogy nincs is panaszunk. Gazdagon dül az áldás a sarló alatt, s hogy jól fog fizetni a búza, nagyban bíznak a gazdák.

Földművelő ország vagyunk, s hiába kapaszkodunk problematikus pénzügyi operációkhoz, hiába találunk ki új adónemeket, hiába török eszüket államférfiaink létező vagy nem létező források fölkutatásán, melyekből jövedelem bugyogjon föl, nem ér az semmit, vagy legjobb esetben is igen keveset, a dirigáló kerék az *aratás*. Ettől függ minden államférfiak bölcsessége, közvélemény átalakulása.

Az ország minden részéből kedvező tudósítások érkeznek, a fagy és rozsda csupán jelentéktelenül ártott az őszi vetéseknek: meg lehetünk elégedve az eredménnyel.

Különösen mi szegediek lehetünk megelegedve, igaz, hogy nekünk volt a legnagyobb szükségünk a jó termésre, mert enélkül holt betű marad a rekonstrukció.

Az emberek könyöradományaihoz és az ország segítségéhez harmadikul az isten segítése járult, s ez ér a legtöbbet, erre volt a legtöbb szükség. Mert bizony csak az isten keze gyógyíthatta be a sebet is, amit ő ütött.

S azt sem egyszerre!

Évek kellenek, áldásos hosszú évek s azok mellé türelem, lankadatlan igyekezet és fáradságos munka.

Jellemző a humoros magyar példabeszéd, hogy: »Adjon az isten jó termést és zsidót hozzá, aki megvegye«, mert zsidó nélkül nem sokat ér a bő termés sem.

Ez a mi bajunk. Ha semmink sincs, nincs mit eladnunk, ha van valamink, nincs vevőnk. Ezen kellene a kormánynak segítenie. Erre való volna a kereskedelmi politika.

De a kormányok szűklátókörűsége, érdekeink helytelen fölfogása, nem emelhet ki a bajból, benne leledzünk foly-

vást, s várjuk a jobb időket, amelyek nem jöhetnek el maguktól.

Olyanok vagyunk, mint az a kereskedő, aki az üzletbe vezető ajtókat befalaztatja, s mégis jó vásárt akar csinálni.

Egy jobb közgazdasági politika s néhány termésgazdag év az egyedüli remény még, ami az országnak fennmaradt a Tisza-éra sivár kilátásai közt.

Adja isten, hogy ne csalódjunk s hogy a jelen eszten-dőhöz hasonló évek következzenek annak bizonyosságául, hogy »Mundus se expedit«.

Igazi anyánk: a föld, adja azt vissza kétszeresen, amit mostohánk: a kormányzás elszed tőlünk.

Mi pedig szegediek, akiket most megbocsáthatóan, inkább vezet a szűkebb patriotizmus, mint egyébkor, vegyük a föld idei áldását ezúttal — legyen az bár véletlen — ne véletlennek, keverjünk némi miszticizmust az örök természet bölcs működésébe, s vegyük a föld idei áldását egy olyan adománynak, melynek mindenik része egy szent bizomány, hogy építsük föl belőle magyar unokáink számára ezt a várost s egyetlen fillérje se legyen haszontalanul elfecsérelve.

157. sz., július 9.

SZEGED, JÚLIUS 8.

Nincs semmi újság. Ha elmondtuk is már egyszer, hát még csak ismételjük nagy elkeseredésünkben, hogy bekövetkezett a holt évad. A berlini konferencia be van fejezve, azt most a dolgok azon komplikálása követi, melyeket diszkrét jegyzékekben végeznek a nagyhatalmasságok, lassan-lassan ásogatva az aknákat innen is, onnan is ama célpont felé, melyen a török birodalom áll, hogy azt annak idején a levegőbe röpthessék és szétszórt tagjain osztozkodhassanak, persze nem valami szent békességben, hanem marakodva a koncert és azért: kinek van több jussa a prédához.

Bizony azt nehéz lesz megállapítani, ha előbb vagy utóbb elérkezik a fölprédálás határideje és nyílt verseny tárgya leend a halálra szánt ország minden íze. — Hát erről most korán van még szólni.

A külföldön általában sehol sem történnek jelenleg tárgyalható dolgok. Csakúgy, mint nálunk nem, ahol a képviselőház nyári szünetével beáll egyúttal a cselekvés szünete is.

Képviselők otthon hűsölnek és egyik-egyik rászánja valamely hűvösebb vasárnap esti óráit, hogy szebb reményekkel mulattassa tisztelt választóit, számolván nekik ország dolgairól, melyek hisz jól folynak, ha kormánypárti követek számolnak be velük.

A miniszterek is el-elhagyogatják a nagy melegben izzadó személyzeteiket és eljárnak vidékre körutakat tenni. A hasznost összekötik a kellemessel. Ha ugyan haszon is van valamiben azóta, hogy ők a piros székekben ülnek.

És más közlendők teljes híjával lévén, a hírlapok hűsögesen följegyzik útra kelt miniszterek kirándulásait minden részleteikkel. Mikor ültek vasútra, kocsira a jó miniszter urak, mikor indulnak, mikor érkeznek, ki fogadja őket, miből állt az ebéd, a vacsora. Mellesleg még céljait is fürkészik az utazgatásoknak és belemagyaráznak azokba nagynál nagyobb horderőt.

Vajon mit tudnak kisütni Tisza Kálmán geszti kirándulásából? — Pihenni ment haza az erős fáradalmak után. Van ok pihenni. Amit tegnap tett, amit ma cselekszik, minden ténye után tarthatna pihenőt, bár minél hosszabbat. Annál kevesebb telnék intézkedéseiből.

A nyári idényt is méltón nyitotta meg *Dávid* zágrábi pénzügyigazgató szándékolt visszahívásával. Horvát testvéreink meg vannak vele elégedve nagyon, aminthogy ő is meg volt elégedve a horvátokkal mindannyiszor, valahányszor szüksége volt reájuk szavazás dolgában. Szép ez a kölcsönösség: egyik kéz mossa a másikat: — Az áldozat nem valami rettenetes. Végre is teljes mindegy az Tisza Kálmán miniszterelnöknek, hogy a horvát tisztviselők tudnak-e magyarul vagy nem. Mindegy neki, hogy *Dávid* tanácsost illette volna-e fényes elégtétel, amiért hazáját híven, lelkesen igyekezett szolgálni, vagy pedig a jó horvátokat, amiért frontot csináltak ellenünk, amiért lármáztak, kiabáltak.

Ha későn is, utólagosan ráér erről gondolkozni a miniszterelnök geszti magányában.

AZ EGRI BOTRÁNY

A magyar zászló megcsúfolása Egerben képezi a napi eseményt. A hosszantartó és végtelenül unalmas holtidényt e kellemetlen esemény zavarta meg.

Íme, látjátok feleim szemetekkel, mik vagyunk. Ez hát a magyar állam ereje és hatalma? Hol vagy most erélyes Tisza Kálmán, ki kevélyen vered melledet számtalanszor, mikor arra hivatkozol, hogy mindazokat, kik a magyar állam-eszme ellen tesznek, keményen megfenyíted?

Itt az idő; most: édes hazánk színei csúffá lettek téve, hatalmi szóval, katonai erőszakkal a saját fészünkben, egy nyílt, szemtelen kihívás volt az, mintha amaz embernek, aki a csúfságot elkövette, nem is egy nemzettel, hanem egy gyülevész csordával volna dolga, mely meghódítva, rabigába görnyedve fetreng az osztrákok lábai előtt.

Hol merte venni magának a kvalifikálhatlan vakmerőséget egy idegen, ha nem onnan, hogy látja, napról-napra mint sülyed a magyar állam, s hogy hatalma csak papíroson van, úgy, hogy a magyarság elleni packázás nem is vétség annyira, mint inkább hadi virtus.

Az egri botrány nagy izgatottságot szült országszerte, és nagy fölháborodást, mert semmi sem föllázítóbb a magyarra, mint a legszentebbnek, amit a magyar zászlóban tisztel, azon eszmének meggyalázása.

Az egész országban manifesztációkra készülnek. Olyan dolog ez, amit megtorlás nélkül hagyni nem lehet.

Más államokban méltóságos nyugalom ülne az arcokon, mert tudnák, hogy mint a villám lecsap a miniszter keze a galád bűnösre. De itt már lemondtak mindenről, itt maga a nép készül manifesztációkra, hogy ezzel mintegy kényszerítse a minisztert a föllépésre ez ügyben.

A főváros köreiből már megindult a mozgalom, hogy a főváros a legközelebbi közgyűlésén adjon méltó kifejezést efölötti megbotránkozásának, s azon óhajának, hogy ez eset méltó megtorlást nyerjen.

Mindenki izgatottan várja, mi fog történni.

S bizony kevés kilátás van rá, hogy a magyar állam meghurcolt méltósága elégtételt nyerjen — van rá analog esetünk itt e vidékről, s az esetet sokan ösmerik.

Egy katonatiszt, egy egyszerű közös hadseregbeli hadnagy, választások alkalmával megpillantott egy nemzeti zászlót egy közelfekvő faluban a templomon. A bakafántos lajdinánt megparancsolta embereinek, vegyék le azt a hitvány rongyot, s mikor levették, megtaposta, szaggatta és megköpdöste.

A hazafias királyi ügyész beavatkozott e dologba, vizsgálatot tartott és beterjesztették az aktát a hadügyminiszterhez. A hadügyminisztertől elküldettek a közös hadügyminiszterhez, a közös hadügyminisztertől a magyar igazságügyminiszterhez, s a vége az lett, hogy a királyi ügyész kapott egy vastag dorgatóriumot, hogy minek üti bele az orrát mindenbe.

Szomorú, nagyon szomorú példa ez a legközelebbi múltból, s levonhatja belőle ki-ki a tanulságot a jelen esetre is.

163. sz., július 16.

A KÖZÖNSÉG HARAGSZIK

A közönség haragszik és igaza van. Az ő haragja többnyire jogosult, mert érzelmeiből indult ki s azokat nem lehet elaltatni, sem hamisan hangolni, mert amit valaki érez, az igaz: azt nem lehet megcáfolni, arra lehet mondani, hogy bolondul érez, de amit érez, az érezve van, hideg ész azt le nem hűtheti, okoskodás, logika meg nem szüntetheti: a kétszer kettő négy: ami valakit sebez, az annak a valakinek fáj.

A legközelebbi napokban nagy szenzációt okozott egy eset, s mert nagy szenzációt okozott, általános megbeszélgetés tárgya volt a városban. A tényállás akörül forgott, hogy a királyi biztosság egy tagja kíméletlen modorban beszélt a felekkel.

Volt mindenféle vélemény pró és kontra. Mondták, hogy modora kihívó, túlzó, hogy élesen irányult éppen egy osztály ellen, mely dacára annak, hogy a kormány ez osztályt rendszeresen lejártni igyekszik, még mindig tisztelt, hatal-

mas és nemes törekvésekben buzgolkodó jelentékeny része a nemzetnek. Argumentáltak amellet, hogy helyes dolog volt ezen kíméletlen modorú biztos tanácsost megtrolni, rend-reutasító szavakkal, mert arra nem lehet joga semmiféle nagy potentátnak, hogy goromba legyen a felekkel ott, ahol ő is csak fél, s csupán egyezkedési természetű dolgokkal van megbízva, — és ez igaz is.

Másrésről ismét fölhangzott, hogy isteni türelem kell hozzá, hogy az ember végighallgassa a sok haszontalan fecsegéseket, melyekkel az ügyis elkésett tárgyalások mente akadályoztatik minden gyakorlati haszon nélkül, mert itt nagyon jelentéktelen része lehet e kapacitációnak. S éppen semmi értelme a hosszú szócsépeléseknek, melyek nemhogy tisztáznák a különféleséget, hanem az érdek-összeütközést szül, sőt inkább összezavarják, összegombolyítják, úgy, hogy valóságos kaoszt telepítenek, kivált az ügyvédi fillippikák, a felek agyvelejére. S ennek a közérdekre nézve semmi haszna, — mert elkerülhetlen, hogy egyik-másik fél ne a rövidebbet húzza . . . hiszen egyetlen kenyeret sem lehet egészen egyenlően elosztani, hát még egy egész város minden telkét.

El lett mondva, hogy biz itt nincsen ok a haragra, hiszen akárkivel megtörténhetik, hogy összevész, hát még azal, akinek különben is olyan *hirtelen* természete van.

A higgadtabbak fölemlítették azokat az érdemeket is, melyeket azon biztos tanácsstag szerzett más téren itt Szegeden, s hogy tán éppen erélyes, kíméletlen modora vívta ki sikereit, mert szent egy igaz, hogy Kapisztrán óta olvasóval és keresztvízzel még nem vertek meg ellenséget. S »kérem alássan«-okkal még nem vittek keresztül olyan dolgokat, mikben az egyesek érdekét sokszor nagyon alá kell rendelni a közérdeknek. Ide erély, vasakarát, szívóosság kell, sőt gorombaság is.

De az okoskodások mind meddők, mert a közönség sértve érzi magát és haragszik.

A sértett osztály orvoslást keres és talál is, mert azon férfiú azért működött itt, azért tüzeskedett, azért volt izgatott, haragos, azért kelt hajnalban és dolgozott késő estig, hogy a közvéleményt hitte szolgálni, attól várt jutalmat, s most éppen az háborog ellene.

Nem egy nagy dilemma-e eszerint az egész sajnálatos esemény, mely a hét legizgatóbb eseményét képezi?

Hol az igazság? El kell-e őt ítélni a közvéleménynek, vagy a közvéleményt kell elítélni?

Nem, a közvéleménynek igaza van, — de csak azért, hogy haragszik.

Ez a harag csak arra jogcím, hogy *megbocsásson*, mert nem rossz akaratlan áll szemben, — hanem csak rossz vérmérséklettel.

Amiért igazságtalan volt miirántunk, igyekezzünk mi igazságosak lenni őiránta, feledjük el ezt az egész dolgot, melyből a volt »vármegyei szolgabíró« leckét kapott, hogy a »demokrácia városában« — az emberekben önérzet is van.

166. sz., július 20.

AZ UZSORA

Számtalanszor írtunk már arról, hogy a társadalom nagyon beteg, s pedig majd minden tagja beteg, mindenütt támadnak rajta veszedelmes kelések, melyek a rothadás anyagát rejtik magukban.

De a kelések között egy aligha van veszedelmesebb, mint az uzSORA.

Napról napra több eset merül föl, mely e gyalázatos nyavalya szimptomáiról szól.

Ma már mindenki meg akar gazdagodni. De ez nem volna baj, mert a gazdagodást az egészségtelen társadalmi állapotok a tekintély után való törekvéssel ugyan azonosítják, ami fájdalom, sok tekintetben igaz, hanem az baj, hogy a meggazdagodás eszközeit ma már alig van aki megváltogatja, s tekintélyes, tisztességes állású emberek sem átallnak az uzSORások piszkos üzelmeibe keveredve, ezúton gyarapítani vagyónukat.

A mai nap is két esetet vet föl: a bécsi uzSORapöört és a bécsi fegyelmi tárgyalást Domján Pál törvényszéki bíró fölött, ki harminc percentre dolgozik.

De hány van olyan minden napra, ami nem kerül a nyilvánosság elé, amiből nem lesz sem pör, sem fegyelmi tár-

gyalás, hanem titokban burjánzik e bűn, mételyezi a társadalmat, családok és egyének romlását idézi elő.

Nézzük az adót fizetni nem képes nép vergődését az ezekúció könyörtelen keze alatt. Ezeket is az uzsora pusztítja. Nézzük a naponkinti öngyilkossági eseteket. Ezek is többnyire az uzsora dolgai.

A régi közmondás helyett, mit a bajok okainak kutatásakor oly sokszor hangoztattak már: hogy »keresd az aszszonyt!«, ez új mondás is találó lehetne immár: hogy »keresd az uzsorásokat!«.

E bécsi példa rettenetes. Selinger Izidor, e példás gazember sokra vitte. A bécsi bűnpör oly elrémítő, oly megdöbentő részleteket tár föl abból, hogy a társadalom ág-bogai mennyire össze vannak szőve a gombamódra termő uzsorás gazemberek vérszopó machinációival.

De említsünk néhány példát, mint például Berghammer Frigyes hadnagyot, ki mint a tárgyalásból kitűnik, ezer forintot fizetett kamatban 40 forint után. Komoruiczki hadnagy 120 forint kölcsön után 920 forintot, s még eddig háromezer forintba rúg ezen adóssága. Többen már öngyilkosok lettek, mások ismét hivatalukat veszítették, nem bírván többé kimászni e hálóból, mely rosszabb a labirintusnál, mert ebből igazán csak nagy ritka ember juthat ki.

Vonjuk le ebből a tanulságot magunkra, mert Magyarországon is szerte grasszál az uzsora, még tán jobban, mint egyebütt. Naponkint szedi és teszi tönkre áldozatait a legalsóbb rétegektől kezdve a legfelsőbbekig. De legtöbbet szenved a középosztály, s ezek között nemcsak a kishivatalnokok, akiknek a társadalom aránylag legkevesebbet ad, s tőlük mégis legtöbbet követel, s akik éppen azért legjobban ki vannak téve az uzsora körmeinek, de maga a kisbirtokosság is, lába alatt a legbiztosabb jelzőlogul szolgáló földdel földhitel-rendszerünk hiányossága mellett, mert az a kisbirtokosnak hitelt nem közvetít, az uzsora karjai közé kénytelen menekülni; és néhány év múlva elvesz az atyai birtok, de el van az veszve rögtön, mihelyt a kiskörmét nyújtja eszabaldalmazott piócáknak, s nem ura többé a földnek az adós, hanem csak művelője, mert az uzsora olyan, mint az aranka-fű, egy mag belőle, s lassankint beborítja az egész területet.

S a kormány ezt mind olyan jól látja, mint mi, de orvosolni a dolgot eszébe sem jut. Megyék, városok, sőt maga a törvényhozás is minden alkalommal visszhangoztatták az ország bajait, siket fülekre találtak.

Vajha a nemzet eszében tartaná ezt, s midőn nemsokára megindulnak szerte az országban a korteskedések, a Tiszát dicsőítő zsolozsmák; vajha midőn a nép voksait kéri majd e rossz sáfárok — ők is siket fülekre találnának!

168. sz., július 22.

SZABADSÁG ÜNNEPE

Ezt ünnepli Belgium, emlékére az ötven év előtti időnek, mikor fölszabadultak a németalföldi iga alól, mikor önálló, független állam lett egy bölcs uralkodó alatt.

Belgium méltán ül örömmünnet. Az a kis ország, melyet a szabadság- és boldogságról emlegetnek mindig, az a kis ország, mely egészben mintaállamnak nevezhető, az jogosan tűzi ki a mostani alkalommal fővárosában az ünnepi zászlót.

Azért is, mert a belgiumi önállóság ötven esztendejének áldásos nyomai vannak mindenfelé. Ami természetes is. Ott a közigazgatás pontos, az igazságszolgáltatás tiszteletben áll, mert becsülik: a kereskedelmi politika egészséges irányban vezetetik és oda törekszik, hogy a lakosság minden rétegének szolgáljon, hogy az igyekezetet pártfogolja és mindenütt sikert érjen el. Mikor Belgium Hollandiától elszakadt, akkoriban még nagy párt volt az országban, mely ellentétes álláspontot foglalt a dolgok új rendjével, azzal az érveléssel, hogy Belgium kereskedelme okvetlenül hanyatlásnak indul, ha Hollandia kiterjedt telepítvényeibe ki nem viheti áruit. Belgium ezt a pártot is lefegyverezte, midőn teljesen önmagára és saját képességére utalva olyan haladást tett az ipar terén és olyan magas fokra emelte kereskedelmét, hogy az európai nagyhatalmasságok szinte irigy szemmel nézik érte.

Irgyelhetik is ezért, egyebekért. Belgium állama nem úgy áll szemben polgáraival, mint az örökkön-örökké következő fél. Nem csupán katonák szedésében, adók kivetésében

és erőszakos behajtásában áll a tevékenysége. Az állam ott az a jótevő hatalom, mely alkot, nem pedig ront és pusztít.

Innen van, hogy a Brüsszelben kitűzött ünnepi zászlók valósággal ünnepet jelentenek, hogy a világra szóló öröm csakugyan őszinte és jogosult. Jogosultabb a francia köztársaság minapi ünnepénél is, mert míg Párisban ellentétes elemek is bőven kerülnek, addig Brüsszelben nincs egyetlen egy ember sem, aki igaz lelkesedéssel ne ülné az 50 éves fordulót. Belgiumnak nincs pártja, mely a szabadságért egyformán ne rajongna, mely abban minden körülmények között egyet nem értene.

A kis Belgium örömmünepét, ha nem is irigy, de sóvár szemekkel néző európai nagyhatalmasságokkal tán mi magyarok nézhetjük azt legfájdalmasabb érzésekkel. Mi, akik Belgium boldog útjaival éppen ellenkező csapásokon haladunk kormányaink kegyelméből. Főleg ami a közgazdasági függetlenséget és vagyoni boldogulást illeti. Hát persze ezeken az ellenkező utakon ellenkező eredményekre is jutunk, az isten tudja: hová.

És ha fölvetjük a kérdést, mikor üljük mi a szabadság ünnepest? Sivár. rideg, kilátás rá a felelet.

Vajon mikor ezer éve leszünk itt e haza földjén, vajon akkorra a szabadság napja helyett nem-e még nagyobb függés, még veszedelmesebb anyagi pusztulás sötét felhői tornyosulnak-e fölénk? Vajon lesz-e Árpádtól számítva ezeréves ünnep: és ha lesz, milyen lesz? Tisza Kálmán se megmondhatója ennek.

Boldog Belgium! Annak nincs Tiszája.

173. sz., július 28.

A MUNICÍPIUMOK

Szegény municípiumok! Hajdanta »az alkotmány bástyái«-nak nevezett el a közvélemény benneteket, ti voltatok az ötvenkét oltár, amelyen mikor már mindeniken sorban kialudott a szent vesztaláng, a hazaszeretet, az ötvenkétedik oltár egy utolsó hamvadó, parányi szikrájától újra lángra lobbant valamennyi, mi lett belőletek most, mikor

megszaporodtak a városokkal, ahelyett hogy az alkotmány bástyái volnának, kezdtek szegényére lenni az alkotmánynak.

Mindennap új meg új panasz jön a szegény köztörvényhatóságok ellen, és mindenik panasz súlyosabb s rosszabb hírbe hozza őket.

Olyanok már, mint a vén, megviselt katonaköpenyeg, minden külső érintés nélkül lyuk lyukra támad rajta.

Csak alig hangzottak el a Torontál- és Szörény megyei botrányok, s íme, már Pest város köztörvényhatóságánál is sikkasztás történik a közpénztárnál, melyet pedig a legjobban kezeltnek tartott mindenki Magyarországon.

Honnan vannak e megdöbbentő jelenségek a törvényhatóságok életében, e fekélyek, e ragályos betegség, mely terjed mintha miazmatikus lenne vele a levegő, nem tudni, de annyi bizonyos, hogy az önkormányzat ellenségei sietnek e szomorú dolgokat fölhasználni hogy azt megsemmisítsék, s előkészítsék a hidat az abszolutizmusnak e nagy akadály eltávolításával.

A rövidlátók (pedig olyan meddő kort élünk, hogy a rövidlátók vannak túlsúlyban!) könnyen hagyják magukat elámítani, s már a leghazafiasabb emberektől is nem ritkán hallani, hogy az a kormányzat ma már lejárta magát, a közigazgatási tisztviselőket ki kell nevezni, csakis akkor lesz jó a közigazgatás s szűnik meg a botrányok és sikkasztások immár hosszúra nyúló sora.

A leghamisabb és lehető legveszedelmesebb tan ez, mely alkotmányunkba kerülhet nemsokára.

Veszedelmes azért, mert a municípiumokra a mi sajátosság helyzetünkben Ausztriával szemben még tán akkor is szükség lenne, ha őket valóban jó közigazgatás és tisztességes, rendes pénzkezelés nélkülözése mellett kellene fönntartani — de hamis tan is, mert korántsem a municípiumok szervezete a rossz, hanem az emberek, a társadalom.

Hiszen ugyanezekben a megyékben a becsületesség fészkelte, ezekben a megyékben jóformán ingyen szolgálták, híven, önfeláldozással a közügyet — azok a régi jó táblabírák, és nem volt panasz rájuk, még a saját vagyonukat is áldozatul hozták a nemes ambícióknak, mely a kötelesség teljesítésének alapján pihen leghelyesebben.

Nem az intézmény romlott el tehát, hanem az emberek, új embereket pedig a kormány nem fog kinevezhetni — mert a halottakat föl nem támaszthatja hideg sírjaikból, az élők között pedig a korrupció van befészkelve. S ezek sikkasztani fognak akár egy ember nevezi ki nyomtatott papíron, akár pedig háromszáz bizottsági tag választja meg lelkesedéssel.

Messze, nagyon messze kell a mai bajok okait kutatni.

A magyar nemesség, a becsületes osztály oly gyors megszüntetése és tönkretétele vonta maga után a bajokat, mert még ki nem fejlődött a másik középosztály, mely a modern államban, nem tagadom, hivatva van az arisztokratikus alapon szervezett osztályokat pótolni, addig nem lett volna szabad az egyedüli középosztályt eltávolítani helyéről, s kivenni a befolyást és a közügyekbeni szereplést kezéből, ha csak azzal is, hogy a magyar nemesség közé a még tökéletesen ki nem fejlődött »leendő középosztály« belépett s osztozni kezdett a hatalomban.

Mert nagyon föl lett keverve a nemes érc nemtelen anyaggal, eszi a rozsda. A megye, mely hajdani középosztállyal egyike volt Európa legszebb intézményének, ma már csak rendetlenségek, botrányok és bűnök fészke, de nem maga miatt, hanem az emberek miatt.

Ne vitatkozzunk tehát afölött, kinevezett vagy pedig választott tisztviselők legyenek-e, hanem keressünk becsületes embereket, s hogy ilyeneket találhassunk elég bőven, gyógyítsuk előbb a társadalmat.

178. sz., *augusztus* 3.

SZEGED, AUG. 2.

A katonaság garázdálkodásai már kezdenek túrhatalmá válni az országban. Napról-napra új meg új botrány hírére vesszük a katonaság köréből. S mindenik ilyen botrány egy inzultáció, mely a magyar nép vérének annak arcába kergeti. Saját hazájában pirulni kénytelen, mert idegenek meggyalázzhatják, anélkül, hogy bűnhődnének.

Hol van az a magyar honvédelmi miniszter? Látjuk néha. Tegnapelőtt itt is járt Szegeden, s aztán elment Szabad-

kára, mint valami munkafelügyelő a kaszárnyaépítést készíteni elő. — Látjuk mindenféle alakban, hol honvéd ruhában, hol civilben, de sohasem látjuk — miniszternek. Minden méltóságnélküli ember, éppen jól reprezentálja azt a szegény szerencsétlen országot, melyet mindenféle német lajdinánt csúfá tehet már.

Alig csillapodott le, vagy hogy még le sem csillapodott a fölháborodás és ingerültség a Seemann ügy miatt, hol a »Herunter mit dem Fetzen« elég világosan tudtunkra adta, milyen hangulat uralkodik a hadseregben a magyarok iránt, mekkora a tisztelet a magyar államisággal szemben, s milyen fogalommal bírnak a mi hatalmunkról, — s már ismét egy új, ehhez hasonló eset adta elő magát.

A székelyudvarhelyi katona kórodán legközelebb beme-szeltették a tiszt urak a magyar fölírást, s fölírták helyette a »K.K. militär Spital«-t, pedig e katonai kórház Udvarhely városáé, tősgyökeres székelyek építették mintegy hat év előtt.

Midőn a katonaságnak átadták — írja a »Függetlenség« — a katonai parancsnokság akkor is német fölíratot alkalmazott rá. Ugron Gábor és Orbán Balázs fölszólalásai folytán azonban kénytelenek voltak azt eltávolítani.

Most, talán a Seemann eset óta ismét verszemet kaptak a gyíklesők érdemes hősei, s kezdik éreztetni azon minduntalan kisugárzó gyűlöletet, mely szíveiket ellenünk eltölti.

Szomorú dolog ez és még szomorúbb kilátás a jövőre, hogy e »közös«-nek nevezett hadsereg, mely a mi pénzünk-ből áll fönn, melynek föladata volna bennünket is megvédelmezni, gyűlölettel van eltelve irántunk!

Ha nem vesszük is a külső szégyent, mely mindannyiszor eltölt, ha a tehetetlenség dühének maró keserveit elfeledjük is —, de tudni, érezni, hogy ez a hadsereg, mely ezer meg ezer esetben, nyilvánítja gyűlöletét, éppen a mi hadseregünk, melyre annyi rengeteg pénzt áldozunk, e tudat ónsúllyal kell hogy nehezédjék reánk, szárnyainkat szegje, csüggedést ébresszen, s előkészítse a sorvadás nagy processzusát, mert kétségbe kell esnünk és lemondanunk önmagunkról.

Hogy honnan van e gyűlölet, annak okait nehéz lenne kikutatni. Egyrészt a katonai nevelésben, a katonaságnál

uralkodó szellemben keresendő ez, másrészt pedig a bécsi katonai körök befolyásában, kiknek ereje az uralkodó család némely tagjaitól ered. Ezen segíteni tán nem is lehet, s ha lehet is, nagyon nehezen vagy rázkódtatások nélkül semmi esetre.

De már azon, hogy mindenféle apró ember meg ne csúfolja országcímernket, zászlónkat, államunk nyelvét és jelvényeit, ezen már lehet segíteni.

Hanem csak van olyan hatalmas ez az ország, hogy egy lajtinant vagy ezredes kapcáskodásait megtorolni képes legyen, s ha már felénk nem hajlíthatja szívét azoknak, akiket mi táplálunk, kígyóul kebelünkön, legalább a külső tiszteletet szerezzze meg a kormány azzal, hogy kérlelhetlenül és példásan büntet meg egyet-kettőt e jó tiszt urak közül.

Ez használni fog. Mert jól tudhatjuk a múltból, hogy a bátorság imponál a tiszt uraknak.

179. sz., augusztus 4.

A BIZTOSI TANÁCS

Néhány nap múlva be lesznek fejezve a kisajátítási eljárások Szegeden, s az újszegediek sem tartanak el sokáig. A biztosi tanács föloszlatása már a jövő hó elsején megtörténik, de tényleg máris elkezdődött a föloszolás. Komjáthy Béla tegnapelőtt utazott, Jankovich Miklós egy héttel előtte, s egyikük sem tér vissza többé.

Midőn távozik a testület, megérdemli azt, hogy működésére visszapillantsunk s hogy helyesebben fejezzem ki magam, megemlékezzünk róluk, mert a biztosi tanács működése nem bír kidomborodó vonásokkal, s az önállóság olyan fokával, hogy a boncoló kritika tág tért lelne.

Nehéz, fárasztó munkát végeztek, de nem olyan előkelőt, hogy nagy úrt vehetne észre a szem aközött, *ami történt*, s aközött, *ami történhetett volna*. De mert egyszerű, igénytelen munka, amit végeztek, éppen azért volt az nehéz és fárasztó. Mert a »harmadik kéz«, a Dicsvágypihent — csak a kötelességérzet dolgozott és a hazafiság.

Arra közülök senki sem számított, hogy törvényhozói tekintélye vagy a tehetségeibe vetett bizalom fog megszállárdulni és növekedni, ha lankadatlanul dolgozik Szeged rekonstrukciójában, mint könnyen elenyésző srófja egy gépezetnek, de még arra sem számított senki, hogy az emberek hálája fogja kísérni munkája közt; jól tudja azt mindenki, hogy a megelégedés nehezebben építhető föl az emberi szívekben, mint a város.

Mi ellenzéki lap vagyunk s sokszor mutattunk rá azon hibákra, melyektől nem volt ment a királyi biztosság és a tanács sem. Most sem zenghetünk zsoltoszmát a biztosi tanácsnak, midőn elhagyja a várost, nem figyelmeztetjük a közönséget, hogy helyén lenne, ha a város is leróná háláját és köszönetét eltávozásuk alkalmával, bár meg vagyunk győződve, hogy helyén lenne, mi csak külső illetőtől vezetve a magunk részéről kívánjuk leróni azon köteles figyelmet, mely a sajtónak mindenkor sajátja volt azon testületekkel szemben, melyeket ellenőrizni szükséges, azon illetőtől vezetve, mely abból áll, hogy a távozonak megemeltjük a kalapot, ha nem volt rá érdemtelen.

A biztosi tanács pedig nem volt érdemtelen. Azok az urak nem dolgoztak itt pénzért, mert arra nem voltak rászorulva, hanem dolgoztak ügyszeretetből és azon föladat fontosságának tudatában, melyet e város föltámasztásával maga elé szabott az ország.

Lássuk röviden működésüket.

Két igen kényelmetlen kérdés érdemel ebben kiváló figyelmet, a becslési és kisajátítási eljárás. Mindakettő sok vesződséggel járt, de csak az utóbbi, a nehezebb oldatott meg kielégítő eredménnyel. A kárbecsléseknél s ennek folyamánakképpen a könyöradományok kiosztásánál sok hiba történt, sok igazságtalanság, amit el lehetett volna kerülni: különösen tág tér hagyatott nyitva az egyesek szerencsehajhászatához. S volt is rá rossz vért szülő példa elég.

E három dologban foglalható össze a biztosi tanács működésének oroszlánrészé [!], mert bár nagyobb horderejű volt működése a tanácsulésekben, hol tevékeny részt vett a királyi biztos és közegeivel a rekonstrukció alapelveinek megalkotásában, de nem bírt semmi önállósággal, nem lévén a

tanácsnak döntő ereje, s nem bírt benn a királyi biztos termében annyi befolyást szerezni magának, hogy az látható legyen azon időközökben, midőn az egyes kérdések érlelődtek.

Mindamellett nem lehet tagadni, hogy az alapelvek megteremtésében, módosításában is sok része és sok érdeme van a tanácsnak.

Hogy miért nem vívott ki magának nagyobb befolyást a tanács, mint aminőt a törvény szűkkeblűsége adott, annak korántsem a királyi biztos az oka, hanem maguk az egyének, akik a tanácsban vezérekül voltak tekinthetők, s kik a saját egyéniségük bélyegét nyomták rá az intézményre.

Horváth Gyula mintegy kivált a tanácsból, s a kiszabott lénián kívül keresett magának önálló működési tért.

Ő volt a tanács legrokonszenvesebb tagja, ő tehetett volna legtöbbet, mert a szegedi közvélemény fölött uralkodni képes, s ez nagy erőt adott volna neki, — de sohasem nyúlt az erő után; ő a tanács erősítését vagy nem tartotta szükségesnek, vagy nem törődött vele.

Külön ment s kiérdemelte Szeged legmelegebb háláját. A közönség szíve vele van, de a kritikus gondolkodóba eshetik, ha vajon jól tette-e, hogy a tanácsot liliputi intézménynek hagyta.

Komjáthy idejét azzal a töprengéssel töltötte, hogy vajon passzív vagy aktív szerepet játszik-e a tanácsban. Mikor tegnapelőtt a vasúti kupéba lépett, hogy végképp eltávozzék, még ekkor sem volt tisztában egészen.

Végh Aurél csendes vérű ember, aki azt tudja, hogy minden úgy van jól, ahogy van. Teljes életében meg volt elégedve mindennel, s meg is lesz teljes életében.

De eltekintve azon találgatásoktól, hogy mi lehetett volna, ha így, ha úgy, — vegyük csupán azt, ami történt, s be kell vallanunk őszintén, — hogy a királyi biztos mellé rendelt tanács derekasán végezte kötelességét, ha nem állott is tán föladata magaslatán, de ott, ahol állott, megállta a helyét emberül.

Mi mint ellenzéki lap is szívesen nyújtjuk nekik távozásuk alkalmával az elismerés adóját, mert nem vagyunk

annyira elvakultak, hogy egy város építésénél is politikai szempontot keressünk.

A tanács föloszlása után az idegenekből még három új tanácsos fog kineveztetni a későbbi teendőkre, — tehát három viszont fogunk látni a távozókból, s ezek, mint halljuk, Végh Aurél, Dobó Miklós és Rónay Béla lesznek.

Meg vagyunk elégedve velük, különösen Végh Auréllal, ki nagy tevékenységet és szorgalmat fejtett ki, de megütközésünket nem palástolhatjuk el, valamint hisszük, senki sem fogja tudni elpalástolni a közönség köréből sem, hogy miért nem marad Horváth Gyula.

Éppen ő nem marad itt, aki legjobban szeret bennünket, s akit mi szegediek is legjobban szeretünk.

Az a kölcsönös szeretet maga kitesz három biztosi tanácsost.

S éppen azt a három biztosi tanácsost, akit nem nélkülözhetünk.

191. sz., augusztus 18.

A KIRÁLY SZÜLETÉSNAJPA

Holnap lesz ötven éve, hogy a jelenlegi magyar király született. A jelenlegi magyar király, akit egész Európa a legjobbnak, a legszeretettebbnek tart a fejedelmek közt.

Mikor az egész kontinensről királyellenes merényletek híre jön, akkor itt az egész ország, mint egy szál ember örvendezve készül, hogy megünnepelje az örvendetes tényt, hogy a király friss egészségben élte meg a félszázadot.

S ez nem hivatalos öröm, melyet mondva csinálnak felsőbbbségi ukázokra, önként jön, hogy a szívhez szólhasson, minden ember hálataljes szívvel gondol arra az emberre, aki mindnyájunk fölött álló, s aki mégis egész ember tud maradni.

Más államokban is megünneplik a királyt: de ott csak a királyt, azt a fogalmat, a monarchikus állameszmét, a koronás államfőt, — az osztrák-magyar birodalom mennyivel boldogabb, ő egyenesen Ferenc Józsefet ünnepelheti.

De senki sem ünnepelhet hálásabb szívvel e napon, mint éppen Szeged városa, mert Szegedet, ha nagy lesz és gazdag

lesz, ő alapította, ő teremtette újólág. Elsősorban neki lehet köszönni mindent. Az ő nyomában indult meg a részvét, az ő könnye volt a jótékonyág harmata, melyből az virágot hajtott. Kormány, országgyűlés szíve szavaitól lágyult meg.

S az a szem, melyből e könny csordult, még folyton ébren van s ma is idevigyáz, örömlünket, bajunkat megfigyeli. Ferenc József nemcsak király itt, hanem még ennél is több: ő a legnagyobb jöltevőnk.

De őszintén is ünnepel mindenki. Zászlók lobognak a házakon, az alacsony viskók is világítanak s az a ragyogás nemcsak a gyertyák fénye — hanem mintha az emberi arcokról lenne kölcsönözve.

Transzparentek, ünnepi díszletek hirdetik a király iránti szeretetet.

De hisz ez így van más országokban is és nem ér semmit.

Hanem ha a szívekben tudna olvasni valaki, aközt lenne nagy különbség másutt és itt.

A szívekben van ma hasonlíthatlan ünnep Szegeden, innén száll föl a hazafias fohász, melyet az »Egy ismeretlen« találón fejezett ki könyvében: »Áldja meg az isten magyarok királyát jártában, keltében, birodalma szélét Nagy Lajos ékezze, fegyvereit ülje a Mátyás hollója.«

199. sz., augusztus 29.

SZEGED, 1880. AUG. 27.

Az országgyűlési vakáció kevesebb izgalmat hoz az idén a közönségnek mint egyébkor, mint csak tavaly is. Mert az elszaporodott fővárosi sajtó, melynek egy része mindenféle mesterkéltsz eszközöket fölhasznált arra, hogy vagy előfizetőket szerezzen, vagy az eddigieket megtartsa, minden ilyen szünet alatt gondoskodik expediensről, mellyel kisegítse magát az unalom napjaiban.

Furcsa haladás volt az, melyet a magyar zsurnalisztikában csak rövid egy évtized alatt tapasztalnunk kellett.

Ki ne emlékeznék azon időkre, midőn még a balközépi »Hon« volt az egyedüli ellenzéki lap, s írt olyan tisztességes hangon, aminőt ma már mesének is nehéz elhinni. Ekkor

jelent meg egyszer a Bösörményi László előfizetési fölhívása egy »erősebb hangon írt« ellenzéki lapra, a »Magyar Ujság«-ra.

Az egész olvasóközönség el volt ámulva, hogy vajon milyen lehet az a »még erősebb« hang. Nem is képzelték, hogy az még lehetséges lesz.

S íme, ha föltámadna ma jó Bösörményi László, fájlalva látná, hogy ő milyen szelíd volt: ma már be sem válnék »langymeleg« stílusával ellenzéki hírlapírónak.

Igen, az történt, hogy legelőször csak az irány grombaságában folyt a licitáció skáláról skálára, a Csernátony Lajos által elvetett mag kelt ki s növekedett folytonosan.

De egy idő múlva már ez sem volt elég. A pecérdús szitkok és mocskolások özönét megszokta a publikum, mint az erősen paprikás ételt, s mindig följobb-följobb kellett vinni, aminthogy folyton is támadnak a zsurnalisztikában egyének, kik egész passzióval kéjelegtek az undorító átkozódásokban.

Akik pedig elmaradtak amögött s nem bírták követni a »vezéreket« frázisaikban, más fegyverhez voltak kénytelenek nyúlni, hogy magukat a fölszínen tarthassák.

A gyanúsítások, lerántások fegyveréhez nyúltak, hivén hogy ezzel még lehet némi szenzációt csinálni. Bekopogtattak a magánviszonyok ajtaján, odahágtak a férfiúi becsület szentélyébe s kilyukadt ebből tavaly a gróf Zichy Viktor-féle ügy. S ehhez hasonló kinövések, melyek, valljuk meg őszintén, kölcsönösek valának, a kormánypárti sajtó ily eszközökkel igyekezett a sárba tiporni ellenzéki ellenfeleit és viszont. Utálatos egy harc volt. A higgadtabb hazafiak elborult arccal nézték azt, s midőn tünődve olvasták a képet, melyet a sajtó eléjük állít a magyar viszonyokról és a szereplő férfiakról, sóhajtvá kérdezték önmaguktól: »Hát igaz lehet az, hogy már egész Magyarország Bakony lett?«

A Zichy tragikus vége folytán lehullott a fátyol a közönség szemeiről, s mindenki e sajtókinövések áldozatát látta a szerencsétlen ember szomorú halálában, meghökkent maga a sajtó is, mert látta, hogy nagy visszatetszés lesz modorának kísérője, — de magához térni nem tudott, mert *a megromlott vérnek, ha eloszlatunk is egy mérges pattanást, ki kell fakadnia valahol.*

A megromlott vér pedig benne volt a sajtóban, ez a féktelen, kiméletlen, goromba irány ki is pattant a Verhovay—Bartók botrányban néhány nap előtt.

S íme, most lett nyilvánvalóvá, hogy e kvalifikálhatlan modor, mely annyira el van harapózva immár, hogy a vérbe ment át, csak rosszra vezethet. A Bartók—Verhovay ügy megint egy új pattanás. S még sok más fogja követni különböző alakban, ha a sajtó észre nem tér, s nem veszi föl ismét a tisztességes hangot és irányt, mely megilleti, s ha maga ki nem löki kebeléből azokat, akik a hírlapirodalmi tisztesség ellen vétének.

Nagyon komoly, meggondolni való dolog az. Mert ha a magyar sajtó lejárja magát, pedig igen közel jár ahhoz, egyértelmű az a szabad szólás és az alkotmány lejárásával.

A sajtó, mely a nagyközönség öre, mely fölüggyel az alkotmányra, mely képviseli a közvéleményt, maga ássa ön-maga alatt a vermet, s míg teli szájjal szidja a korrupciót, maga is napról napra romlik, tekintélye hanyatlik, intenciója nemtelenné lesz, szava hazug, célzata rágalom, léte hazugság.

Ki fogja elhinni, ha egyszer igaz akar lenni?

S mi lesz abból az országból, ahol senkinek sem hisznek el semmit?

Amit a török, osztrák, az ezernyi csapások és a rossz kormányzat még megkímélt, meghagyott, azt is el fogja pusztítani a nemzeti közöny, a letargia, melybe a sajtó e kinövései is rohamosan süllyesztenek e minden jóra termett nemzetet, mely sohasem lehet boldog, mert saját vezetői a legnagyobb ellenségei.

201. sz., augusztus 31.

A BIZTOSI TANÁCS FÖLOSZLÁSA

A biztosi tanács befejezte működését és föloszlik, hátrahagyván maga után a szűkebb körű tanácsot, a még fennmaradt kisebbszerű teendőik elintézésére.

A biztosi tanácstól Szeged városa és az ország sokat várt. A nagy várakozások azonban nem voltak teljesen igazoltak, mert a tanács hatáskörét meghatározó törvény olyan,

hogy annak keretében állandó emléké dolgokat véghez vinni nem lehetett. S ennek tulajdonítható legalább részben az, hogy a biztosi tanács önálló működésének nyomai alig látszanak, amiben vagy ahol pedig látszanak, ott a tanács, vagy annak egyes tagja a törvény által kitűzött határt túllépte, azon kívül cselekedett.

Hogy ez így van, az nem a biztosi tanácsnak róható föl hibául. A törvény Tisza Lajost oly hatalommal ruházta föl, hogy mellette a munkában vele osztozóknak csak másodrendű szerep juthatott. A közönség alkotást várt, míg ők csupán közigazgatási teendőkre utaltattak. Pedig Szegednek alkotásra volt szüksége és van még most is.

A biztosi tanács tehát nem is volt »tanács« a szó szoros értelmében, mert véleményét csak akkor kérte ki a királyi biztos, amikor már tanácsra nem volt szüksége: ő tanács nélkül hozta meg határozatait. Így jött létre, a könyörödományok kiosztását szabályozó kulcs, melynek kidolgozására ugyan egyes tanácstagok befolytak, de amelynek számos részlete a biztosi tanács ellenvéleménye dacára lett foganatosítva. Így épült a körtöltés a tanács meghallgatása nélkül. Így született Szeged újjárendezésének terve, melynél a tanácsnak legföllebb a keresztkoma szerepe jutott.

Ami mindezekben jó, az nem a tanács érdeme, ami pedig rossz, nem az ő bűne.

Mi is volt tehát ez a tanács? S minek kellett volna lennie?

A tanács a talapzat volt, melyre a királyi biztos állt, hogy nagyobbak látsszék.

A tanácsnak teendői roppant egyszerűek voltak. Elsősorban teljesítette az árvízi károk becslését és összeírását. Ez kilenc havi időt vett igénybe. Tagadhatlan az, hogy óriási munka volt, de [olyan] munka, melyet egyebütt alárendelt városi vagy megyei tisztviselőkkel végeztetnek, s mely nem is fér tulajdonképpen össze a tanácstagoknak a társadalomban elfoglalt állásukkal. Ebben a működésében a tanács alkalmazása szomorú világot vet korrumpált társadalmi viszonyainkra. Az egyszerű közigazgatási munkára országos képviselők és más hasonló rangú férfiakat alkalmaztak csak azért, — hogy *becsületesen* teljesíttessék. Minő állapotok!

A kárbecsléseket követték a kisajátítások. A kisajátítások fájó sebeket ejtettek Szeged lakosságán. Ahol annyi érdek érintetett, sokat kellett sérteni. De a biztosi tanács itt is csak a királyi biztos és a kormány által elfogadott tervet hajtotta végre. Itt sem bűne az, hogy sok panasz orvoslást nem nyerhetett, de határozottan érdeme az, hogy legalább mindig igazságos akart lenni, ha nem is lehetett az mindig. S a lakosság meghajolt a rendezés szüksége előtt, panaszkodva, de tűrve, éppen azért, mert meggyőződött számtalanszor a biztosi tanácsosok igazságszeretetük- s igazságérzetükről.

Egyebet a biztosi tanács mint olyan, mint egész nem tett.

Amint a királyi biztos működésében, úgy szükségszerűen a tanács működésében is hiába keresnénk eszméket, vagy nagyobb koncepciót.

A királyi biztos előtt is Szeged rekonstrukciója csak egy megoldandó nagy közigazgatási probléma. Az általa fölállított problémát meg is fogja oldani. Szeged föl fog épülni, szebben, rendezettebben, mint aminő volt az árvíz előtt. De a szép házakban, a fényes külsejű palotákban szegény emberek fognak lakni. Mert semmit sem tett a királyi biztos és a tanácsa azért, hogy a fölépült város életképes legyen, hogy a szép hídon és rakparton megfelelő forgalom, a kör- és sugárutakon megfelelő műveltség honoljon.

A királyi biztos és tanácsa azt hiszik bevégezték a városalkotás munkáját, ha néhány szép utcát és egy eladósdott várost és lakosságot hagynak hátra. Hidegek azonban minden kellék iránt, amitől a város valódi fölvirágzása, művelődése és gazdagodása várható.

Szegedből várost akarnak alkotni és fáznak, ha arról van szó, hogy Szeged legyen a megye székhelye, hogy itt állíttassék föl a harmadik egyetem, hogy itt központosíttassanak egyéb államintézmények és engedik például azt is, hogy a pest-zimonyi vasút elkerülje Szeged határait.

Az állam Szegedért nagy áldozatokat hozott. De hiába hozta, ha nem képesít bennünket arra, hogy hivatásunknak megfelelhessünk és megérhetjük még fényes palotáink közt azt, hogy vagyódva és bánatosan kívánjuk vissza egyszerű

kunyhóinkban és házainkban élvezett csendes boldogságot és jólétet.

Szeged jövője biztosítására még sok a teendő. Azonban hálátlan volna e város népe, ha el nem ismerné a már eddig is elkövetettek becsét. A biztosi tanácsnak Szeged köszönettel tartozik, ha nem is teljesíthette mindazt, amit tőle várt. Háláját a város és lakossága kétségkívül tudni fogja megfelelő alakban kifejezni. Ez kötelessége.

201. sz., szeptember 3.

SZEGED, SZEPTEMBER 2.

Gyakran bámultuk a nyugati államok népeiben az egykedvűséget, mellyel a politikai események lefolyását nézik, s hajlandók voltunk mellünket verve kicsapongó, túlélnék pártmozgalmainkat a nagyobb politikai érettség tüneményének és bizonyítékának venni.

Aki azonban figyelemmel kíséri Szeged újjászületésének mozzanatait, aki behat a részletekbe és olvasni igyekszik a nép lelkében, hogy abból, amit észlel, levonhassa az általánosabb tanuságokat, olyanokat tapasztalhat, amik lényegesen módosítani fogják a politikai érettségről elterjedt nézeteket.

Alig van város Magyarországon, ahol élénkebb politikai pártélet hullámzott volna, mint Szegeden az árvíz előtt. A nép öt politikai pártkörben volt szervezve, mely körök egymással folytonos érintkezésben maradtak, s együttesen jártak el minden nevezetesebb kérdésben. A politikai harcokban utóbbi időben vereséget szenvedett intelligencia pedig, bár két táborba oszolva, szintén a kellő percben mozgósítani tudta azt az erőt, mellyel rendelkezik, mely azonban a számarányra nézve kisebbség volt.

A körök minden egyes kérdéshez hozzászóltak, minden egyes kérdésben állást foglaltak. A népgyűlések napirenden voltak s határoztak, fölirtak, bizalmat vagy bizalmatlanságot szavaztak egyes politikai szereplőknek, amint éppen a vezetők céljainak megfelelt.

A nép azt hitte, hogy ilyen tényeivel befolyást gyakorol a világ, az ország eseményeire! Pedig csak eszköze volt egyes ember határtalan, képessége által nem indokolt dicsvágyának.

Az árvíz után megváltoztak a viszonyok. Megmaradt ugyan a kép kerete, de a színei elmosódtak. A körök ugyan még léteznek, de nem többé a gőzerővel működő tevékenység.

Szeged népe félrelökte a politikát, mert *dolgozik*: dolgozik saját föltámasztásán, városának fölépítésén. A gondolkodását nem a közügyek, tágabb értelemben, hanem a saját városa ügyei foglalkoztatják. S ez az a tér, melyen a népkörök működése valóban üdvös és hasznos.

A népkörök hozzászóltak a szegedi kölcsön kérdéséhez s pedig kellő mérséklettel, helyesen. Továbbá intézkedtek arról, hogy a körök tagjai könnyen és olcsón jussanak az építési kölcsönhöz, s ezzel valódi szolgálatot tettek polgártársaiknak. Mindezeket tették a körök többnyire saját kezdeményezésükből természetes, józan eszüket követve. Belátták a körök elnökei s választmányai, hogy Szeged népének most nem a meddő magas politikával való foglalkozás, a tüntetés vagy vádaskodás, hanem a *munka*, a komoly kitartással folytatott munka kell.

Ebben a fényben meg van fejtve az is, hogy miért nem politizálnak más nemzetek annyit, mint mi szoktunk volt: éppen azért, mert többet dolgoznak, mint mi. Az árvíz, mely Szeged népét fokozott tevékenységre serkenti, sőt kényszeríti, rögtön ki is gyógyította abból a végzetes hibából, mely hibája közös ez ország összes népével, az időpazarlásból, a szükségtelen, boros kancsó melletti politizáló szapulástól.

Kívánatos, hogy a kigyógyulás gyökeres legyen és ne kövesse a recidiva, a régi bajba való visszaesés.

Szeged még nem elég gazdag arra, hogy a fölösleges politizálás fényűzését megengedhesse magának. Nem mintha azért kívánatos volna, hogy hideg közönnyel szemlélje a haza sorsának fordulásait, nem mintha azért politikai elveitől elpártolni vagy politikai jogai gyakorlásától lemondani kellene. Korántsem. Amikor eljön annak az ideje, hogy a szavazó urnánál érvényesíteni kell a törvényadta befolyását, kövesse meggyőződését, szavazzon arra, akiben megbízik, de ne használtassa föl magát egyéni, önző célokra, ne raboltassa

el drága idejét és lelki nyugalját egyik-másik demagóg által. Nem is lehet Szegednek emiatt szemrehányást tenni. Itt az idén nem uralkodott hivalkodó politizálás, még a népkörök is megpihentek s mindössze Lajos napját ünnepelték meg.

Összegyűltek, hogy hazánk nagy fia iránti szeretetünknek kifejezést adjanak. A népkörökben Kossuthról mondotakat aláírja minden jó hazafi. Kossuth azonban nem egy politikai párté, hanem a hazáé s a nevével pártérdekből űzött kultusz sem volt eddig képes nevének fényét elhomályosítani.

Aki azonban Kossuthot tiszteli, nemcsak a nagy hazafit tiszteli benne, hanem egyúttal a tántoríthatlan elhűséget, melynek ő mintaképe. Ilyen alkalommal szánalmas mosolyt gerjeszt ama látvány, hogy némely törpe miként kapaszkodik az óriás vállaira. Mulattató jelenet, ha Bakay Nándor biztosítja Kossuthot a szegediek változhatatlan elvszilárdságáról, ugyanaz a Bakay, aki már minden ez országban létező pártot végig próbálgatott, míg végre a függetlenségi pártban kikötött, melynek elvei mellett mandátumot bírt kiszédelegni.

Kossuth Lajos és Bakay Nándor! Ez a két név egymás mellett, már magábanvéve jó politikai éle! Kossuth, aki elveihez való ragaszkodásában önkényt túri a száműzetés keserűségeit, és Bakay, ki jóllakott a királyi biztosság üdvárán és az állami szállítmányok asztalán, és ebédutáni álmát alussza ismét az olcsó népszerűség árnyékában.

A kijózanodott szegedi nép azonban már kiismerte Bakayt is. Hiába indítványoz már Bakay üdvözlő táviratok küldését Kossuthhoz. Az üdvözlés elmegy, de Bakay csillaga azért föl nem tűnik többé.

A szegedi nép pedig dolgozik, s mit sem törődik azokkal, kik munkájában háborgatni akarják.

207. sz., szeptember 7.

SZÓBELISÉG

Nem mondhatjuk, hogy az igazságszolgáltatás tekintében semmi sem történik. Nem mondhatjuk különösen ma, midőn a büntető kódex életbe lépett, s ami eddig a bírág

bölcs belátására volt bízva, írott betűben van rendezve. S mégis minden, ami történik, bizonyos visszásság jellegét hordja magán. Mindig a Jókai gazdag bojárja bukkan ki, kinek vagy a nadrágja volt nagyon szép és nem illett a többi ruhájához, mikor meg már a többi ruha volt új, akkorra ismét a nadrág lett kopott. Egyszóval sohasem lehetett jól öltözve.

Tökéletes képe a magyar jogszolgáltatásnak.

Hiszen elég tevékeny ember a miniszter, nem lehet semmi kifogás ellene, talán éppen az is a baj, hogy szakadatlanul dolgozik, igazgat és foltoz, — de ami újat varr, az olyan rossz materiából van csinálva, hogy nem csoda, ha örök vesződés mellette az élet.

Országszerte évek óta hangzik a panasz a törvényhozás, a kormány és az ügyvédek ellen is, hogy az igazságszolgáltatás lassú, rossz és drága, hangoztatják ezt egyesek és testületek: szakemberek és az ügyvédi kamarák, (köztük a szegedi is) rámutattak már a baj okaira, s megnevezték az egyedüli eszközt is, amellyel valahára rendszeresen és a kor kívánalmának megfelelő módon lenne rendezhető a törvénykezés.

Ez a csodaeszköz pedig semmi más, mint a szóbeliség, nyilvánosság és a közvetlenség.

Évek óta ezt kiabálja mindenki egész tüdejéből, s hallja is, át is érzi mindenki, csak éppen a miniszter siket örökké. Egy rossz perrendtartási javaslat a másik után születik, de egyetlen egyben sincs figyelembe véve ez általános óhajlás, a szóbeliség és nyilvánosság elve, akár csak úgy is, mint előre vetődő árnyék, nem érezhető ki egyikben sem.

E törekvés kíséretében föl lett hozva az is, hogy a királyi tábla decentralizációja is együtt jár a nyilvánosság behozatalával és különösen azt hangsúlyozta, de önként is értetődik, miszerint a királyi tábla decentralizációját kell hogy a perrendtartás gyökeres átváltoztatása megelőzze, és hogy a decentralizáció már magában föltételezi a szóbeli nyilvános és közvetlen törvénykezési eljárást.

De hát a mi tudós és mondhatnók szobatudós Paulerunknak az tökéletesen mindegy, beszélhet az egész világ, *impavidum ferunt ruinae*, ő a maga lassú tempójában csinálja félszegen és rendszertelenül jogszolgáltatásunk reformját, a

közönséges szellemek azon taktikájával, hogy működése impozánsnak tetszék, lássék, bármilyen legyen is lényegileg. Az anyag fölött uralkodni nem tud, új meg új anyaggal keverve föl az eddiget, s nem bírva abba összhangzatot, arányokat s következésképp életet hozni, rendezés helyett csak még nagyobb zavart csinál.

Míg a szóbeliségnek híre-hamva sincs még, addig a királyi tábla decentralizációjára vonatkozólag már megindította az előkészületeket, amint az az ügyvédi kamarákhoz folyó évi június 5-én 16.105. sz. alatt kelt fölhívása mutatja, melyben azokat véleményadásra szólítja a decentralizáció kérdésében.

Csak örülhetünk, hogy a miniszter végre gondol a jogszolgáltatás gyorsítására és javítására, csupán azt nem foghatjuk föl, miért nyúl ennek elérése végett *előbb a messzefekvő eszközökhöz*, és miért hanyagolja el a *közelfekvőket* t. i. a szóbeliséget. Vagy ha már különös passziója van megfordított rendben cselekedni s a leves előtt enni meg a húst, a kezeket dörzsölni előbb a lábfejős embernél, mint a lábakat, legalább mondaná ki, nyugtatna meg, hogy rákerül a szóbeliségre is a sor.

Jobb későn, mint soha, de azért nem hallgathatjuk el, hogy egy kissé nagyon későn történik ez. Tizenkét hosszú év lett elpocsékolva! Mert már 1868-ban, mikor a mostani perrendtartás készült is, kiérezhető volt úgy a szóbeliség hiányának, mint a királyi tábla lassúságának bénító hatása a jogszolgáltatásra, s mindjárt akkor be lehetett volna hozni a jó jogszolgáltatás e két legfőbb biztosítékát, melyek közül most is még csak az egyikre van kilátásunk.

Tizenkét év tapasztalata feküdnek most a hátunk mögött, s izmosítaná a törvénykezést, e beteg testet, melyet a sok experimentálás egészen elgyöngített.

Üdvözljük az első helyes lépést, s kívánjuk, hogy ne maradjon ennél, mint sok más dolog. Az ügyvédi kamarák is, itt az ideje, szólaljanak föl újól a szóbeliség mellett, hátha talán meg fognak hallgattatni.

Azért mondom *talán*, mert nálunk olyan nagyszabású embereknek tartják magukat a miniszter urak (szegény liliputiak), hogy fölötte állanak a nemzetnek mindenben. Angliá-

ban nincs eset rá, hogy valami meg ne történjék, amit a nemzet, a szakkörök ilyen állhatatosan sürgetnek.

Az csak itt történik, hol mindent a saját rizikójára tesz a miniszter, hol nem törődnek a jövővel, csak a pillanat sikereivel, hol álambíció vezeti a kormányzó köröket, s dolgoznak mátul holnapig a majoritás számára és ízlése szerint, amelynek kegyelméből vannak és uralkodnak, s amelynek haragjából kicseppenhetnek, úgy tűnve föl előttünk, mintha magok sem bíznának a jövőben, s mintha magok sem becsülnek önmagukat többre, mint csupán arra, hogy a miniszteri széken ideig-óráig fönn bírják magukat tartani, s munkálkodásuknak a célszerűség és hasznosság mázáát kölcsönözni.

Paulerre nem egészen illik ez rá. Ő akar is, tud is dolgozni. S ha az a nagy hibája nem volna, hogy szobatudós, bizalommal néznénk reformjai elé.

Tudákossága rossz útmutató, mert az csak szögletes egyoldalúság, ha a nemzetet nem ösmeri, — amelynek számára hozza a törvényeket.

A kerületi táblák gondolata jó gondolat, — nem azért, mert mi szegediek is kapunk egyet, — ha ugyan nem Trefortot fogunk Paulerben is — hanem azért mert a kerületi táblák és a szóbeliség kétszeresen gyorsítják és javítják meg a törvénykezést, — mely éppen lassúsága és költséges volta miatt olyan igazságszolgáltatás volt már, — hogy az is [-annak is], aki igazságot kapott, sírva nézhettek a szemé közé.

208. sz., szeptember 8.

A JÓ LENGYELEK

Lengyelországban utazik a magyar király, egy elpusztult ország, egy nagy nemzeti sír fölött vezetnek a király lépései, a múlt dicsőség még egyszer fölragyog Krakkóban, a kriptákban nyugvó hősök sarjainak szíve még egyszer földobog reményteljesen s befészkei magát a lelkekbe a hit!
»Még nincs veszve Lengyelország, még föltámad Kosciusko, s átvezeti a nemzetet égő lángokon keresztül a szabadság földére.«

Csak hadd reménykedjenek a jó lengyelek, hadd álmodják láncokon nyögő országuk másik felét, íme, ezzel az egyikkel, amelynek más a fejedelme, hadd álmodják e fejedelmet Kosciuskójuknak, hiszen az álmok jók arra, ha hazudnak, hogy pillanatnyi boldogságot hozzanak.

S a boldogságból egy pillanat is enyhítő csepp azoknak, kik több félszázad óta szenvednek . . .

Ábránd az mind! Ófelsége útjának nincs egyéb jelentősége, mint az, hogy koronája egy tartományát meglátogatja, politikai célzat nélkül, de igen is van jelentősége azon mesterkéetlen örömet kifejező hódolatnak, melyet a »legnépszerűbb király«-nak bemutatott Lengyelország nemessége, dísze és virága. A még ki nem veszett magok, melyekből, kérdés, fog-e támadni erdő valaha.

Az a jelentősége van, hogy míg az oroszországi lengyel földön folynak a könnyek, csörög a lánc, duzzognak az emberek, ármányt forralva, bosszút szöve, mi által folyton gyöngítik a »fehér cár« erejét, addig a mi Lengyelországunkban fölharsog az örömjaj, a király jöttére őszintén, impozánsan, s e zaj alatt nőni érezzük az erőnket és izmosodni tagjainkat.

Ez a különbség! Ha megtanulnák a fejedelmek, kétszer boldogabb lenne a világ!

216. sz., szeptember 18.

A DERÉK TÁPÉ

A percsórai kérdés megint új stádiumba lépett. Megint és megint. Nem lesz annak hossza-vége sohasem, túléli az Kendét, Horváth Gyulát, Novák Józsefet és tán még a végítélet napját is kénytelen lesz elhalasztani egy nappal a végzet, hogy még egy legvégső értekezlet legyen megtartható a percsórai ügyben.

Szépen el volt már tisztulva az útból minden göröngy, minden tövis, a »hírhedt tengeri kígyó« gyorsan csúszott a végkifejléshez, — s íme, egyszerre csak odadobódik egy új akadály Tápé részéről.

De hát mit akar a derék Tápé? Mi jut eszébe a jámbor atyafiaknak, kiket úgy ismer az egész ország, mint a legtisz-

tességesebb, legmegelégedettebb falut? Hát mióta van már a víziállatoknak is fullánkjuk? Bizony ezektől kérdezhetné Dáni Ferenc, hogy: »Hova, hova jó emberek?«

Akárhova indulnak, de nem oda érnek, ahova akarnak, az bizonyos. Bárki vezette is őket erre, bizony rossz tanácsadó volt. Egy hiú küzdelem ez az egész dolog, harc önmaguk ellen.

De lássuk hát, micsoda, lássuk mi történik azalatt, míg Szeged városa éppen most, midőn e sorokat írom, nyugodt lélekkel tanácskozik közgyűlési termében a jó fordulatot vett úgyról. Vizsgáljuk az okokat, miért vitte Tápé ismét *gyékényre* a percsórai kérdést. S miért lett újólaj megzavarva a Kende Kanut szelíd lelkülete, ki abban a boldog hitben pikettírozik odahaza Bpesten, hogy a világon semmi sem folydogál biztosabban a medre között, mint ez a boldogtalan ügy?

Az új fordulat az, hogy Tápé egy memorandumban, melyet a kormánybiztoshoz mai napon intézett, kijelenti, miszerint nem egyezik bele többé az új átalakulásba. Fönn-tartja tiltakozását, melyet küldöttei útján kijelentett a folyó év június 20-i alakuló közgyűlésen, de amelyet a küldöttek a küldők utólagos jóváhagyásának reményében később visszavettek: ő megtagadja az utólagos jóváhagyást, és »non coronat«, mint Ugocsa.

Az ő panaszai nagyok és sokfélék. Nem ismeri be, hogy Pallavicini Sándor őgróf áldozatokat hozott volna a társulat többi tagjainak érdekében, mert azon csekély áldozatokért, amiket hozott, bőven van a percsórai keresztgát által kárpótolva, mely most tulajdonába fog esni, s elegendő lesz az anyási magán-öblözetet megvédeni. De ha áldozott volna is valamit a gróf, ez áldozat lehet haszon másnak, de Tápénak semmi, mert nemcsak hogy hátralékban nincs, hanem *ha jól összeszámítaná*, még neki volna követelése.

Azt is sérelmesnek tartja Tápé bölcs tanácsa, hogy az alakuló közgyűlésbeli szerződési tervezetben kimondatik, miszerint az új társulat ártere az 1879-i vízmagasságra fejlesztessék, míg azonban ez megtörténék, a mentesítési költségek kirovása a legújabb kataszter értelmében essék meg, — de az nem mondatik ki (pedig annak okvetlenül benne kellene — úgymond — lennie), hogy ha költségkirovások

aránytalanoknak mutatkoznának, az ártérfejlesztés befejeztekor rektifikációnak van helye.

De még ez mind csak kismiska. A nyomatékosabb érveket csövestől lökdösi ki bölcsessége bőségszarújából a derék Tápé, s kikiabálja, hogy az sem igazság ám, miszerint Szegednek a körtöltés által övezett területe az új társulat árteréből kivéttessék, *mert alaptalan Szegednek azon érvelése*, hogy ő, már mint Szeged, ennek fejében a tápéi kaputól az osztrák államvasút indóházáig terjedő töltéseket fönn fogja tartani. Ne bolondítsa Szeged a világot. Hiszen e vonal fönn tartására semmi szükség, mert az állam nekik szép erős rakpartot épített ingyen (no lám a kis ravasz, hogy kikombinálta!).

De még itt sem ér véget a tápéi vaslogika és a következő elme-sziporkákat veti föl, hogy »aszongya«, Szeged város másik indoka is alaptalan, t. i. azon indoka, melyet a körtöltés fönn tartásának költséges voltában hoz föl. A társulatnak semmi köze ahhoz, hogy Szeged mit csinál a szabályozási területen kívül. A derék Tápé azt se bánja; ha kínai fallal vesszük körül magunkat. A derék Tápé úgy tesz, mint a gereblye, maga felé gyűjti a szénát, s naivul kijelenti, hogy ő bizony abban a hitben volt, hogy a kormány kiépíti neki Algyótól fölfelé is a töltést, és fönn tartja. De mivel ezt a kormány nem tette, ő hát most nem árul vele egy gyékényen, opponál, apellál, tagad, bizonyít, haragszik, duzzog, akadályoz, s ront sokkal nagyobb érdekeket, mint az övéi, csinál nagy kárt anélkül, hogy valami haszonra volna kilátása.

Mert Tápénak határozottan nincs igaza semmiben.

Nem áll, hogy Pallavicini nem hozott volna áldozatot, mert igenis hozott s abban Tápé is részesül, ha összeszámítja (tudniillik ha »jól« összeszámítja), az sem áll, hogy a percsórai keresztgát által kárpótolva van az uradalom, mert a percsórai keresztgát kedvező becsü mellett sem ér többet 80 ezer forintnál. — Hanem hát alkalmasint Hegedűs úr hegedüli a tápéiak fülébe ezt a hamis nótát, mely senkit sem fog elérzékenyíteni, s mellyel következésképp hálátlan dolog a »tányérozás«, s a Horváth Gyula valamely értekezleten mondott abbeli frázisa, hogy: »Tápé teljesítette kötelességét« — csiklandozza őket a kötekedésre, — pedig jobb lenne,

higgadtabb következtetésekhez vezetné őket, ha az érem megfordított oldalára pillantanának, s ki nem egyezés esetén azon eshetőséget mérlegelnék, hogy hátha a kormány vissza találja követelni az 580.000 forintját?

Ami Szeged elleni rugaszkodásait illeti, azok sokkal együgyűbbek, mintsem cáfolgatni kellene. Ha Tápé még azt sem tudja, hogy az állam által kiépítendő rakpartot is fenn kell tartani, mégpedig költségesen, partórséget szervezni, évről-évre tatarozni, pótolni, tisztán tartani, akkor nézzen bele egyszer Budapest költségvetésébe, s ott olyan numerust fog találni, amiből örökre elszállinkózik a bizalma a saját bölcsessége iránt.

Mert érveket nem elég ám gyékényből fonni -- ha gyengék, magoktól szakadnak szét.

De ha csak ez következne, hagyján! Megvalósulhat azonban az a drasztikus példázat, hogy ha egy bolond követet a kútba, száz okos ember sem bírja kivenni.

Minek volt újra összegombolyítani a szépen oldódzó csomót, s elkedvetleníteni újra az embereket s lankasztani tevékenységüket ilyen idétlen incidenssel?

Mert míg Tápé ekként dül-fül és hányja-veti magát, az alatt ott fönn a semmit nem gyanító Kende és Horváth Gyula ha találkoznak az utcán mosolyogva néznek össze, s mint hajdan az orosz cár, kedvtelen mondogatják: *»minden jól megy.«*

216. sz., szeptember 18.

A HARMADIK ÜLÉSSZAK ELŐTT

Az országgyűlés néhány nap múlva ismét együtt lesz, a képviselők, kik most odahaza a helyzetet szondírozták, a harmadik ülésznak alatt szoktak lenni a leglelküismeretesebbek, mert közel érzik a közvélemény tüzeit, mely égeti őket s gondolkozóba ejti, mely ítélni fog fölöttük az utolsó ülésznak végeztével.

A harmadik ülésznaknál megfordul a közmondás: hogy az *»új seprő jól seper«*, akkor jó már a seprő, mikor nemso-kára eldobják. Parlamentjeink történetében eddig legalább

mindig a harmadik ülészak volt a leggyümölcsözőbb. Ilyenkor szorítja a kormány mint a turfon, hogy aztán biztosabban lélegzetet vehessen.

S mi mégsem várhatunk semmi üdvöset a harmadik ülészaktól. A költségvetési vitákkal fog az kezdődni, s ezek fognak folyni a végtelenségig.

Bevégződik az 1878—81-i országgyűlés s szomorú képe tárul ki a magyar viszonyoknak, mert soha sem volt még ez az ország szegényebb, elhagyottabb, mint most. Mállik szét benne minden, mint szüette palota gerendázata. Az osztrák csak játszik velünk, mint a labdával és mi félénken engedünk, mint a gyermek, zászlónkat letépik, mint a rongyot s mi segítjük e dolgot szépíteni, érdekeinket mindennap sértegetik, a magyar lapokat, a magyar biztosító-társaságokat országukból kitiltják, megélhetésüket minden kigondolható furfanggal nehezítik és mi pirulni sem tudunk már, ha reklamációnkra nem is hederítenek. Belülről meg fölveri a hazát a gaz, és maholnap mint kuriózumot fogják emlegetni azt a napot, amikor az országot senki sem lopta meg.

S ki teremtette mind e viszonyokat?

Ki más, mint Tisza Kálmán. Mi nem állítjuk azt, hogy készakarva. Nem tagadjuk meg hazafiságát, sőt jóakarátát sem, az volt egyedüli romlásunk s az lesz az övé is, hogy túlbecsülte erejét, és túlbecsüli ma is. Mert kormányozni nem elég akarni, tudni is kell.

Ő pedig nem tud és akar. Abban a rögeszmében él, hogy önélküle vége van az országnak. S ez okból (mondjuk, hogy ez okból) görcsösen ragaszkodik a hatalomhoz s minden eszköz jó neki, hogy magát azon fönntartsa. Ez a mi szerencsétlenségünk.

Mert Tisza Kálmán csak képzelődik az ő erejéről. Micsoda is ő? Kifelé alázatosan hajlong, befelé meg, ki egykor oly hatalmas szóval ostromolta a kormányokat mulasztásaikért, gyenge a keze a gaz kigyomlálására. Rémulve látjuk, hova jutottunk. Leszálltunk Deák Ferenc-től Tisza Kálmánhoz és még a jó isten tudja hova jutunk.

A harmadik ülészak végefelé majd megfelelnek rá a választások.

Még ma nyugodtak vagyunk, de tele elkeseredéssel, ki fog azonban nyugodt maradni a 81-i választásnál.

Válságos, kimerítő küzdelem lesz e választás.

Ma még higgadtan gondolkoznak, még ma tán belátjuk azon képtelenséget, mely Magyarország külön politikájának, külön hadseregének gondolatában rejlik, még ma látjuk a teher nagyságát, melyet ily elvek érvényesülése rakna vállainkra, kik az eddigi közös forma alatt is roskadozunk, de holnap? Elkeseredésünkben ki tudja, nem szánja-e el magát a nemzet többsége az egyetlen fönmaradt orvosság bevételére?

220. sz., szeptember 23.

KIRÁLYLÁTÁS MAGYARORSZÁGON

Az ötvenes évek óta nem tett hosszabb körutat a király Magyarországon. Gyakran, bár nem elég gyakran, lerándul Budapestre, Gödöllőre, de ez nem tekinthető országlátogatásnak, mindössze egyszer volt Kassán, a »hírhedt toaszt«-ot ott adták ajkaira, — s most annyi év múlva utazza be ismét az ország egy jelentékeny részét.

Nagy különbség az akkori és a mostani idő közt. Akkor nagy horderejű lépés volt az, melytől a politikusok óriási fordulatot reméltek, ma egyszerű néplátogatás, melynek más intenciója nincs, mint azon öfelsége által maga elé tűzött kötelességnek teljesítése, hogy évenként személyesen meglátogatja országait, részint, hogy ösmerje a tartományokat és népeket, melyeket kormányoz, részint, hogy személyesen is erősbítse azon kapcsot, mely közte és népe között van, s amely kapocs neki a »legszeretettebb király« címet szerzé.

Bezzeg mennyivel más világ volt még az előző körút alkalmával! Az ismeretes »tizenkét évi hosszú szenvedésnek« körülbelül a közepe táján volt, a magyar nemzet elnyomatva, idegen tisztviselők szekatúrájától, fölingerelve, kétségbeesve és elkeseredve, a fiatal császár alakja nagyon homályban, idegenszerűen állott előttünk, ma pedig a »legalkotmányosabb király« olyan közel esik mindenkinek a szívéhez, hogy szinte

nem is nagy esemény, miszerint ő itt jár, hiszen ez olyan természetes, hogy nem is lehet másképp képzelni.

Akkor igazán hivatalosan megrendelt éljenek fogadták, most pedig igazán szívből fakadó szívélyesség és szeretet. Maga is jól tudta ezt a bécsi udvar, s mikor Kassán a polgármester tévedésből a folyamodványok között átnyújtá öfelségének a dekorációkért fizetendő számlát is, hogy aztán hiába kereste azt a derék polgármester másnap valamennyi zsebében és egész hétig, míg aztán egyszer csak leérkezett Bécsből a 3000 forintnyi számla a pénzzel együtt azon indorzátával ellátva, hogy: »Ha öfelsége még egyszer Kassára találna menni, ne csináljanak semmi parádét.«

De számtalan más epizódok is, melyek részint költve vannak, részint valóban megtörténtek az akkori körút alkalmával, bőven tanúsítják azon nagy különbséget, melyet a király jó szíve és igazságos kormányzása azóta áthidalat.

Az akkori fiatal, csinos, délceg császár, kihez egy a kastély udvarán Somogyban rendezett népünnepen, egy piros pruszlis barna leány elég kacér volt fölkiáltani az erkélyre: »jöjjön velem táncolni fölség«, gróf Grünnevel utazgatott. Főleg a fiatal fejedelem e tanácsosát gyűlölte a magyar nép, s ritka tapintatával fölismervén a szelíd uralkodóban a nemes, jó szívet, a grófnak, mint hajdan V. László mellett Czilleynek, tulajdonított minden rosszat.

Gömörben többenű ajándékok mellett klenóci sajtot és úgynevezett »ostyepkát« is kapott a király, természetesen díszpéldányokat: Az »ostyepka« tudvalevőleg zöld fölülettel bír, a jó klenóciak nem tudom mivel futtatják be ilyen színűre.

— Hogyan kell ezt megenni? — kérde a király németül egy Csákytól, ki szándékosan rossz németességgel viszonzá:

— Euer Majestát, der Grüne muss man wekwerfen!

Rimaszombatban egy fiatal Szentmiklósytolakodott oda a fölség kocsijához és bemutatta magát:

A király kezét nyújtotta és szelíden kérdezé:

— Mi hír, hívem, itt a felvidéken?

Szentmiklósyt vállat vont.

— Szedik az adót mindenfelé, fölséges uram!

*

Ma is szedik az adót mindenfelé, baj is van elég szerte-
szét az országban, s a nép szegényedik, nyomorog és roska-
dozik a terhek alatt, — de ma már senkisémm panaszskodik a
király ellen, és a király előtt. Még azt a helyet is megfűjjük,
ahova leül, még azt a szellőt is fölfogjuk, amely ráfújna,
szeretet fogadja, s mert tudjuk, hogy keserúséget okozna
neki is az ami nekünk fáj, édes-örömet mutatjuk, ha ő
közöttünk van, hogy *boldogok* vagyunk.

Mert olyan gyöngéd a magyar nemzet azok iránt,
akik szeretik.

228. sz., október 2.

ÚJ HELYZET

Messze tőlünk nemzetközi komédia folyik hetek óta.
Vagy mi egyéb nagyobb szabású komédiánál az úgynevezett
flotta-demonstráció, mely nagy idő óta előkészítve a bölcs
európai diplomaták által, most foganatlan eszköznek bizo-
nyul a kitűzött cél elérésére.

Ennyiből áll az európai nagyhatalmak sokat emlegetett
tekintélye. Megcsinálták az úgynevezett tartós békét, a derék
Montenegrónak odaajánlottak egy darab török birtokot és
mert ennek átadása nem akart olyan éppen simán lefolyni,
mint ahogy az előre ki volt kombinálva, a hatalmas Európa
csofos diplomatái egy darabig ide-oda alkudoztak a Portával,
míg végre, mikor már sem a jegyzékeknek, sem a nagyköve-
tek befolyásának nem sikerült szép rendben lebonyolítani a
dolgot, hatásosabb eszközhöz kellett nyúlni: ahhoz, hogy
Európa hatalmasságai Dulcigno alá küldték hajóikat. Ami
diplomaták nyelvén annyit jelent, hogy Montenegró »jogos«
követelését egy világrész tekintélye támogatja.

Azonban az történt, hogy e világrész tekintélyére az
albánok nem hederítenek semmit. A vitéz nép és a fényes
Portának mellé álló katonái szilárdul el vannak tökéelve,
hogy bármi történjék is, ők nem hagyják magukat átadni se
Montenegrónak, se másnak. — Nekik nem imponál se Monte-
negró európai szentesítéssel szerzett joga, sem pedig a szente-
sítő hatalmak egynehány hajója.

És a fekete hegyek sokszor dicsőített lakosai nem mernek beleharapni az erőszakba semmiképpen. Úgy tetszik, gyöngeknek érzik magukat szemben egy hazáját szerető nép vitézségével, melyet a flottakomédia meg nem tudott félemlíteni.

A kis Dulcigno előtt pedig ott vesztegel egy egész flotta tehetetlenül. Tengernagyok egymásra néznek, mutogatják egymásnak kormányaik határozatlan sürgőnyeit, máriólholnapra halogató, változó utasításait, s csak nem történik semmi. A hírlapok tudósításai már szinte megnevettetik az embert, mikor egyik napon úgy, mint a másikon újabb és újabb halasztást olvas ki belőlük. S mikor már tegnapelőtt a hirdetett komédia »megmásíthatatlanul« utolsó napján meg csak az a hír érkezett Dulcignóból, hogy a hajóhad akciója ismét elhalasztatott, már most nem is nevetni, de aggódni lehet csak fölötte, vajon mi vége lesz a keleti kérdés e látszólag kisszerű ágbogának, melyet azonban a körülmények máris egészen komoly kezdetévé tettek a jövő dolgok beláthatlanságának.

Új helyzet állott be, ezt hirdetik máris szerte az újságok. No persze, hogy új helyzet, melyet azonban előre lehetett volna látni, ha a híres politikacsináló urak nem olyan furcsa szemüvegen nézik a világot. Meg volt mondva, csak el nem hitték, se Gladstone, sem a többiek, hogy az albánok életrehalálra ellene állanak Montenegró Európa által támogatott követelésének. Úgy vélték, a Porta ezzel az állítással csak a saját nem-akarását kívánja szépíteni.

No, most beállott az új helyzet, és az új kérdés, hogy mit csináljon az európai diplomácia. Beállott annyival inkább, mert a francia minisztertanács szigorúan el van tökélve tartózkodó állásában megmaradni s már meg is hagyta hajóinak, hogy semminemű ellenségeskedésben, sem lödőzésben részt ne vegyenek. Úgy tetszik, a többi hatalmak egy része is bír efféle tartózkodásra hajlandósággal, s innen van, hogy máris újabb tárgyalások és alkudozások folynak egyfelől a Portával, másfelől a tüntető nagyhatalmak között.

Mi eredménye és vége lesz a mostani alkudozásoknak, majd megvállik. Annyi bizonyos, hogy a fönnforgó kérdés máris a legnagyobb érdekűvé vált, s tegnap Madarász József képviselő által tett interpelláció tárgyát is képezte a magyar

országgyűlésen. Erre és a flotta-demonstráció meghiúsulta által föltóduló sok kérdésre mindenki nagyon kíváncsian várja a fölvilágosításokat.

243. sz., október 16.

A FÉNYŰZÉS

E féreg rágódik talán a legerősebben társadalmunk fáján. Ennek tulajdonítható annyi kétes egzisztencia, annyi nyomor, ennek a politikai erkölcsök meglazulása, a korrupció és számos baj.

Gazdálkodó, s illetve földművelő nemzet vagyunk és nem iparúzó. Nyers terményeinket olcsón adjuk s a mívelt külföld által kiállított fényűzési cikkek drágán vesszük. Megbillen az egyensúly, mégpedig a mi kárunkra.

Addig még semmi bajunk sem volt, míg az egyik végtől féltettek, hogy t. i. megfúlunk a saját zsírunkban, most benne vagyunk a másik véglétben, utolsó csöpp zsírunkat is kiszívja a fényűzés, ez az átkozott betegség, mely olyan gyorsan terjed és öl, mint az aranka-fű.

E nagy fényűzési mániát pedig nem a magyar ember természetében (bár némileg keleti fajtájuk lévén, ennek is van része benne) kell keresni, hanem a körülményekben és a politikai fejlődésben, mely nem vitetett keresztül hazánkban fokozatosan, arányosan, hanem mintegy erőszakkal. Egy-egy ugrással siettük utolérni a civilizációban és a politikai előhaladásban a többi európai nemzeteket, kik lassan, nagy fáradsággal, nyomról-nyomra óvatosan haladtak előre.

Gladstone egyszer Andrássyval beszélgetvén Magyarország felől, csodálkozását fejezte ki afölött, hogy e nemzet miként volt képes társadalmi rázkódások nélkül esni keresztül olyan nagy dolgokon, mint a jobbágyok fölszabadítása, a 48-i szabadságharc stb.

De hiába csodálkozott Gladstone, mert ha látszólagos társadalmi rázkódás nélkül is vitettek keresztül egy karikacsapásra a legnagyobb dolgok, bizony csak látszólagosan maradt a társadalom nyugalmában, alapjában megrendült

az, s mint a test, melyben láz lappang benn, sorvasztó forró-ságot és gőzt lehel, mint nagyobb bajok kútforrását.

Nálunk, mint mindenki igen jól tudja, a köznemesség volt a nemzet, innen került ki a szellemi és vagyoni erő, az államfönntartó elem, »Szent István koronájának gyöngyei«, amint magukat nevezték a köznemesek. A hatalom, jog, vagyoni túlsúly az ő kezeikben volt. A nevekhez tradíciók szövődtek s a tradíciók köteleességeket szabtak a nevek viselőire.

Midőn tehát maga a nemesség egy emberies nagy eszmétől mozgatva fölszabadítá a jobbágyságot, megfosztá magát tekintélyének és hatalmának legfőbb attribútumától s vagyona nagy részétől.

De ő csak a vagyont akarta föláldozni, a tekintélyt, hatalmat nem. Ehhez ragaszkodott szívósan, utolsó leheletéig. Mert ezredéves hagyomány, nevelés és az ezer meg ezer tényező kötötte ahhoz ellenállhatlan erővel. Önnönmagáról kellett volna lemondania enélkül. Ezt pedig nem akarta. Erre nem lehetett ereje. Az meseszerű lenne még föltevésnek is, mert az emberi természet utóvégre is csak emberi természet, s isteni cselekedetre nem képes.

Midőn tehát látta a nemesség, hogy a jobbágyság fölszabadulása nemcsak vagyonát, de tekintélyét is csökkenté, mindazon tiszteletet, mely eddig az egyénhez tapadt, annak egyéni kiváltságai folytán, külső eszközökkel kívánta fönn-tartani a néppel szemben.

Kastélyaiban és udvarházaiban, hol eddig egyszerűen élt minden költekezés nélkül, egy csomó léhűtővel környezve more patrio mulatozott patriarchális, igénytelen módon, úgy, hogy azzal fenyegették, hogy a saját szírába fog megfúlni, most egyszerre fénnnyel, pompával vette magát körül. Ez volt az egyedüli fönnmaradt eszköz kimutatni, hogy ő az úr még most is. S ki is mutatta a legközelebbi harminc év alatt úgy, hogy a nemes úgy költekezett, mint a főúr, s bocskoros nemes úgy, mint a kastélyos nemes, s így tovább-tovább, mindenki jobban egy fokkal, mint ahogy a takaró érte.

A nemességtől elragadt e nyavalya a vagyonosabb polgárságra s onnan lefelé egész az alsó rétegekben — úgyhogy ma általános ez a baj, s kimondhatatlanok a veszteségek és

pusztítások, amiket okozott, erkölcsileg, anyagilag téve tönkre a nemzetet.

S aminő a nép, olyan lett az államháztartás is, mely az országot is az államtönk felé sodorja napról-napra sebesebben. A jó isten tudja, mi lesz mind ennek a vége!

A középnemesség elpusztult s már csak romjai vannak. Addig szorongatta mesterségesen kezeibe a hatalmat, míg koldusbot lett a hatalom jogarából.

S mindez hagyján, ha ehelyett más, a nemességet kipótoló hatalmas szellemi erővel rendelkező középosztály támaszkodott volna.

De nem! a nemesség elszegényedvén, proletár haddá lett.

S mert más osztály nem váltotta föl, e proletárhad kezeiben van most a hatalom és az ország.

Innen a korrupció! Innen az erkölcsök hanyatlása, innen a tekintélyek megsemmisülése, de ki győzné fölsorolni a sebek hosszú lajstromát.

Jól megmondta Kerkápoly egyszer, hogy csak azon állam lehet vagyonos és takarékos, ahol az egyes polgárok is azok.

A takarékosság az államok jólétének első posztulátuma.

Ezt tanulja meg legislegelőbb a nemzet, ha boldogulni akar.

245. sz., október 19.

A LENGYEL—MAGYAR BARÁTSÁG

Lehet a politika az exigenciák tudománya, lehet szövetségeket kötni érdekből, számításból s azokat meg is tartani, de igazi szövetség csak az, hol két nemzet rokonszenve csap össze egy lánggá.

Naggyá, hatalmassá csak azon nemzetek lesznek, mondja Thiers, kik kezüket a világ üterén tartva mindég a körülményekhez alkalmazkodnak; ez meglehet, de az is bizonyos, hogy a nagyságot és hatalmat tulajdonképpen csak azon nemzetek érdemlik meg, amelyek érezni tudnak, s megvan bennök az önállóság, az akarat és bátorság, érzelmeiknek mindannyiszor kifejezést adni.

Ezen tulajdonságáért lett úr a világ fölött egykor a francia, ilyen a magyar is. Nem nézi, vagy nagyon ritkán

nézi, milyen magatartást diktálna az önérdek, hanem szabadon, szíve sugallatát követve, nyilvánul rokon- vagy ellen-szenve.

Így volt ez legközelebb Törökországgal szemben: a lehető legártalmasabb politika volt, de a lehető legszebb vonást, fényt veté a nemzetre, mely sohasem latol és mérlegel, hanem mintha egy emberé lenne, millió szív egyszerre dobban meg az elnyomott mellett.

Gyönyörű példa erre a porosz—francia háború. Míg Franciaország nyergében III. Napoleon volt a kihívó fél, a magyar szimpátiák porosz részre-hajlottak, midőn azonban a franciák igáztattak le, rögtön átcsapott a rokonszenvedésen a francia zászlókhöz.

De tán soha egyetlen nemzet iránt sem nyilvánult oly igazán melegen és oly állandóan a barátság érzelme, mint a lengyelek iránt, — dacára annak, hogy a szláv faj összességben úgy tekintik minden magyar által, mint halálos ellenség. Érettebb, mélyebb gondolkozású államférfiaink tisztában vannak azzal, hogy ha a most éppen szláv által letiport lengyel faj valamely véletlen következtében jármát lerázhatná, egy-két generáció után ők is szaturálva lennének a pánszláv eszmékkel, s természetes elleneivé válnának a magyarnak, mert az idő elhalaványítja a szenvedett sérelmeket is, és mint a napfény a szövetből a színt, kiszívja a gyűlöletet a szívekből.

És a magyar, jóllehet tudja ezt, mégis kész volna vérét ontani, hogy Lengyelország helyreállítsák.

Kölcsönbe megy. Két szomszéd nemzet vagyunk, sokat szenvedett az egyik, a másik is. Lengyelország mindig könnyeket hullatott a mi bajaink fölött, mi is mindig megsirat-tuk, valahányszor a szabadságából elvettek egy darabot. S sokszor vettek el, míg egészen elfogyott. Pedig ő is, mi is a szabadságot szeretjük. S hol szabadságharc vívatott a földtekén, magyar és lengyel kardok sohasem hiányoztak onnan.

Itt voltak hőseik negyvennyolcban, s beállottak a hazafiainak. — Bem, Dembinszky s annyi névtelenek, itt küzdöttek mint az oroszlánok diadalról diadalra menve, s míg folyt a vér ideát pirosra festve a szőke folyamokat, messze a lengyel falvakban búsongó, fájó népdalok imádkoztak értünk, a »lengyel igaz barátjaiért«.

Az elnyomatás éveiben némán bár, de sokszor váltatott testvéri ölekezés a két nemzet között. Tudtuk, hogy ők szeretnek, tudták, hogy mi szeretjük: beteg a beteghez ragaszkodik erősen. Lengyelország felől ideszálló szellő az ő sóhaj-tásuk. Magyarország felől arra járó felhő a mi borongásunk. Itt az fáj, ott ez fáj, értettük mi egymást, s a két fájdalom együtt kisebb lett, mint egyenkint külön mindenik.

De mióta a mi sorsunk szerencsésebbre változott, azóta némi közöny kezdett lábrakapni. A lengyeleket kezdték nem emlegetni. Régi barátunk még az arca is feledékenységre megy. Pedig ez nem volt jó!

A király galíciai útja adta meg az első impulzust, a vágyat, hogy nini, hiszen olyan régen szorítottunk már kezét a mi kedves testvéreinkkel, a lengyelekkel.

Rokonszenvesen és lelkesedéssel fogadtatott az egyetemi ifjak azon ötlete, hogy a Bem-szobor leleplezésére Marosvásárhelyre utazó lengyel ifjakat Budapestre is meghívják, s ebben az alakban is jó lesz kifejezni, hogy még mindig szeretjük lengyel testvéreinket, s készek vagyunk értük vért, életet áldozni. A magyar sohasem felejtheti el az iránta nyilvánuló rokonszenvet és a neki tett szolgálásokat. Az a szokása, hogy aki neki az egyik ujját nyújtja, ő az egész kezét nyújtja vissza.

Igen, itt van mind a két kezünk a baráti szorításra, jó lengyelek: e kezek a barátság zálogai, de ha kell, a kard is jól elfér bennök tiértetek.

Számítsatok ránk mindig, mikor eljő az elhatározó óra, hívjatok minket, ott leszünk. Dördüljön meg az ágyú, hadd lobogjanak a zászlók, te pedig Kościusko, ébredj föl s vezesd népedet égő lángokon keresztül!

246. sz., október 20.

TISZA KÁLMÁN ÉS A HONVÉDEK

Egy jeles külföldi író, ki sötét századának meggyújtá a fölvilágosodás fáklyáját, valamelyik művében az akkor divatos párbeszédalakban tárgyalja az állam némely intézményeit.

Többek közt vitázói fölvetik a terméketlen osztályok szerepét az államban.

— Miként boldogulhatna hazánk — mondja az egyik —, amidőn több nálunk a pap, mint a katona.

— Kérlek, barátom — válaszol a másik —, képzeld magad gazdag, termő föld urának. Bő aratást vársz a munkád után. Szomszédod is hasonló helyzetben van. A te vetésedet elpusztítják az egerek, a szomszédét pedig a hörcsögök. Már most mondd csakugyan, mi különbséget találsz abban, hogy az egerek, vagy a hörcsögök fosztanak-e meg homlokod verejtékének gyümölcésétől?

— Értelek barátom s igazad van. E két esetnek egy és ugyanaz a következménye. Ki vagyok fosztva.

Ez a párbeszéd minden költségvetésünk alkalmas és találó jelszava gyanánt szolgálhatna. Magyarország az a szomszéd, amelyiket a katonák pusztítanak el, és hasonló helyzetben vannak világrészünk legfőbb államai.

És meddig fog ez még tartani? Meddig fogják még a népek túrni, meddig fogják túrhetni ezt az erőpazarlást?

A közös költségvetésben a jövő évre ismét fokozott igényeket támaszt a hadügyminiszter. Míg hazánkban képtelenek vagyunk a kulturális fejlődésünkre szükséges intézkedések létesítéséhez a pénzt előteremteni, míg költségvetésünkben 40 millió forint a hiánylat és kétségbeesve azt a kérdést intézzük magunkhoz, hogy mi lesz a vége ennek a gazdálkodásnak, mely mindent kölcsönvett pénzzel kénytelen fizetni, miután az adózók teherviselési képessége egész a netovábbig van igénybe véve: addig nem áll a hadügyminiszter újabb hekatombákat követelni a telhetetlen moloch, a militarizmus oltárára.

Tisza Kálmán kormánya annyira süllyedt már, hogy a hadügyminiszternek nemet mondani bátorságot nem talál. Jól ismeri a pléhgallérosok hatalmát az udvarnál, jól tudja, hogy hiába rendelkezik ő többséggel a parlamentben, ha a kardcsörtetők követeléseinek ellentmond, elhomályosodik hatalmának és dicsőségének napja — megbukik. Magyarország sorsát vezetni azonban csak oly férfiak lehetnek hivatva, akik a haza érdekét többre becsülik a bársonyszék

gyönyöreinél. S bármily befolyással is rendelkeznek a pléh-gallérosok, megtörik az a hazafias kormány akaratán, ha az valóban a nemzet bizodalját bírja, ha többsége nem oly gyenge, mint a nádszál, amelyet meghajlít minden szellő.

De amily gyenge és engedékeny Tisza föfelé, épp oly kíméletlenül merészli arcul csapni a nemzeti érzületet, a hazafias közvéleményt.

Tisza kormányzása alatt történik, hogy Seemann meggyalázza a nemzeti lobogót, a nemzeti becsületet, hogy a fővárosban nagy nemzeti sport napján a nemzeti színek hiányzanak az állványokon, és hogy a horvátok kerülik a magyar nyelv tanítására fölállított tanszéket, s tömegesen tódulnak az orosz nyelv előadására.

De mindez még kevés. Megtörtént Marosvásárhelyen az a hallatlan botrány, hogy a dicső *Bem* tábornok szobrának leleplezési ünnepéről eltiltatnak, vagy alattomosan a részvételen akadályoztatnak a szabadságharc bajnokainak utódai: *a magyar honvédek*. Hiába táviratozott ez ügyben a rendezőbizottság a miniszterelnökhöz. *Tisza még válaszra sem méltatá a bizottságot*. A honvédség ünnepnapján pedig gyakorlati marsra parancsoltatott ugy a közös hadseregbeli, mint a honvédségi katonaság, s így Bem szobra előtt, ahol ölelkezett lelkesedésben a polgár s a valódi *nemzeti katona*, a szabadságharci honvéd, *egyetlenegy honvédegyenruha nem volt látható*.

Hát azért áldozza föl a haza népe utolsó fillérét arra, hogy a közös, nem nemzeti hadsereg mellett a nemzeti honvédséget fönntartsa azért, hogy a honvédségnek a nemzeti érzülete kiirtassék, hogy ez is nem a hon, hanem *csak* a birodalom védelmére szolgáljon. Így nagy csalódásban ringatja magát a magyar nép, mely egy fillért sem fordítana a honvédségi intézményre, ha nem azt hinné, hogy ez nemzeti hadsereg.

A törvényhozásnak kötelessége lesz számon kérni Tisza Kálmántól ennek az eljárásnak indokait. De aztán ne elégedjék meg a miniszterelnök kitérő válaszával. Tudja meg az egész valót, mert erre joga van úgy az országgyűlésnek, mint a nemzetnek.

SZEGED, OKTÓBER 29.

A napirend Tisza Kálmán miniszterelnök kitüntetése a Szent István-rend nagykeresztjével, mellyel grófi cím jár. Kapta ezt Tisza Kálmán, mint a legfelsőbb kézirat szól, a trón és a Monarchia érdekében áldozatkészséggel tett kiváló szolgálatai elismerésül. Aminthogy ezt meg is érdemelte e címen, hűségesen.

És amint meg akarja érdemelni, úgy tetszik, továbbra is az udvar kegyét, melynek nagy ára van — ránk nézve. A Tisza Kálmánhoz intézett legfelsőbb kéziratot már sokszorosították a nyomdában, mikor a képviselőház pénzügyi bizottsága tegnapelőtt hozzáfogott az 1881-ik évi állami költségvetési tárgyaláshoz. Kitetszett ez a miniszterelnök »jókedvű« bőkezűségéből, mellyel még saját pártjának fölszólása ellen is síkra szállott a közösüges kiadások változatlan megszavazásáért. Az istenért le ne alkudjunk abból egy krajcárt sem, mert hát meg kell mutatni, hogy Tisza Kálmán nem hiába kapta a Szent István keresztjét — áldozatkészségeért.

Szent István birodalma nincsen megelekedve az efféle áldozatkészséggel. Még Rakovszky István sem, aki pedig elég hűséges mameluk és mégis bátor volt hangsúlyozni a pénzügyi bizottságban, hogy a közösügyi kiadások leszállításának szüksége fönnforog.

Az ellenkezőt volt mindjárt kész bebizonyítani Tisza Kálmán, ki nagyon megharagudhatott Rakovszky Istvánra hivatlan megszólalásáért. Nem úgy kell, mint a kormánypárt tagjai közül néhányan akarnák, nem leszállítani kell Magyarország hadikvótáját kétmillióval, dehogy, tévedés van a dologban, emelni kell kétmillióval. S bizonyára elhiszik annak idején Tisza Kálmán valamennyi gárdistái, hogy nini, csakugyan emelni kell azt a közösügyes kiadást még kétmillióval. Sőt még sopánkodni is fog utóbb egy-két mameluk, hogy lehetett-e fölött csak egy pillanatig is haboznia, mikor — gróf Tisza Kálmán mondja.

Gróf Tisza Kálmán azonban téved, azt hívén, hogy még más körei is vannak az országnak az úgynevezett »szabad-

elví körön» kívül, melyek előtt tekintélye az elnyert új rang és méltóság címén csak egy hajszálnyival is emelkedett volna. Mondhatjuk, ellenkezőleg. Mert hát fájdalom, még mindig kénytelenek vagyunk egészen különböző dolognak tekinteni azt, ha valaki a trónnak és Monarchiának tesz kiváló és áldozatkész szolgálatokat, attól, mintha e szolgálatokat nekünk tette volna. Ameddig az udvar bizonyos köreiből azt nézik a legnagyobb szolgálatnak, hogy egy éven át két-három, avagy néhány millióval még többet-többet fizessünk annak a telhetetlen molochnak, annak a feneketlen hordónak, melynek közös hadügyi szükséglet a neve — addig az udvar kitüntetései nem jelentenek a magyar kormányférfiaknál a haza körül szerzett érdemeket, hacsak nem ezek ellenkezőjét.

Az az országgyűlési ülészak, mely előtt most állunk már bizonyára nem hoz fölszínre Tisza Kálmánnak egyetlen, a haza körül szerzett érdemét sem. Hahogy érdeme nem lesz az előterjesztendőnek jelzett törvényjavaslat egy új országház építéséről. Ez is csak valami, amivel dicsekedni lehet. Ha bőviben volnánk a pénznek, ha dolgaink olyan jól folynának, mint amily rosszul folynak, ha a jövő évi mérlegben a 25 millió forint deficit helyett ugyanannyi fölösleg mutatkoznék, ha adóemelést helyébe adóleszállítást proponálna a kormány, akkor persze könnyű lenne az ország dolgai felől tanácskozó honatyáknak fényes, új palotát emelni. A mai viszonyok közt azonban ez is érdem számba mehet, és az utókor csodálkozva olvashatja majd le a pompás palota homlokzatáról, hogy ezt Tisza Kálmán gróf építtette abban az esztendőben, melyekben [!] a magyar nemzet erejét egészen a végletekig megfeszítő adófizetésen fölül minden 365 napban vagy 30—40 millió forint új adósságot róttak a nyakunkba.

Félő, hogy nagyon fölsülünk ezzel az új palotával, ha a mai gazdálkodás tovább folyik. Félő, hogy az emelendő országház csarnokaiban már nem marad mit elgazdálkodniok a nagykeresztes vitézeknek. Főképp ha eleve kimerítenek minden képzelhető forrást és címet, melyen még idáig adót nem harácsoltak be.

Szapáry gróf pénzügyminiszter éppen ezen az úton jár. Ez az irányja az általa kilátásba helyezett mindhárom tör-

vényjavaslatnak, melyek egyike a közadók kezeléséről, másika a bélyeg és illetékadóról szól. Mindkettő már meglevő adókról szól tehát, de azért egyik sincs híjával a sróf szigorúbb, erősebb csavarásának. Ami pedig az új fogyasztási adókat tárgyaló harmadik Szapáry-javaslatot illeti, az már címében sem titkolja azon igazi célzatát, hogy számtalan fogyasztási cikket teend ismét drágábbá az eddiginél.

Ez, valamint a kőolaj-vám fölemelése és egyéb tervezett intézkedések csak úgy volnának józanul megengedhetőek, ha ellenükben csökkentenék az egyenes adóterhet, mely már elviselhetetlen. De persze akkor nem lehetne újabb milliókat dobni a közösügy hordájába, akkor Tisza Kálmán nem lehetne olyan kiválóan szolgálatkész, nem lehetne — gróf.

257. sz., november 3.

HARAGSZIK A NÉMET

A budapesti Gyapjú utcai német színház odiózus ügye még korántsem ért véget egészen, ha azokra az utóhangokra figyelünk, melyek abból folyólag még mindig hallhatók lesznek imitt-amott a német birodalom tágas határai között és mindenfelé, hol a német szó uralkodik.

Fölösleges kutatni, ha vajon természetes-e, jogosult-e hogy a jó németek mind olyan rettenetesen megharagudtak ránk, amiért Magyarország fővárosából kiadtuk az utat a német múzsának. Érdektelen dolog lenne azt kisütni, mennyiben erőszakolhatna ránk maguknak a németeknek nyakatekert fölfogása is olyan civilizációt, melyből mi nem kérünk. Ezzel a kérdéssel ugyan kár lenne bibelődni. Egyet úgysem érthetnénk a németekkel soha. Ők minden, még oly találó és megdönthetetlen érveink ellen is örökké csak az ő ránk erőltetni szándékolt kultúr-missziójukkal állanak elő, melyet nekünk az ő hitük szerint szívesen kell fogadni, sőt ajánroznunk, ápolni, üdvözölni. Mi pedig ezzel ellentétben egészen más nézetet vallunk. Mi *tudjuk*, hova jutnánk a dicső német civilizáció révén. S mert nem akarunk oda jutni, hát illő tisztelettel óvakodunk tőle és lerázzuk nyakunkról hivatlan

apostolait, kik a mi kenyérünkön élve, legszentebb érdekeink ellen törnek.

Ez a budapesti német színház nagyra fújt kérdésének lényege. Lehet ez a nagy német kultúrnemzetre nézve boszszantó, visszatetsző, lehet ez a szeretetnek és testvériségnek nem valami nagy foka. De ennél több aztán nem lehet. Ennél többet csak a rosszakarat magyarázhat ki belőle, mely botrányokat szül, ahelyett, hogy kölcsönös megértésre vezetne.

Bizony nem vagyunk éppen ráutalva, hogy a német közvélemény valami kedvesen és hízgelően vélekedjék felőlünk. Szeretetére, becsületére sem vagyunk szorulva a dicső kultúrnemzetnek. De viszont nem érdekünk, nem célunk kihívni mindezeknek az ellenkezőjét. Sőt inkább, ha módunkban áll, megmagyarázhatjuk azoknak, kik oly serények kígyót-békát ránk kiáltani, hogy túl a magunk nemzeti érdekei megóvásán éppenséggel semmi kifogásunk sincs a németek sokat hirdetett és sokban általunk is elismert, méltatott műveltsége, előrehaladottsága, sőt akár a missziója ellen. Persze »in allen Ehren«, hogy az ő nyelvükön szóljunk. Tisztességes határt vonva a magunk otthona körül, olyan határt, melyen belül föltétlenül csak mi parancsolhassunk.

Ezt kéne hogy megmagyarázzák a külföldnek és főleg az ellenünk agyarkodó, áskálódó, piszkolódo németországi, illetőleg első sorban osztrák hírlapoknak a mi német nyelven beszélő lapjaink, melyek oly fönnen tudnak vele dicsekedni, hogy nekik hivatásuk kifelé képviselni a magyar érdekeket. Ahányszor megtagadjuk itthon a német-magyar lapok létjogát, mindig ezzel a hivatással vágnak vissza a sornálok. Nos, hát hogy felelnek meg e föladatuknak? Sehogy. A német színház fölmerült kérdése körül, részben hallgattak, részben egyenest ellenünk beszéltek. Holott az lett volna a becsületes tisztjük, hogy e gyűlöletessé lett ügyben szót ejtsenek, szót értessenek a külfölddel, melyet oly kiváló szeretettel vezetett félre a kedves bécsi sajtó.

Dehogy tették ezt meg a mi német hírlapjaink. Ha megcselekszik, nem történhetnék meg az, hogy Lipcsében, ahol eddig mindig rokonszenveztek velünk, hogy ott is valóságos hecc támadjon és gúnyverset közöljenek egy, állítólag a Budapestről kiűzetés folytán öngyilkossá lett német színház

epitafiuma gyanánt ezzel a fölirattal: »Revanche pour Szege-
din.« S ez nem egy megbokrosodott németnek a sületlen élce
csupán, hanem a hangulat kifolyása, melyet ellenünk szilají-
tott a testvéries bécsi sajtó mindenütt, ahol a német szót
értik.

És a mi budapesti német lapjaink? — — Azok, ha nem
csalódunk, örülnek rajta szörnyen.

262. sz., november 9.

SZEGEDEN NOV. 8.

Megkezdte ismét tanácskozásait az országgyűlés. Rend-
szeresen, amennyiben a bizottságok ezen utolsó ülészakra
még a szeptember hó folyamán tartott tíz napi össze-
jövetelel megalakultak, és így most egyenesen bele lehet
menni az ország dolgainak érdemébe komolyan, amint
illik.

De van-e hát komolyság mindabban, ami ott történik
az országházban? Bizony alig. Amit a szokás a haza ügyei
felől való tanácskozásnak nevez, az most nem egyéb, mint
a külső formák megtartása mellett való lemorzsolása az úgy-
nevezett tárgyalásoknak.

Ilyen lesz a legfontosabb, a költségvetési vita is, me-
lyekre [1] nézve a képviselőház elnöke azon reménységének
adott kifejezést, a november hatodiki első ülésben, hogy a
budget még a folyó év végeig le is lesz tárgyalva. Ami nem
éppen sok idő, az igaz. Még most pár napig, tán e hó köze-
péig hozzá sem fognak a költségvetés tárgyalásához, viszont
a folyó esztendő a december 20-án kezdődő karácsonyi szün-
idővel véget ér az országházban. Marad tehát a budget-tár-
gyalásra vagy négy hét.

De hiszen ez kis baj lenne magában. Négy hét alatt,
oh, sok jó és bölcs dolgot meg lehet vitatni, négy hét alatt,
amennyire csak tanácskozásoktól függ, naggyá, boldoggá
lehet tenni a nemzetet. Igen, de nem a magyar országgyű-
lésben, úgy, amint az most össze van szervezve, azzal a túl-
nyomó gondolkozás, habozás és lelkiismereti furdalás nélkül
híven összetartó túlnyomó többséggel, mely méltó apja az

idei költségvetést szintén hosszas gondolkozás nélkül, tizenhat nap alatt letárgyalt pénzügyi bizottságnak.

Ehhez mérve, igazán fölösleges magának az országgyűlésnek is több időt szabni a budget-vitára. Mire való az? Nincs okunk rá, hogy kíváncsiak legyünk, mily ékesen és alaposan tudják védelmezni a derék pénzügyi bizottság kebeléből kinőtt szónokok helyes, elfogadható, *elkerülhetetlen* voltát az állami költségvetés olyatén elfogadásának, amelynek azt Szapáry Gyula gróf előterjeszti.

Szólanak fognak kétségkívül a költségvetési vitában némelyek az ellenzék részéről is. S a leggyöngébb ellenzéki szónok is könnyedén halomra döntheti mindazt, amit érv gyanánt hoznak föl a kormány és pártja részéről. De mit használ ez? Hiszen a nemzet maga is elmondja, többet tesz ennél, *érzi* naponként, hogy 1875 óta, ahányszor megállapítják az állam esztendei költségvetését, mindig mélyebben belenyúlnak a pusztuló ország életerejébe, hogy kizsákmányolják, tönkre tegyék azt.

Amit mindenki tud, arra Tisza Kálmánék nem hajtának semmit. A mostani kormány annyira belejött már a gondolatlan gazdálkodásba és idegen érdekek készséges szolgálatába, hogy egyéb sem jut a hon érdekeit és viszonyait számba venni. Neki csak afféle bravúros próba a költségvetési tárgyalás, melyen ki kell mutatni, hogy még mindig él és uralkodik.

S mert mindenki tudja, látja, hogy e próba sikerül a kormánynak, onnan ered az a csakugyan fatalisztikus megadás, melynek tanúi leszünk az idén is, mint tanúi voltunk már annyiszor mióta mind csak az emberek változtak a pénzügyministerségben, de nem változik a rendszer, igazabban a rendszertelenség.

Erre az elmékedésre késztet bennünket a mostani ülészak tulajdonképpen megnyílt, mely a többek között azon kezdődik, hogy Simonyi Lajos báró elhagyja képviselői helyét és visszavonul a magánéletbe. Simonyi báró, mióta letette a miniszterséget, egy-egy alkalommal erősen megtámadta azt a kormányt, melynek kebeléből kilépett. Most is volna erre módja, oka jogos. Dehát úytetszik, ő is be akar állani a rendes fatalisták közé, kik messziről nézik a pusztulást, melynek nem tudnak elébe állani.

Bizony, bizony, sokszor nyújtja be a minisztérium legújabb törvényjavaslatát az új országház építéséről. Mert Simonyi Lajos báró sem azért hagyja oda a Sándor-utcai palotát, mintha a régi kőfalak összedülését félné. Nagyobb rombolástól tartanak a jó hazafiak. Az alkotmány inog, nem pedig a Sándor-utcai kőház. Tisza Kálmán kormánya tehát nem kellő helyen kereskedik az építés tervével. Ellenkezőleg, éppen ott pusztít, ahol építenie kellene.

— Mindig ez a refrén, ha az országgyűlés tárgyalásairól szólunk, ahogy azok mostanság lefolyni szoktak.

268. sz., november 16.

A KOLOZSVÁRI ESET

Míg ott fönn Budapesten a magyar delegáció odaszavazza a közös hadseregbe a népnek véres verejtékét, addig a közöshadseregbeli tiszt urak igen jól mulatnak unalmukban.

Csak nemrég csillapodott le a közérzület a Seemann-ügy miatt, elkeseredést szült, nyomban utána következett a szebeni-eset, amikor a magyar címert letépi egy olyan házról, amelyet a magyar polgárság építtetett.

S napról-napra tele van a rovat a lapokban, amelynek címe: »a kard«. Éz az a szignum, amellyel mindennemű jogtalanságot el szabad követni: a brutalitás jelvénye az, nem a honvédelmi. A polgárok megtámadása ezen uraknak a legnagyobb passziójuk.

Polgárembernek nincs semmi orvossága az olyan sérelem ellen, amit katona követ el rajta, azt éppúgy el kell tűrni, mint a sors csapását, mert hiába apellálna bárhova: a kardnak mindig igaza lenne.

De a hosszú türelemnek vége van. A sürgetések, melyek évek óta szélteben hangzanak, hogy a katonaság béke idején ne viselje a kardot, nem használtak éppen semmit.

A parádé-öszön fölül van kerekedve a hadseregben és annak irányadó köreiből a méltányosságnak. A katonának külön törvénye van s az a törvény nem ismer civil-jogokat, mintha a szegény jámbor civilek, csak a katonaság kedvéért volnának a világon és nem megfordítva.

Sőt hosszú idő óta észre lehet venni a mélyebben gondolkozó főknék azt is, hogy a katonai hatóságok jóformán örülnek annak, ha a védtelen polgárokon valami hatalmaskodás követtetik el, kivált ha a védtelen polgárok magyarok.

De mindent, mit e tekintetben az előzmények fölmutathatnak, fölülmúl a kolozsvári vérlázító eset, melynek híre villámként rázta föl nemcsak a kolozsvári közvéleményt, hanem az egész országot tegnap, tegnapelőtt.

Bartha Miklós, a kolozsvári »Ellenzék« című lap szerkesztője, volt országgyűlési képviselő, a tökéletesen gentleman ember, kinek lovagiasságát és bátorságát kétségbe vonni nem lehet, mert már nem egy párbaja volt azelőtt, lapjában közölte azt, hogy Rüstow nevű hadnagy »magyar kutyáknak« nevezte az egy éves önkényteseket, tehát mívelt ifjakat, Rüstow ezért elégtételt akart. Bartha megtagadta azt, mert úgymond, csak az igazat írta meg, s hogy közleménye igazat tartalmaz, több egyetemi polgár aláírásával ellátott nyilatkozatot tett erre nézve közzé. Ha pedig igazat írt egy hivatalos egyénről, hivatalos funkciója alkalmával elkövetett helytelenségért, elégtétellel nem tartozhat, s azt már azért sem adhatja meg, nehogy precedenst nyújtson, s ezáltal önmaga a szabadsajtó munkása üssön jelentékeny léket a sajtó-szabadságon.

Tökéletesen helyes indokok, amelyekkel minden embernek egyet kell érteni, ki a szabadsajtó jelentőségét alkotmányos érzülettel fölfogni képes.

Ekkor másnap Rüstow és cinkosa, valami Dienstl fő-hadnagy, minden körülmény azt mutatja, előre kifőzött galád tervvel, a védtelen szerkesztő lakására mentek, ki őket művelt modorban fogadta, orozva kardot rántottak s összevagdalták fejét, kezét és egész testét, úgy, hogy patakban folyt a vér a szobában.

A sebesült élete is veszélyben van. Halálkínok között hörög ágyán tizenegy sebtől találva. A legelvetemültebb gyilkosok is ritkán képesek ilyen kegyetlenkedésre.

Egész Kolozsvár városa föl van izgatva — miként a táviró értesít, mert nem pusztán a védtelen polgárt érte ez a hatalmaskodó orvtámadás, hanem a sajtó egyik munká-

sát, a közvélemény őret, a polgári panaszok és sérelmek szószólóját.

E botrány [az] egész országban nagy visszhangot és elkeseredést fog kelteni. Kolozsvár városa az országgyűléshez is fölírni szándékozik, s semmi kétséget nem szenved, hogy a két hitvány orvtámadó megkapja a maga büntetését (mert már ezt talán kissé soknak fogják találni a katonai hatóságok is), de ez nem elég, intézkedni kell, hogy ilyen dolgok a jövőben ne történjenek.

Meg kell hozni a törvényt, hogy a katonák is csak polgárok béke idején, a szolgálaton kívül nem viselnek fegyvert.

Meg kell hozni a törvényt, hogy ha katona *polgári emberrel szemben követ [el] büntetendő cselekményt, polgári bíróság ítéljen fölötte.*

Ha ez nem történik — mutatják a sűrűn, egymásután következő példák — a szegény magyarnak a saját hazájában se élete, se szabadsága, se becsülete nincs biztonságban miattuk, t. i. keserves adóforintjainkon hízlalt lajdinant és oberlajdinant urak miatt.

270. sz., november 18.

SZEGED A KIRÁLY ELŐTT

A szegedi küldöttséget, melyhez csatlakoznak az Alföld legtekintélyesebb megyéi és városainak képviselői, holnap fogadja a magyar király ős Buda várában.

Dobogó szívvel várjuk a király nyilatkozatát, amelytől nem csekély mértékben függ Szeged város jövője, függ az, vajon a rekonstrukcióra költött milliók meghozzák-e a városnak és a nemzetnek a várt gyümölcsöt.

A király megmutatta, mit érez a legmagyarabb városért és merjük remélni, hogy amit érzett, nem csupán a szerencsétlen, az árvíz által tönkre tett lakosság sorsa fölötti könyörületesség volt, hanem a magyar király fájdalma a magyar nemzetet ért csapás miatt. Ha ez az indok vezérlé Szeged lesújtott lakossága körébe a vész napjaiban, ha ez adá ajkaira a teremtő szavakat, hogy Szeged szebb lesz, mint

volt: akkor tudni fogja milyen eszközöktől várható a kitűzött nagy cél megvalósulása.

A király, ha szíve sugallatára hallgat, bizonytalanságban részesítendő a szegedi küldötteket, de a királyok és nemzetek legveszedelmesebb ellenségei a rossz tanácsadók. A nemzet tiszteletteljes távolságban áll fejedelmétől. Kívánságainak, szenvedéseinek és panaszainak zaja csak mint halk moraj ér a királyi trón elébe, ahol udvaroncok, hízelgők és tanácsadók retortáin átszűrve könnyen elferdítő magyarázatot találnak.

A király egyik tanácsadója, kiről már több ízben bebizonyult az, hogy mennyire méltatlan úgy a király, mint a nemzet bizalmára és érdemetlen az általa elfoglalt magas és hatalmas állásra: Trefort Ágoston Szeged ellensége. Trefort és Szlávy az ország egy másik városának korteskedési célokból és talán egyéb, általunk nem ismert okoknál fogva ígéreteket tettek és ezeknek az ígéreteknek a megerősítésére némileg a király szavát is lefoglalták. Ez nem történt azonban oly határozott alakban, hogy a király Pozsonnyal szemben köve volna. A király fölhatalmazta Trefortot a harmadik egyetem föllállítására tárgyában az előmunkálatok fogantatására és csak »esetleg« tűzte ki Pozsonyt székhelyül.

A király elhatározása tehát az előzmények és Treforték fondorkodásai dacára még mindig szabad. Döntő szava még Szegednek ítélheti oda az elsőbbséget és remélni merjük, hogy a küldöttségnek adandó válasza ilyen értelmű lesz, mert különben nem jelent volna meg a trón előtt deputációnk, amelynek útrakelését városi hatóságunk nemigen merte sürgetni, míg erre irányadó körökből föl nem hívatott.

A magyar királyi trónt századok óta nem ülte oly népszerű fejedelem, mint Ferenc József. Népszerűségét gyakran a Hollós Mátyáséval hasonlítják össze. Tisztán ez okból szólnak még néhány szót a pozsonyi emlékirat egyik tételére.

A jó pozsonyiak hivatkoznak arra, hogy Mátyás király Pozsony városában akart a legjelesebb olasz minták szerint egyetemet fölláttatni és most a pozsonyi egyetem megvalósulását nagy nemzeti hagyomány dicsfényével szeretnék megaranyozni.

Igaz, hogy Mátyás a »studium generale« székhelyéül Pozsonyt választá. De mi volt Pozsony akkor, s mi most? Pozsony névleg Magyarország második fővárosa, de tényleg valódi fővárosa volt. Az országgyűlések gyakran ott ülészttek és a nyugati határon a magyarság hatalmas vára vala. Mátyás azért akarta odatenni az egyetemet, mert Pozsony magyar volt. Most azonban Pozsony nem a régi magyar város többé, hanem inkább »Pressburg«, mint Pozsony. Az a város képtelennek bizonyult arra, hogy a nyugati határon bástyája legyen a magyarságnak. Sőt ellenkezőleg, a szomszédok befolyásának engedve, elnémetesedett és nem minden alap nélkül neveztetik Bécs egyik külvárosának.

Oda nem lehet magyar pénzen a magyar tudománynak új oltárt emelni. Mert amint elnémetesedett a város, elnémetesedne az egyetem és polgársága. Pedig magyar egyetemen magyar műveltségű és magyar érzelmű fiúkat kell nevelni az államnak.

Az az ok, amelynél fogva Mátyás Pozsonyba akart egyetemet létesíteni, ma Szeged mellett szól. És Mátyás hagyománya a szegedi egyetembe[n] testesülne meg.

Reméljük, hogy Mátyás utódja a magyar trónon, Ferenc József király is így fogja föl a harmadik egyetem székhelyének kérdését.

278. sz., november 27.

ÚJ SÉRELEM A SÉRELEMBŐL

Még a napok nem halványították el a kolozsvári vérengzést, melyet a hadsereg két tisztje követett el, még eleven emlékünkbén van nekünk, gyorsan feledőknek is. Még ott hörög a haldokló, a sebei fölfakadnak elégtételt követelőn. A municípium megtette a magáét, Kolozsvár közönsege is.

Nem maradt hátra maga a parlament, hol azon melegiben szőnyegre hozatott a Bartha-ügy, s a miniszterelnök langyos, de nem kifogásolható válaszával végződött: mert aki a logikát veszi elő, midőn arcul ütik, hiszen meglehet, hogy helyesen jár, de mindig száználmas mosolyt gerjeszt.

Tisza Kálmán is mindig a logikával jön ott elő, ahol a nemzeti önérzetnek, hangos kifakadásban kellene kitörnie. Ezzel aztán azt a titulust vonja magára, hogy higgadt ember.

Arra számít, hogy addig lecsendesednek a fölkorbácsolt szenvedélyek, lecsillapodik a nemzeti harag, s akkor aztán el lehet simítani egypár frázissal az egészet. És az lesz a neve, hogy tapintatos ember.

Ám jó. Ki-ki a maga módja szerint, csak hadd lavírozzon ezután is, majd meglássa, mi lesz a vége, mert már nekünk kevés a veszteni valónk, s csöppekből gyűl meg a felhő, amelyben villám van.

Levettük már a Bartha-ügyet a napirendről, s mindjárt is kezdődött a beszivárgása a közvéleménybe, mihelyt az hűlni kezdett, bizonyos más hang. Hogyhát nem is úgy volt egészen, ahogy a lapok beszélnek. Itt még azt kell először kitudni, hogy: »Wo ist die Katze?«

Barthát sem ok nélkül szabdalták meg a lajdinántok. Bizonyára neki is el kellett követnie valamit, ami méltatlan, ami a gavallér katonatisztek vérére lázba hozza. A jó isten a megmondhatója, mint volt, hogy volt. Ne is szóljunk hát hozzá addig, míg a hivatalos vizsgálat ki nem deríti.

Ez inficiálása a közvéleménynek azon higgadt körökből eredt, melyek a miniszterelnökhöz közel állanak. Mindjárt tudtuk, hányadán vagyunk, hogy íme az is egy ügy, hol befújja az utat a hó

Vártuk tehát a kifejlést, nemzeti becsületünk e tekintetbeni helyreállítását nyugodtan, körülbelül olyanforma nyugalommal, mintha százforintos bankót veszünk el valami tolvajbarlangban s arra számítunk, hogy azt majd visszahozzák.

De volt mégis egy alapos reményünk Magyarország koronás fejében, a királyban. Ha a király értesülni fog e dologról, ő nem hagyja ennyibe [!], lecsap a példás büntetés pallosa a bűnösök fejére, s meg lesz hatása hosszú évekre.

A kolozsvári népgyűlés, mely magát oly szépen oly férfiasan és művelten viselte, menesztett is egy küldöttséget a trón zsámolyához, kik megvigyék s előadják a legelső magyar embernek, milyen nagy méltatlanságot követtek el a tiszték egy másik magyar emberen.

Ha valaminek a világon, ennek a lépésnek hogyne volna foganatja. A mi jó királyunk fölindul és igazságot fog tenni: büntetni fog.

S íme, mi történik király őfelsége kabinet-irodájában, midőn a király elé mindenki szabadon járulhat s előadhatja ami baja vagyon, kijelentik a küldöttség vezetőinek: Ugron Gábor és Orbán Balázs országgyűlési képviselőknek, hogy a király egyeseket, testületek, hatóságok küldöttségeit igen, de a népgyűlések küldötteit nem fogadja el.

Tudjuk, hogy alkotmányos s oly nagymérvűen alkotmányos uralkodó alatt, mint a mi királyunk, az ilyesmik a miniszter dolga. A Tisza keze működött itt.

Az ő eszméje ez: hiszen már adott annak egyszer kifejezést, mikor a budapesti népgyűlés küldötteit vonakodott elfogadni s megadta az árát.

Ez egy új attentátum Tiszától a népgyülekezési jog ellen, s annyival vakmerőbb, mert nem átalta ezt akkor követni el, mikor a fejedelem személye is érintve van.

De mi tudjuk jól, kinek kell ezt fölszámítani: s följegyezzük a többi mellé, hogy sohase legyen elfelejtve.

282. sz., december 2.

OSZTRÁKOSKODUNK

Mégis csak bölcs emberek lehettek az a Bach és Schmerling, hogy mindenben visszatérünk az ő ezerszer megátkozott rendszereikre, mint az egyszeri emberek arra a bizonyos körtére.

Ott vagyunk már, ahol azelőtt voltunk, s még az a remény sincs meg, hogy menekülni fogunk valaha e helyzetből.

Az ősi rendszer fölforgatva. Az autonómiák joga megtevéve, megnyirbálva, a közigazgatási ankét most tanácskozik a végelgyengülésében haldokló fölött, ha vajon kinevezett vagy szabadon választott tisztviselők fungáljanak-e a temetésénél.

A régi, hatalmas főispánok helyébe hihetőleg a hatalom zsinóriján könnyedén rángatható megyefőnökök jönnek, az

alkotmányos, önérzetes nagy auktoritású megyei tisztviselők székeibe alázatos, szolgálatkész és árulkodó beamterek ülnek majd — egészen a Bach-szisztém. S mindez a magyar nemzet akaratóból.

Az ország most is olyan szövevényesen, olyan gubancosan van fölosztva, mint akkor, közigazgatási szempontból falud beleesik abba a székvárosba, mely tíz mérföldnyire fekszik délnek, törvénykezési fóruma B-ben van, mely megint 8 mérföldnyire esik keletnek, adóigazgatás tekintetében C-hez tartozol, ami megint északnak van tíz mérföldnyire, egyházi hatóságod D-ben, telekkönyved E-ben, tanügyi hatóságod F-ben, a katonai előljáróságod G-ben, csendőrparancsnoksági székhelyed H-ban és a jó isten tudná elősorolni minden ügyét-baját e rettenetes fölosztásnak, mely minden rendszer nélkül csak úgy ab invisis lett rátukmálva az országra s mely tarthatatlanságainál fogva folytonos változtatásnak lévén kitéve, az emberi élet abban a vesződségben telik el, hogy hátha valahogy ki bírná magát ismerni.

Hanem az lehetetlen, s éppen az ellenkező fog történni. Annyira belebonyolódnak állam és az egyesek e rettentően komplikált és természetellenes közigazgatási szövevénybe, hogy a legvége is tabula rasa lesz.

Nem állítjuk mi azt, hogy a régi intézmények mind jók voltak, sőt határozottan meg vagyunk győződve, hogy azok egynémelyike a modern állam keretében nem beillő, nem vagyunk ellenségei a kinevezéseknek sem, kivált a megyékben, (mert hogy a városokban, hol városi vagyon van s pláne, néhol tetemes, e saját vagyont nem kezelhetik a státus által kinevezett, s csak a státusnak felelős beamterek, az nagyon természetes s így a városokban szó sincs s nem is lehet a hivatalnokok kinevezéséről) nem tartjuk a megyei autonómiát a volt nagy jogaival összeférőnek a parlamentárizmus-sal, mi is akartuk azt, hogy a megye a modern állam és a parlamentarizmus következményeihez képest *öltöztessék át*, de nem akartuk *azt, hogy egészen meztelenre vetkőztessék le.*

S most úgy van, s mikor már megfosztották mindentől ami értékes lehetett, hogy semmi sem hiányozzék már a

Bach-szisztémából, behozzák a csendőrséget. Lesz belőlünk zsandár állam.

Tisza Kálmán, nekünk szegedieknek, megcukrozva tá-lalja föl a nemzet e karácsonyi ajándékát, amennyiben meg-ígérte, hogy ezen lassankint fölláttandó intézményből leg-előbb a szegedi kerületet szervezi.

Szegednek saját rendőrsége megmaradván, órá nézve e csendőrség a speciális érdekeket tekintve csak annyiban bír jelentőséggel, amennyiben a csendőrségi laktanya a hiva-talos központ népességi számát s a város jelentőségét is emel-ni fogja bizonyos fokig —, neki tehát csakis javára szolgál ez, és mégis szívesen elengedtük volna ez egyszer a minisz-terelnök úr nagylelkűségét, mert inkább leszünk kisebb vá-ros a zsandárok nélkül, mint egy zsandárság nagy városa.

A csendőrség Erdélyben is gyűlöletes és gyakorlati-atlan intézménynek bizonyult be, itt is az lesz, már múlt-jáért is. A régi nehézkes és ostoba pandúrok lesznek ezek, gyűlöletesebb ruhába öltözve. Addig míg nem polgári min-tára lesz szervezve, élelmes ügynökökkel, ez intézmény örökké kezdetleges marad, s ebben az alakban csakis a kö-zépkorban felelhetett meg kötelességének.

Küküllő vármegye egyik képviselője azt mondta be-számoló beszédében: *Az egyesült ellenzéknek nincs jogosult-sága, mert hiszen az alap az a miénk, amiben pedig ellenzé-keskedni lehetett volna, azt már mi mind megcsináltuk.*

Ez nagyon plauzibilis állítás volt. Most azonban ki-tűnt, hogy nem igaz, mert a Tisza-kormányának még mindig jutnak eszébe olyan dolgok, és intézmények, amelyek ellen-keznek a magyar nemzet történeti múltjával, ellenkeznek érzelmeivel és érdekeivel.

284. sz., december 4.

A TÖRVÉNYHOZÓK

Általános a panasz, hogy a parlamenti élet, melyhez oly nagy tüzzel-lobbal kezdtünk illo tempore, nagy hanyat-lást mutat nálunk. Azon non chalance — mellyel a törvény-hozás tagjai föladatukat fölfogják, meglehet, hogy a magyar

ember faji természetében rejlik, de bizonyára, hogy befo-lyással vannak arra, múltunknak sajtáságos viszonyai és intézményei.

A »propter formam« volt az a nagy jelszó, amely alatt csoportosult a nemzet, propter formam volt valaki megyei főispán, vicispán, szolgabíró, követ és minden. A »propter formam« uralkodott mindenütt. Minden foglalatосkodás és hivatalосkodás tulajdonképpen nem állott egyébből, mint paradé- és eszem-izomból.

A diétán egy-két ember dolgozott, a megyében minden szubalternus hivatalnok húzta az ígát.

De más kort érünk most már! A nemzet nincs abban a helyzetben amelyben hajdan, nem ijesztgetik már azzal a halálnemmel, hogy a saját zsírjában fog megfúlni, ma már a mindnyájunknak dolgozni kell. Mi már nem tartjuk gráciának, hogy X., Y. vagy Z. odakölcсönzi fényes nevét a kerületnek, s az van mondva, hogy ő képviseli azt, ma már azt követeljük, hogy az öt forintokért, ha minden hónap elején fölveszi, megdolgozzon egy kicsit.

De hiába kívánjuk, az ősi virtus azt hiteti el a képviselő urakkal, hogy az is nagyon elég tőlük, ha Budapesten tartózkodnak, s ott esténként a kerületet képviselik a klubban a kártyaasztaloknál; az ülésekre, ha járnak is, leginkább a társalgási ösztön viszi egy kis tracsra folyosón, vagy a karzaton, egy kis villásreggeli a büfében s egy kis dörzsölődés itt-ott a hatalmasokhoz. Némelyek, a szerényebbek pedig egyformán nem járnak az ülésekre. Mindenki azt gondolja magában, hogy hiszen majd elvégzi a haza dolgát a többi háromszáz ember énnélkülem is, s megalkuszik ilyenféle módon a lelkiismeretével.

Sokszor megesik a szégyen, hogy a ház nem határozat-képes, de igen ritkán, csak nagy leszavazások inszcenírozása folytán az, hogy a képviselő padok megtelnok. Az elnökök semmiféle rendszabálya nem elég.

Akik emlékeznek még a 60-as évek országgyűléseire, azok tudhatják legjobban, mennyivel nagyobb volt akkor még az érdeklődés s az erkölcsi kötelesség tudata. Majdnem teljes ülések tartattak egész szezonokon át, csak a beteg és az engedéllyel távozóк hiányoztak. De ez érdeklődés nem

tartott sokáig. Még Deák életében támadt az »absentesek« nagy osztálya s már Deák szeretett egyikkel-másikkal tréfálkozni, hogy »ejnye de meghíztál mióta nem láttalak«.

Most azonban nem lehet már többé tréfálózni e téma fölött. Szomorú jel az, hogy a közügyek iránti érdeklődés és vele a hazafiság kiveszőben van. Most már betegség az, hogy azok sem törődnek a haza sorsával, kik ezért fizetést húznak.

S még rosszabbul esik ezt látni a magyar főrendeknél, pláne oly nagy mértékben, mint az tegnap történt, hogy a tág múzeumi teremben alig kongott egy-két ember, úgy-hogy elszomorító volt ott lenni. — Maga Majláth György elnök sem tűrhette már tovább, s erélyes szavakban hívta föl a főrendház tagjait az üléseken való megjelenésre, megfenyegetve őket, hogy ha a fölszólításnak nem volna eredménye, kénytelen lesz fölolvastatni a névsort, hogy lássuk azok neveit, kik e jogok legszebbikével élni nem akarnak.

Bizony a legszebb jog az, de ez is mutatja, hogy rossz kezekben van. Ha a törvényhozás másik faktora olyan, hogy csak akkor van jelen valaki, mikor Tisza Kálmán úr berendeli a főispánokat szavazni, akkor a főrendház nem hogy semmit sem ér, hanem egyenesen veszedelmes a mai viszonyok közt, mert illuzóriussá teszi a parlamenti életet még jobban, mint aminő.

Az az egy-két öreg, köhögős mágnás — kiket az unalom visz el a főrendház üléseire, — is kidől lassankint a sorból, s akkor aztán igazán magától múlik ki ez intézmény, melyet az idő annyira túlhaladott.

287. sz., december 8

SZEGED DEC. 7.

Az első hópelyhek leszállanak . . Elborult a láthatár, a napfényt nem fogjuk többé látni csak vendégképpen egész tavaszig.

A nagy munka, az óriási nyüzsgés-mozgás, mely eltölté az egész várost, megszűnik most, vagyis népiesen mondvá: szögre kerül egész tavaszig.

A hosszú őszt kedvezett, s legalább is járult annyira a rekonstrukcióhoz, mint a királyi biztosság.

Szeged úgy néz ki most, midőn a bekövetkező téli szezon beszünteti a folyamatban levő folytonos átalakulását rövid időre, mint Új-Zéland, vagy mint egy gyorsan épülő amerikai telep.

Tömérdek új ház és tömérdek hézag a házak között. Nem fölemelő látvány ez, hanem inkább lesújtó.

Mert e házak, melyek kívülről egy impozáns város vázát mutatják, adósságra vannak építve. Államkölcson, magán-hitelezők pénze az többnyire.

S mi lehet sorsa az olyan városnak, melyben csak adósok laknak? Lehet-e az adósok városa fényes? Lehet. De lehet-e az vajon boldog?

Az új házak lakrészeinek nagy része nincs kiadva. Eltekintve a pórnéptől, melynek életmódja elűtő, s mely egy szerény zugban is megfér családotól és nem igen van ahhoz szokva, de ha volna sincs módja hozzá, hogy emeletes vagy akár földszintes kőházakban lakást béreljen, s ki lehet mondani, hogy a lakásigény Szegeden máris ki van elégítve a fölépült házakkal, kivált ha nem tévesztjük szem elől azt a körülményt, hogy az úriasan élő számos idegen, most már ahelyett hogy szaporodnék, a rekonstrukció végével fogyni fog, üres lakrészeket hagyva maga után.

Világos tehát, hogy az ezutáni épületek igazán csak a levegőnek fognak épülni. S e körülmény oly eklatánsá válik már tavaszra, miszerint okvetlenül le kell lohasztani az építési kedvet mindenütt.

A nagy és gyors emelkedés tényét szívesen beismerjük magunk is, a lassúság után mintha egy nagy lökés következett volna, gyorsan emelkedtek a nyár utóján és az őszön a házak, s ha ez így menne sokáig, Szeged igazán nagy várossá válnék.

De nem fog úgy menni többé a fönt említett körülmény folytán sem. De még más hátrányos változások is történnek. A királyi biztosságról szóló meghosszabbított törvény április végén lejár. A királyi biztos lehet, hogy még megmarad hatáskörében egy évig, de a biztosi tanács okvetlenül föl-oszlik.

S amennyiben kevesbül és kisebbedik azon kapocs, mely bennünket az irányadó körökhöz fűz, s amennyiben inkább elsimul azon kivételesség, melybe szerencsétlenségünk döntött, annál inkább csökken az érdeklődés irántunk.

A király szava be fog teljesedni, hogy *Szeged szebb lesz, mint valaha.*

De a mi szavunk beteljesedése is mindinkább valószínűbbnek bontakozik ki a jövő ködéből, hogy: *»de szegényebb is lesz, mint valaha.«*

Ezért tartjuk és tartottuk mindjárt eleitől fogva elhibázottnak a rekonstrukciót, mert mesterségesen alkottatott meg a test, amelynek magától kellett volna lassan kifejlődni jó ápolás mellett.

De ami már megtörtént, azon már segíteni nem lehet. A bevégzett tényekkel számolni kell, s az utólagos bírálóat már nem használ, ha az előleges tanács meghallgatlanul maradt.

A kifogások egész özöne sem lenne indokolt, s nem is lenne méltányos, mert a szándék jó és üdvös volt. Aztán tulajdonképpen nincs is elveszve semmi.

Mert hiszen a tudománynak csodatevő ereje van. A testbe, melyet mesterségesen nagygyá alkottak, *miért ne ereszthetnének egy kis mesterséges vért is, hogy a rendes vérkeringés az óriás terhet fönntartsa.*

S most már oda értünk, ahova akartunk. Oda ugyanis, hogy a kormány kötelessége lett az, miszerint ide központosítson mindent, amit csak lehet, mert enélkül Szegedet nem emelte a rekonstrukció, hanem még jobban elbágyasztotta mint azelőtt volt.

Trefort szavának, ki ravaszul tanügyi érdekeket hangoztat az új egyetem fölállítási helyénél, nincs is jogosultsága ez esetben, mert még magasabb érdekek is lehetnek, amik mellett megférnek a tanügyiiek.

Csongrád megye központjának idetétele, mely, mint értesülünk, a belügyminisztérium kebelében ez idő szerint megbeszélés tárgya, szinte egy olyan tényező, mellyel a megye nem veszít semmit, hanem velünk együtt csak nyerhet.

A csendőrségi laktanya is valami, és decentralizáció esetén a királyi tábla idehozatala.

De vajon sikertülni fog-e mindez, midőn az egyetem, melyet pedig az ország közvéleménye ide kíván, oly nehezen megy, s éppen azok akaratában talál gátat, akiknek erkölcsi kötelessége volna, még forszírozva is, ide terelni mindazon tényezőket, mik az elhibázott rekonstrukción lendítenek?

Vajon fog-e sikerülni, kivált ha már Tisza Lajos sem lesz itt? De a reménytelenség rossz tanácsadó, ne zsbibaszzon el. Ami megtörtént, azon már nem segíthetünk, de a történendőkre vigyázzunk s igyekezzünk kiaknázni azt, amit az idő hoz.

Az első hópelyhek, amelyek ma szállnak alá a felhőkből, a tél jelenlétét hirdetik, de az utolsó hópelyheket már a tavasz langy lehelete fogja fölolvasztani.

A mi aggodalmaink is eloszolhatnak. Minden jóra fordulhat. Bízunk, de ne bízuk el magunkat, igyekezzünk éberek lenni és takarékosak.

Az éberség és takarékoság minden hibát helyrehozhat.

294. sz., december 17.

BÉCSI LOJALITÁS

Kedélyes nép az a bécsi nép. Egy pár tormás virsli s egy krigli árpalé mellett olyan szép csendesen elmulatgat, hogy még a légynek se vét. Méla szemekkel révedez a semmisségben, mint valami világfájdalmas költő: jámbor tyutyimutyisággal suhan el minden fölött, mintha szíve bikkfataplóból volna: altató szentimentalizmussal dudorássza meghatottabb pillanataiban a »Die schöne blaue Donau«-féle epekedő áriákat. Olyan, mintha nem is élne e világon, mintha nem is húsból és vérből, hanem sárból és sörből gyúrta volna össze a természet.

Szélcsend az eleme, nesztelenségben leledzik, fél a levegőnek minden erősebb áramlatától, ami kommcíója ellen irányul. Csupa kényelemszeretetből hódol a törvénynek, a meglevő rosszat nem adja száz új jobbért. Könnyebb a tevét a tú fokán átgyömöckölni, mint őt kiköckenteni a rendes kerékvágásából.

De van, egy Akhillesz-sarka, melyet ha érintenek, a szelíd báránypól vérszopó tigris lesz s vadállati kegyetlenséggel marcangol szét mindent, ami útjába esik, s éktelen ordítással fűszerezi dühöngő haragját.

Ha arról van szó, hogy Brüsszelben Rudolf trónörökös arájának franciául zengik el a szerenádót: megszólal az oszt-rák trombita, pörög a dob, ropog a puska, bömböl az ágyú e hazaáruló szándék ellen, s fenyegető német hangzivatarrakkal lefülelik az egész világot.

Ha közös hadseregbeli tiszték régi dicsőségünk vérrel írott levelét, a magyar nemzeti lobogót rongynak nevezik, meggyalázzák sárba tiporják: ha ugyancsak ezek a harcban reszkető, békében vakmerő, basáskodó, kardcsörtető urak véresre kaszabolják össze a védtelen polgárt, és emiatt keményen csapdossák a nemzeti közvélemény megsértett önérzet haragos hullámai Bécs városának falait, s példás elégtételt követelünk országgyűléstől, hadügyminisztertől, s magától a fejedelemtől: bezzeg van ilyenkor lárma, kiabálás, kódobálás, s kisütik, hogy azok a magyarfaló tiszturak dicsőségesen viselték magukat, bankettet adnak tisztelettükre, hátraléptetés helyett előléptetik, megkoszorúzzák, olyan érdemjelet akasztanak adandó alkalommal a nyakába, mint egy levesestányér.

Ha Budapest tiltakozik az izlésrontó, erkölcsmetelyező, bécsi pirosítóval kifestett német Thália ellen: nincs az a sár, piszok, amit durva kézzel ránk ne hajigálnának, leszedik rólunk a becsület legkisebb foszlányát, a legnagyobb gyalázat bélyegét sütik homlokunkra. Elneveznek barbároknak, rinocerosznak, hatökörnek, páviánnak, khinézernak, műveletlen baromcsordának. *Petőfinket*, a világ egyik legzseniálisabb lírikusát, primitív poétának titulálják, aki az ő másodrangú költőiknek se oldhatja meg a saruszíjját: *Jókainak*, aki több fényt vetett a magyar nemzetre ragyogó irodalmi működésével, mint száz államférfiút, megtépdésik hervadhatatlan koszorúját. S addig sündörködnek, fondorkodnak a kutyahúségű Zsurnálok, Volksblattok és Lloydok segítségével, hogy a kiutasított német Tháliát visszaszavazzák a Gyapjú utcának, szemébe röhögve a lefőzött magyarságnak.

Íme, tisztelt publikum, ilyen az a csendes, békés, sörfogyasztogató bécsi népség.

Hanem ennél még tovább is megy ám. Önzésből képes megsérteni uralkodóját is, képes a »lojális« jelzót »illojális« ra változtatni: ami más szóval annyit tesz, hogy a fejedelem iránt tartozó tiszteletüknek, hódolatuknak is csak *érdek* az alapja. Mihelyt ez az érdek csak látszólagosan is csorbát szenved, mindjárt oda a barátság, szemérmetlen merészséggel dobják szeme közé a fejedelemnek: »Uram, császárom! nem vagyunk veled megelégedve! Viseld magadat jobban, mert különben meggyúl velünk a bajod!«

Hogy nem nagyítunk: utalunk a bécsi községtanács botránys magaviseletére, melynek nevetséges és illojális ereje abban kulminál, hogy a trónörökös háztartásához szükséges berendezésekre, az udvar részéről tett megrendelésekre vonatkozólag valóságos inkvizíciót tartottak a császári főudvarmesternél, a trónörökös udvarmesterénél, az egyes iparosoknál abból a célból, hogy ha csakugyan kisül, miszerint Rudolf trónörökös számára az udvar külföldön, nevezetesen Párizsban tesz bevásárlásokat: a menyegző alkalmára az Operaházban tervezett bált és az ígért nagyszerű kivilágítást beszüntetik.

A vizsgálat eredményével meg vannak elégedve, mert minden úgy történt, ahogy az önző lelkük kívánta és »örvendetes tudomásul veszik«, hogy az udvar minden bútort, ékszeret, kárpitós- és gombkötő munkát náluk rendel meg, s így az osztrák ipar csorbát nem szenvedett.

Nagy az öröm a Kaiserstadtban, de a császár egy kis mérget csöppentett mézkelyhükbe.

A keddi bécsvárosi községtanácsi gyűlésben ugyanis fölolvastatott *gr. Taaffe* miniszterelnök levele, mely tudatja, hogy a császár a trónörökös megrendeléseire vonatkozó vizsgálatok következtében visszautasítja a Bécs városa által az Operaházban tervezett bált, és annak költségeit a szegényeknek rendeli adatni, mely költségekhez úgy a császár, mint Rudolf trónörökös egyenkint 20—20 ezer forinttal járulnak.

Olyan pompás fejedelmi levél, amit a jó bécsiek nemigen tesznek ki ablakukba.

Megérdemelték e leckét, kik nem szégyellték magukat az udvar belügyeibe annyira beleártani, hogy a leghitványabb bútordarabot is rossz szemmel néznék, ha külföldről rendeltetett volna meg.

Hát mit szóljunk mi, magyarok, akik az udvartartás költségeihez 50 perccel járulunk és mégsem részesülhetünk abban a szerencsében, hogy a királyfinak vagy arájának ruhájára legalább egy gombbal szolgálhatnánk.

Mit szóljunk mi, akik hagyományos tisztelői, szeretői vagyunk a királyi háznak, amely ha nem is állandóan laknék nálunk, de legalább csak a törvényszabta időt töltene köztünk: úgy megbecsülnék, hogy sírva fakadna örömben, tejbe, vajba fürdetnék stb.

Nem szólunk semmit, azt is lassan mondjuk. Lojális érzelmekkel fordulunk a királyfi közelgő menyegzője elé s Bécsnek pedig azt mondjuk, hogy:

»Si tacuisses . . .«

296. sz., december 19.

SZEGED DEC. 18.

Az országgyűlés el lett napolva és a képviselők hazamennek családi körben élvezni a közelgő ünnepeket.

Mielőtt azonban ezt tették volna, a nemzet karácsonyáról gondoskodtak, és mint kedves ajándékot hátrahagyták — a szállítási adót és hátrahagyták volna a fogyasztási adókat is, ha abban meg nem akadályoztatnak az ellenzék által.

Kevés öröm és dicsőség jár bizony mostanában a képviselői mandátummal. A Házban le kell nyelni a mameluknak az ellenzék keserű vádjait és szemrehányásait, amelyek annál fájdalmasabban esnek, mivel alaposak és igazságosak. Otthon pedig a választók körében szintén csak vajmi kevés hálára számíthatnak.

Minden kerületnek megvannak a nagy országos bajok mellett saját kisebb bajai. Az egyik kerületnek inséges kölcsön kell, a másoknak vízszabályozási panaszai vannak, a harmadikat a vadvizek, a negyediket az adóvégrehajtó bántja, a többieknek pedig vagy egy kis vicinális vasút kell, vagy

más költséges, csak államsegéllyel létesíthető aspirációja van.

A képviselő persze programjában szentül fogadja, hogy törekvéseinek egyik főcélját képezendi kerülete kívánságának érvényesítése. Ha régi, gyakorlott politikus az illető képviselő, akkor tisztában van magával, hogy ígérete mit ér. Ha pedig új ember, és még hozzá fiatal, maga is elhiszi mindazt, amit választóinak elmond.

Képviselői működése aztán nem egyéb, mint keserű csalódások folytonos ismétlődése. Ha kormánypárti a képviselő, akkor a miniszter lekötelező mosollyal (megjegyzendő, ha a minisztert nem Tisza Kálmánnak hívják, aki csak *ebéd után mosolyog*) és kézszorítással fogadja kérelmét és figyelmezteti, hogy rettenetes módon vigyáz az ellenzék a kormány körmeire, és rögtön rákommint, mihelyt neszét veszi egy kormánypárti kerületnek nyújtott kedvezménynek. Legyen azonban türelemmel, majd adandó alkalommal megemlékszik a képviselő úr által pártfogolt ügyről.

A képviselő türelmes, de annál türelmetlenebbek a választók. Ha választás előtt lobogó zászlókkal és dübörgő bandériumokkal fogadták, ha egetrázó éljenzessel (az igaz, hogy egy kissé borizú éljenzések voltak, de ezt akkor nem vette észre) mondjuk, ha egetrázó éljenzésekkel üdvözölték az utcákon végigrobogó hintójában, most meglepetve tapasztalja, mily hideg a fogadtatása. A főkortések, jó napot mondva, mindannyi kérdőjelek, melyek azt jelentik, hogy hazajöttél, jól van: de miért jöttél a vasút, a vízszabályozás, az inséges pénz nélkül? A képviselő izzad és elmondja a miniszter választát. E naptól fogva a főkortések hidegen köszönnek és a választók, — ezek azt mondják, hogy ő is csak olyan, mint a többi, megcsalta a népet.

Az ellenzéki képviselőnek a kormány még azt sem ígéri, hogy tekintetbe veszi kerülete kívánságát, legyen az bármily méltányos, sőt jogos. Az ellenzéki kerületek a kormány mostohagyermekai, ezeknek csak virgács kell. Kapnak is katonabeszállásolást, ha nagyon rakoncátlanok, lovasságot, kapnak adóvégrehajtót és egyéb kormányáldást. De legalább az ellenzéki képviselőnek marad egy vigasztalása. Választóival együtt szidhatja a kormányt és ez jól esik, de meg

is érdemli. Azonban a főkérdés, a kerület kérdése ezáltal le-
galább nincs veszélyeztetve.

Ami az első fogadtatás után következik, az aztán tűr-
hetőbb. Az anyós ugyan nincs megelégedve a szerzett dicső-
séggel, pedig a választás ugyancsak méregdrága volt, az
após pedig beszél az elhanyagolt gazdaságról, ügyvédi iro-
dáról, vagy hivatalról, ha pedig a hitestársnak beszámolt
viselt budapesti dolgáról, és pedig kielégítő eredménnyel
állta ki a vizsgát, akkor végre örülhet a családi tűzhely nyu-
galmának és tarokkozhat a kaszinóban, társas- vagy nép-
körben, ahelyett, hogy ugyanazt a pártklubban végezné.

A képviselők különben megérdemlik a rájuk váró ün-
nepi nyugalmat és örömet, megszenvedtek érte. De meg-
szenved még jobban a nemzet, amelyre a jó isten tudja, hogy
mikor derül egy valódi ünnepnap, a nehéz teherviselés ki-
pihenő napja, amelyet szintén ugyancsak megérdemelne.

Az ünneplő képviselőknek végre csak azt kívánjuk, hogy
gyermekük karácsonyfájára kedvesebb ajándékot aggas-
sanak, mint a nemzetére, hogy bizonyuljanak jobb család-
apáknak, mint amilyen honatyák voltak.

APRÓSÁGOK

190. sz., augusztus 17.

BISMARCK ÉS A »SZEVEDI NAPLÓ«

Egyik igen tisztelt barátom, ki most a mehádiai fürdőben időzik, a múlt napokban azzal örvendeztetett meg, hogy igen gyakran értesített az ő élményeiről. Az ő élményei pedig leginkább a mások élményei valának.

Megírta, hogyan támadt tűz a színpadon, midőn Erdélyi Marietta koncertezett, majd ismét megírta, hogyan lopták el ugyancsak a Marietta ékszereit (ezzel az Erdélyi Mariettával mindig történik valami), és egy harmadik levélben újra csak Mariettáról, hogyan lopta el forgandó szívét a nagy Bismarck herceg magzatkája, Vilmos.

Ez a magzat már körülbelül 45 éves, erős, trabális ember, aki jelenleg szintén a Herkules fürdőt használja, s a szép bojárnók és amazonok bámulatának tárgya, mert hiába, Éva leányai is olyanok mint a csókák, a fényeset szeretik, — Bismarck Vilmos herceget pedig csupa merő fény övezi — a papája erejéből.

Csak sast nemzenek a sasok, — de a »Vasember« fia azért még sincsen vasból — de ha vasból van is . . . én istenem, a vasat is izzóvá teszi a láng. A derék herceg meglátta Mariettát és tüzet kapott.

Az olyan nagy úrnak telik mind a kettőre.

Én legalább föltételeztem ezt . . . beleképzelve magamat a derék herceg személyébe — s megírtam a Szegedi Naplóban, hogy őkegyelmessége mértéktelenül élvezi a szeszes italokat.

A »Szegedi Napló« közleményét átvették a budapesti újságok, a budapesti közlemények elvitték a közleményt Mehádiára, s Mehádián szemébe ötlött a józan »Hon« a józan hercegnek, mert a »Hon« családi lapja a Bismarckoknak.

Hiszen már az öreg Bismarck is azt kérdezte egy napon az államtitkárijától a kabinet-irodába lépve:

— *Bülow!* megjöttek már a lapok?

— Meg, főség!

— Köztük van-e a »Hon«?

— Köztük, főség!

— Van-e benne cikk Hegedűs Sándortól?

— Nincs, főség.

— No, hát akkor sürgönyözze meg az európai udvaroknak, hogy ma nincs politika!

Tehát — a fiatal herceg is legelőbb a »Hon«-ra vetette szemét, a jámbor természetű »Hon«-ra, mely ott függött kispékelve és a lábánál fogva fölakasztva, a »Kursalon«-ban már két napja anélkül, hogy valaki érintette volna. Olyan makula nélkül való volt, mint a herceg szerelme.

A hercegnek nincsen Bülowja: ki-ki magának való társaságot gyűjt. Dallos tenoristát és Serli karmestert kérte meg, hogy fordítsák le neki a »Hon«-ban levő s a »Szegedi Napló«-ból átvett, róla szóló sorokat.

Azok átfordították, talán még el is énekelték neki, gondosan elhallgatva azt a megjegyzést, hogy *mérték nélkül élvezi a szeszes italokat.*

Vilmos úr azonban észrevette a gauklériát s kilyukadt belőle, hogy a magyar nyelvet is érti.

— Hát azt elhallgatják előttem, hogy én milyen nagy korhely vagyok?

— Tehát magyarul is tud kegyelmességed?

— Tudok én mindent. Ezt azonban meg *kell cáfolni, mert a papa meg talál haragudni!*

... És az »Ellenőr« tegnap számban csakugyan megjelent a cáfolat a »Szegedi Napló« közleményére.

Ime, mi is említést teszünk erről, s szívesen beösmernék, hogy a herceg mértékkel issza a szeszes italokat, mert mi se kívánjuk, hogy *a papa megharagudjék.*

A ZSIBVÁSÁR

Megélénkültek az utcák. Mundus se expediet. Elmentek a nagy gyerekek, a biztosí tanács tagjai, s megjöttek a kis gyerekek, a fülesbagollyal ékeskedő Minerva hú magzatai, kik Minervánál ugyan sokkal közelebb állanak az asztalos mesteremberekhez, amennyiben egész éven át a padokat fogják faragni, belevésve azokba monogrammokot, mindenféle kínai figurákat, s a diák-ideálok neveit, »Nelli«, »Mari«, »Etelka« stb. De a kis múzsafiak mellékesen tanulással is foglalkoznak, s a tudomány oly vékonyan csepeg az interpretációkból az agyvelőkbe, hogy okvetlenül könyvre is szükség van, amellyel minden időkbén föl lehessen idézni, mint a kísértetet, a professzor úr tudományát. Igen, igen, csoda történik, kapósak lettek a könyvek, s a Kárász utcán a Várnai kereskedése előtt nagy tumultusok képződnek nyüzsgő fiúkból, kik vidám arccal, zsibongva, zajongva úzik az ősmagyarok vásárát, a »csereberé«-t.

Nagyszerű és mulatságos üzlet ez! A tavalyi tudományt elcserélni a jövő éviért. Ez nem történhetik közvetlenül. Mert mi hasznát venné a harmadik osztály küszöbét átlépett fiatalúr a második osztályba lépő fiatalúr könyveinek, ha könyveket cserélnének? A pénz játssza a közvetítő szerepet. Csörögnek a hatosok, s az éktelen lármában csak ritkán hangzik föl érthetőleg egy-két szó: »Ki ad öt hatost Szepessyért?« — »Az ördögnek kéne ilyen piszkos Szabóky!« Némelykor kiüt egy-egy »keleti kérdés« is, s csattognak az ócska könyvtáblák, mint fegyverek, egymás hátához vadosva. A mokányabb gyerekek vére nem állja a békességet, rögtön konfliktus támad, mert ok van rá ezer és egy. Ha a francia forradalomban fölakasztottak valakit egy fogpiszkálért, Várnai előtt sokkal kisebb dologért is eldöngetik egymást a pajkos diákok. Én istenem, mennyi bonyodalom fordul itt elő! A megvett természetrajzból hiányzik a közepe táján két vagy három lap. Elszomorodik a kis bagoly diák, mikor megvéve azt figyelmesebben átnézi, visszakéri pénzt. De bizony vissza nem adja azt többé a »másodéves«,

ki örül, hogy túladhatsz csonka könyvén, s most már »hatalmi kérdés«-t csinál abból, hogy a könyvet nem veszi vissza. — Amint illik, a kisebbik nebuló húzza a rövidebbet, mert igazság ide, igazság oda, aki erősebb, annak van igaza; osztán hiszen majd őbelőle is úr lesz, ha felsőbb klasszisa kerül, s ő hatalmaskodhatik majd a gyöngébbek fölött.

Érdekes csoport az úgy együtt; ott folynak az ismerkedések, egyszerűen, igénytelenül, és mégis ez az a viszony, amely még tán a házasságnál is erősebb, mert holtig fog tartani. A nagyobb diákok már nem vegyülnek a »csirkék« közé, néma méltósággal lépkednek el arra, oda sem merve nézni, csak lopva vetnek egy tekintetet — az ő közelmúltjukra, melyet már készek megtagadni, bár édes is rá az emlékezés. Ritkán lehet hallani egy-egy sikerültebb mondást, mint az az öreg paraszté volt, ki bejövén Szegedre a feleségével együtt, kivel tizenhat év óta nem járt már itt, mikor egy csomó tanulót megpillant a piacon, ámulva csapja össze kezzeit: »Nini, anyjuk, ezek a múltkori diákok most is azon mód itt vannak! Beste gyerekei, nem nőttek ezek azóta semmit!« Van valami a dologban, ezek a gyerekek, akik ott zajongnak a Várnai könyvkereskedése előtt, ma is éppen úgy ott voltak, mint ahogy ott lesznek mához egy évre. Ez egy eleven kép, és mégis olyan, mintha papíroson lenne, s a Várnai-cég kiakasztaná minden szeptember elején.

224. sz., szeptember 28.

TÖRVÉNYKEZÉSI ADOMÁK SZEGEDEN

A szegedi törvényszék egyike a legjobbaknak az országban, s Ráday óta a legboldogabbak közül való, mert aránylag igen kevés kriminális ügye van, hacsak az új büntető kódex nem változtat most ezen az idilli állapoton. Az alföldi törvényszékek általában a legkevésbé sem hasonlítanak a felföldi gavallér-törvényszékekhez, hol az elnök nagy politikát csinál, s többnyire a kormánypárt vezére, a bírák pedig jobbadán vagyonos földesurak, kiknek a »kir. törv. bíró« név csak félig foglalkozás, félig inkább cím. Itt az Alföldön dolgoznak a bírák és az elnök, azért is jobb itt a törvényke-

zés, de mentsen is isten attól, hogy a gyorsan változó birtokviszonyok mellett itt is úgy félvállról vennék teendőiket.

Innen van az, hogy a száraz tevékenység mezején ritkább a bírói humor, alig történik éveken át egy-egy eset, ami az íróasztalnál való sok ülés miatt elsáppadt bírói arcokra hébe-hóba egy-egy mosolyt csaljon.

De mégis történik, mert a jó magyar nép kedélyéből minduntalan mindenhol elcsöppen egy-egy fényes gyöngyszem még a komor törvénytermekben is.

Ilyenekül beszélük a vallatott juhász esetét, akitől a tényállás kiderülése után végül még azt kérdi a szokáshoz képest a bíró:

— Tudsz-e valamit fölhozni mentségedre?

— Igenis tudok: egy ürüjuhót Demeterkor.

Egyszer egy tanyai asszonyt, valami Takács Juliannát ítéltek el lopás miatt egy fél évi börtönre. Azonban betegsége miatt megengedték, hogy fogházbüntetését tavaszkor, május elsejétől kezdje.

Ezt az ítéletet szuperrevideálta a sors; a szegény asszony meghalt május előtt. A királyi fiskus keze alól ki lett egészen véve.

Mikor azonban megérkezett május eleje, egyszercsak beállít a szegedi törvényszékhez egy izmos, csinos arcú menyecske.

— Kicsoda kend, mit keres?

— Én, kérem alásan, Takács Magdolna vagyok; azért jöttem, hogy azt a fél évet üljem ki, amivel szegény megboldogult nővérem *hátralékban* van. Ne mondhassa szegény ott haló porában, hogy rendetlenségben hagytuk az ügyét-baját.

E gyöngéd vonás mellett hadd álljon itt az ellenkezője.

D. Józsefen halálos ítéletet hajtattott végre Ráday. A halálítélet egy csütörtöki napra szólt. Mikor fölolvasták előtte, csak azt jegyezte meg rá flegmatice:

— Jobbszeretném, ha később lenne egy nappal.

— Miért szeretné jobban a következő napon?

— Azért, mert csütörtökön 13-a van, s félek, valami veszedelmet hozhat rám.

— De pénteken péntek van — mondja a bíró, nem állhatva meg a mosolyt —, s az is szerencsétlen nap.

— Igaz a — felelt az elítélt elgondolkozva —, két
rossz közül akármelyik.

Rózsa Sándor hazájában különben igen gyakran volt
hajdan az ilyen betyár-kedélyesség — most azonban szeli-
debek a kedélyek: nyugalom, béke uralkodik, s mert kevés
a kriminális ügy, nincs kriminális adoma sem.

267. sz., november 14.

AZ INGYEN-JEGYEK

Négyen utaztunk egyszer Budapestről Szegedre egy
másodosztályú kupéban. Nehéz köd ült a vidék fölött, fák
és vasúti őrházak homályosan, mint valami kísértetek fu-
tottak el mellettünk, a képzeletre bízva, hogy alakot adjon
nekik.

Útitársaim közül csak az egyiket ismertem: A jó Kom-
játhy Bélát, kinek bajuszán, mert tél volt, amint nagy szu-
szogva a kocsiba gurult, ott csillogott a reggeli dér, s arcát
is pirosra csipkedte a hideg. Csak az orra kékült meg. Mégis
furcsa festék az a hideg!

Amint az ezüst jégcsapok megereszkedtek a bajuszán,
kihalászta történelmi nevezetességű téli kabátjából, mellyel
néhány hó múlva a meglőtt Verhovay Gyulát takarta be,
az »Ellenőr« reggeli kiadását, megtömté 117 tajtékipája
közül a 118-ikat, és olyan nyugodtan édesdeden szítta, hogy
a hírneves honatya e hangulatát arra kellett magyarázni,
miszerint az európai békének semmi baja, s az »Ellenőr«-ből
semmi aggasztót nem olvashat.

A szemben ülő két útitárs bundáiba takaródzott, s ide-
genszerű pillantásuk rögtön elárulta, hogy nem ismerik egy-
mást. Mi sem ismertük egyiket sem.

— Kedves »képviselő társam«, ezek alighanem néme-
tek — súgja nekem Komjáthy halkán.

— Miből gondolja?

— Hát nem látja a cylinder-kalap tokokat a polcon?

— Az ám. De a fizinómájuk se nem zsidó, se nem né-
met, én fogadni mernék, hogy magyarok.

— Hát hiszen azt mindjárt megtudhatjuk.

— Igen mondtam, ha »képviselőtársam« megkérdezi.

— Nem én, hanem van nekem egy csalhatatlan eszközöm, amivel nagyon sokat el lehet érni.

— Tán valami Aladin-féle csodalámpa?

— Ej dehogy! *Az adomám.* Azokkal lettem képviselő, azok visznek a miniszteri székbe is, azokkal nyitok föl minden zárat.

S ezzel elmondott vagy két *nevelellen* adomát, mire csakugyan mosolyogni kezdett áttellenben a két rideg arc.

Hanem ez csak egy másodpercig tartott, újra a komor zárkozottság jellege ült ki oda, mint két láthatatlan lakat.

— Ezek valami embergyűlölők — szólék. Pedig ezek nem szállnak ki egész Szegedig. Még kettesben sem diskurálhatunk szabadon.

Mert nincs, ami az embert idegesebbé tehetné a világon, mint négy reá függesztett szem, mely idegenül forog, mely némán fürkészt.

Mert e szemek nem kísérhetik a társalgást, nincs játéku, s mert játéku nincs, nincs elevenségük s fagyasztó hatást okoznak.

E percben ordították odakünn »Kibánya, et perc«.

Kupénk ajtaja egyet csattant, és a konduktor belépett daliásan, bizonyos szinpadi hatást hajhászással, már ahogy a konduktorok szoktak.

Én a túlsó szögletbe húzódva ültem elmerülve, eszem Borcsa—Marcsa-féle dolgokon kalandozott, s úgy fél szorakozottan láttam, hogy ismeretlen utitársaim közül az idősebbik már a konduktor belépte előtt a »Bolond Istók« legújabb számát húzta ki s abban »képviselőtársam« (mert ezzel a kollégasággal tréfálkoztunk egymással) arcképét, mely ez egyszer bizony egy hízott sertésnek volt az ő ábrázatja, összehasonlítani kezdé a vizavijával.

Komjáthyt kissé zavarta ez az incidens, s a »Bolond Istók«-ban érintett gyanú miatt, mintha már ő is mameluk lenne, kissé restelkedve húzta elő, ingyen vasúti jegyét, mely az I. osztályra szólt. Hátha ezek akik látják, valami híres szélsőbali emberek.!

A konduktor megnézte, lyukat ütött rajta és kinyújtotta hosszú karját a fiatalabbik utitárs felé, ki moso-

lyogva vett elő egy sárga kártyát s így szólt: »Ez is szabadjegy.«

Mire az idősebbik egy fehér papírt vont elő zsebéből s derülten mondá:

— De még ez is az!

Mindenki szája nevetéstől húzódott szét, még a konduktoré is.

— Hi, hi, hi, — szólott a fiatal ember élénken —, Oh! Oh! Oh! *Ma már csak a szamarak szoktak a vasúton fizetni.*

Erre egyszerre megszűnt a nevetés, s rám a tárcámban keresgélőre fordult minden tekintet, a konduktoré nyomán. A fiatal ember, ki előbb szórakozottságból nem vett észre meghökkenve hebegé:

— Ezer bocsánat, uram! Nem volt szándékom megsérteni. Elszóltam magam

— Legyen nyugodt uram — mondám, zöld puha jegyemet előnyújtva —, én a legkevésbé sem neheztelek: *Mivel ez is ingyen jegy.*

Bezzeg lett erre derültség a kupéban, úgyhogy az idősebbik idegen meg is fenyegetett érte tréfásan.

— Legalább már énelőttem ne beszélnének ilyet az urak. Mert én vagyok a vasúti direktor *Tolnai Lajos.*

A »SZÍNHÁZ« ROVATBÓL

215. sz., szeptember 17.

[BEKÖSZÖNTŐ]

Innen-onnan már beköszön Aradi uram, s mint a múltkor mondtuk, a sok rekonstruktori ábrázatba vídám borotvált arcok vegyülnek. Megjönnek a szélrózsa minden irányából a Lear királyok, Ronow Agnesek, a színpad grandjai és hercegnői, küzdő hősök és szenvedő királynék.

Október 2-án elkezdődik a színi szezon a »Boccacció« című operettel — a régi rozszant színházban. E zordon, nyirkos gyenge épületben, mely dacol az idők hatalmával, és még több jövő század is itt találja, nem nagy dicséretére egy hetven ezer lakossal bíró magyar városnak, melyben minden megújul, csak éppen a színház nem.

Értjük természetesen az épületet, melynek körülbelül annyi ura van, mint ahány gerendája, s mely mégis olyan silányul néz ki, mint az uratlan jószág. A telek ugyanis a kisdédóvó tulajdona a *Nőegylet* rendelkezése alatt, az épület a Hoffer építészé, használatra Aradi bírja, de ezzel meg a *színi választmány* parancsol — nemes *Szeged* városának fölügyelete alatt.

E sajátos viszonyok bénítólag hatnak a színészetre. De hogy is ne! A *Nőegylet* 500 frt-nyi bért kap évenként és egy jutalomjátékot, a színigazgató meg idényenkint körülbelül 2400 frtot fizet. S mindez egy pajtáért!

Hogy milyen karban kell tartani az épületet, ezt nem szabályozza semmi a világon, sem a tulajdonosnak adott hatósági engedély, sem a színigazgató bérszerződése, ezért van annyira elhagyatva, kívül rongyosan, belül dísztelenül. A színpadon keresztül süvít a szél, az öltöző szobák valóságos

vermek, díszlettárnak nincs hely, — bent a nézőtéren a padló besüllyedve, a székek elrongyosodva.

Mi azt hisszük, hogy a hatóság, mely elvégre főfelügyeletet gyakorol az egész színügy fölött, joggal avatkozhatnak be ez irányban is, — mert a színügy végre is nem az Aradi és Hoffer magándolga, hanem közügy, mely a közönség hozott áldozataihoz képest, kell, hogy arányban legyen kényelemben és díszben egyiránt.

Mint értesülünk, Hoffer tulajdonos megígérte a szükséges javításokat s az épület belseje újonnan festetik be, sőt a székek is kijavíttatnak — de mi ez még a tenger síma tük-réhez? . . . mint mondani szokták.

Ami a színügy szellemi részét illeti, úgy látszik, Aradi úr okult tavalyi fölszólalásunkon s egész új ruha- és díszlettárt szerzett be, társulata is a vidék legjobb erőiből van szervezve — ha ugyan nem csal a hír, mint az már oly számtalanszor gesgett.

232. sz., október 7.

AZ ELSŐ ELŐADÁS

A színházmegnyitás, ha nem is annyira, mint tavaly — az árvíz után, de mindig bizonyos ünnepies színezettel bír Szegeden. Az érdeklődők nagy száma előtt fontos este ez, mert az eseménydús téli esték kezdete gyanánt tűnik föl. Ez a maroknyi vándortrupp olyan jó kedvet, annyi vidorságot hoz e nagy városba, hogy úgyszólván kicseréli.

Múlt évben jóval később nyílt meg a színház. Prielle Kornélia vendégszereplése mellett, nagy aggodalmak között, hogy a társulat fönt nem fogja magát tarthatni, a tönkretett lakosság nem fog a színházba járni. — Kellemesen csalódtunk. A legjobb színidények egyike következett. Ténnyé vált, hogy Szegeden a színház nem luxus, mint sok más helyen, hol ha véletlenül jó termés volt, áldoznak a komédiára is, hanem hogy életszükséglet, amit nem lehet nélkülözni, amelynek okvetlenül meg kell lenni s következésképp pénz is van rá mindég.

Ez indokolja nagyban azon törekvéseket, melyek az állandó színház fölépíthetésére irányulnak minden oldalról. Azért mondom, minden oldalról, mert nemcsak a jobb érzékű polgárok, hanem egy idő óta a lakosság minden rétege igyekszik módját ejteni, illetve tőkét teremteni az épülethez, melynek telke a város legszebb helyén jelöltetett meg.

De térjünk át a jelenre s addig is úgy takarózzunk, ahogy lehet.

Aradi jelenlegi társulatáról sok előleges jó hír jött. Az első előadás tegnap nem rontott ez előleges híreken semmit, sőt csak igazolta azokat.

A rozzant épület úgy-ahogy ki van javítva, a kapitányság intézkedett, hogy az odavezető járdák kijavíttassanak. S így nem is lesz életveszéllyel összekötve a színházba járás, sőt ha minden genre-ben ilyen a társulat, mint aminő az operettben látszik lenni a »Boccacció« előadásáról ítélve, – még unalommal sem.

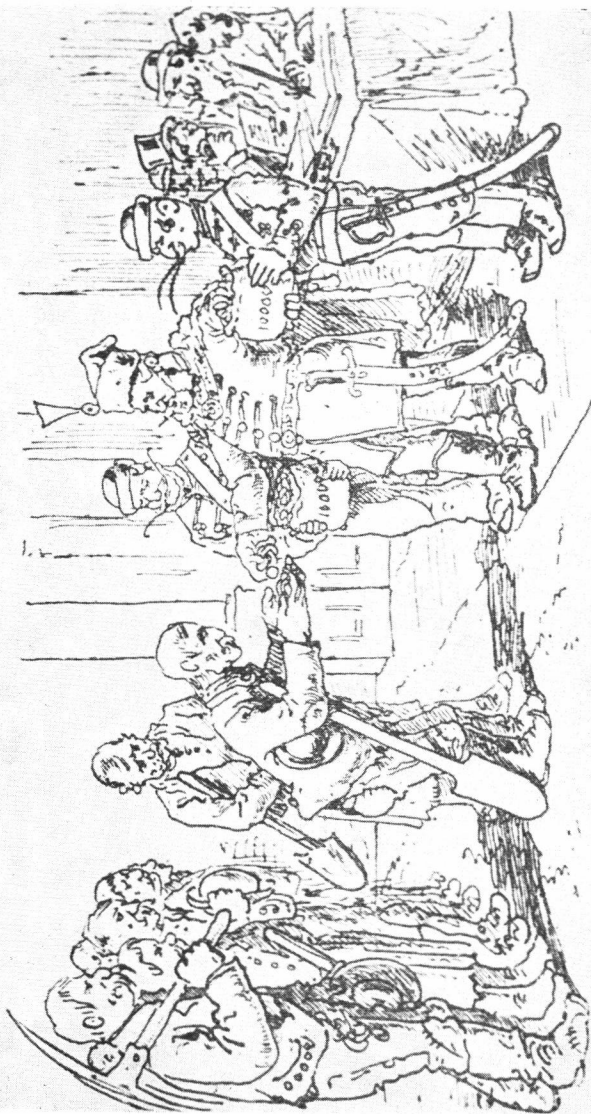
A társulatról természetesen nem szólhatunk még, csupán a szereplőkről néhány szót a közönség tájékozása végett. Annyi azonban bizonyos, hogy még két ilyen primadonnája nem volt a szegedi színháznak, mint aminő Enyváry Sarolta k. a. és Halmayné asszony.

Enyváry kisasszonyról alaptalan volt a hír, hogy hangját veszítette volna, hatással énekelt, s jól játszott. Őt különben elég jól és elég előnyösen ösmeri közönségünk.

Halmayné asszony is tömérdék tapsot aratott Fiametta szerepében. — Hangja szép, bár nem nagy terjedelmű. A felső hangok tiszták, csak az alsók fátyolozottak és tompák kissé. Tisztán intonál. Mindenből az látszik, hogy helyes zene-érzeke van, ami azonban inkább vele született, mint tanulmány és képzés eredménye. Ha hogy nincs egyesítve a kettő. A templom előtti kettős különösen gyönyörűen sikerült, s kiemelkedő pontja volt a mai előadásnak.

Nagy Pista régi ismerősünk. Szép hangját visszaszavárogták a múlt évben is: az nem is változott, olyan jó mint azelőtt, bár a herceget ő a Boccaccióban nem énekelheti kedve szerint, mert az inkább bass-buffó, mint tenor szerep. Kár, hogy Nagy Pistának a játéka sem változott. Azzal ma is lerontotta a kedvező hatást, különösen a nyelvbötlése még

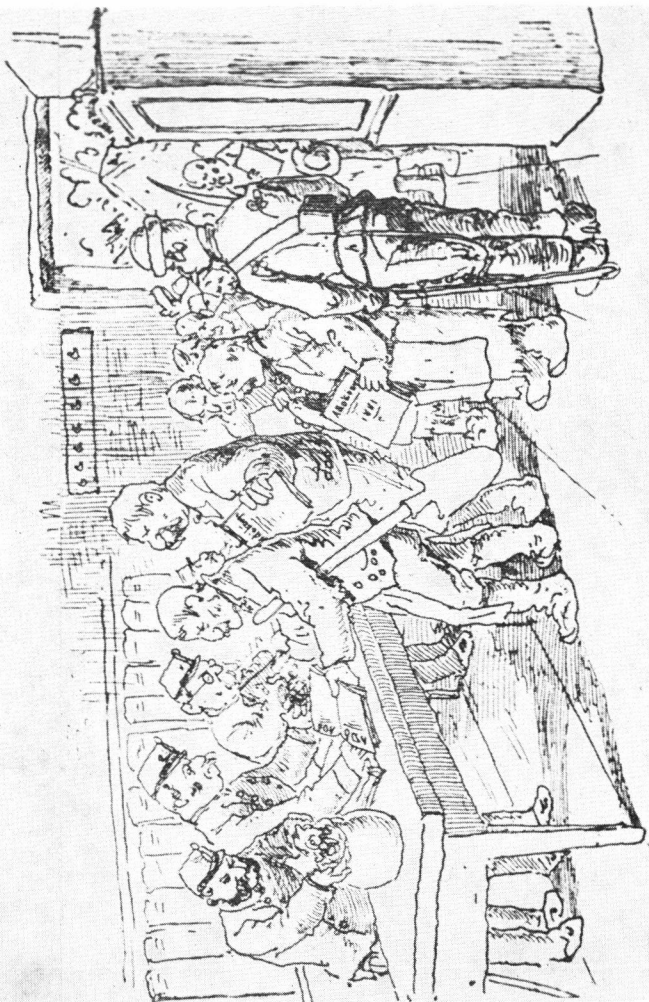
SZÖGEDEBŐL.
TEGNAP.

A könyör-adományok kiosztását követi ...

Gúnykép a Borszem Jankó e. élelappól

HOLNAF

a kényér-adedemányok elszedése.

Gúnykép a Borszem Jankó c. élelepből

derültségét is okozott. Jó lesz, ha ő is úgy tesz, mint Demosz-
tenész, s kavicsokat rak a nyelve alá.

A régiek közül még a jó öreg Bodrogi és Makó komédiá-
zott jókedvűen, az előbbi a fecsegő borbélyt, az utóbbi pedig
egy szerencsétlen férjet személyesítve.

Általában az előadás fölülmúlta a várakozást. A színház
újonnan festett plafonja, s az egyebűt is meglátszó csinosít-
ás, a szépen betanult zenekar, s az ensemble, minden jó volt!
A közönség, mely zsúfolásig tölté meg a színházat, (több új
arc volt aránylag a nézőtéren, mint a színpadon), egészen
jól mulatott és sokszor megtapsolta az egyes szereplőket.
Enyváry kisasszonyt kiléptekor virágokkal, halmozták el,
mintegy »istenhozottnak«, tisztelői.

Az előadást a királyi biztos is majdnem végignézte, s ő
is megelégedését fejezte ki környezete előtt.

*

Holnap, csütörtökön páros számú bérletben ismét a
Boccacció adatik.

234. sz., október 9.

[BOCCACCIÓ]

A tegnapi »Boccacciónak« megint nagy közönsége volt,
az előadás még jobban, még simábban ment, mint azelőtt.
A két primadonnát pedig tüntetőleg tapsolták, *Enyváry* kis-
asszonynak virágcsokrokat is dobtak. Legtöbb zajt, legtöbb
élénkséget azonban a *Makó* kupléi idéztek elő, különösen
nagy derültséggel s viharos tapsokkal találkozott a követ-
kező:

Reményben bízik az ember,
S mégis hányszor csal meg az,
Lakást olesón véltünk kapni,
A legdrágább lett biz az.
Mit *bent* kapni, hittem, *ötön*,
Azt *kint* kaptam *huszonötön*.
Jó egek! mit tegvek?
Kimegyek, fizetek?
Jó egek! fizetek.

A »CSÓK«

Szombaton a »Csók«-ot láttuk, s azt helyesen is teszi Aradi, ha a legjobb napot, a szombatot, amikor t. i. magától is van publikum, klasszikusabb darabokkal tölti be, s a publikum-csalogató operettekét adja a legrosszabb napokon: hétfőn és szerdán, mert miként a lutri-rakóknak vannak nyári, téli és őszi numerusaik, úgy az igazgatóknak is peches, ömenez napjaik.

A »Csók« előadása nagyobb sikerrel ment, mint aminőt vártunk.

Igaz, hogy nagyon keveset vártunk — mert a verses darabokat mindenekelőtt jól kell betanulni, azután szavalni tudni és csak akkor következik az előadás.

Ami a betanulást illeti, nem lehet panasz. Dóczy szép jambusai gördülékenyen peregtek le, s a meglehetősen számmal összejött közönség azzal a meggyőződéssel távozott, hogy látott már ő (és pedig sok évig látott) gyengébb társulatokat is Szegeden.

Abonyi a királyt személyesíté meglehetősen, Makó Sombrinust találóan és némi humorral, Dobozi Lina a királynét kifogás nélkül, Zilahy a pórfiút nem éppen ügyetlenül.

Az est kiváló érdekét Kutasi Janka kisasszony képezte, illetőleg a kíváncsiság játéka iránt.

Kutasi kisasszony értelmes színésznőnek mutatta be magát, elevenség van a játékában, és a poénokat ki tudja emelni, ami nagy előny. Organuma rokonszenves, bár nem eléggé lágy, gesztikulációja sok kívánni valót hagy fenn, szavalata néhol monoton, másutt azonban keresztülcsillog rajta az érzés. — Maritta szerepét mindamellet nem jól játszotta, mert nagyon sok vidékies fogást használt, a hatásvadászat pedig sehol sem olyan izléstelen, mint az ilyen genre-ű darabban. A csók-monológ, mely az egész darab fénypontja, jóformán el lett ejtve emiatt, mert a kisasszony hirtelen fölugrása, midőn a monológ végén elkiáltja magát: »Nem édes a csók, hidd meg, hogyha tiltva nincs«, inkább komikus volt, mint esztétikus szép.

De különben is e monológ nem a szenvedélyek és szerelem áradó kitörése, aminek a kisasszony idomította, hanem pusztán pajzán magyarázat a csókról, melyhez a dévaj kacér-ság ingerkedő hangja illik jobban árnyalatnak.

Egyébiránt Kutasi Jankában, minden jel oda mutat, van elég tehetség s lesznek szerepek bizonyára, amelyeket ő korrekt fog tudni eljátszani.

Még a derék Somogyi Nelliről szóljunk valamit. Tagadhatatlanul ő a színház legszebb alakja — amíg meg nem szólal.

De egyszerűs mind valóságos Rontó Pál. A jó Dóczy szép jambusait úgy össze-vissza hajigálta, némelyeknek a nyakát tekerve ki, másoknak a fejét harapva el, hogy bizvást szemére lehet vetni a Bernárd Dániel szavait: *»A szépséghez nem illik a kegyetlenség.«*

»A SÁRGA CSIKÓ«

Megint ez a boldogtalan csendes állat, mely nem is annyira paripa már, mint öszvér és mely nem is annyira a sárréti uraság csikója, mint az Aradi pénzes zacskója. Három esztendő óta minden második vasárnap kipányvazzák, vickándoztatják és megnyergelik vele a publikumot, mert az a sok becsali nóta beédesgeti a vasárnapi embört, aki meg van ahhoz szokva, hogy a káposztát is minél többször melegítsék föl neki.

Ezúttal úri közönség is volt, a nézőtéren, de sok, mert az új népszínmű énekes Szabó Bandi és Halmayné első föllépte volt.

Nem is vallott velök szégyent a direktor.

Halmayné gyönyörűen énekelt, sikkal és érzéssel játszott, majd minden dalát megtapsolták zajosan.

Szabó Bandi szintén jól játszott, s bár hangja sok kívánni valót hagy föl, a népdalokat oly zamatosan, olyan jóízű betyár akcentussal énekelt, hogy maga nemében páratlan ez az eredetiség.

Tapsolták őt is, különösen egyik nótáját: melyet a csárda-jelenethez beszött:

Bujdosik az árva madár,
Minden erdő szélén megszáll! . . .
Hát egy olyan árva mint én,
Hogy ne bujdokolna szegény!

Ides anyám is volt nekem,
Hej de keservesen nevelt engem !
Éjszaka font, nappal mosott,
Hej, de keservesen tartott !

A többi szerep többé-kevésbé, inkább kevésbé sikerült. Még a csárdás gazda szerepe volt meglehetősen kezekben Bodroginál, azonban a Csorba Márton egyike a darab legjobb alakjainak, teljesen elejtetett *Szeles* által, kit pedig jó színésznek mond a fáma. Ne sutor ultra crepidam. Úgy látszik, nem való Szeles parasztnak.

Örömtől dobogó szívvel konstatáljuk, hogy a darabban négy igazi szűr fordult elő a betyár urakon.

Tavaly, a könyöradományok kiosztása előtt még nem voltak ilyen jól öltözött szegénylegények Szegeden !

Úgy látszik, annak az egyetlen tavalyi szűrnek használt a csúfondáros szép szó részünkről s jól megfiadzott tavaly óta, — három kölyök-szűrnek adván halhatatlan életet a világot jelentő pádimentumon.

242. sz., október 15.

[PARLAGI JANCSI]

Tegnap »*Parlagi Jancsi*«-t, a jó öreg Szentpétery jóízű énekes vígjátékát láttuk olyan jó előadásban, aminő jót csak képzelni lehet vidéken. Siposné oly természetesen adta szerepét, mint egy igazi művésznő. Ő az is, csak jobban tudna öltözködni s némi modorosságról szoknék le.

Szabó Bandi elemében volt, s bár nem énekelt szépen, de kitűnően játszott, leszámítva azt, hogy sokkal több parlagiságot engedett meg magának a második fölvonásban, mint amennyit a szerző óhajtott. Az asztalra való ülések, s több efféle extemporizáció teljesen fölösleges volt.

Somogyi Nellin is meglátszott ma az igyekezet. Kis szerepét jól tudta betölteni. Alakjánál fogva megérdemli, hogy koronkint nagyobb szerepet is bízzanak rá, s lehetőleg népszínművekben. Ha némi természetességet sajátít el, használható tagja lehet a társulatnak.

Halmayné jó volt, Bodrogi néhol kizökkent a kedélyes nagyatyus szerepéből, s kiállhatatlan, síránkozó vénember lett.

Legtöbb derültséget azonban Kövesi keltett, egy siralmasan elfújta nótával:

Mikor én még ifjú voltam
Hej de másra gazdálkodtam,
Serre, borra, pálinkára
Leányoknak pántlikára.

A közönség pompásan mulatott az egészséges alapeszméjű, régi vígjátékon mindvégig.

*

A színlapok stílusa csak nem akar megváltozni. Mára is úgy van hirdetve a »Proletárok«, hogy »jeles eredeti, új színmű«, majd alább »Hírnevés új színmű«.

Szombatra pedig a »közkedvességű« Boccaccio.

Ez pedig nagyon primitív eljárás, s még ha nem volna is ízléstelen — már az igazság szempontjából is csak úgy állhatná meg helyét, ha Aradi úr aztán, mikor majd a »Pletyka pad« és a »Két árva« féle darabokat adatja, szinte odaírná a színlapra: »Régi rossz dráma«, vagy »Ostoba népszínmű«.

243. sz., október 16.

[A PROLETÁROK I.]

A »Proletárok« tegnapi előadása nem elégtett ki bennünket. Ennél sokkal, de sokkal jobb volt a tavalyi.

K. Nagy Marinak fogalma sincs a »dicső özvegyről«, a »részségségi jelenetet« kivéve elejtette e jeles szerep minden részét, hadarva szavalva, pátosszal, vagy anélkül, minden poénírozás nélkül, úgy, hogy azt kell hinnünk, miszerint tán nem is érti azt, amit beszél.

Szelesenél tízszer jobb Timót Pál volt Peterdi, — Bankó Béni, a szakácsné, a hülye inas, mind nem is hasonlítható a tavalyihoz.

Ami azonban Kutasi Janka kisasszonyt és Siposné asszonyt és Halmay urat illeti, ők betöltötték helyüket. Mind a három verve-vel játszott.

Abonyi gyenge Darvas Károly volt. Azt a sztereotíp, hosszú szalonrokkot, mely harmadéve volt egy ideig divatban Berlinben, s melyben úgy néz ki, mint egy kálvinista togátus, otthon is hagyhatná. Játékában abszolúte semmi melegséget nem bírt önteni.

Makó, ki szintén jól játszott, most is fehér, fótos kabátban járkált ott a szalonokban. Ízlése pedig megsúghatná, hogy az még ebben a körben sem lehetséges.

A »Proletárok« még bizonyosan meg fogja egyszer-kétszer tölteni a színházat, de csak más szereposztás mellett. Ha tán a Szedervár Kamilla szerepét Siposné vállalná el?

248. sz., október 22.

»A NAGYZÁS HÓBORTJA«

Megváltozott az idők viharos járása. Tavaly a *páralan szám* volt az uralkodó planéta, most a *páros számú bérlet*. Erre jön a szép publikum.

Vagy hogy csak véletlen volt, amiért a »Nagyzás hóbortját« adták: s a szép nők szeretik magukat megnézni a *tükörben*.

Láthatta magát a darabban nem egy.

De azért ez a darab mégsem velencei tükör, hanem csak cseh üveg: metszette *Rosen*.

A derék Rosen, aki a bécsi burgereket olyan pompásan tudja mulattatni a tagadhatatlanul elég ügyesen szőtt epizódokkal és fordulatokkal, melyek nem elegendők ugyan arra, hogy darabjainak irodalmi értéket kölcsönözzenek, de igenis elegendők arra, hogy elevenekké tegyék azokat.

Ez a becsületes német darab is elég eleven, (ami, tekintve hogy német, nem csuda). Minden ember tisztára bolond benne, s minden helyzet erőltetett.

Azonban de gustibus non est disputandum, azért a publikumnak mégis tetszetős, mert eleget lehet rajta nevetni.

Nevettek neki itt Szegeden is, s mert, mint mondtuk, szép női publikum volt, folytonosan lehet látni szép fogsorokat villogni, s egyes drasztikusabb kifejezésnél gyenge tejarcokat elpirosodni.

S ez volt az igazi *színháték*.

Fönn a színpadon is jól játszottak, különösen Makó, ki Ringheim bankárt adta (mert bankár Rosen minden darabjában van) és Halmayné asszony, ki fiú-szerepében oly kedves és kitűnő volt, hogy a derek színész nő igazán megérdemli azt a gyors hódítást, melyet Szegeden tett, kiküzdvén magának Siposné asszony mellett az első helyet, mert Siposné asszony, mondanunk sem kell, ma is több volt, mint jó.

Az ő játéka néha bájos, sőt némely vonásában néha művészi is. Kár, hogy nem elég fiatal már arra, hogy a tökélyig vihesse. Mert amire oda ér szerepkörében — már akkor a mamákat, »kell« adnia.

Miért is nem született valamivel későbben?

Azok közül, akik nem játszottak jól, Danter nyugalmaszott őrnagy magaslik ki (mert nyugalmaszott őrnagy is van minden német darabban, akinek az a force-a, hogy rettentően hadonász és kiabál), ezt Szeles ábrázolta, továbbá, ki magaslik Eugenia született Almond grófné, Nagyné K. Mari, aki jobban hasonlított egy trafik-üzlet érdemes tulajdonosnőjéhez, mint született Almond grófnéhoz. Véték volna azonban kihagynom Abonyit is, aki még mai napig sem vágatta el a szalonfrakkját, hanem halálra üldözi vele a jó szegedieket, a *berlini kabátokat*, s ezzel keserves gyásznapjaikat juttatván eszükbe. Ez a nagy kabát lehetetlenné teszi rá nézve a maszkirozást és a sikert. Mert bizony ugy áll a dolog, hogy mint Sámsonnak a hajában volt az ereje, neki a hosszú szalonrokkban van a gyengesége. Eddig még mindég megbukott benne. Az egyetlen blúzós szerepe pedig az »Aszalai uram leányai«-ban teljesen bevált. Már én babonás vagyok az ilyenekre!

Epizód szerepnek derekasan sikerült még a Kövesi és kifogástalan játéka volt Zilahynak, de roppant kifogásolható macskaszínű nadrágja, melyre helyesen jegyezte meg egy

szomszédom, hogy »no ezt a nadrágot alighanem könyvkötő csinálta«.

S ha csakugyan az csinálta, visszaveszem szavamat, mert mint könyvkötői ipari, remekmű.

Hát Kutasi Jankáról mit mondjak?

Óróra hallgatni annyi, mint nem akarni őt észrevenni, s ez neveletlenség.

Óróra szólni pedig annyi ebben a darabban, mint háttérbe helyezni őt. S ez gyöngédtelenség.

Kutasi Janka egy csinos, ügyes fiatal színész, akinek nagy pechje van.

Ha valamit jól csinál a darabban, biztos, hogy abban a szent percben összetörik valaki alatt a páholyban Aradi izmos székei közül egyik, s a recsenés oda fordítja a közfigyelmet.

Ha valaki kezdeményezőleg meg akarja indítani egy-egy sikerültebb jelenete után a tapsvihart, pozitíve lehet venni, hogy hirtelen belejön a kezébe a görcs.

A kisasszonynak határozott malőrje van, igyekezetét nem méltatják annyira, mint ahogy megérdemelné, pedig látszik, hogy minden szerepét átgondolja, s szerepei is elejétől fogva olyan szerencsétlenek, hogy fényoldalait nem bírja bennük érvényesíteni, mert e szerepek (a Proletárokbánit kivéve) mind úgy vannak beillesztve a keretbe, hogy nem imponálhatnak. A hatás titka kifürkészhetetlen, de annyi bizonyos, hogy többször rejlik az mások gyöngeségében, mint az embernek önnön erejében. Másrészt pedig a külső körülményektől is nagyban függ.

Kutasi Janka pedig a saját szakmakörében mint drámaszende, egyike a legjobb vidéki erőknék; ami leginkább hiányzik játékában, az a melegség, az érzés közvetlensége, de talán éppen ezért ment sok más kiállhatatlan hibáktól, amikben az érdemes drámai szendék rendszeren excellálnak, az alpátosztól és azon keserves siránkozástól, mely jóízű embert már mainapság kikerges a színházból.

Mert nagyot változott a világ.

Ősapáink és ősanyáink (isten nyugasztalja őket!) még azért jártak a gyaltrumba, hogy ott kedvükre kisirhassák magukat, s némelyik nénemasszony két-három zsebkendőt is vitt magával, s ha csuromvizesen nem hozta vissza, bizony

nem is ért akkor az a darab egy szál petrezselyem gyökeret sem: de ma már szórakozni megy a színházba a publikum s akárhogy sír-rí is odafönn a deszkákon Báthori Mária, bizony nem hiszi el az ember. Peleskén is okosabb ember ma már a nótárius, hogysem fölszaladjon a színpadra gyilkosságokat megakadályozni.

Amivel pedig azt akarom mondani, hogy az ízlés változott, az érzelmeket nem szabad többé a maguk pongyolaságában mutatni a színpadon, hanem csak maszkírozni, s illetve esztétikailag fejezni ki.

No de térjünk vissza az esztétikáról — Kutasi Jankához. Mert neki kerítettem ezt a nagy feneket, figyelmeztetni akarva őt, hogy helyes úton van, s bizonyára még az is hasznára lesz, hogy olcsó sikerhez nem bírt jutni. Az rontja meg legjobban a tehetségeket.

Öbenne pedig az van: használja föl jó irányban. Az ő tere nem az operettek világa, hol buján terem a taps, nehéz út az övé, de annál értékesebb a siker. Többször vettem észre, hogy fogásokhoz folyamodik, a tetszés kiforszírozására. Erről szokjék le. Mondjon le arról, hogy *tetszik*, azért hogy *igazán tetszhessen*.

Ma meglehetősen játszott — de hát pechje volt, senki sem vette észre, még talán a vőlegénye sem.

Különben vigasztalja a kisasszonyt az a példabeszéd, hogy aki szerencsétlen a játékban, szerencsés a szerelemben.

Ez szól Somogyi Nellinek is, a szobaleánynak, aki egészen csinos volt ma, úgy hogy a közönség váltig leste, mikor csengeti már be megint Ringheim bankár.

Be is csengette sokszor, hanem (mit is várhatni egy ostoba bankártól) alig-alig váltott vele egy-két szót.

249. sz., október 23.

XI. LAJOS

Delevigne Kázmér darabja bár szorosan nem felel meg a tragédia elméletének, kétségkívül egyike a világirodalom nagy érzékkel írt drámáinak: remekmű a maga nemében, igen örülünk, hogy láthattuk, s hisszük, hogy a közönség szívesen megnézi mégegyszer.

Szelesre nézve, ki a címszerepet játszotta, szívesen konstatáljuk, hogy kitűnő volt, s nemcsak minden ízében kiaknáztta szerepét, hanem a szó szoros értelmében bevégzett jellemet rajzolt. Tetszett is a közönségnek nagyon.

Ővele úgy jártunk, ahogy a mesékben szokás a hamupipőkéekkel, az ördög sem nézne ki belőlük semmit, mígnem egyszerre csak a lábaikra illik az aranyos cipő.

Szelest mindig szídtuk eddig, mert minden szerepében gyarló volt, míg most egyszerre úgy áll elénk, mint aki minden színészt messze maga mögött hagyott.

De ez nem azt bizonyítja, hogy mi tévedtünk, hanem csak azt, hogy aki a nagyobb dolgot meg bírja oldani, nem következik, hogy meg bírja oldani a kisebbet is, más szóval, nem kell a háttér paripát eke elé fogni, mert az rosszul húz ott a legtöbbször.

A többi szereplők valóságos liliputiak voltak mellette, de azért nem érdemelnek megrovást, mert nem tréfadolog a tragédia, s bizony a Nemzeti Színházban is vékonyan megy mainapság. — *Kutasi* Janka kisasszony egészen korrekt Dauphin herceg volt. *Abonyi* nemkülönbén jó Nemours. (Ma nem a hosszú szalonkabát, hanem egy még hosszabb virágos vikler volt rajta.)

Ezekon fölül még Siposné (ki igazán otthon csak a szalonszerepekben van mégis), Halmay, Makó és Bodrogi feleltek meg szerepüknek. Megjegyezzük Bodrogról szólva, hogy lehetetlennek látszik előttünk miszerint a francia udvarnál, XI. Lajos alatt szerzetes, pláne a király gyóntatója, megfordulhatott volna olyan gyarló öltönyben: t. i. egy Lenhossék féle színehagyott, izléstelen boncoló öltöny volt a derék Bodrogin.

251. sz., október 26.

[SZÍNI BESZÁMOLÓ I.]

»A BŐREGÉR«

I.

Ez a kedélyes operett, amelyről minden eleven ember tudja, hogy abban mindenki becsíp: férfiak, asszonyok, lányok, csak a közönség marad józan.

Hát úgy volt most is, Makó, Szabó Bandi pompás korehelyek voltak, Frank fogházigazgató azonban nagyon sokat talált bevenni a jóból, s ki-kizökkent a szerepből. Erős gyanú alatt áll a sugó is, hogy szintén részt vett a lengyel herceg muriján és bepezsgőzött, mert túlságosan hangos volt.

Halmayné igen jól játszott egész végig és igen szépen énekelte a »hahaha« áriát, úgy hogy percekig tartott az ismétlést kérő tapsvihar. Enyváry szép dalaít szintén megtapsolták és megújráztatták. Az utóbbi gyönyörű toallettjét most is, mint mindég, ki kell emelni. Az operetteknek lényeges része az öltözék és ennek csak Enyváry k. a. tud megfelelni. A magyar főuri női viseletet eszményítve mutatta be.

Nagy Pista játékan mintha némi csiszolást vettem volna észre. Igaz, hogy nagyító üvegen át néztem.

II. SZABÓ BANDI RÖGTÖNZÉSEI

Szabó Bandi derék színész, meg is nyerte a rokonszenvet Szegeden, meg is érdemli, mert meglehetősen énekel, s igen kitűnően játszik, s azonfölül is sok előnyei vannak.

Hanem mindez arra ne vezesse őt, hogy rögtönözzön. Elégedjék ő meg azzal a sok okos dologgal, ami a világ összes színdarabjaiban meg van írva, s ne igyekezzék azokba a saját fejből belegendolni okosabbakat.

A »Bőregér«-ben a szobalányhoz így szól:

»Eredj a Prófétába és mondd meg a Gyurkának, hogy küldjön jó vacsorát.«

No, ha ez nem ízetlen tréfa és komázás a közönséggel, akkor semmi sem az.

De ha ez még el is csúszhatna azzal, hogy hiszen az operettben úgyis minden bolondság megjárja — komoly megrovás alá esik az olyan, hogy tegnap a »Piros bugyelláris«-ban Gyenge Sándorról emlékezve, mindenütt »Gyenge Sandrit« emleget.

De még ez nem elég. Hanem elhagyja Gyenge Sándor gyönyörű balladáját, a darab fénypontját, illetőleg valami vad kádenciákba veszíti bele mindjárt a negyedik-ötödik sornál.

Ez nem járja! Szeged nem Bugyszent-Mihályfalva! Itt azt akarjuk hallani, amit Csepreghy Ferenc írt, s úgy, ahogy

ő írta, meghamisítlanul, s abból akár elvenni, vagy ahhoz hozzáadni senkinek sem szabad.

Ha Szabó Bandinak a mondanivalója, írjon belőle külön darabot, szívesen meghallgatjuk, de ne korrigálja a színmű-irodalmat.

. . . Lányomnak szóltam, de menyem — *Makó* — is ért-
sen belőle.

III. »A PIROS BUGYELLÁRIS.«

Ez is az Aradi *színes* darabjainak egyike, ikertestvére a »Vereshajú«-nak és a »Sárga csikó«-nak. Kétségtávol igen jó darabok, de a publikum már úgy van velők Aradi úr kegyelméből, mint ahogy egy fiatal író, kin, amint hogy ez egészen köztudomású, az esett meg, hogy száztizenegyszer tálaltak eléje sertéskarajt vörös káposztával. Akkor vette először észre: »Ejnye, hiszen én tegnap is azt ettem!«

Mi is most kezdjük már észrevenni ezeknek a daraboknak a gyakoriságát. Mert hát hiába, azok a nóták is kellemesek voltak valaha a fülnek, amiket a verkli recitál, s bizonyára még sokáig kedvesek lehetnek volna, de éppen a verkli untatta el velünk!

A »Piros bugyelláris« előadása megint olyan volt, mely nem ütötte meg a tavalyinak mértékét.

Szeles (ki, hogy a Szabó Bandi stílusával éljünk, kitűnő »*XI. Lajcsi*« volt), peturbáni dörgedelmekkel játszotta Török bíró uramat. Halmayné asszony pedig egyéniségénél fogva volt képtelen megfelelni a tűzről pattant menyecske szerepének úgy, ahogy csak Rónaszékyné is.

Nagy Pista bevált paraszt legénynek.

Ellenben Bodroginé és Somogyi Nelli kis szerepeikben dicséretet érdemelnek, az első a hú alakításért, a másik a haladásért, mely szembetűnő.

Szabó Bandiról mondanunk sem kell, hogy jól játszott, ő tartotta a darabban a lelket. Jóízű és természetes a játéka, s azért is van és lesz a közönségre hatással mindég. Általában Szabó Bandi igen sokat haladott azóta, midőn őt utoljára a Népszínház deszkáin láttuk.

IV. A FÖLVONÁS KÖZÖTT

Nagy a panasz, hogy hosszúk a darabok, azaz hogy hosszán tartanak. A jámbor keresztény ember, aki befizetett pénzét végig akarja értékesíteni, beszorítottik hét óraker a zárt-székébe, ahonnan nincsen szabadulás néha egész tizenegyig.

Márpedig a sok a jóbul is megárt. Egy darabnak sem volna szabad tovább tartania harmadfél óránál. Amelyik pedig hosszabb, azt siettetni kell gyors, gördülékeny előadás által, mert nincs tapintatlanabb dolog mint a közönségnek alkalmat nyújtani arra, hogy az alaposan megunja magát.

Az unalom nagyon rossz tanácsadó. Mondják, a forradalmat is az csinálja. De azt nem mondják, hogy a tele kasszákat is.

Borzadályosan hosszúak főképp a fölvonásközök. Annyi ideig szuszognak odabenn a függöny mögött a díszletek átváltoztatásával, hogy sokszor azt kell hinni, hogy Bánk bán, vagy a portugáli király, akinek a következő fölvonásban jelenése van, talán betévedt a Pörös-Durbincsba, vagy hazaszaladt a kapukulcsáért, s nem lehet folytatni a darabot, míg vissza nem jó.

Az emberek boszankodnak, az idegesebbek a padlót dobogtatják. De az sem használ semmit.

Az első fölvonásban még csak hagyján. Az ember fölveszi a látcsőt, végignézi a páholy-közönséget (az övék az. elsőség), azután végignézi a földszintet egy arisztokratikus tekintetet vet a karzatra, s ezzel lemorzsolódik az idő.

A második fölvonás után az ideálját (már akinek van) kukkerozza az ember. Gyenge multság, de mégis valaminő.

A »kis ártatlan« vagy észreveszi, vagy észre nem veszi. »Tertium non datur.« Ha észreveszi, zavarba jön, elpirul, legyezi magát, elfordítja a fejét és ez érdekes. De ha észre nem veszi, el vagy veszve . . fáradtan, lemondással teszed le a kukkert és — ásítasz. Állkapcaid kinyújtózkodnak, többé nincs irgalom, nincs kegyelem.

Mert az első ásítás olyan, mint a szétvágott érből az első vércsöpp: zuhog nyomában a többi.

Jöhet aztán a cornevillei márki, Serpolette és minden ami érdekes e földi életben, az ásítózást már nem képes többé megállítani semmi. Az hatalom.

Azt tanácsolom hát Aradinak, hogy a sajtóval vagy a színi bizottmánnal még kiköthet, hanem ettől a hatalomtól óvakodjék.

Budapesten ugyanazok a darabok, melyek itt negyedfél órát vesznek igénybe, harmadfél órában érnek véget.

— — —

S ott diskurálni, társalogni lehet mindvégig. A közönség kitűnően érzi magát. De itt a darab vége felé már minden az 1863-i nagy éhség szomorú képét tárja elénk. A cukkerlit ropogtatva eszik a hölgyek. A sóskiflis gyerek körül igazi tolongás van a foyerben.

S ha a hős fönn a színpadon búsan szavalja:

»Hogy szöktessem meg Mariannát,
E rostélyos ablakon át?«

Valóságos sóhaj lebben el a rostélyos szóra a nézőtér minden zugában.

Az arcokon kimerülés, sehol egy mosolygás, sehol sem látszik figyelem, hanem mindenki szórakozott, a fejek nyugtalanul mozognak ide-oda. . .

S a szerelmes leányka, kinek szíve megdagadt és föllelkesült a darabbeli szerelmesek küzdelmén és szerencsétlenségén, majd boldogságán, kimerülten suttogja imádottjának — hogy ő már éhes.

Ezt az egy mindent uraló érzést viszi haza arról a helyről, hol az írók halhatatlan eszméivel kellett vala táplálkoznia.

252. sz., október 27.

[SZÍNI BESZÁMOLÓ II.]

»AZ UTOLSÓ LEVÉL«

I.

Az »utolsó levél« kivált a szerelmeseknél sok bajt szokott okozni, s többnyire keserű visszaemlékezések forrása. Victorien Sardou vígjátékot írt ebből a drámai elementumból, amelyet már mi jobb előadásokból is ösmerünk — Sardou szerencséjére.

De a tegnapi előadás sem mondható absolute rossznak. Siposné Dobozi Lina asszony és Halmai, kiknél a főszerepek voltak, derekasan játszottak, különösen jó szalon-színésznek mutatta be magát Halmay, ügyesen mozgott, hangja rokon-szenves, nem túloz s nem halványít.

Az első és második fölvonás között nem tudni, mennyi idő folyik el, mert a színlapon nincs fölírva, annyi azonban bizonyos, hogy vagy sok idő folyik el, vagy igen kevés, talán egy félnap, ami valószínűbb azért, mert a szobrocska alul kivett levelet okvetlenül mindjárt kutatja Siposné és Kutasi Janka.

Ha sok idő folyik el a két fölvonás között, hogyan lehet az, hogy mind Siposné, mind Kutasi Janka az első fölvonás-beli toalettnél jönnek a színpadra a második fölvonásban? Ha pedig kevés idő folyik el, akkor az a különösség áll be, hogy Halmay úr, ki az imént porcelán öltözetben vizitelt, tehát forró nyári időben, már rövid idő múlva zimankós téli időben a kandalló tűzénél didereg téli rokkban. Franciaországban sok csuda esik meg, de ilyen hamar mégsem következik talán a nyár után a tél.

A tanúság [!] ebből az, hogy jobban kell az öltözködésre vigyázni: mert az sokat árt vagy használ az illúziónál.

*

Kutasi Janka egészen szép Clarisse volt, s ma is csak az tűnt ki, hogy tehetséges színésznő, akihez sok jó reményt köthetünk. Se modorosság nincs benne, sem álpátosz, hanem mérséklet vonul át játékán, ami a lehető legjobb jel, csak a hangjának lenne több hajlékonysága, mint ahogy a Siposnéé-nak van, ki mestere a modulációknak. A társalgási szerepekben főleg ez az az eszköz, amivel hódítani lehet. Olyannak kell lenni a hangnak, mint a zongorának, mely minden érzés kifejezésére külön billentyűből rezdül.

Makó a megtestesülése ennek a — hiánynak. Őbenne minden ingrediencia megvan, ami a *művészet*hez kell, még alakítani is tud, csak a hangja szerencsétlen, mindig ugyanaz.

Ma is kitűnően volt maszkírozva. Úgy nézett ki ő maga is, mint egy cserebogar.

Mit szóljunk Szelesről?

Petúr bán közepütt kiborotváltatta a szakállát, s beleöltözött a Monsieur Vanhove ruháiba.

II. ZILAHY HASON FEKVE

Mióta egy Salvini és egy Rossi támadt, azóta egy Zilahy-nak is sok van megengedve — de mégse minden.

Temple Pál úr egy éretlen úrigyerek, legalább ilyennek gondolta ki Sardou. Temple Pál úr egy neveletlen hóbortos suhanc. Legalább ilyennek adta Zilahy.

Sardou azt írta darabjáról, hogy történik: »*Chinonban és környékén*«, de ha Zilahyt látta volna, akkor lehet azon tűnődik, nem-e a Lipótmezőn történik mindez?

Pál úr borzasztó grimaszokat vág folyton, a szalonokba föltett kalappal jár be, s minden jel arra mutat, hogy a boldogtalan fiú hülye.

Azonban midőn a színpadon, idegen házban hason fekszik, s úgy írja meg a szerelmes levelet, az ember már kijön a flegmából, s föl nem foghatja, miként adhatja oda Vanhové Titus ilyen embernek Aradi Emiliát, vagyis jobban mondva Cronsoles Mártát?

Ha már legalább hanyatt fekvé írta volna a levelet, abban lett volna valami akrobataság.

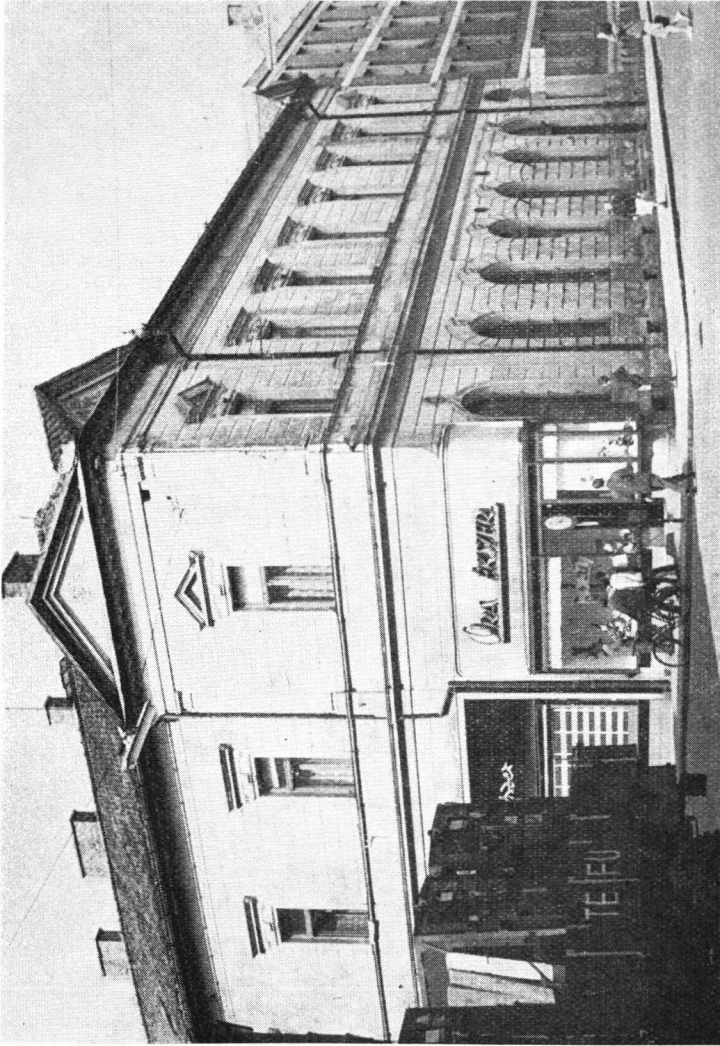
A dolog úgy áll, hogy a tetszeni vágyás ragadja ilyen ízléstelenségekre a színészeket. Pedig a rendezőség ügyelhetne, hogy legalább a szalondarabokat ilyenektől mentve láthassuk.

Zilahy úr pedig várjon addig a griffjeivel, míg a Legouvé Ernő új darabja » *A medve*« kerül színre. Abban talán lesz, a címről ítélve, neki való *hempergő* szerep.

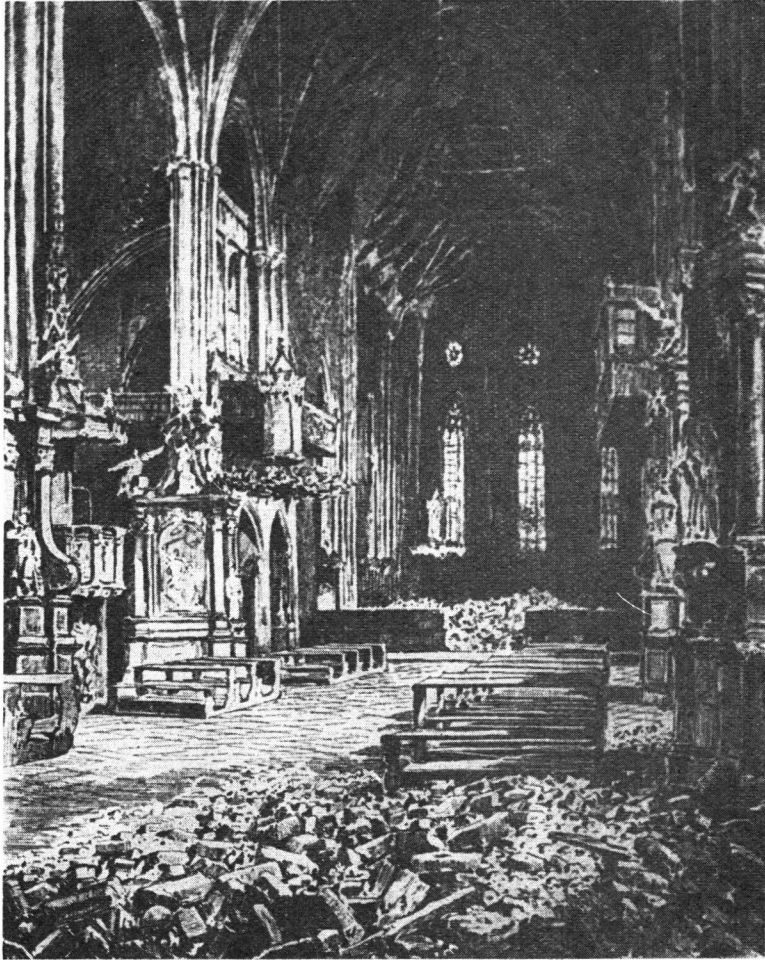
*

Meg kell még említenem, hogy a zsámoly-jelenet sikerült epizódja volt a darabnak. Aradi Emilia, ki napról-napra nagyobb haladást tanúsít, és Bodroginé igen ügyesen adták.

Lehetetlen elhallgatni azt a rendkívüli eseményt is, hogy Bodrogi ma nem játszott.

Mikszáth kedvelt szegedi szórakozó helye, a „Próféta” vendéglő épülete ma

A zágrábi székesegyház az 1880-as földrengés után

Annyira hozzá vagyunk már szokva a jó öreghez minden este, hogy dacára annak, miszerint a színlap nem jelezte, önkénytelenül is mindig vártuk valahonnan, s sehogy sem lehetett elhinni a függöny legördültével, hogy a darabnak vége van ónélküle.

*

Holnap szerdán, a Siposné jutalomjátékára »Lecouvreur Adrienne« francia »fényes« dráma adatik.

Hogy miért adatik, azt értjük, mert igen kitűnő mű.

Hogy miért adatik a Siposné jutalomjátékára, azt is értjük, hiszen Siposnének nem lehet a darabok megválasztásában csak jó ízlése.

Hogy miért adatik szerdán, azt is értjük, mert a szerdai nap a legrosszabb, azért engedi azt Aradi jutalomnapnak a legszívesebben.

De hogy miért *fényes* dráma ez a Lecouvreur Adrienne, azt már csakugyan nem értjük.

Az a színlap és a jövő titka.

253. sz., október 28.

A PROLETÁROK II.

A »Mukányi« írója egyre nő, izmosodik a közönség rokonszenvében.

Pusztán jöttének híre elég volt, hogy a színházat megtöltse tegnap.

Ugyanis az a híre járt, hogy maga Csiky Gergely is részt vesz az előadáson.

A jószerecse megmentette ettől a keserű pohártól. Nem jött el Szegedre, — tehát nem lehetett jelen a »Proletárok«-on.

De a közönség éhes volt Csikyre. Neki okvetlenül Csiky kellett ma.

S mivelhogy a XIV-ik század óta soha nem volt még aránylag annyi pap színházban, mint ma itt, kiválasztott magának egyet a sok közül, s nézte Csiky Gergelynek.

A derék főtisztelendő úr, ki alkalmasint lehető észrevételül akarta végignézni koszorús paptársá vigjátékát, roppant

zavarba jöhetett a sok feléje irányzott kukker és kíváncsi tekintet súlya alatt.

A dicsőség szúró fénye elől, mely nem illette jogosan, be-behuzódott a páholy mélyébe.

Szép vonás az Alföld hazafias klérusától, hogy amiért Csikyt a középkorban talán meg is égették volna, ma már mindnyájok szemében meggyúlt a máglya, de a büszkeség fénye égett ott. És méltán. A katolikus klérus mindig helyén volt.

A XVI. században a tudomány mécsét élesztgette. — Mert akkor az volt a legnagyobb föladat.

A XVII-ik században harcot hirdetett lóháton. — Mert akkor az kellett.

A XVIII-ik században a hazai nyelvet ápolta. — Az volt a legértékesebb.

Ma pedig irodalmi babérokkal övezi halántékait.

A papság ilyen tömeges jelenléte a tegnapi előadáson még annak is fényes bizonyága, hogy a Csiky Gergely irodalmi működését rossz szemmel néző egy-két bigott főpap eljárása nem képviseli a magyar klérus vélekedését.

*

De tán elég is erről a tárgyról, vagy tán sok is, e helyen. Mondjunk valamit az előadásról.

Nem volt az jó most sem, de sokkal jobb a múltkorinál.

Különösen öltözködés dolgában volt észlelhető lényeges javulás.

Makó szót fogadott és levette könyökéről a fehér foltokat, Abonyi pedig otthon hagyta a nevezetessé vált hosszú szalonkabátot.

Képzelem, hogy csodálkozott az otthon a fogason ezen mellőzés miatt.

Nagyné és Kutasi Janka ízletes toalettben jelentek meg a második fölvonásban, melynek végén Kutasi Jankát szép játékáért viharos tapsokkal kétszer hitta ki a közönség.

A pech megfordult.

A játékosok mind babonások. Most már csak igyekezni kell — färliben nincs rossz kártya akarom mondani a tehetségnek nincs rossz szerep!

[SZÍNI BESZÁMOLÓ III.]

Szombaton »Egy huszárkáplár Bácsben« adatott meglehetősen közönség előtt. De mind a színpadon, mind a nézőtéren bizonyos nyomasztó unalom hatalmasodott el, úgyhogy e böhóság, mely máskor folytonosan neveltet, mindössze néhány »röhejt« támasztott a karzaton.

Az ilyen országos unalom pedig úgy keletkezik, hogy valaki egy nagyot ásít a parteren. Ezt az ásítást megkívánja tőle valamelyik páholyos ember. Kinyílnak önkénytelenül állkapcái s az ásítás-fuvallat köröskörül repül a termen és hódít olyan gyorsan, mint az unalom.

A szereplők közül Szabó Bandi volt körülbelül a legkorrektebb, mert Halmaynének egyénisége nem engedte, hogy érvényre emelkedjék: nem volt benne a konok önfejlésből és a dachból semmi, ami pedig Terézt leginkább jellemzi.

Sőt, úgylátszik, nem is gondolta át szerepét, mert a második fölvonásban, midőn a cigányasszonynak össze kell őt tévesztenie a szakácsnéval, egyszerű katon ruha helyett csipkés reggeli pongyolában jelenik meg s még ostobábbá teszi a darabot, mint aminőnek azt szerző kigondolta.

*

Almási Tihamér darabja vasárnap került először színre, Szegeden s mert ünnepnap volt, megtöltötte a színház minden zugát.

De a nagyszámú közönség egyszer sem melegedett át a darab sovány meséjén, melynek tárgya egy vidéki színésztársaság s annak viselt dolgai. Egyetlen fölvonás keretébe is betért [!] volna a kevés cselekmény. A népdalok nem jók s a szerző tolla vastagon fog néha a szövegben is, mert nem irtózik a draszticizmustól sem, mint például azon visszataszító jelenetben, midőn Marcsát lerészegítik.

Legmulatságosabb és a legéletrevalóbb alak az egész darabban Pavelka tót földbirtokos, ki Marcsának udvarol, de aki felette úgyetlenül volt személyesítve.

Szeles a Pétery direktor szerepében bevált, mert elmaradhatatlan pátosza javára szolgált ez esetben.

Halmayné asszony igen kedves és rokonszenves jelenség volt, a »kakadu« dalt gyönyörűen énekelte el, de a megérdemelt taps beleveszett a darab gyengeségébe.

Almási művéről általában el lehet mondani, hogy nem népszínmű, mert a népeletből nincsen benne semmi, hanem inkább bohózat, de az igaz, hogy rossz bohózat. Akár sohase lássuk többé!

*

Halottak napján a szokásos »Molnár és gyermeke« helyett okos dolog volt a »Bíbor és gyász«-t hozni színre. Mert nincs kívánatosabb, mint hogy a népnek (mely főleg Szegeden ünnepnapokon túlnyomóan van képviselve a színházban) a történelem eseményeit tárják fel.

Mintsem örökké a »Sárga csikó«-t és a »Piros bugyelláris«-t szedegessék elő, jobb ha más vasárnapon is történeti drámát vagy ami még jobb, vígjátékot adnak, »Dobó Katica«, »A király házasodik« s több effélet a magyar történelemből.

Szeles, ki II. Istvánt ábrázolta, megint XI. Lajos volt. Az agg meggörnyedt, ingatag és indulatos XI. Lajos. Ez a vas következetesség a Szeles megölő betűje.

Abonyi Vak Béla szerepében érzéssel játszott és szépen szavalt nem egy helyütt, úgyszintén Siposné asszony is, a koronázási néma képlet kitűnően sikerült s meg is tapsolta a nagyszámú közönség lelkesen.

Szívesen konstatáljuk, hogy Aradi úr ruhatára is jobb és csinosabb, mint tavaly volt. Egészen tisztességesen néztek ki a főrendek. Ízléstelen csak a király csuhája volt — ama bizonyos Lenhossék-féle boncoló köpenyeg.

259. sz., november 5.

[NAGY PISTA JUTALOMJÁTÉKA]

Tegnap a Nagy Pista jutalomjátékára az alsó páholyokat kivéve, meglehetősen megtelt a nézőtér. Csábító quodlibetet hirdetett a színlap. Operettet, népszínművet és ami különös ritkaság, operát, vagyis operarészletet.

A »Szerelmi varázsital« volt az első. Enyváry énekével sok tapsot aratott, Makó pedig mint borbélylegény, folytonos derűtségben tartotta a közönséget, maga a jutalmazott is szépen énekelt, s több ízben részesült tapsokban, amik kizárólag szép hangját illették.

Különösen kitűnt szép hangja »A leánykérő« című képben, hol igazi bravúrral vágott ki néhány népdalt. Maga a »Leánykérő« című életkép azonban, mert népszínműnek nem nevezhető, nem képes elég érdeket költeni. S csakis egyetlen alkalomra volt jó, akkor ugyanis, midőn Rákosi Jenő a Népszínházat nyitotta meg, s midőn társulatát minden genre-ben egyetlen este volt alkalomszerű bemutatni.

A »Luciá«-ban már egészen ki volt fáradva a jutalmazott, úgy hogy ezt észre is lehetett hangján venni.

A közönség azonban szívesen megbocsátotta a gixereket, mert hiszen korrekt operai előadásra nincs olyan vérmes reményű ember, aki számíthatott volna.

*

Szombaton a »Lowoodi árva« megy, hol Kutasi Jankának van nagy szerepe.

A jövő héten »Titilla hadnagy«-ot fogjuk látni egészen új és csinos jelmezekkel.

260. sz., november 6.

[SZÍNI BESZÁMOLÓ IV.]

I. A NEMES ÉS A POLGÁR

E téma, mely a mi társaséletünkben is ezerféle alakban variálódik, különösen van földolgozva a jeles francia vígjátékban, melyet tegnap mutatott be elég kerekdeden az itteni társulat.

A megtettesült élet az! A nemes, ki eladja nevét szerelem nélkül, nagy hozományú polgárleányt véve el, hogy amellet tovább úzhesse a megszokott fényűzést, s a nő, ki előkelő nevével is polgárszármazása átkát viseli. Az életerős

komikum, mely a polgári és nemesi család külső életében mint ellentétesség nyilvánul, diszkrécióval és mégis kellő arányokban van föltüntetve.

Makó és Ferenczi átkozottul túloztak, de Halmay ma elemében volt. Nálánál jobb szalon-színész még nehezen fordult meg Szegeden. Eleganciával személyesíté a büszke főurat, amit Abonyira nem lehet mondani: őrajta nagyon meglátszott, hogy nem a Marsallnál, hanem a »Prófétában« szokott ebédelni.

Ellenben pompás volt Siposné asszony, ki mint egy igazi művésznő, napról-napra nagyobb érdeket költ, míg többi pályatársai egy-két föllépés után unottakká válnak. A páratlan hajlékonyság Siposné hangjában, az érzés, a melegség és közvetlenség játékában rövidlátóvá teszi a kritikát, fogyatkozásai fölött.

II. A JÓ SZOMSZÉDSÁG

Egy jó van, mi fölött a sorsnak nincs semmi hatalma, s ez sem a primadonnai hang, melyet egy nátha is megöl, sem az összeloadás, melyet a sűgó is elronthat, hanem a szép szomszedság.

Sokszor többet ér ez a darabnál . . . de hát mi haszna, ha mégis vannak jámbor nyárspolgári lelkek, kik a darabért fizették be az 50 krajcárt és semmi egyébért.

Ezeknek a kedvéért ajánlatos lenne, ha valamivel lassúbb diskurzus zengedezne némelyek ajkain, annál is inkább mert a szerelem elég ékesen szóló némaságában is.

A tegnapi előadás alatt bizonyos páholyokban annyira elhatalmasodott az eszmecsere, hogy a becsületes francia szerző — alig-alig hogy meg bírta magát értetni a színpadról.

III. NINCS TÖBBÉ MELEGSÉG

Erről a meleg társalgásról eszembe jut, hogy egy cukrász Budapesten forró kánikula idején hirdette aranyos betűkkel: »Nincs többé melegség«, mint ahogy Török patikárius szokta: hogy nincs többé köszvény, fogfájás vagy kopasz fej.

A jó Aradinál is kezd bizonyulni, hogy nincs többé melegség a világon.

Nem a játékról beszélek, hanem azon *mérsékelt* éghajlatról, melyet átélvez az ember három órán keresztül.

Szibériai levegő uralkodik odabenn. Az orrok viola színben játszanak. A fehér kezek a muffokban hemperegnek.

A szél besurran a páholyfolyosókba s ott az ajtócsapkodás valóságos orkánná növeli meg. Fölszakítja a páholyok ajtaját, s koröskörül sívít a teátrumon s játszik a nézők szögfürtjeivel.

Ha valahol üresen marad egy páholy, az a páholynyitogató családjai, kegyencei és ismerősei használatára bocsátatik akképen, hogy azok a folyosóról nézik a darabot, egy akkora nyílást hagyva a csikorgó ajtón, amelyen át befelé láthassanak.

Innen jönnek a hideg fuvallatok.

S ezek úgy rezegnek és hömpölyögnek az atomok között, mint valami bús sóhajtások.

Mintha a szerzők lelkei jönnének szellemruhában, hogy megsirassák darabjaikat.

Egyszóval fűteni kellene már, mert ki az ördögnek volna kedve dideregni járni valahová?

Ne sajnálja Aradi a fát — nehogy utolérje a fátum!

262. sz., november 9.

[SZÍNI BESZÁMOLÓ V.]

I. A SZÍNHÁZ KÖRNYÉKE

Amerikában a »Fehér ház« lett nevezetes arról, hogy az államfő lakik benne. Szegeden a »fekete ház« vált híressé az által »is«, hogy közvetlen mellette fekszik a színház.

Ezen külső ismertető jel nélkül nincs ember, aki ismeretlen lévén Szegeden, ráakadna abban a pajtában a művészet csarnokára.

Már maga az oda vezető kifli alakú utca is olyan, mint a granadai cigány város, nemcsak azért, mert tele van sárral, piszokkal, gödrökkel. Hatalmas szemétbuckák domborodnak

ki itt-ott. Éjjel a lámpák nem égnek, nappal pedig lehetetlen arra közlekedni, mert ezt az utcát mindenki a maga udvarának tekinti. Keresztülfektetik a fűrészelők a gerendát, a színházi szertárból kihordják az utca közepére a tárgyakat. A Fourchambault család bútorait itt porolja két színházi szolga. Röpülni tudjon, aki itt baj nélkül akar keresztül menni.

De hát ha mégis ott van a színház, úgyszólván összes mulatságaink központja, minden ember ötször-hatszor fordul meg hetenkint, lábficamodási katasztrófának téve ki magát.

Lassankint úgy lesz az már, hogy az ember ha színházi biléteket vált, a testamentumát is elkészíti s letéteményezheti a rendőrségi hivatalnál.

A rendőrség külön ilyen végrendeleti osztályt állít majd föl — de a kifli alakú utcát ki nem igazíttatja a Herkó páternek sem.

II. A LOWOODI ÁRVA

De hagyjuk a rendőrséget, és *eszmétársítás* útján mondjunk valamit a *Lowoodi árváról*. Hisz ennél már nem árvább a rendőrség sem!

Régi darab. Szegény jó nagyanyám is sírt már rajta, illő, hogy az unoka is végigszenvedje.

Az ilyen érzékeny darabok kora lejárt ugyan már, amelyekben muzsikaszó mellett gyullad meg a kastély, s vagy a szerelmes ifjú menti meg hölgyt, vagy a hölgy ifjút.

De mint gyermekkori emlék jól esett a penészes darab, s nevezetessé lett a szombati előadás egy irányban. Itt kitűnt igazán, mekkora erős színházi publikumunk van.

Ha a »Lowoodi árvá«-t Budapesten hirdetné a színi cédula, legföljebb a lutri-rakó öreg asszonyok vennének meg öt-hat jegyet, itt pedig egészen megtelt a nézőtér. Még azért is nevezetes este ez, mert ez volt a

III. KUTASI JANKA DIADALNAPJA

A kisasszony személyesíté a címszerepet, ami pedig olyan fontos dolog, mint az országgyűlésen az előadói tiszt. A közhangulat kedvezett a kisasszonynak, s a részvétnek egy nagy

részét, melyet a szegény árva sorsa iránt érzett a publikum, odatette a színész nő sikeréhez. Azért lett belőle olyan nagy rakás, hogy ami még nem történt az idén, háromszor tapsolták ki viharosan a lámpák elé a második fölvonás végén s dörgő éljenekkel jutalmazták.

Ilyen az, ha valakinek a pechje megfordul!

Különbön meglehetősen jól játszott, közvetlenség, melegség volt alakításában, szerepét jól fogta föl, jól tudta és jól vitte keresztül, igazi karaktert adott a kisleányban.

Hanem egy kis mérséklet nem ártott volna a kitörésekben, több természetesség a közönséges párbeszédekben, mert ha a kisasszony nagyon benne van a pátoszban, — akkor aztán nem lehet megállítani.

A csuklások, melyek szavalatának hatását nagyban csökkentik, valóságosan mutatják, hogy orgánuma nagy indulatkitörésekre nem alkalmas. De ez nem is szükséges! Mert a saját erejéhez könnyű átidomítani a szerepeket, helyesen osztva be az egyes mozzanatok tekintetbe vétele mellett az arányokat.

IV. »A SZÍNHÁZ GYERMEKE«

Persze, hogy ez a kis Bodrogi Károly, a derék Senki Gáspár a »Proletárok«-ból.

Meg kell adni, hogy ügyes gyerek. Szülőhelye a színpad, országa, birodalma a színpad.

Bölcsője mellett nem együgyű népdalokat dalolt a dajka, hanem pajkos kuplák, shakespearei átkok és hugoviktori mennydörgések zsonganak föléje, lágyan, ködösen.

Első játékszere a paróka volt és a festék.

És az is lesz már véges végig — míg csak a halál be nem festi a maga színével kékre. De hát az is csak festék.

Ő mindjárt beleszületett a hivatalába — mint ahogy az osztrák koronahercegek az ezredességbe.

Megvan a maga szerepköre már most is, éppen mint az apjának, csakhogy hálásabb szerepköre ez apjánál és jobban is betölti, mint az apja a magáét.

Boldog gyermek, akit talán a múzsa csókolt meg, s akinek nem lehet azt mondani, amit nekünk elmondtak annak

idején az öregebbek: »Játsszatok, úgy sem játszhattok sokáig!«
Ő egész életén át játszani fog.

Övé a festett élet. A többi gyermekeké az igazi. Neki az igazi életet kell mutogatni a festettben. A többieknek be kell magukat festeni az igaziban. S ez az utóbbi festék már csak igazán.

De nini, majd elérzékenyít a kis gazember, s a kis Senki Gáspár, akit nem először sorozok be a számbavehető művészek közé, rendes bírálatot mondva róla.

Mert ő már valódi férfi — midőn olyan jól eljátszotta a Lowoodi árvában a kis négy éves leányt.

Még alakítani is tudott a kis selyma, mikor a Somogyi Nelli cipőcsokrát nem akarta megkötni, igazi dac volt az arcára írva, s mély szomorúság egyébkor, vagy öröm, amint a helyzet követelte.

Egyszóval, a kis Károlyka tehetséges gyerek s ha jól fog tanulni, ember válhat belőle. Nem csoda, ha harmad- vagy negyedéve, szopós gyermek korában a Hamlet királyfi köpenyegével takaródzott.

Most is megérdemlett volna egy nagy skatulya cukrot.
De jöhet idő, amikor egy nyaláb koszorú is kevés lesz.

V. A TÖBBIEK ÉS — A BETYÁR KENDŐJE

Abonyi nem elég ügyesen ábrázolta lord Rochestert, Somogyi Nellin ellenben szembetűnő a haladás. Csak helyeseltük, hogy az igazgató immár nagyobb szerepeket is bíz rá.

Tegnap »A betyár kendője«-t adták, Abonyinak, Halmayné és Siposné asszonynak jutván benne a főszerep. Mondanunk sem kell, hogy Siposné a népszínműben is magasan kivált, de a másik kettő is derekasan megfelel a föladatnak, különösen Halmayné a csárdajelenetben.

Halmay, sőt még Nagyné K. Mari asszony is jó volt a kis epizód szerepben, de különösen Bodroginé ábrázolta élet-híven a betyár anyját.

Dacára a vasárnapi időnek, nemcsak az egész nézőtér volt zsúfolva, de az alsó páholyok is megteltek. Sőt néhány előkelő néző is volt. Ott láttuk az egyik páholyban Szende minisztert, a másikban Végh Aurélt és nejét.

VI. MADAME »ARCHIDUCHT«

Nem tudom, miféle hivatkozásból csinálja: aki a színlapokat öszeszerkeezti, hogy az egyes darabok eredeti francia címét is aláírja a magyar címnek. Például a »Kisasszony feleségem«-nél »*Les Marjolainé*«, most pedig legújabbán a »Herceg asszony«-nál »*Madame Archiducht*«.

Hát igen szép dolog lenne az, — ha jó volna. Hanem így nincs az a tudós akadémiai tag e kerek Európában, aki megmondaná, miféle nyelven van.

Nem »Madame Archiducht« az kedves direktor úr, hanem »Madame I' Archiduc«.

A tanúság pedig az legyen, hogy »*aki nem tud arabusul, az ne beszéljen arabusul.*

*

Holnap, kedden, a Makó jutalomjátéka, holnapután pedig Katona születési évfordulóján »Bánk bán« megy.

263. sz., november 10.

[SZÍNI BESZÁMOLÓ VI.]

Tegnap a »Hercegasszony« operett került színre, mely Makó tavalyról ismeretes jó alakítása miatt vált egyik legkedvencebb operetté Szegeden, Makó azonban nem egészen volt elemében, játéka messze hátra maradt a tavalyi mögött. Enyváry sem volt úgy diszponálva, mint rendszeren, de annál inkább Halmayné, a »kis kapitányt« igazán szépen csinálta.

*

Most pedig valami olyant kell konstatálni, ami még sohasem történt: Aradi igyekezni kezd. A »Mukányi« előadási jogát már megszerezte s most szerepezik a színháznál.

A szerepváltoztatás általunk sokszor sürgetett rendszerét is behozza, úgy hogy a következő »Proletárok«-ban, miként azt kijelöltük, Siposné fogja játszani a »szent özvegyet«, Szederváry Kamillát, Szeles Mosolygót, s Timót birkás szerepe Bodrogi kezébe jut, Makó pedig Bankó Bénit fogja bemutatni.

A legközelebb adandó újdonságok közül még kiemeljük dicsérőleg a »Titilla hadnagy«-ot, melynek címszerepét Enyváry Sarolta és Halmayné fölváltva játsszák, és a »Közönyt-közönnyel«, Moreto klasszikus vígjátékát.

*

Színházi körökből, bár nem az igazgatóságtól (pedig ennek kellene legfőképp sürgetni) panaszképp vesszük, hogy dacára annak, miszerint a főkapitányság Hoffer színházi tulajdonost rendeletileg fölhívta némely, összesen hatrendbeli közegészségi, közkényelmi, közbiztonsági javítások eszközésére *érzékeny bírság terhe* alatt, még mai napig sem történt semmi javítás — s valószínűleg nem is fog történni, mert, hogy valami rendelet foganatosíttassék, ahhoz két dolog szükséges, hogy valaki parancsolni s egy más valaki engedelmeskedni tudjon.

268. sz., november 16.

[SZÍNI BESZÁMOLÓ VII.]

Szombaton került először színre a »Titilla hadnagy«, Rákosi Jenő operettje, s úgyszólván az első számbavehető magyar operett, de ez is csak szövegében, mert a mese érdekesen van szöve, s egyes túlzottan frivol részeket kihagyva, szellemesen van megírva, de a zene össze-visszakapkodva a világ összes operettjeiből.

Az operett a zsúfolásig megtöltött nézőtér előtt nem aratott nagy sikert és frenetikus tapsokat, a szereplők sem: Halmayné igen kedves volt s gyönyörűen énekelte: »Én vagyok a kis Titilla Katicája« című dalt, míg Enyváry kisasszony is csinosan adta a címszerepet, midőn azonban parasztleány ruhába öltözött a második fölvonásban, a népiesség kissé lerítt róla.

Néhány estét a »Titilla hadnagy« mindamellettt igen jól fog még betölteni a télen át.

*

Tegnap »A falu rossza«-t láttuk. »A falu rossza« mindig megpróbálja a színészeket, mert pregnáns karakterisztikuma van az egyes szerepeknek: az egyéni tulajdonok bevegülése többnyire visszatszó.

Gyenge előadás volt. Kövesi a bakterben nem volt képes a finom komikumot visszaadni, egy vén gazembert látunk Gonoszban, nem pedig a helység rafinírozott diplomataját. Fínum Rózsi sem az volt, akinek lennie kellett volna.

Szabó Bandi mint Göndör Sándor nem elég hévvel játszott, s gyengébben énekelt a szokottnál is.

Makó holmi »Prófétában« elhullatott kifejezésekből táplálkozva, rögtönzésekkal esetlenkedett, nem véve tekintetbe, hogy úgyszólván »klasszikus« mű adatik a színpadon.

»Ne kotyelj, te dili« s több efféle ostoba mondatokkal mókázott.

Kutasi Jankát kitapsolták kétszer is, de ő sem volt korrekt Boriska, az a méla ábránd, az a ragaszkodó odaadás, mely e szerepet oly széppé teszi, teljesen hiányzott alakításából.

*

Holnap a »Titilla hadnagy« ismételtetik a páros számnak. Szerdán pedig Kutasi Janka kisasszony jutalomjátéka lesz.

Toldi Pista hírneves színművét, az egy darabig eltiltott »Kornéliá«-t választotta.

Nem kételkedünk, hogy úgy a kisasszony, mint a darab nagy vonzerővel fog bírni a közönségre.

269. sz., november 17.

[SZÍNI BESZÁMOLÓ VIII.]

I. AZ ÚJ HÁZIÚR

Tegnap az »Új háziúr« című francia bohózat jutott a deszkákra. Ebben a genré-ben ritka a jó. Ez jó: örökös nevetés és derűtség uralkodott a nézőtéren. Vidám volt minden: a szereplők, a nézők, mert a jókedv is ragadós.

Makó olyan volt, mint hal a vízben, t. i. a saját elemantumában.

Oláhfaluban hajdan az volt a követ, akire a helység dolmánya legjobban passzolt. Ez a darab, mintha Makó színészi temperamentumához lenne szabva.

Tág tere nyílik benne a bohóskodásnak s azt ki is aknázza színig. Jóízű alakot adott a címszerepben. — Zilahy sem eshetik kifogás alá a poéta irodavezetőben.

Szeles azonban pátoaszával tette idegessé megint a közönséget.

A többi szereplők aztán vagy nem voltak jók, vagy a szerepük nem volt jó.

II. KI PISSZEG? MI PISSZEG?

»Ki« és »mi«? Igen, ez a kérdés.

Valahányszor Halmayné asszonyt tapsolják a színházban, mindig valami pisszegés is vegyül a tapsok közé a nézőtér hátsó részéből.

És valahányszor Enyváry Sarolta kisasszonyt tapsolják, szintén mindig valami pisszegés is vegyül a tapsok közé, a nézőtér hátsó részéből.

Hogy »ki« az, vagy kik azok, akik pisszegnek, nem tudjuk. De a jelenlevő földi gondviselés, a rendőrség tudhatná, ha siket nem volna: hogy azonban »mi« az, ami a pisszegést okozza, gyanítjuk. Az a hővérű, még alig fölserdült férfinembebeli fiataltság meleg buzgalma — hamis pénzre fölváltva.

Mert a jó fiúk (hiszen magam is ilyen voltam!) választanak maguknak egy színpadi ideált, akit lelkük mesebeli nimbuszal rajong körül. Az egyik résznek (az ízlés különféle lévén) a Boriskák, Örsék és Vicák kedves ábrázolója tetszik, a másik része talán a Boccaccióért lelkesedik s az aranyos fényű ruhák viselőjeért, kinek fején néha királyi diadém is van, ki a költők csapodár, pajzán gondolataival szeret és él, s regényes lelkük fantáziájába öltözködik.

S ki ne szeretné, hogy az ő ideálját érje a dicsőség nagyobb része?

Ebből a szempontból indulnak ki a derék fiúk a nézőtérén, s míg a halmaisták tapsolnak, pisszegnek az enyvá-

risták és viszont, hogy a diadalból hátha lefaraghatnának valamit .

Pedig ez azonfölül hogy gyerekes és illetlen dolog, még céltalan is; mert a diadal vagy megérdemlett, vagy nem az. Ha megérdemlett, az érdemet nem lehet elvenni a pisszegéssel, mert az érdem olyan mint a kút, minél többet vesznek el belőle, annál nagyobb. Vagy nem érdemlett és ekkor úgysem diadal.

A fiatalság nemes hevét szánja jobb dolgokra ennél. Ne versengjenek ők afölött, kinek kedvence az elsőbb, míg magok a tisztelt színésznők, szerényen elismerik egymás érdemeit, valamint a közönség komoly része is.

Mindenki első a maga nemében, s bizonyos tekintetben mindenik mögötte áll a másiknak.

A színművészet nem csizmadia mesterség, hol határozottan ki lehet jelölni, ki dolgozik jobb bőrből és csinosabban. A művészetnek határa a végtelenség.

Szabadkán hagymakoszorút dobtak Erdélyi Mariettának. Elég botrány volt.

Szeged közönségét mindig bizonyos szolidság és tiszteletadás jellemezte.

Igen sajnáljuk ezeket a hagymaszagú körtüneteket.

III. KORNÉLIA

Szegény Toldy Pista! De nagy, de sok baja is volt az asszonyokkal életében! A sírba is azok vitték.

A darab is olyan mint aminő az élet, a világ, amelyért Toldy Pista rajongott: pikáns és frivol.

Ezért tiltották be Budapesten a darabot, óriási zajt támasztva a betiltással, mely akkoriban a belügyminisztériumnak is gondot adott.

A szegedi színpadon még tán nem fordult meg a »Kornélia«.

Bátorságra mutat Kutasi Janka kisasszonynál, hogy ő bemutatja azt.

De ez a bátorság nem erény, hanem divat, s ez a divat nem ízlés, hanem korrajz, s ennek a korrajznak olyan sötét a háttere, mint az éj.

Janka kisasszony teára hívja föl a publikumot a teátrumba, de a teában a rum lesz a túlnyomó.

Azonban semmi kétségünk aziránt, hogy jó Kornélia lesz.

Erre a szerepre megvan minden kelléke.

Akik végre egy igazi asszonyt akarnak látni, jöjjenek el!

271. sz., november 19.

[KUTASI JANKA ÚJ DIADALA]

A »Kornélia« tegnap előadása igényeinkhez képest sikerültnek mondható: különösen a jutalmazott Kutasi Janka kisasszony emelkedett ki minden ízében átgondolt játékaival.

Toldy Pista darabja határozottan a francia iskola befolyása alatt született termék. Sem nem jobb, sem nem rosszabb amazoknál, bár szellemben és finomságban messze innen marad.

Éppen legközelebb merült föl ez a kérdés az irodalomban, hogy jogosult-e az, ami most a *harmincéves nővel* történik, mert a harmincéves nő szíve az a mustramú, amelynek mélyébe behatni kíván az írók ecsetje.

Különös kor, beteges ízlés, mely a feslő bimbókkal nem tartja érdemesnek foglalkozni, hanem a hervadó rózsáról ábrándozik . . .

Asszonyi botrányok képezik a mai modern regény és színmű cselekményét.

Ám hagyján. Gyenge a szavunk arra, hogy a világot megfordítsuk, de őszintén bevalljuk, nem szeretjük a házasságot, mert a hős nőnek se a regényben, se a drámában.

Kornélia alakja különben találva van. Egészen ilyen az asszony.

Kutasi kisasszony érzelemmel, hévvel, személyesítéssel kivált az utolsó nagy jelenet, a darab poénja kitűnően sikerült.

Halmayné és Abonyi szintén igyekezettel játszottak.

A jutalmazottnak nem volt tele háza, pedig megérdemelte volna, de tapsból, virágból bőven kijutott része.

*

Csiky Gergely új darabja, a »Mukányi« holnaphoz egy hétre, azaz a jövő szombaton kerül színre. Azt tartjuk, elég későn, mert a nagyobb városokban, sőt Szabadkán is már adták.

274. sz., november 23.

[A LEGÉNY BOLONDJA]

Szombaton az »Otello« jutott színre, mert Aradi úr mint gyakorlott színigazgató, úgy okoskodik, hogy a két legjobb napon, szombaton és vasárnap adathat rossz darabokat is, a közönség úgysis megtölti a színházat. (Rossz darabnak mondjuk Otellót, nehogy félreértessünk, a vidéki Otello előadásokat értjük az alatt.)

Aradi úr ugyan adhatna jó darabokat szombaton és vasárnap is, mert van elég jó darab, — de én istenem, mikor már a színházi direktorok úgy vannak teremtvé, hogy csak annak a jövedelemnek tudnak igazán örülni, amit meg nem érdemeltek.

Az Otellóban, mintha kicserélték volna, ismét nem mindennapi tehetségről tett tanúbizonyságot Szeles. Bizony kár érte, hogy meg van tőle vonva az alkalom kizárólag e szakmára kiképeznie magát.

A többi szereplőről nem szólok. A liliputiak nem látszanak meg a Mont Blancon!

A »LEGÉNY BOLONDJA«

A kedves csicsergő pacsirta, a kis Halmayné adta a címszerepet s amit ő játszott, beszélt, azt mind olyan szépen, olyan jól írta meg a derék Kóródi Péter. Pedig hej, de hogy Kóródi Pista [!] írta jól, hanem hát a Kati szájából veszi az ki magát ilyen kellemetesnek.

Figyelmes játékaival, a közvetlenség, hév és szeretetre méltóság párosult, úgyhogy ezúttal sikerült megmentenie e darabot, mely már tavaly megbukott itt.

Szabó Bandi Thury Gergelyt személyesíté meglehetősen, kár azonban, hogy a legszebb nótá egy részét kihagyta,

s hogy az olyan ízléstelenségeket »Kati húgom, hogy letyeg a fityeg?« ki nem hagyta, mert az ilyenekkel tele van a darab, s más undorító jelenetekkel is, minő a részeg asszonyok folytonos tántorgása a színpadon. Még a szép Somogyi Nelli is annyira el volt torzulva, hogy ki sem lehet mondani.

Halmaynénak igaz, nem való az egyénisége az ilyen drabális, úgy szólván »mordizom« szerepekhez, annál nagyobb az érdeme, hogy mégis keresztül tudta vinni következetesen. Pászolt is rá a nóta, hogy: »Mazsola szőlő a nyaka«

Kutasi Janka kisasszonyról csak azt jegyezzük meg, hogy túlzottabb drámai erővel adta a beteg leányt, amint az a népszínművekben megengedhető.

275. sz., november 24.

[SZÍNI BESZÁMOLÓ IX.]

Tegnap a »Doktor bácsi« című ügyes bohózat került színre, mely folytonos érdekeszültségben és derűtségben tartotta a közönséget. De összevágóan és kerekdeden is ment az előadás. Siposné, Makó, Kutasi Janka igyekezettel feleltek meg feladatuknak, kivált Makó igazán kitüntette sokoldalúságát, mert e komolyabb irányú szerepében minden túlzás nélkül állotta meg helyét.

A legnagyobb dicséret azonban Kövesi urat illeti, pompás alakítással s átderengő humorral adta a doktor szolgáját.

A ház meglehetősen tele volt, s az előadást a királyi biztos is, ami ritkán esik meg, egész végig nézte.

*

Holnap a »Mirabeau ifjúsága« megy, Abonyi jutalomjátékára. A tehetséges fiatal színész megérdemli a pártolást s hisszük hogy e jó darab a rossz idő mellett is megtölti a nézőtért. Mert nagyon buzdító egy tehetséges színészre nézve, ha jutalomjátékán tele ház mutat iránta érdeklődést, míg az élet »nagy csalódásait« jelképezi minden tátongó hézag, minden üres páholy, melyet a jutalmazott a színpadról lát.

A közönség fölületesen veszi ezt mindenkor.
Pedig a részvétlenség az — amely öl.
Vagy a siker, mely égbe emel.

*

Halmayné legközelebbi jutalomjátékára, mint halljuk, a »Boccaccio«-t fogja választani s ami csodálatos, nem a Fiamettát, gyönyörűen betöltött szerepét fogja benne énekelni, hanem a címszerepet.

*

A »Corneville-i harangok« csütörtöki előadása iránt nagy az érdeklődés, úgyszintén a »Mukányi«-ra is. A jegyeket már előre sietnek lefoglalni az igazgatónál.

277. sz., november 26.

[MIRABEAU IFJÚSÁGA]

Abonyi [a] »*Mirabeau ifjúsága*« című francia drámát választá. A darab a selejtesebb termékek egyike, s úgy látszik, valamely regény nyomán van szcenírozva. Maga az alapeszme is erkölcstelen, amennyiben a nő (Siposné) férjét (Szelest) hagyta ott, hogy Mirabeau-val (Abonyi) töltsé száműzetését s ezt úgy állítják a nézők szeme elé az írók (mert ketten írták), mint valami nemes, önfeláldozó szerelmet.

Különösen szép számmal volt közönség s a »nő szökötése« sikerülését, mint valami istennek tetsző dolgot megtapsolta. Jellemző a XIX. század utolsó negyedének gondolkodásmódjára.

Siposné gyönyörűen, közvetlenséggel játszott, Abonyi valamivel jobb is lehetett volna, Szeles azonban semmi kívánni valót nem hagyott fön. Makó és Halmay is megállták helyüket.

284. sz., november 30.

MUKÁNYI

Szombaton ünnepies este volt a Mukányi előadása alkalmából. A »Proletárok« jó emléke, mely előtte jár a Mukányi sikereinek is, megtöltötte a színházat minden zugában. Még a karzat is tömve volt.

A darab tartalmát, méltatását mindazok, akiket érdekelt, csak az imént olvasták a fővárosi sajtóban, mert esemény volt a Mukányi első előadása Budapesten is, s az egész ország kíváncsi volt az első estére, mert sokat vár a darab költőjétől.

A darab meséjébe tehát nem bocsátkozunk, annyit jegyzünk meg csupán, hogy a Mukányi bizonyos tekintetben haladás a szerzőtől, dacára, hogy nem áll azon a fokon, melyben a Proletárok, efemer mű ez, de ötleteiben, az alakokban s azok festésében annyi humor és ízlés, kerekdedség van, amennyit éppen »Csikytől« nem lehetett várni, mert éppen ez irányban volt a leggyöngébb, hol most a legerősebbnek mutatta magát.

Most már tehát csak egy kívánni való maradt fenn, az, hogy vajha a nőalakjai életteljesebbek lennének. Az író, ki oly élesen látja a társadalom ereit, amint lüktetnek, nem ösmeri a nőket, — mert pap, vagy talán helyesebben: dacára annak, hogy pap.

A nőalakok a »Mukányi«-ban nem érnek egy fakovát, hideg, bágyadt, életnélküli lények azok, akiket a szerző selyemzsinóron rángat erre-arra, — amint szüksége van rájuk a meseszövésnél.

Jól mondja Dumas fils, hogy a nők olyan örvény, amelynek mélységét senki sem ösmeri, vagy olyan rejtély, amelynek kulcsát senki sem találja ki.

De mégis ösmerni kell legalább az anyagot, az alkatrészeket, amelyekből gyúrva vannak — mert enélkül társadalmi darabot, jól írni nem lehet.

Mert minden szövevényben ők vannak benne.

Ők, les femmes qui tuent et les femmes qui votent.

A három legfőbb szerep (Zápolya Ignác, Mukányi és Kozák Manó) közül az első kettő jó kezekben volt Makónál és Szelesnél. Makó úgyszólván tökéletes volt, a nyelvtudóst élethíven állítá elénkbe, míg *Szeles* kissé túlzott talán itt-ott, de egészen jeles alakítást produkált.

Zilahy adta a reportert, a darab kétségkívül legmulatósabb alakját, azonban teljesen elhibázta, mert neki egy kikeresztelkedett zsidó reportert kellett vala ábrázolnia zsidós dialektussal, s kirívó szemtelenséggel úgy, hogy min-

denki megutálja, Zilahynál azonban csak az orr mutatta, hogy zsidót ábrázol, ahelyett a firtli-újságírók vonásait keverte bele a színezetbe, melyeket a szerző rendelkezésére bocsátott, hogy a szegény Kozák Manóval, midőn a darab végén megverték (Zilahy csak sehol sem kerülheti ki sorsát) a publikum inkább rokonszenvezett, mint bárki mással.

A mellékszereplőkről szólva a főispán nagyon kopottnak nézett ki, ifjabb Varga Gergely (Kutasi Mariska) értelmesen adta kis szerepét és élénkséggel mozgott a színpadon, nem különben meglepő volt, hogy Somogyi Nelli, kire ezúttal először volt nagyobb, önállóbb szerep bízva, mintha kicserélték volna, kedvvel és természetesen játszotta el azt.

Az összejáték, a rendezés mind igen dicséretes volt a körülményekhez és viszonyokhoz képest. A közönség feszült figyelemmel, kitörő tapsok és kacaj között hallgatta a kiváló irodalmi újdonságot, mely még sok élvezetes estét fog nyújtani Szegeden is.

*

Itt e rovatban említjük meg azon fájdalmas veszteséget, mely a színművészetet Kéler Ilona kisasszony halálával érte.

A szép, délceg leány, kit tegnap temettek Kolozsvárott, egyike volt a drámai múzsa legszebb reményeinek.

Szép pálya, fényes jövő állott előtte. Azon jó lelkek közül való, akit mindenki szeretett, s aki mindenkit szeretett.

Harmadéve télen találkoztam vele utoljára Budapesten.

»Hát magát nem kaphatnánk meg Szegedre?«

»Tudja, majd öreg koromban, ha a fővárosokból kivénülök.«

»Akkor nem kell. Ki nem állhatom az *anyaszerepeket*.«

Szegény Ilonka! Legördült az utolsó függöny, s nem tapsolunk, hanem siratjuk.

A SZÍNÉSZNŐ FÉRJE

Egy nem a mi véralkatunkhoz vágó frappáns bolondság, melyben csinos szerep csupán Halmaynének jutott, ki igen sok tapsot aratott, valahányszor elénekelte »Elindult Mansból egykoron egy kis fehér csibe.«

Történik ebben a darabban annyi ostobaság, hogy szerét, számát sem tudni. A színpad a kulisszákat mutatja a második fölvonásban, majd föl húzódik a másik függöny s a szereplők háttal játszanak a szegedi közönségnek, mert a túlsó függöny mögött a párizsi közönség van, melynek sorai közül a türelmetlen férj nejehez ugrik a színpadra, s támad olyan dulakodás, hogy igazi nemes öröm elnézni.

A színpadon még páholy is volt, s Kutasi Janka úgy ült ott, mint egy Orleans-i hercegnő.

Ezt a szerepét tudta legjobban kizsákmányolni.

*

Szombaton a »Kis Doktor« ment Halmaynéval a címszerepben, ki elég elevenséggel játszott.

Enyváry Sarolta ma teljesen hangjánál volt, s szépen énekelt le egész szerepét. Ízléses toalettje, mint mindig, ma is nagyban emelte a hatást.

Tapsolták is eleget.

Közönség nagy számmal volt. Az operettből azonban sok számot kihúztak, úgy hogy alig tartott tovább két óránál.

Az operett-előadások valóban kielégítőek az idén. S ami két első énekesnőnket illeti, azokkal mindenki meg van elégedve.

*

Nem mondhatjuk ezt a népszínmű-előadásokra.

Itt már több a hiány, pedig kevesebb a kellék. Az igaz, hogy az igények nagyobbak, mint bármely más műfajnál.

Vasárnap a »Szökött katoná«-t adták, de bizony kevés sikerrel. Siposné játszta gyönyörűen a grófnét, Halmayné csinosan Julcsát, de azontúl aztán gyarló volt mindenki.

Szabó Bandi, is, aki olyan jó kedvvel kezdte itteni működését, mintha beleunt volna mesterségébe, meglehetősen immel-ámmal csinálta végig szerepét. Szeles zsírfoltos ruhában személyesíté az őrnagyot.

Az egyedüli teljesen sikerült jelenet a Zrínyi kávéházi verekedés volt.

*

A Szegeden ezelőtti években nagyon kedvelt *Latabárné-Budai Adél*, mint sajnálattal értesülünk, meghalt Kassán e napokban.

*

Holnap Bodrogi jutalomjátékára a »Godelot Hotel« adatik. Ha a szellemes, vidor s komikumban gazdag francia vígjátékot jól játsszák, nem mindennapi élvezet vár a közönségre.

288. sz., december 10.

[SZÍNI BESZÁMOLÓ X.]

I. GODELOT HOTEL

A legszellemesebb francia vígjátékok egyike, melyben Halmaynak és Abonyinak pompás szerepe lehetne, ha utóbbi rátermett volna a szalondarabokra. De bizony nem megy neki, pedig az igyekezet nem hiányzik.

A darab kissé frivol is, de e frivolitást a játék finomságának kell enyhítenie, ami azonban nem történt.

Kutasi Janka mindent megértett s inkább kitanultnak látszott, mint naivnak.

A Godelot Hotel gerlicéje nagyon ravasz volt és kacér. Én legalább az Abonyi helyében nem mertem volna feleségül venni.

Különben jól játszott, bizonyos természetesség, melegség, sőt még némi báj is volt benne.

Az est hőse a jó öreg Bodrogi, kinek jutalomjátékára adatott a darab. Godelot papát játszotta pompásan. Arattott is elég tapsot megjelenése alkalmával. Valaki egy tár-

cát is dobott föl neki a színpadra, melyben, mint halljuk, 53 ft. volt. Elég ízléstelen módja a pénzbeli ajándék átnyújtásának, amit sokkal gyöngédebb lett volna a színpalak közt adni át a jutalmazottnak.

II. EGY »RÖHEJ«

A mosoly szuperlatívusza a röhej. Egy mosoly, kivált ha szép ajkakon lebben el, olyan, mint a napfény, mely mindent bearanyoz. Egy röhej, mely előadás közben harsogón hangzik föl a karzaton vagy a földszinten, ragadós, mint a fekete himlő.

A röhej uralkodik, dúl, magával ragad mindenkit. Mint ha valamennyi fej a színházban egyetlen eggyé válnék s egy óriási kacajt hallatna . .

Egy ilyen koronként kifakadó röhej csiklandozta egész este a közönség idegeit.

S volt is nevetés annyi, — hogy könnyeztek bele számtalanok.

S így jön segítségére néha a publikum a szereplőknek a siker elérésében . . .

A színház derekasan meg volt telve, úgy, hogy a mai este az erősebb jutalomjátékok közé tartozott.

III. HUSZÁRCSÍNY

A jó öreg Vahot Imre bácsi jól megkomponálta ezt a darabot. Mindig hatott s mindig is hatni fog az ünnepi publikumokra, nagy mértékben. Kerekded mese, jó egészséges kompozíció, ami a pongyola nyelvezet dacára is még sokáig, nagyon sokáig színen fogja tartani a Huszárcsínnyt.

A jó öreg Imre bácsi is erre a darabjára volt a legbüszkébb, mert ezért kapta a királynétól emlékül a nagy gyémántos tűt, melyet ugyan egyszerűen többet sohasem tűzött föl, de azért mindig nagy becsben tartott.

Akkor egyszeris úgy történt, hogy az »irígyelt« Jókait akarta »lepipázni« Imre bácsi, s mikor az a Szent-István Rend keresztjével jelent meg egy helyen, Imre bátyánk mel- lén is ott hánytá-vetette fényét az öt darab nagy gyémánt.

»Ha te a „király-költője” vagy, Móric — mondá oda kevélyen —, én meg akkor a „királyné költője” vagyok.«

Jókai mosolygott. S Imre bácsi boldogan jött haza, hogy íme most már megmutatta az írók fejedelme előtt is, hogy ő kicsoda.

De térjünk át a játéokra.

Az egész előadás egyike volt a legsikerültebbeknek. Halmayné és Szabó Bandi elemükben voltak.

Ezeket, valamint Ferenczinét is, ki két népdalt énekelt el, elég csinosan, lelkesen megtapsolták.

Az előadásban ízléstelen csak az volt, mikor a cigányokat Makó derekasan elveri.

Hiába, az ízléstelenségeket Makó csinálja mindig.

De a jóízű dolgokat is ő csinálja.

S ezért nem tudunk rá megharagudni, a rovás nem telik meg odáig.

Egyet fölír, kettőt törül

*

(Beküldetett) Alólirott tisztelettel hálás köszönetem nyilvánítom mindazon jóakaróimnak, kik jutalomjátékom alkalmával kitüntettek, maradtam alázatos szolgájuk

Bodrogi Dénes.

291. sz., december 14.

[SZÍNI BESZÁMOLÓ XI.]

I. MACHBET

Szombaton »Machbet« került színre. Shakespeare-i darab egy idő óta nem ritka a szegedi színpadon. Szeles kedvéért veszik azokat elő, s komoly panaszunk ez ellen nem is lehet, mert bár azt mondja Podmaniczky Frigyes, hogy Shakespeare-i darabot vagy jól kell adni, vagy sehogy — de adni kell, mi hajlandók vagyunk azon elvnek hódolni, hogy a színművészet a dramatizált művek magyarázója lévén, ha halvány is a magyarázat, Shakespeare művei mindamellet egy időben se maradjanak magyarázatlanul.

Az egy Szelest kivéve, ki a címszerepben a vidéken szokatlan ügyességgel s néhol igazi művészettel játszott, a többiek csak halvány árnyékai voltak, úgy Abonyi mint a mindig jó Makó.

A közönség, tekintve, hogy előtte való nap hangverseny volt, s hogy ugyanazon időben bál tartatott a Felsővárosi Kaszinóban, elég szép számmal jelent meg, s Szeles egyes szebb jelenéseit, melyek között különösen a gyilkosság előtti monológ sikerült kitűnően, lelkesen megtapsolta.

II. A SZERELEM SÖTÉT VEREM

Új darab — Lukácsytól! Ami annyit tesz, hogy új darab ócska darabokból varrva. Az alakokat s a mese egyes epizódjait mind láttuk már, úgy rémlik, valahol. Csakhogy akkor amazok erősebbek valának, emez meg érdekesebb.

Különben a mese vázát annak idején közölték a fővárosi lapok s mi csak azt tesszük hozzá punktumnak, hogy bizony sovány termés a »Vereshajú« után.

Blahánénak lévén a darab írva, csakis Halmayné szerepe ér valamit, ki azt telhetőleg ki is aknáztta, többször mozgásba hozva a közönség tenyerét.

Jó alak még a Mokány Berci-féle földesúr is, akit Kövesi adott nem elég jóízűen, pedig a Kövesi tehetséges színész, s kis epizód szerepeivel magára bírta fordítani rövid idő alatt reklám nélkül is a közönség figyelmét.

A kis Aradi Emilia igen kedves volt ma, eleven, értelmes játéka és csinos egyénisége sok reményre jogosít irányában.

*

Holnap a »Színügy-Egylet« javára Jókai remek nyelvezetű drámája, »Könyves Kálmán« kerül színre, természetesen bérletszünetben. Fölösleges tán bőven ajánlani a közönség pártfogásába ezen nemes célú egyletet, mely hivatását buzgalommal tölti be, az itteni kényelmetlen színházi viszonyok mellett is, melynek szűk jövedelmi forrását jóformán csakis egy ilyen évenkénti előadás képezi.

BEBÉ

Mi az a bebé? Az aranyos mamácska cukros, elkényeztetett csemetéje a bebé. Nálunk azt úgy nevezik, hogy »kölyök«, vagy »kamasz«, de a finom Párizsban bebé a neve.

A fogalom nemcsak a csemetét jellemzi, hanem a »petit maman«-t is. Mert a bebé ránő a fiatal mamára, s az restelli fiainak szólítani, ami nagyít, hanem a maga hiú nézpontjából, még mindig picijének óhajtja láttatni, pedig ez már udvarol, viszonyokat sző és szakít.

A darab meséje meglehetősen bonyodalmas és élénk, hanem azért maga ez a darab mégis elmaradhatott volna, mert semmi kedélyes, semmi naiv zománca nincs rajta annak a kornak, amikor a párizsi ember még bebé: a színpadon nem voltak sem cukros mamák, sem bebék.

A két fiút Kutasi Janka és Aradi Emilia ábrázolta, nem elég jól. Szépen csak Siposné játszott, aki valódi francia nőcske volt, nem úgy Aurélia.

Makó a magántanár szerepében sokszor neveltette meg a közepesen megtelt házat, maszkja megint új volt, s megint jó. Igazi bravúr az már, amit e nemben e derék, igyekező színészünk kifejt.

*

Azt mondják, az embernek minden hét évben változik a természete.

Aradira az idén következett be a *hetedik esztendő*.

Tavaly folytonosan regényes darabokkal, melodramákkal üldözött, a hét esztendő előtti nyávogós históriákat sze-degette elő, most pedig öregebb korában kezd világhi lenni s csupa francia pikáns darabokat hord színre.

Ritka dolog ez! A jámbor Apafi Mihály ónagyságáról beszélnek, hogy öreg korában valahányszor egy fehérszemélyt megpillantott vala, mindig szerelemre gerjedt s mindenféle csatlósoktól üzengetett, hol a szép Deli Mihályné, hol a deli Veér Judit után, nem is említve a többieket, kiknek még nevét megőrzé a krónikás.

Aradi is most szeret bele a friivol darabokba, s találja föl derűre-borúra a közönségnek. Így tegnap a »Bebé«-t.

Hiszen én magam, meg a férfiak nagy része talán szívesen is veszik, csakhogy nők is járnak a színházba, sőt, mint majd minden este tapasztaljuk, növendék leányok is, a női tanintézetek tagjai.

Egy kicsit erős hát az ilyen darab, mint a »Bebé«.

Vagy ne adassa elő, vagy eressze neki a vörös plajbászt.

293. sz., december 16.

[KÖNYVES KÁLMÁN]

Tegnap Jókai drámája, „Könyves Kálmán” adatott, de a rossz idő miatt és részvéthiányból részint a Színügy Egylet, részint a komolyabb irodalmi termékek iránt, olyan kevesen jelentek meg, hogy jobbadára az egész közönség leginkább a Színügy-Egylet választmányi tagjaiból és azok családjából állott.

Bezzeg, többen nézték tegnap a Bebét.

Dicséretükre válják a szereplő színészeknek, hogy azok mégis annyi kedvvel és oly entuziazmussal játszottak, mint-ha ezer ember hallgatná őket.

Különösen Szeles emelkedett ki megint a címszerepben, mellette Siposné, ma Abonyi is tűrhető volt Álmosnak. Kutasi Janka kis szerepébe annyi életet lehelt, amennyit csak lehet. Az a véghetetlen titokzatosság, mely a királyné jellemében kell hogy feküdjék, művészileg tükröződött rajta.

*

Holnap a Caperta társulata fog játszani a színházban, valamint szombaton is, úgyhogy a »Kis herceg« emiatt a jövő hétre került.

A közönség között nagy az érdeklődés a mulatságos Mellini színház iránt.

A KÓKLER

Legelőször az »Utóirat« című szellemes, egyfölvonásos francia vígjáték került színre, amelyben Halmay és Siposné kitűnően játszottak.

Ez volt az öregebbek mulatsága.

Azután jött a gyerekeké. Kijött a lámpák elé a kókler, vagyis mint a színlap nevezi, a »világhírű« Caperta.

A kókler bácsi egy nagy hórihorgas ember, olyan impozáns fizionómiával, mint egy közös miniszter. De a kókler bácsi csak németül tudott explikálni, s a kis Jancsika és a szőke Micike hiába nyújtották ki fejecskéiket a páholyból s hiába figyeltek érkedfeszülten, bizony nem értettek egyetlen szót sem.

Pedig roppant érdekes és roppant nagy dolgokat beszélhetett, mert minden szem órá volt fordítva a színházban, s az öregebb bácsik és nénik, kik a földszinten és a páholyokban ülnek, sokszor kacagták el magukat. Vajon mit nevetettek?

A mutatóványokból nekik t. i. a gyerekeknek legmulatóságosabb volt a papirbabák tánca, akik muzsikaszóra olyan szépen járták, mintha elevenek lettek volna. Nagyon jó kukker kellett ahhoz, hogy a babák két oldalán ki legyen vehető a színpalak közé kinyúló fekete zsinór.

A többi aztán nem ért semmit, kivéven az ördögös cylinder kalap, amelyből a bűvész úr kiszedett egy boglya papírt, egy vaskalitrát kanári madárral, négy picike bőröndöt és a jó istenke tudná elősorolni, mit még? Vajon hogy fért be mind ez a sok jószág abba az egyetlen német kalapba?

Mi öregebbek már megtanultuk egyébből, hogy a német kalap alá még több minden is könnyen befér.

De legjobban egy körülmény nyugtalanította a gyerekeket, kik ma a közönség zömét képezték, s piros, vidám orcácskáik, kandi szemecskéik kellemes tarkaságot kölcsönöztek a nézőtérnek. Kis szíveiket az töltötte be remegéssel, hogy a színlapon meg volt ígérve, miszerint kettő a közönségből el fog tűnni.

Ez még magamat is megijesztett. Mert egyet én is féltettem a jelenlevőkből. Hátha éppen azt fogja eltüntetni az eszkamotőr. S ha jó gusztusa van, éppen azt fogja . . .

A gyermekek azonban a mamáikért remegtek. De jó szerencse — a kókler bácsi ijesztgetése nem volt valami nagyon komoly dolog.

Egy nagy rece-fice sifonért hoztak a színpadra, amelyet kinyitván Caperta uram, senkit sem láttunk benne s íme, midőn újra becsukta, meg kinyitotta, egy kis leányka jött ki belőle, majd ismét becsukta és kinyitotta s most már egy szép kisasszony lépett ki abból, utána egy fiatal úr, egyszóval a bűvész bácsinak olyan sifonérja van, amelyekből annyi ember jön ki, ahány akar. Ki ne szeretne bírni egy ilyen bűvész-szekrényt, amelyből azt a kisasszonyt eszkamotőrözné ki, amelyik neki tetszik?

A közönségből akadt is két kíváncsi, aki bement a szekrénybe, s ott, szintén optikai csalódáson alapul a dolog, el is tűnt. De Caperta uram csakhamar ismét megkereste őket.

A színház majdnem a zsúfolásig megtelt e bolondságra, mely nem sokat ér, s melyet kár ma megint ismételni.

Aradi úr, mint halljuk, nem is akarta megengedni, de a közönség egy része, mely már délelőtt váltotta jegyeit, határozottan követelte.

*

Holnap a »Kis herceg« bérletszünetben. Hétfőn pedig Liedl jeles zongoraművész hangversenye.

298. sz., december 21.

[A KIS HERCEG]

I. A KIS HERCEGRŐL ÁLTALÁBAN

A kis herceg a legandalítóbb mese, amit csak képzelni lehet. Csakis egy francia agy gondolhatott ki ilyen bájos történetet. A kis Parthene herceg nőül vesz egy gyermeket, s

két gyermek most már férj és feleség, de a hercegasszonyt a nevelőintézetbe küldik s elszakítják kis férjétől, hogy azonban a gyermek-férjt [!] kárpótolják bánatában, egy ezredet adnak neki.

A kis herceg mit is tehetne egyebet, mint hogy ezredével ostromolni siet a zárdát, melyben felesége van s be is veszi azt nagy hirtelen, de csakhamar eszébe jutván könnyelmű vakmerősége, s az, hogy neki most a csatatéren van a helye, ott hagyja nejét s a harcba siet, hol diadalt vesz az ellenségén.

A mese telve van érdekes epizódokkal s folytonos felelősséggel tartja a figyelmet. Az operette zenéje is kellemes és fülbemászó. Kiemelkedő poénjai is vannak, például a »Folyik az orra vére« című dal.

II. AZ »IS«

»Is«... Mi az az »is«?

Hát az bizony Enyváry Sarolta.

Szeged derék Saroltája ugyanis megapprehendálta, hogy egyszer a színi referációjában, melyben a Halmayné játékát méltattam, ő ekként fordult elő »Enyváry Sarolta „is” jól játszott«.

Ő bizony azóta szerényen »is«-nek nevezi magát. S ez olyan jól illik neki!

Hát az »is« igen jó és igen csinos Parthené herceg volt szombaton, gyönyörűen énekelt, élénken játszott s olyan ízletes kosztümöket produkált, mintha legalább is Bécsben volnánk és nem Szegeden.

Meg is tapsolták számtalanszor.

S a jó Csanád megyei nemesség, melyet Végh Aurél és családja vonz ide, s mely ma nagy számmal lepte el az első páholyokat, irigykedve hasonlított össze a mi színházunkat a magukéval.

Hogy Enyváry Saroltának meglegyen a revánsa, kijelentem, hogy Halmayné »is« jól játszott, s méltó felesége volt neki. Sőt midőn a harmadik fölvonásban a hadi jelszó:

III. »TILOS AZ ASSZONY«

megszegetett, s ő ott a sátor előtt a földre ülve, szerelmes csókolódzás között költi el férjével a vacsorát, olyan művészi, olyan cukros volt, hogy az ember igazán meg volt igézve és tapsolni is elfelejtett.

A »Tilos az asszony!« című dal is gyönyörű, szövege, dallama egyaránt.

Általában az egész operett megérdemli azt az óriási sikert, melyet Párizsban csinált.

A zenében nincs ugyan valami frappáns, új és meglepő semmi, de az anyag választékos ízléssel, módszerűen van összerakva kellemteljes egésze.

Hisszük, hogy a szegedieknek még sok jó estéjüket fogja betölteni.

S hogy »Tilos az asszony« jelszó kihat a publikum közé, épp úgy, mint az Angot dallamáé.

Azzal a különbséggel, hogy ezt mindenki negtámadja, de senki sem tagadja meg.

Mert ami tilos, az az édes

302. sz., december 25.

A 10. SZ. PÁHOLYBÓL.

No, még igazán tartozom a szegedieknek, hogy megírom nekik a színházukat emlékül, milyen volt. Mert csodák esnek, s ma holnap csakugyan megtörténik, hogy valami non putarem téglá színházi palotává dagad a »Hall-piarcon«, amint az egy régi házon, amerre Újszegedre járunk, jó szegedi ortográfiával fölírva ékeskedik. (Én mint régi ember, ragaszkodom a régi elnevezésekhez.)

A királyi biztosnak lidérce van, mely minden fényeset ide hord össze egyrakásra, s mikor már semmi egyéb dolga nem marad, akkor attól lehet tartani, hogy még Blahánét is elcsalja tőlünk, pestiektől ide.

Egyszóval nagy változások küszöbén áll Szeged, s amit most én itt önöknek tréfa alakjában elmondok, az be fog teljesedni pontról pontra.

Jól nézzék meg önök városukat, sőt saját magukat is tekintsék meg a tükörben, mert nem adok sok időt, és el fognak bámulni rajta, hogy valamikor ilyen volt a város és ilyenek önök.

Az emelkedés processzusa olyan, mint a vihar dulakodása; azt hinné az ember, hogy a fák koronáival csapkod, pedig azalatt a sarat is szárítja, vagy elsöpri a port, a gatz s egészen új képet, színt ad a mezőnek, mintha valami piktor lenne.

Tíz év múlva megmosolyogjuk a mai szegedi állapotokat, s jóízű anekdoták alakjában fognak azok keringeni a borozó asztaloknál, s csak minden tizedik szót hiszi el belőlük a leg-hiszékenyebb ember is.

Fény, pompa, ipar, kereskedelem ütnek itt tanyát, s uralkodni, szerepelni a vagyon fog; éppen úgy, mint Pesten.

Ki hinné még ma, hogy ezelőtt még tíz évvel Paczona uram csizmadiamester volt egyike a legtekintélyesebb városi képviselőknek Budapesten, ki buktatott, döntött tetszése szerint, s ki ma már nem is tagja a képviselő-testületnek? A szájjas Simon Florent, szintén valóságos basa volt a városi közgyűléseken.

Ha föltámadna most, hogy elcsodálkozna rajta, a vagyon- és észarisztokrácia milyen hatalmas portentumai ülnek ott azokon a padokon!

Úgy lesz az itt is.

Szekerke bátyánk korszakáról úgy fognak beszélni, mint valami mesés dologról, s nem lehetetlen, hogy valami bolond poéta még eposzt is ír a derék öregről, ki hétköznapokon kézimunkában fáradozék vala, vasárnaponként pedig a nemes magisztrátust leckéztette és oktatta.

A mammut-korszak lesz ez az utódok előtt, amelyre bámulattal tekintenek, mint ahogy mi most a bronz-korra.

Hát még a színház hogy megváltozik! A jövő színház 10. sz. páholya, ki tudja, hol lesz és milyen lesz? Hát még a közönsége?

Csak úgy köd alakjában lesz meg az emlékezetben a Hoffer-féle pajta az ő rettenetes karzatával, ízléstelen, pirosra festett páholyaival, s megannyi nevezetességével. Regélni fogják, hogy ebben az épületben a békák is kuruttyoltak

egykor, mutatni fogják a helyet, hogy merre volt körülbelül a Tisza páholya, hol volt a cukrászat (én erre fogok legtovább emlékezni) azzal a kis cukrosbábuval, aki most már potrohos asszonyság (már t. i. akkor lesz az).

Lehet, hogy a liliputi»tízes páholy« is szóba kerül: mert annak is megvan a maga nevezetessége, nemcsak azért, mert a »legvendégezeretőbb páholy«, hanem főleg mert innen csináltuk a kritikát.

A derék, áldott színészek, akik egytől-egyig nagy tehetségek, innen nyomattak el végképpen, ez volt a kohó, hol az ármány gyártatott ellenök s hol az epekiömléseknek ágyat vetettünk. Egy elátkozott hely ez a tízes páholy, s érdemes rá hogy minden jámbor keresztény buzgón keresztet vessen magára, ha idepillant.

No, de ez majd akkor lesz, . most még senki sem mer nyíltan szót emelni a »tízes« ellen. Egészen nyugodtan nézhetünk hát ki, hogy e pontról rajzolhassuk le a jelenlegi diátrumot. A tizedik sz. páholyból mindenüvé látni, csak a baloldali felső páholyokba nem, azoknak a tartalma titok, mert kiesnek a látkörből.

A nézőtér publikuma háttal van fordulva a tízesnek. ami egy végtelenül érdekes tanulmányra nyújt alkalmat, t. i. a hátulról való megismerésre, s ez nem tréfa dolog, mert hátulról majd minden asszony egyforma s néha nagyon szörnyű csalódásoknak nyújtatik tér. Lenhossék koponyaismeretei bliktri a háta ismereteihez képest.

Egy ruganyos rángás a lapockák közt, a nyaknak egy görbülete, a fej tartása, a fésű pontjai, a hajszalag színe, valamely piciny görbület a hátgerincen, Ádám csutkája féle dombocska vagy ilyesvalami vezet rá, hogy fölismerjük, ki az; lefityegő huncutkák a nyakon, vagy valami igézetes árkokcska vezet a helyes nyomra. S ha ez sein, akkor a látcsó iránya bizonyosan. Mert mit ér a színház publikum nélkül? A közönség hozzátartozik a darabhoz, aki nem azt látja, az csak félig látta az előadást.

Pedig odalenn a támlaszékekben is vannak szép alakok. A szép »Marjolaine« például a földszintre jár, így a »paradicsom-alma« is. Ott lenn, de a túlsó oldalon üldögél a »Hőférke« és nagyon ritkán (messze lakik szegényke, sáros idő-

ben nem érdemes jönnie) »Melinda« arca is ki-kimagaslik minden hétben egyszer. Egyszóval okvetlenül látni kell a földszintre is, hogy az ember elmondhassa: »Semmit sem mulasztottam el, kiittam az élvezet kelyhéből az utolsó cseppig mindazt, amit a sors mára beletöltött.«

Ha nem csordul, csöpöppen, de a páholyokban csordul is nem egyszer. A szem sem tudja, hova nézzen, a szív sem tudja, kiért dobogjon.

Ez a kutyaállapot tetszik pedig az embernek a legjobban. Az alsó páholyok bizony olyanok néha, mint valami tündérnek a fogsora minden fog másforma, egyik rózsaszínű ametisztből, másik gyémánt, harmadik opál, a negyedik kavics, az ötödik pedig talán csont, — valami vén csont.

Az alsó páholyoknak törzspublikuma van. Bizonyos családok nem ülnek egyebüvé, csakis alsó páholyba, mások viszont csak a felsőbe. A felsőbb páholyok sokkal szerényebb igényeket jeleznek.

E páholsorok az elválasztó Rubicon a haute-volée és a polgárság közt.

Az én kedves vármegyémbe van az úgy, hogy itt bizonyos családok négy lovon járnak, mások hármon és viszont mások kettőn, s a világért sincsen arra mód, hogy ez alól emancipálni lehessen e szokásaiban és tradíciókban makacsul megrögzött nemességet: egy két lovon járó család ivadéka semmiféle kincsel nem vehető rá, hogy négyesfogatot tartson, fél hogy megszólják s viszont egy négyes családot halálos szégyen ölné meg, két lovon menni valahová. Egyszer egy nénémasszony-nemesem csak azért nem ment a testvére temetésére, mert a negyedik parádéslnak valami krónikus baja támadt, nem lehetett befogni.

Az alsó páholy urainak és úrnőinek aztán szintén megvannak a maguk külön ízlései. Az egyik ezt az oldalt szereti, a másik amazt. Némelyik közel szeret a színpadhoz, a másik távolabb. A habitüék szeszélyesek. Különben egy-egy alsó páholy nevezetes territórium, s külön elnevezés illeti már magát a — helyét is. Ott van mindjárt az »irányadó-páholy«, a »kókusz-páholy« a mi oldalunkon, a túlsó részen pedig a »cip-cip-páholy«, a »vándorló-páholy«, a »telegráf« és a »Pepike-szállás« (ad kaptam: »Árokszállás«).

Az alsó páholyok közönségéről csak glaszékesztyűben lehet beszélni, azt pedig én nem viselek. Rózsaszín tinta kell hozzá, arany toll, az pedig nekem nincs.

De mégis megpróbálom, hiszen annyiszor sikerült már nekem olyan dolog, amihez nem értettem, hátha menni fog ez is.

Megemlítsem-e a »nagy hallgató«-t, vagy a »tengerszem«-et? De hol vegyem a színeket, hogy őket lerajzoljam? Írjak-e a »második első«-ről, vagy a »kis gyáva«-t hozzam tapétra?

Egy szegény agglegény mondja, hogy már negyven év óta udvarol, de még sohasem volt Szegeden annyi sok szép leány, mint most. Ez az aranykor.

Szépasszonyok dolgában már sokkal szűkebben vagyunk, »rózsás fülek« s a »szerecsika-alma« szemek kivételével alig van egy-két jó arc az alsó páholyokban. A felső páholyok is gyengén adják, ha nem látnók néha ott az »afrikai nő«-t és a »hamu«-t, menyecskehajlamú embernek bizony nem lenne érdemes még oda sem nézni.

Lány azonban bőven van ott is, s a változatosság sokkal nagyobb, mint az alsó páholyokban. A leggyakoribbak a »kisasszony feleségünk«, a »Gergely«, a »szikra«, meg a »szöcske«. A többi csak úgy elvétve jön, tehát nincs is rendes színházi neve, vagy pedig nem tartozik azokhoz, akiket észrevesz az ember.

A szegedi színházi szokások közül az emelkedik ki leginkább, hogy az alsó páholyokba toalettet csinálnak a nők, egyebüvé nem. Keresztény vallású férfi a világért sem ül ki a páholy elejére, ha van is helye, hanem valami szögletből nézi a felesége háta mögül az előadást; ha több hölgy van a páholyban, a »férjhezmenendő« ül a legközelebb a színpadhoz, azután sorba ezen elv szerint, a gardedám legtávolabb.

A kukkerrel igen ügyesen bánnak a hölgyek s messze túltesznek a keleties »legyező-beszéd«-en. Az ember azt hinné, mikor felületesen végigtekint a feszülten figyelő angyalseregen, hogy ezek csakugyan a darab kedvéért jöttek ide, s vigyázzák is rettenetesen az ábrázoló művészek minden mozdulátát; pedig dehogy vigyázzák! A látcsövet tartó jobb kéz ujjain keresztül a hamis szemek egészen egyebütt kalandoznak. Folynak a »gödi csaták«, a némajátékok, a stratégia,

vagy pedig ártatlan körütekintés és puhatolás. Már aki hogy csinálja.

S ez a legérdekesebb része az előadásnak. Csakhogy ezt látni kell tudni.

A nemes ifjúság zöme lent a centrumban ül. Ez a házasulandók kara. Többnyire simára fésült fejek, rendes választékkal vagy közepűtt, vagy oldalt. Illedelmesebb viseletet az ifjúság sehol a világon, tán az egy Ausztriát kivéve, nem tanúsít, mint Szegeden. Még csak félre sem pillantanak, hanem olyan áhíthatos, tiszteletteljes szemekkel méregetik a nőket, mintha önekik lenne csinálva az a jelszó a »Kis herceg«-ből:

»Tilos az asszony !«

Fiatal embernek támlásszékre ülni majdnem bizonyos »hivalkodás«-nak vétetik s luxusnak; ha túlzott is a megítélése, dicséretesen jellemzi a szegedi férfiak egyszerűségét és igénytelenségét; a nők nagyrésze is ilyen — de fájdalom, vagy négy-öt év óta beütött a kisebb résznél a cifrázkodási ösztön, anélkül, hogy ezzel jóízlés egyesülne, s félni lehet, hogy e folytonosan nagyobbodó fényűzési vágy általános lesz, s megöli mindazt, ami még pátriárkális, s éppen azért nagyon becsülésre méltó és szép Szegeden.

A szegedi színház publikumáról is, külsőleg tekintve az egészséget, el lehet mondani azt, amit a jelenlegi képviselőházra mondott valaki, hogy az *csupa haj*. (Tisztelet annak az egykét kopasz főnek, ami ritkaságképp ott tündököl.)

Mert szemrehányásképp van itt fölhozva a hajfolytonosság hiányának hiánya, — hogy a »Mukányi« doktorainak stílusában beszéljek — a nézőtért többnyire a fiatalság tölti be, meglett, komolyabb emberek igen ritkák a színházban, mintha bizonyos ferde fölfogásból derogálna nekik nagy elmék gondolataiban gyönyörködni. Ezt mutatja azon főntebb említett körülmény is, hogy ha a »Hofdienst« odakényszeríti is nejeik mellé, csak úgy suttymban hallgatják azt a bolondságot, amit a komédiások produkálnak.

Pedig nem szégyen az, sőt ellenkezőleg, a költészet iránti fogékonyság és érdeklődés mindig föltételezi a még ki nem hűlt szívet és tartalmas lelkiületet, mely még nem lévén elfá-

sulva, érintik a benyomások. Az ellenkező pedig műveltség-hiányra látszik vallani.

No, de ez csak melleleg legyen mondva, mert hova az ördögbe férnénk, ha még az öregek is a színházba tolnának!

Igy is elég szűken vagyunk néha, s oly cukkerli-ropogtatás van a páholyokban és földszinten, mintha egy hollandi malom örölné.

A közönségről írva lehetetlen még meg nem emlékezni (ha csak tisztelt volt munkatársam, János kedvéért is) még egy érdekes árnyalatról: a Katákról.

A kedves Katák! Azok többnyire ott ülnek a leghátulsó padokban kacskiásan kiöltözködve selyemkacabájokban. Ezeket a pityergősebb darabok csődítik ide, vagy pedig egy-egy randevú. Hálás publikum, mely könnyen sír, könnyen fakad kacajra, mindenén igen jól mulat s egy egész hétre meghizlalja a szeméit.

Végül jó a »forradalmi anyag«, a karzat, őfelsége a nép:

A karzat a leghatalmasabb, kivált vasárnap. Ő a tóngéber, s ha jó a nóta, felülről zúg föl a taps viharja. Igazi demokrácia csak a színházakban van, mert itt igazán a nép van *legfelül*, s mindenkinek annyit ér a tenyere a közvélemény megteremtésében, amilyen nagyot csattan.

Nemrég egy Szegedre jött fiatal doktor nyitott be hozzám a tízes páholyba, s bemutatván magát előadta, hogy itt akar letelepedni, vajon mit tanácsolok neki.

— Bajos dolog ilyenbe avatkozni — mondom. — Mert nagyon pompás város ez, jól telik benne az idő, ha ismerősök vagyunk, hanem biz én még beteg embert sohasem láttam benne.

Az én doktorom nevetett ezen a tréfán, amint szokás egy olyan embernek a mondásán, kiről az van elhíresztelve, hogy a halált is agyontréfálja.

— De én egész komoly véleményét kérem — mondá.

— Ej uram, hisz én nem tréfálok. Nézze ön meg a színlapot, a »Lowoodi árvá«-t adják, tehát a szentimentális publikum van itt. Itt a kukker, nézze már most ön meg például a karzatot.

Odanézett, s ijedten kapta vissza a szeméit. Vagy ezer nagy fej sugárzott ott egymás tetejében, mind olyan tulipiros, akár a paprika.

— Lássá uram, ha így néz ki a publikum szentimentálisabb része, most már elképzelheti, milyen még a többi, aki odahaza van.

A doktor le volt fegyverezve, fölszedte másnap a sátorfáját s más városba ment, hogy ott ültessen be egy hold földet embercsontokkal. Mert az orvosi pálya végre is ebben kulminál. S egy holdnyi ilyen beültetett föld szépen jövedelmez.

De nini, hova jutottam —, a színházból a temetőig.

Maradjunk csak itt s vessünk még egy búcsúpillantást a kedves szegediekre utoljára, mielőtt örökre becsapnám a tizes számú páholy ajtaját utánam.

Visszafordulok, hadd lássam kedvenceimet még egyszer . . hiszen úgyis megszűnnek kedvenceim lenni.

Elmosódnak előttem az arcok, a vonások, de a szeretet megmarad, s mely míg itt voltam, kiemelt közülök egyet-kettőt, összefoly mostan s válogatás nélkül öleli körül mind a hetvenezret — amiatt az egy-kettő miatt.

Míg itt voltam, csak az a darabka föld volt előttem érdekes, amit egy-egy kedvencem lába betakart. (Valamennyinek a lába igen picike darabkákat takart be.)

Most pedig, mikor már nem leszek itt, arra lennék büszke, ha ez a hetvenezret láb akkora darab földet fog be, hogy egész Pestig érjen a szegediek lábaujja.

A szeretet vissza-visszahoz engem ide gondolatban, de nem a pici lábakhoz többé, hanem a nagy lábakhoz — amelyeken annyi tömérdek tyúkszem van még.

. . . Csak azoknak akadna valami józan doktora, aki alaposan kivágja !

JEGYZETEK

RÖVIDÍTÉSEK

- MK = Mikszáth Kálmán
Jk = Jubileumi kiadás, Mikszáth Kálmán munkái 1—32. köt. Bp. Révai Testvérek kiad. 1910.
Hi = Hátrahagyott iratok. (A Jk folytatása.) 1—19. köt. Szerkesztette és sajtó alá rendezte Rubinyi Mózes.
SzK = Szeged Könyve 1—2. köt. (Hi 6—7. köt.)
Krk = A jelen kritikai kiadás
SzH = Szegedi Híradó
SzN = Szegedi Napló
Rubinyi = Rubinyi Mózes: *MK élete és művei* Bp. 1917.
Nacsády = Nacsády József: *Mikszáth szegedi évei* Bp. 1956.
[Szögletes zárójelben] a sajtó alá rendező kiegészítései.
Njn = A kérdéses cikk név- és jelzés nélkül jelent meg.

TUDNIVALÓK

A jelen kötetbe foglalt dolgozatok kéziratai nem maradtak fenn.
Itt jegyezzük meg, hogy ahol az »Irodalom«-ra nem utalunk, a szóban forgó írást — bibliográfián kívül — a Mikszáth-irodalom nem tartja számon.

BEVEZETÉS A JEGYZETEKHEZ

A Krk jelen kötete az 1880. év június 1-től december 31-ig Szegeden, a SzN-ban megjelent Mikszáth-cikkeket és karcolatokat foglalja magában. Az ebben az időszakban megjelent szépirodalmi műveket ld. Krk 31. köt.

A munkákkal a Mikszáth-irodalomban először Rubinyi Mózes Mikszáth Kálmán élete és művei (Bp. 1917.) c. könyve foglalkozott, bár közülük csak az akkoriban ismert Mikszáth-álnevekkel és betűjelekkel szignáltakat vette számba. A cikkekhez, karcolatokhoz fűzött észrevételei többnyire általánosságokban mozgó témamegjelölések, bibliográfiai annotációk maradtak. (Pl.: *Iska kisasszony vagy a »kis mameluk szíve*. Szegedi Napló 1880. évf. 260. sz. — Egy leány beküldött kormánypárti verséről.) Mivel az irodalom címszó alatt csak az érdemleges (bíráló, értelmező, értékelő, helyreigazító stb.) megjegyzéseket tartjuk számon, Rubinyi effajta annotációit nem közöljük.

MK-nak a SzN-val valamint a város társadalmi életével való korábbi kapcsolatait, viszonyát illetően az olvasó figyelmét a Krk 55—58. kötetekre, azok jegyzeteire hívjuk föl.

A jelen kötet által felölelt időszakban harmadik évfolyamába lépő SzN szerkesztősége hamarosan újabb változások elé nézett. MK Pestre készült és helyét valakivel be kellett tölteni. Nincs pontos adatunk arról, hogy MK elhatározása, hogy megvált Szegedtől, mikor és hogyan érlelődött meg. Az alapvető ok mindenképpen az lehetett, hogy írói ambícióinak Szeged nem nyújthatott kellő teret és méltó elismerést. A magyar irodalmi élet sajátságából adódott, hogy írói karriert Magyarországon csak a fővárosban lehetett csinálni. Maga MK a szegedi újságíróként később nvomába lépő Gárdonvi Géza szegedi kötetének előszavában írta: »Egy szegedi illetőségű könyv már előre fitymáló mosolyt csal a kritikusi ajkakra . . . Nekem magamnak is vannak Szegeden született gyermekeim, akiknek sokkal több küzdelmet kellett kiállniok, mint a budapesti kölvkeimnek, pedig talán erőteljesebbek, életrevalóbbak ezeknél. Nagy primitívitás ez s nincs is meg egvebűtt, csak az irodalomban, mert a fülemilének ha dalol, nem kételkednek azért a nótájában, hogy nem a város-

ligeti fasorban teszi, hanem a szatymazi bokrok között.» (Figurák 1890.)

»A vidéki író befogó süketség készítette Mikszáthot arra — fűzi ehhez hozzá Király István —, hogy megváltják Szegedétől.» (Mikszáth Kálmán Bp. 1952. 46. l.) — E »süketség« azért is tűnhetett 1880-ban MK számára fenyegetőnek, mert új novelláskötet kiadásának terve foglalkoztatta. A SzN 1880 szeptemberében már hírt adott egy Mikszáth-kötet előkészületeiről, »melyben igaz költészettel, jóízű humorral festi a vidéket, ahol született s az embereket, kik gyermekkorát környékeztek.« (207. sz., szept. 7. »Újdonságok.«) Amiből nyilvánvaló, hogy a későbbi *A tót atyafiak* és *A jó palócok* o. kötetekkel kapcsolatos elképzelésekről volt szó. (Ld.: Krk 32. köt.) A tervezett új kötet jövőjéért, sikeréért érzett aggodalom mellett szerepet játszhatott az az ösztönzés is, amelyet szegedi írásainak pesti fogadtatása, pesti íróismerőseinek biztatása, esetleges fővárosi elhelyezkedés kilátása jelenthetett.

MK Szegeden sem szakította meg a pesti író-, újságró körökkel 1878-ig kialakult kapcsolatait. Viszonylag gyakran utazott a fővárosba (ld.: Fővárosi levél, Levél a fővárosból stb. c. tárcái 1878—80-ból. Krk 55—58. köt). A pesti látogatások különösen 1880-ban szaporodtak meg: nem egyszer a királyi biztosi tanács tagjaival (Komjáthy Bélával, Horváth Gyulával) utazott, s talán ők is biztathatták, hogy tegyen újabb kísérletet Pesten. A pesti tájékozódások ekkor még nem ígérhettek biztos helyet (egyelőre az Ország-Világ c. hetilap segéd-szerkesztői állása lehetővé kilátásban; ld.: Krk 24. köt. 161., 163. l.; 60. köt. jegyzeteinek bevezetése), s így a készülő kötet kinyomtatására vonatkozólag is a szegedi Endrényi Lajos nyomdávalatásával egyezett meg.

A fővárosba költözés mégis — föltehetőleg — már 1880 nyarán elhatározása lehetett az írónak. Bizonyára erre vonatkozik az a Halmy Ferenc fővárosi színésznek tett ígérete, hogy az 1880/81-es színiévadban találkozni fognak. (Halmy 1880. aug. 19-i válaszlevelében tesz erről említést: Krk 24. köt. 158—159. l.; MK levele nem maradt fenn.)

Bár pontos adatok nem maradtak ránk, Kulinyi Zsigmond visszaemlékezései alapján azt joggal következtethetjük, hogy a remélt pesti lehetőségek anyagilag is csábítóbbak lehettek annál, mint amit a SzN nyújtani tudott. Vagy pontosabban: a SzN ekkori helyzete nem volt olyan, hogy a közeli jövőben anyagilag komoly előrehaladást ígérhetett volna munkatársainak. Ez elsősorban MK-t érintette, hiszen a szerkesztőség más tagjainak — szegediek lévén — egység állása, vagyona, megélhetése volt. Egvedül MK élt csupán tollából közülük.

Kulinyi írja, hogy »mindjárt a SzN megszűlése után a szerkesztőségben sok szó folyt arról, megé-e a napilapunk Szegeden, ahol csak a hetvenes évek során is két hivatott író (Lévay Ferenc, Gelléri Mór) hasonló kísérleteit temette el a tisztelt publikum közönye. Igaz, hogy aránvlag rendkívüli érdeklődés fogadta a kezdettől népszerű és kedvelt Szegedi Naplót, de az arányok az akkori Szeged intelligenciájának előfizető képességéhez idomultak. Vagy tán inkább az akkor még általában kisebb előfizetési hajlamhoz... Szóval sokan olvas-

ták akkor is ezt a mi lapunkat, de nem sokan fizettek elő. A kiadók tele voltak panasszal... Magunk láttuk és tudtuk, hogy a Szegedi Naplót eleinte leginkább a kiadók és az alapító Enyedi Lukács elhátározott áldozatkészsége tartotta fenn. Természetesen nem kevés sopánkodás között, mely átszármazott a redakcióra is. Hiszen minket is bántott, hogy szemeli termékeink eleinte, ha jól emlékszem, csak 350 példányban láthattak napvilágot és illetőleg előfizetőt. (Huszonöt év előtt és most. A Szegedi Napló 25 éve. Szeged, 1904. 69—70.l.)

S ha Kulinyi emlékei föltehetően az első hónapok nehézségeire vonatkoznak is, nem valószínű, hogy az árvíz esztendejében és az újjáépítés kezdetén már sokat javult volna a SzN anyagi helyzete. Az a hír is járta, hogy 1880 októberében a függetlenségi párt is lapot indít Szegeden, hiszen a város választópolgárainak nagy többsége és mindkét országgyűlési képviselője ehhez a párthoz tartozik. (Függetlenség 1880. aug. 24., 234. sz. »Hírek« rovat.) A SzN esetében számos ellenzéki beállfottságú előfizetőjét elvesztette volna. (A lap történetéhez tartozik, hogy a következő évben maga a SzN csatlakozott a függetlenségi párthoz s annak helyi szószólója lett. Emögött a következő mozzanatok állnak: A már 1880 őszén tervezett szegedi függetlenségi párti lap szerkesztőjéül Pósa Lajos ajánkozott. Valami okból azonban — talán a szegedi kiadók vonakodása miatt — a lap nem indulhatott meg a tervezett időben. Pósa viszont, bizonyára a függetlenségi párthoz húzó Kulinyi biztatására — együtt voltak katonák is — följánlotta tollát a SzN-nak arra az esetre, ha MK eltávózása bekövetkeznék. 1881 márciusában ismét előtérbe került a szegedi »szélbali« lap ügye s a hírek szerint Magyar Újság címen Pósa és Kulinyi szerkesztették volna: SzN 1881. ápr. 3. »Helybeli újdonságok«. Ha ez a terv megvalósul, a SzN bizonyára súlyos válságba kerül. Végül — ma már tisztázhatatlan bonyodalmak után —, bizonyára Kulinyi és Pósa kapacitálására — Enyedi átvitte a SzN-t a függetlenségi párthoz. Ezzel a kiválást tervező Pósa és Kulinyi is nyertek, mert a SzN az elmúlt három év alatt — más ellenzéki lap híján — »egyesült ellenzéki« fönntartásai mellett mégis szószólója volt a helyi ellenzéknek, s már valamelyes előfizető tábora is volt. A tervezett Magyar Újság enélkül kénytelen lett volna mindent elől-ről kezdeni. — Ld.: Gyöngyösy László: Pósa Lajos életrajza. Bp. 1920. 23—25. l.)

A SzN 1880-ban is láthatóan nehéz helyzete tehát azt jelentette MK számára, hogy jelentős jövedelemgyarapodást egyelőre nem remélhetett. (Nem tudhatjuk, hogy Kulinyi és a függetlenségi párt illetve Pósa terveiről 1880 őszén mennyire volt tájékozott.) A kapott honorárium pedig — sajnos, pontos adatunk erre sincs — nem lehetett sok. MK egy 1880. márc. 4-én kelt szegedi levele arról tanúskodik, hogy ügyvédhez fordult egy pesti könyvkereskedőnél maradt 50 forintos kintlevőségének behajtása érdekében. Szerette volna ebből kifizetni szorongató, apróbb (10—15 forintos) adóságait s 10 forintot magának akart megtartani. »Mert ez idő szerint még én is nagyon szűk viszonyok közt élek.« — fűzte hozzá. (Krk 24. köt. 158. l.) A Krk 24. kötetének jegyzetei szerint MK ezen adóságai még korábbi pesti

tartózkodása idejéből maradtak fenn: »Szegeden sem javult [tehát] az író anyagi helyzete annyira, hogy teljesen tisztázta volna terheitől.« (285. l.)

Egyébként a lap szerkesztősége és MK között mindvégig jó viszony állt fenn. Ellenkezőjére semmiféle közvetlen vagy közvetett bizonyíték nincs. Az Enyedivel — a főszerkesztő 1880 szeptemberében változtatta belügyminiszeri engedéllyel Eisenstädterről Enyedire a nevét — folytatott levelezés is jó viszonyról tanúskodik. Emellett szól az is, hogy MK Pestre távozása után is a lap munkatársa maradt és jöideig rendszeresen küldte a megállapodás értelmében tárcáit a SzN-nak. A lap csak 1880. dec. 21-én jelentette be MK távozását és azt, hogy Pósa Lajos 1881. január 1-től a SzN belső munkatársa lesz. (Ld. kötetünk Az »Újdonságok« rovatból c. fejezete.)

MK távozását nagy sajnálkozás kísérte Szegeden, s az író az év végén külön visszatért a városba, hogy részt vegyen a barátai által rendezett nagyszabású »búcsúestélyen«. (Ld.: kötetünkben Az »Újdonságok« rovatból c. fej. dec. 31-i híre.) Még az örök vitafél, a SzH is melegen emlékezik meg erről az ünnepélyes búcsúról: »Búcsúestélyt tartottak tegnap a »Próféta« vendéglőben *Mikszáth* Kálmán tiszteletére a távozó fiatal író jóbarátai. Az estély csak a »legszűkebb baráti kör«-re volt tervezve, és mégis sokan vettek abban részt a szegedi intelligencia fiatalabb elemei, jeléül, hogy *Mikszáth* barátunk rövid pár évi ittléte alatt annyi jó barátot szerzett magának, hogy a »legszűkebb körre« szorítva is sokra megy azok száma. A jeles fiatal író nemcsak kiváló tollával szerzett Szegeden közszeretetet, hanem rokonszenves egyénisége a társasélet terén is igen sok barátot fűzött magához. A búcsúestély különben élénken és kedélyesen folyt le és számos szép fölköszöntő fűszerezte azt, melyek természetesen mind *Mikszáth* Kálmánra vonatkoztak. *Mikszáth* barátunk különben megfigerte, hogy nem fog teljesen és végleg megválni Szegedtől. Nemcsak tolla útján, hanem szociális érintkezések által továbbra is összekötöttségben lesz szegedi jóbarátaival.« (1880. dec. 31., 301. sz. »Helybeli újdonságok« rovat.)

MK búcsúját Enyedi Lukáctól, Kulinyitól s más barátaitól regényes formában megírta Cserzv Béla. A nagy palóc elindult c. regényében is. (Szeged, 1939. 272—273. l.)

*

Szegedi tartózkodásának utolsó hét hónapja során MK írói, publicisztikai munkásságában lényegében ugyanazok a vonások jelentkeznek, amelyeket 1879—80-ban már megfigyelhettünk. Vezetőiknek hangja monotonná, szürkévé válik. Látszik, hogy kedve sem igen volt ehhez a kiértelt világnézetet, határozott politikai meggyőződést igénylő műfajhoz. *Mikszáth*nak inkább jó szeme, erős megfigyelő képessége volt. Ez szinte elrendelte arra, hogy karcolatíró legyen. Tárcái egyre színesebbekké válnak, sőt az eddig nagy kedvvel írott »apróságok« műfaja is a tárcákhoz közelít, az »apróságokra« jellemző, glosszázó modor viszont a színi beszámolókat színezi át egyre erősebben.

Írásai többesgükben ekkor is a város újjáépítésével, csekélyebb részben bel- és külpolitikai kérdésekkel foglalkoznak.

Szeged újjáépítése

Amint a Krk előző (56—58.) kötetéből tudjuk, a szükséges előkészületek után igazi lendületet csak 1880-ban vehetett az újjáépítés.

Végre sikerült rendezni a föléptülő város árvízvédelmének évek óta húzódó problémáját, az ún. »percsórai kérdés«-t. A korábbi ármentesítő társulatot átszervezték, élére új kormánybiztost neveztek ki, tagjai (az algyői Pallavicini-birtok, Szeged város, Tápé és Kis-kundorozsma községek) hosszas viták után megegyeztek az árvédelemmel járó kötelezettségek és költségek fölosztásában. A kis Tápé község ugyan — a saját szempontjából mindenestre indokoltan — sokáig harcolt azért, hogy előnyösebb helyzetbe jusson s kevesebb teher háruljon rá, végül megszületett a rég óhajtott egyezés.

Meghirdették a pályázatot a Szegednél a Tiszán építendő állandó közúti híd kivitelezésére s már 1880 szeptemberében több hazai és külföldi cég pályázata beérkezett. A hídépítés előkészületeivel természetesen együttjárt a Tiszapart rendezése, a rakpart megépítésének elkezdése, az elavult szegedi erődtámasz (a »váracs«) lebontása.

Az imponáló tervek megvalósulásának első lépései, az építkezések anyagi feltételeinek biztosítása, a magánépítkezésekhez nélkülözhetetlen kölcsön-ügyletek rendeleti szabályozása bizalommal töltötték el a város lakosságát, s MK cikkei is egyre enyhébb hangon szólnak a korábban, általa elkésettnek, majd túlméretezettnek, sőt »alapjában elhibázott«-nak vélt újjáépítésről.

Az elkerülhetetlen telekkiszajátítások azonban egy ideig még bonyodalmakat okoztak és sűrlődásokhoz vezettek a telektulajdonosok, a város és az újjáépítést irányító királyi biztosság között. Alig csitult el az első ilyen nagyobb konfliktus (az ún. »Horváth Gyula-ügy«: Krk 58. köt. jegyzeteinek bevezetése), Jankovich Miklós, az egyik kiszajátítási bizottság elnöke durván letorkolta az egyik szegedi polgárt és ügyvédjét, Polczner Jenőt. Kidobással fenyegetőzött és ki is kísértette a hajdúval őket a tárgyalási teremből. Polczner és a helyi ügyvédi kamara panaszt emelt Jankovich ellen. Tisza Lajos védelmébe vette Jankovichot, válasz-iratában ridegen elutasította a panaszt, majd az ügyvédi kamara újabb föliratáról egyszerűen tudomást sem vett. Bakay Nándor, Szeged országgyűlési képviselője ezért interpellált is a parlamentben.

A SzN csupán az eseményeket közölte és helyet adott az ügyvédi kamara nyilatkozatának, jelezve a nyilatkozattal való egyet nem értését, de álláspontját nem fejtette ki. Ekkor Arany Károly szegedi ügyvéd a Pesti Hírlapban tett közzé nyilatkozatot, amelyben a szegedi kiszajátítási törvényről kimutatta: elcsúszott, többféle értelmezésre módot adó fogalmazású, a helvi adottságokat nem veszi eléggé figyelembe. A törvény alapján létrejövő egyezségek tehát valójában a telektulajdonosokat sértő kényszeregyezségek.

MK — bár szegedi ügyvéd-barátai (Kalmár István, Pillich Kálmán stb.) is érintve voltak az ügyben — igyekezett béktőn fölépni (ld.: *A közönség haragszik* c. vezércikke), de Bakayt interpellációjáért alaposan megleckéztette (*Bakay legújabb »koszorúja«* o. vezércikke, Bakay és MK viszonyáról részletesen ld. Krk 57. köt. 224—233.1.).

MK általában ezt a »kibéktető« magatartást tanúsította az ilyen és ehhez hasonló ügyekben. Igyekezett például meggyőzni a szegedieket arról, hogy a királyi biztosság tudtával és közreműködésével készült, Szegedre vonatkozó törvényjavaslatok kedvezőek a város és lakossága számára, nincs értelme annak, hogy reklamációk, interpellációk zavarják meg és késleltessék az újjáépítés végre lendületet kapó és — szerinte — már így is megkésített folyamatát. Mivel aggódott, hogy a főléptülő, reprezentatív nagyváros lakossága a ráncszülő terhek miatt el fog szegényedni, támogatta azokat az elgondolásokat, amelyek a várost új intézmények létesítésével és idehelyezésével közigazgatási és kulturális centrummá kívánták fejleszteni. (Pl.: *Szeged a király előtt* o. vezércikke.)

Az újjáépítés e szakaszában szükségesnek mutatkozott a királyi biztosi tanács átszervezése. Eszerint 1880. augusztus 1-től a korábbi 12 tagú tanács föloszlott. Az újonnan kinevezett 5 tagú tanácsban többségbe kerültek a szegediek (Dobó Miklós, Pálffy Ferenc, Rosenberg Izso), s csak két képviselő maradt a korábbiakból (Jankovich Miklós és Végh Aurél). Az új tanács hatásköre csupán a könyvörödmányok kiosztására és a telekrendezések lebonyolítására korlátozódott.

A 12 tagú biztosi tanács megszüntetését illetve átszerveését MK több cikkében taglalta, a tanács korábbi működését többnyire ugyan bírálta, egyes tanácstagok tevékenységét azonban — személy szerint különösen Horváth Gyuláét — jelentősnek minősítette (*Az utolsó vacsora* o. vezércikk).

Bel- és külpolitikai kérdések

A Monarchia belső problémáit MK következetesen a magyar liberális alkotmányosság, a nagyobb gazdasági és politikai önállóság nézőpontjából ítélte meg, azzal a dualista illúzióval, hogy mivel az uralkodó egyúttal koronás magyar király is, esküjéhez híven kész a magyarság alkotmányos uralkodója is lenni, szíve hajlik a nemzethez, de jelenleg — részint az osztrák vezetőkörök, részint Tisza Kálmán fondorlatai miatt — nemzet és királya — sajnos — ritkán lehet egymásra.

Mivel MK ekkor bízott abban, hogy Magyarország az uralkodó jóvoltából és egy esetleges jobb magyar kormányzat révén valóban egyenrangú fél lehet az osztrákokkal, sajnálatos meg nem értést tanúsított a Monarchia más, nagyobb nemzetiségeinek politikai aspirációi iránt. Aggodalommal figyelte például az autonómiára, föderaliztikus (vagy annak látszó) megoldásra törekvő cseh és horvát mozgalmakat, a bécsi udvarnak az e nemzetek iránt tanúsított érdeklő-

dését, még ha csupán taktikai okokból tett kormányzati gesztusokról volt is csupán szó. Ez az aggodalom csendül ki Ferenc József 1880. június eleji prágai-útjáról szóló cikkeiből (*Cseh földön a király, A csehok Magyarországról*) és a horvát nemzeti törekvéseket kommentáló fejtegetéseiből, amelyek az akkori — egyébként számos kérdésben erősen megoszól, de e tekintetben szinte egységes — magyar közvélemény álláspontjával esnek egybe.

A horvát szeparatista célkitűzések arra irányultak, hogy Magyarország és Ausztria ismerje el a horvátok teljes önrendelkezési jogát, s csupán perszonálunió és egyenrangú szerződő felek viszonya kapcsolja össze Magyarországot és Horvátországot. A horvát bán személyét a horvát parlament (ekkor »tartományi gyűlés« volt a neve) válassza meg, s önálló, felelős horvát minisztérium is alakuljon, saját pénzügyi és közigazgatási hatáskörrel.

A magyar országgyűlés ezeket a törekvéseket már a kiegyezés-kor elutasította, de később mutatkozott tárgyalások útján méltányos megoldások keresésére. Az e tárgyban folyó vitákban használta Somssich Pál azt a kijelentést, hogy a magyar parlament kitöltetlen »fehér lap«-ot tart fenn a magyar alkotmányban Horvátországnak mindaddig, míg a megegyezés létre nem jön. A kifejezés értelmezése sajnálatos módon eltorzult, és a magyar közvélemény tudatában úgy élt tovább, mint a magyar országgyűlés elfogulatlan, fenntartások nélküli, lovagias nagylelkűségének bizonyítéka: a horvátok a kiegyezéskor »kitölthették« óhajaikkal azt a bizonyos »fehér lap«-ot mint üres váltót, tetszésük szerint, s most mégis elégedetlenek. Pedig a magyarok nagylelkűek voltak velük szemben. (MK is így értelmezte a »horvátoknak adott fehér lap«-ot.)

A kiegyezés-kor a magyar—horvát tárgyalások nem vezettek eredményre s így Horvátország és Magyarország közjogi viszonya nem rendeződött, részben területi kérdések (pl.: Fiume hovatartozása), részben az autonómia problémái miatt. A horvát parlamentben az ellenzéki »nemzeti párt« mellett kisebbségben volt az Ausztriával és Magyarországgal egyezkedni hajlandó »unionista« párt. A császár és a birodalmi kormányzat álláspontja az volt, hogy Magyarország és Horvátország együvé tartozása adott történeti tény, amely nem képezheti vita tárgyát. A horvát tartományi gyűlésnek csak az lehet a föladata, hogy ennek a viszonynak a részletkérdéseit Magyarországgal egyetértésben rendezze. Erős presszióval sikerült elérnie az osztrák és magyar kormányzatnak, hogy az unionisták a választási rendszer módosításával legalább csekély többséghez jussanak, s így az 1868—69-es tárgyalásokon megegyezés született, létrejött a »horvát kiegyezés«. Eszerint Magyarország és Horvátország egy és ugyanazon állami közösséget képeznek, csak egy koronázás van, a magyar, mely Horvátországra is érvényes. Az osztrák—magyar ügyekben csak egy törvényhozás áll fenn, Horvátország a magyar parlamentben képviselteti magát. Horvátország jogot nyert arra, hogy adófövédelmeinek 45%-át saját szükségleteire használja föl. A végrehajtó hatalmat a horvát területeken a magyar kormány gyakorolja, amely a horvát érdekek képviselőjére egy külön horvát miniszterrel egészül ki. Hor-

vátországi élén a király által kinevezett horvát bán áll, aki felelősséggel tartozik a horvát tartományi gyűlésnek is. A belső közigazgatásban, a központi hatóságokkal való érintkezésben, a országgyűlésben egyaránt használható a horvát nyelv.

Függőben maradt Fiume (Rijeka) kérdése, Dalmácia hovatarozásának ügye és az ún. »határvidék« problémája. Fiume élére az uralkodó külön kormányzót nevezett ki, Dalmáciára Horvátország és Magyarország is fönntartotta igényét, valójában azonban Ausztria tartotta a kezében. A határvidék a török betörések elleni, katonai közigazgatás alatt álló területsáv volt a birodalom déli határán a XVII. század óta. Itt a lakosság is katonai szervezetekben élt és a Habsburg birodalom külön tartományként kezelte. S bár megszűnését előbb az 1848-as magyar alkotmány, majd egy 1869-ben kiadott királyi leirat is kimondta (a területet részint Horvátországba, részben Magyarországba olvasztva), a császári katonai körök 1881-ig mint »saját dominium«-ot kezelték.

A horvát kiegészítés természetesen nem elégítette ki a horvát nemzeti pártot, a magyar nacionalisták viszont túlzónak találták az engedményeket. A megoldatlan kérdések is növelték a feszültséget a két nemzet között. Ez a horvátok részéről időnként heves demonstrációkban lángolt föl, különösen Jellačić halálának évfordulóján (május 20-án), s elfordult, hogy a tüntetők ellen katonaságot vezényeltek ki, 1880-ban a bán föloszlatta a tartományi gyűlést is, az új választásokon azonban a kormányzat nem tudott szilárd többséget biztosítani magának.

1879 őszén a pénzügyi egyezményt — melyet a magyar kormány az osztrákokkal újabb tíz évre megkötött — a horvát tartományi gyűlés nem fogadta el. Emiatt Mazuranić horvát bán igen kínos helyzetbe került a magyar parlamentben és a kormányban is, amelynek — a kiegészítés értelmében — tagja volt. Végül lemondott, mivel a horvát tartományi gyűlésben is jelentékeny ellenzéke volt. (MK nagy jelentőséget tulajdonított Mazuranić lemondásának: *A süllyedő hajó* c. vezércikke Krk 58. köt. 108. l.) A király a lemondást elfogadta és Pejacsevics László grófot nevezte ki helyére.

Újabb bonyodalmat okozott, hogy a magyar pénzügyminiszter rendeletet adott ki 1880-ban arról, hogy a Horvátországban működő pénzügyigazgatóságok tisztviselői számára magyar nyelvtanfolyamokat szervezzenek. A horvát képviselők jelentékeny része mintegy válaszul elhatározta, hogy amíg a rendeletet vissza nem vonják, a tartományi gyűlés nem tárgyalja a horvát-magyar pénzügyeket szabályozó törvényjavaslatot. A bán álláspontja az volt, hogy a rendelet sem az ország törvényeit nem sérti, sem a horvát nemzet veszélyeztetésének nem fogható föl, csupán alkalmat nyújt az önkéntes nyelvtanulásra. A tartományi gyűlés szótöbbséggel végül bizalmat szavazott a bánnak és elfogadta álláspontját.

A pénzügyi tárgyalásoknál Vojnović képviselő különvéleményt jelentett be s azzal vádolta a magyar kormányt, hogy a horvát nemzeti párt törekvéseit elgáncsolja, a hivatalokban a horvát nyelvet háttérbe szorítja, Horvátország integritását nem állította helyre, anyagi

tekintetben pedig kizsákmányolja. A pénzügyi javaslat előnytelenebb az 1868-ban és 1873-ban kötött előző egyezményeknél is. Ha ezt a tartományi gyűlés elfogadná, földadná az utolsó védelmi pontot, amelyre Magyarországgal szemben még támaszkodhatott. Törvényes biztosítékokat követelt Horvátország számára a magyar terjeszkedés-sel szemben. Dr. Sram és Živković képviselők keltek Vojnović-csal szemben a javaslat védelmére. Vojnović újabb fölszólalása, napokig tartó heves vita és a nemzeti sérelmek hangsúlyozása után végül a tartományi gyűlés szótöbbséggel mégis elfogadta a törvényjavaslatot.

Ehhez a vitához csatlakozik közvetlenül MK *A zágrábiak* c. vezércikke s néhány, a horvátokra, a »fehér lap«-ra utaló más célzása is.

A Monarchia lengyel-lakta területein (Dél-Lengyelország és Galícia) kibontakozó nemzeti mozgalmak viszont rokonszenvmegnyilvánulásokat váltottak ki MK-ból. E megmozdulások — tudatosan — az uralkodó lengyelországi útjának idejére rendezett demonstrációk voltak. Az utazás előtt, 1880 augusztusában hivatalos helyről hírvül adták, hogy Ferenc József látogatása során ünnepélyesen a lengyel nemzetnek adományozza a krakkói királyi várat, a lengyel királyság ősi székhelyét, a Wawelt. (Lengyelország fölosztásakor a lengyel királyi vár elvileg az osztrák császár birtoka lett.) E látványos gesztust a lengyel nemzeti mozgalom tömegei fényes fogadtatással viszonozták.

A Monarchia a lengyelek privilegizálásával (a galíciai ukránokkal szemben) és a cári, valamint a porosz zónából menekült lengyelek »támogatásával« tervszerűen ausztrofil hangulatot alakított ki a lengyel fölszabadító mozgalomban. A cél az volt, hogy még több lengyel jusson a Monarchia uralma alá. A lengyel mozgalom ausztrofil irányzata mélységesen irreális politikát folytatott, hiszen a lengyelek igazi fölszabadulását csak a három monarchikus nagyhatalom elleni állásfoglalás szolgálhatta. MK mintha megérezte volna ezt az irrealitást amikor arról írt, hogy a lengyelek Kosciúszkónak álmodják Ferenc Józsefet. Ennek ellenére azonban lojalitása és dualista állásfoglalása fölülkerekedett benne és jobbnak tűntette föl a monarchiabeli lengyelek helyzetét, mint amilyen az volt, s kevésbé problematikusnak az uralkodó és a lengyelek kapcsolatát a valóságosnál, és eltussolta Poroszország és Ausztria felelősségét Lengyelország föl-osztásában, Oroszország rovására.

Ferenc József 1880. szept. 1-én érkezett Krakóba, majd Przemyslbe utazott hadiszemlére és hadgyakorlatokon vett részt. Ez után került sor a galíciai körútra, amelynek befejeztével Magyarországra utazott s több nagyobb város megtekintése után részt vett a Ceglédén és környékén rendezett hadgyakorlaton, majd Gödöllőn, a királyi kastélyban időzött. (Ezekhez az eseményekhez fűz kommentárokat, elmefuttatásokat MK *A jó lengyelek*, *Lengyel-magyar barátság* és *Királylátás Magyarországon* c. vezércikkeiben.)

A magyar parlamenti élet ebben az ülésszakban nem sok szenzációval szolgált, Tisza Kálmánnak sikerült megakadályoznia az ellenzéki csoportok tömörülését és pártjának hegemoniáját az előző évek

megingásai után megszilárdította. MK is csupán a közigazgatási törvényjavaslat-tervezet tárgyalásairól (*A municipliumok, Osztrákosodunk*) és az igazságszolgáltatás reformjáról folyó tanácskozásokról írt nagyobb lendülettel (*A szóbeliség*). Egyébként — mint vezércikkeiből látható — inkább csak »hivatalból« kísérté figyelemmel az ülészakot.

Jobban fölkeltették érdeklődését más hazai »szenzációk«, így mindenek előtt a nemzeti érzéseit sértő provokációk, amelyeket a közös hadsereg tisztjei követtek el ezidőben (*Az egri botrány, Széged, augusztus 2. stb. c. vezércikkek*). Ezek közül legnevezetesebb és legfölbáborítóbb Bartha Miklós ügye volt. Bartha, a kolozsvári Ellenzék c., függetlenségi párti lap szerkesztője kipellengérezte a helyőrség tisztjeit, mivel egyikük az újoncokat »magyar kutyák«-nak titulálta. A megnevezett tiszt (Gustav Rüstow hadnagy) és segédei Bartha Miklóst párbajra hívták, de ő a kihívást nem fogadta el. A tisztek sértegették, mire kiutasította őket lakásából. Ekkor Rüstow korbáccsal támadt Barthára, aki sétabotjával védekezett. A tisztek kardot rántottak, s bár Bartha egyiküket leteperte, kardjukkal súlyos sebeket ejtettek rajta, úgy hogy eszméletlenül maradt lakásán. A ház előtt csoportosuló tömeg megkergette a tiszteket, majd hatalmas tüntetés kerekedett és a rendőrségnek csak nehezen sikerült megakadályoznia, hogy súlyos incidenssé ne fajuljon.

Az orvosok Bartha állapotát életveszélyesnek találták, de remélték fölgyógyulását. A város közgyűlése föliratban fordult a parlamenthez és a belügyminiszterhez a tettesek megbüntetéséért. Tisza Kálmán megígérte, hogy az ügyben megteszi a szükséges intézkedéseket s nem fog »az egész sérelmi ügy igazságos lebonyolítására semmit is elmulasztani«. Egy kolozsvári küldöttség kihallgatást kért a királytól is, aki 1880. november 18-án fogadta őket, átvette föliratukat s kijelentette, hogy a már folyamatban lévő »szigorú« vizsgálat során »minden meg fog történni, amit a törvény és igazság megkövetel«.

Bartha Miklós szerencsére fölgyógyult, a miniszterelnök és a király diplomatikus szavai mögött azonban mindössze annyi rejlett, hogy a tiszteket sürgősen áthelyezték. (*A kolozsvári eset stb.*)

Komikus és ízléstelen verekedés volt az úgynevezett »Bartók-Verhovay ügy«, amelyről ugyancsak sokat írtak ekkoriban a lapok. Bartók Lajos és Verhovay Gyula újságírók közt már régebben is voltak nézeteltérések. Amikor Verhovay lapjában, a Függetlenségben Bartók egyik színművéről kedvezőtlen bírálat jelent meg, Bartók az utcán Verhovayt megütötte, Verhovay pedig addig ütötte Bartókot sétabotjával, míg az eltört. A bot azonban ún. törös bot volt, s amikor a penge előbukkant, Bartók azt hitte, hogy Verhovay le akarja szúrni, elfutott, de orra bukkott. A rendőrség kísérte be őket.

Az év végének tragikus szenzációja volt a zágrábi földrengés. 1880. november 9-én és az azt követő napokban a Dunántúlon és Horvátországban földrengés-hullámok vonultak végig. Zágrábban szinte katasztrofális erősségűek voltak. Jóformán a város minden épülete megrongálódott, tornyok, templomok, általában a magasabb épületek súlyos károkat szenvedtek, a lakóépületek jelentékeny része

lakhatatlanná vált. Haláleset és számos sebesülés is történt. A katasztrófa hírére országszerte — így Szegeden is — bizottságok alakultak a károsultak megsegítését célzó akciók lebonyolítására. Szegeden november 16-án ült össze a helyi Lloyd társulatban egy bizottság, amely elhatározta, hogy rendezvények bevételével fogják a zágrábiakat segíteni s fölhívták a város egyesületeit, hogy csatlakozzanak a mozgalomhoz. (A bizottságnak MK is tagja volt.) E mozgalomnak az eredménye lett az a számos rendezvény és ünnepi hangverseny, amelyekről MK tárcái szólnak. (*A tea-estély, A zágrábi ünnepélyek, A hangverseny, Bál a zágrábiak javára.*) MK közreműködését a rendezőbizottság hivatalos köszönetnyilvánítással honorálta: SzN 1880. dec. 15. 288. sz. »Helybeli újdonságok«.

A SzN szerkesztősége külön gyűjtést is szervezett. Az erre szóló — valószínűleg MK által fogalmazott — fölhívás szövege a következő:

Adakozzunk a zágrábiak javára!
Fölhívás!

Zágráb városát oly elemi csapás érte, mely nagyságánál fogva kell hogy élénk részvétre keltsen Szent István koronájának összes területén.

Az e hó 9-e óta majdnem naponta ismétlődött földrengés a vi-rágzó horvát tartományi fővárost romba dönté.

A »romok városa« Szegedre egy új »romok városa« néz, de nem szánó, hanem segélyt és részvétet kérő tekintettel.

Még mi sem erősödtünk meg. De a viszonzás kötelessége kell hogy erősebb legyen nálunk, gyengéknél, mint akárhol egyebütt, mert Horvátország fővárosa irántunk kitüntette áldozatkészségét annak idejében.

A »Sz. N.« ezennel gyűjtést indít meg a zágrábi károsultak szerencsétlenségének fölsegelésére.

A gyűjtést megnyitja a Sz. N.

szerkesztősége 10 frttal

Endrényi L. és társa..... 5 frttal

*

Az európai politikában ezidőben legnagyobb érdeklődést a Dulcignónál sorra kerülő nagyhatalmi flotta-demonstráció keltette. Az eset háttere és lefolyása a következő volt:

Dulcigno (ma Mrković) Adria parti kikötővárost az orosz-török háború végén, 1878-ban a montenegróiak elfoglalták, de a berlini kongresszus visszaadta Törökországnak. 1880-ban területcserék és határkiigazítások során a nagyhatalmak úgy döntöttek mégis, hogy a kikötő Montenegrót illeti. A török kormány és a város nagyobb-részt albán lakossága ez ellen tiltakozott. A nagyhatalmak ekkor közös jegyzéket intéztek Törökországhoz és záros határidőt szabtak a város átadására. A törökök biztosítékokat követeltek, hogy a határkiigazítások során méltányos ellenszolgáltatást kapjanak. Augusztus 19-én a nagyhatalmak újabb, szigorú jegyzékben sürgették a

város átadását s egy közös flottademonstráció szervezéséhez fogtak. Az olasz kikötőkben gyülekező francia, angol és olasz hajók az osztrák—magyar fennhatóság alatt álló Ragusa (Dubrovnik) kikötőjéhez vonultak, akcióra készen.

Dulcigno lakossága (mohamedán albánok) azonban semmiképpen sem óhajtotta a Montenegróhoz csatolást. (Ebben vallási ellentétek is kifejeződtek: a montenegróiak görögkeletiek voltak.) Az egyesült hajóhad parancsnoka felszólította a montenegrói csapatokat, hogy szállják meg a várost. A török kormány ismét diplomáciai eszközökhöz folyamodott, újabb biztosítékokat kért a dulcignói albánok vallásszabadsága érdekében stb. A közben folyó albán—montenegrói fegyveres incidensek és a nagyhatalmak pressziója — a hadihajók mégsem léptek akcióba — miatt végül a török csapatok voltak kénytelenek a makacsul ellenálló lakosságot leverni és lefegyverezni, s a várost Montenegrónak átadni. (*Új helyzet o. vezércikk s számos utalás a flottademonstrációra.*)

*

A tárcákban, vezércikkekben és a jelen kötetbe került más írásokban szereplő személyek fontosabb életrajzi adatait — a könnyebb áttekinthetőség érdekében — együtt adjuk. Kivételt képeznek a szegedi színtársulat tagjainak nevei. Mivel ezek osupán a színi beszámolókból fordulnak elő, a »Színház« rovatból o. fejezet jegyzeteinek élén találja e neveket az olvasó.

ÉLETRAJZI JEGYZETEK

- Abránovics Vilma* — A. János (1847—1884) városi pénzügyi tisztviselő leánya Szegeden.
- Aldsi* — ld.: Beöthy Algernon
- Almássy (Balogh) Tihamér* (1838—1907) — aradi, majd pesti orvos, novella- és népszínmű szerző.
- Andrássy Gyula gróf* (1823—1890) — részt vett a szabadságharcban és diplomáciai küldetést vállalt Törökországban. Ezért — távollétében — 1851-ben az osztrák hatóságok halálra ítélték és az ítéletet jelképesen végre is hajtották. Andrássy 1858-ig emigrációban élt, hazatérve Deák Ferenchez csatlakozott. A kiegyezéskor miniszterelnök és honvélelmi miniszter, 1871-től 1879-ig a Monarchia közös külügyminisztere volt. 1879-ben lemondott és visszavonult a politikai élettől.
- Apafi Mihály* (1632—1690) — erdélyi fejedelem; Mikszáth kedvelt történelmi figurája, akiről regényben, elbeszélésekben, versben és politikai cikkekben egyaránt megemlékezett. — MK írásaiban betöltött szerepről ld. *A két kolluzsiák* o. regény jegyzeteit (Krk 3. köt. 300—301. l.).
- Apponyi Albert gróf* (1846—1933) — politikus. 1872 óta parlamenti képviselő, a Deák-párt, majd az egyesült ellenzék egyik vezető

- egyenísége, később a nemzeti párt vezére és a függetlenségi párt elnöke. 1906–10. és 1917–18: kultuszminiszter.
- Arany (Goldfahn) Károly* — neves szegedi ügyvéd, Kulinyi Zsigmondnak, a SzN munkatársának (később szerkesztőjének) sógora. Az újjáépítés idején a kisajátítási bizottságok eljárásának hibáit kifogásoló helyi ügyvédi mozgalomnak egyik vezetője. (Vö.: Krk 59. köt. 255. l.)
- Babarczy Erzsi* — Babarczy József szegedi ügyvéd, köztörvényhatósági bizottsági tag leánya.
- Bach Alexander, báró* (1813–1893) — osztrák nacionalista politikus, 1849–59 között belügyminiszter, a magyarság elnyomatásának megszervezője és végrehajtója. — MK »Bach-szisztém« néven gyakran emlegeti ez időszakot, mint az elnyomás jelképét.
- Bakay Nándor* (1833–1902) — szegedi nagyiparos; 1848-ban nemzetőr volt, majd mint kötélverő segéd dolgozott, műhelyét fokozatosan nagyüzemmé fejlesztette. Élénk részt vett a város közéletében. 1879-ben Szeged függetlenségi párti képviselőjévé választották Pulszky Ferenc (ld. ott) ellenében. MK hosszú ideig hevesen — gyakran elfogultan — támadta. MK és Bakay viszonyáról részletesen ld. Krk 57. köt. 224. l.
- Baross Gábor* (1848–1892) — szabadelvű párti képviselő, a közgazdasági és közlekedési ügyek szakértője. 1883-ban államtitkár, majd 1886-tól közlekedésügyi miniszter. A magyarországi vasúthálózat kiépítésében korszakalkotó szerepe volt.
- Bartha Miklós* (1848–1905) — Tisza (»balközép«)-párti országgyűlési képviselő volt, majd a függetlenségi párthoz csatlakozott és a párt erdélyi hangadó lapját, az Ellenzéket szerkesztette. Az 1880-as évektől Ugron Gábor (ld. ott) nacionalista ellenzéki frakciójával tartott.
- Bartók Lajos* (1851–1902) — költő, színműíró, szerkesztő. Egy ideig az Üstökös és a Bolond Miska, majd pedig a Bolond Istók c. élelapokat szerkesztette. Politikai tárgyú versei — főleg szatírák és paródiák — éleclapjaiban jelentek meg, de kötetbe gyűjtve is kiadta őket. (Pl.: *Ruyott csillagok* stb.) MK személyes ismerőse volt.
- Bem József* (1795–1850) az 1848–49-es magyar szabadságharc legendás tábornoka.
- Beniczky Ferenc* (1833–1905) — Pest vármegye főispánja. 1880-ban választották országgyűlési képviselővé szabadelvű párti programmal. 1888 és 1890 között az állami színházak intendánisa volt. Felesége B. Bajza Lenke, a korában népszerű íróndó.
- Beöthy Algernon* (1893–1900) — szabadelvű párti országgyűlési képviselő; elméssége, jó humora miatt népszerű alakja volt a képviselőháznak.
- Beöthy Ödön* (1796–1854) — a reform-országgyűléseken Bihar vármegye következetesen ellenzéki követője, a szabadságharc alatt a forradalmi kormány biztosa. Emigrációban halt meg.
- Bernhard, Daniel* — német származású, a holland gyarmatokon meg-

- gazdagodott üzletember; 1761-ben az utrechti egyetemen nagy összegű alapítványt létesített (Stipendium Bernhardinum) német és magyar református diákok részére. Évenként 3—4 magyar diák részesült belőle támogatásban.
- Bethlen Gábor gróf* (1837—1897) — az 1860-as években az olasz függetlenségért küzdő magyar légióban harcolt; később Küküllő vármegye főispánja, az »Erdélyrészi Magyar Közművelődési Egylet« (EMKE) elnöke, főrendiházi tag.
- Bismarck, Otto* (1815—1898) — régi porosz köznemesi katonacsalád sarja, a porosz konzervatívok vezére, az agresszív porosz militarizmus újjászervezője. Mint államférfi — Poroszország kancellárja — ügyes diplomáciai sakkhúzásokkal hazáját kedvező külpolitikai helyzetbe segítette.
- Bismarck, Wilhelm Albrecht* (1852—1901) — Otto B. ifjabbik fia; katonatisztként részt vett az 1870—71-es francia—porosz háborúban, majd államhivatalnok lett, a porosz képviselőház tagja.
- Blaháné (Soldosné)* (1850—1926) — Kölesi Lujza, páratlan hírnevű népszínmű énekes. Temperamentumos játékaival a magyar népszínműben új modort honosított meg. — MK számos karcolatában említi.
- Boér Antal* (1802—1892) — a szabadságharcban való részvételéért súlyos börtönbüntetést szenvedett; 1872-től haláláig országgyűlési képviselő, Tisza Kálmán híve volt.
- Böszörményi László* (1824—1869) — 1848—49-es honvédtiszt, függetlenségi párti képviselő, szónok és lapszerkesztő. »Magyar Újság« c., 1867-ben alapított lapjában Kossuth egyik levelét közölte, amiért perbe fogták. A betegeskedő hírlapszerkesztő az előzetes letartóztatás idején halt meg.
- Bülow, Bernhard herceg* (1849—1929) — német diplomata és államférfi, Bismarck »tanítványa« és külpolitikájának folytatója. 1900-tól 1909-ig porosz miniszterelnök volt.
- Coronini-Cronberg, Franz, gróf* (1833—1901) — az osztrák birodalmi gyűlés tagja, a delegáció osztrák szekciójának elnöke; 1879-ben az osztrák képviselőház elnökévé választották.
- Correggio, Antonio Allegri* (1494—1534) — az itáliai reneszánsz egyik világhírű festőművésze.
- Chilkó Mariska* — Ch. Sándor (1832—1888) Szeged-belvárosi kántor leánya.
- Csengery Antal* (1822—1880) — politikus, publicista és történétíró. 1845—49 között a Pesti Hírlap szerkesztője; a centralisták köréhez tartozott, a mérsékelt polgári haladás híve. Az 1860-as években jelentős szerepe volt a kiegyezési tárgyalások előkészítésében. 1868—79 között a Deák-párt egyik vezetője, országgyűlési képviselő.
- Csepreghy Ferenc* (1842—1880) — eredetileg asztalos, műkedvelő színművész, majd sikeres népszínműíró.
- Csernátony Lajos* (1823—1901) — politikus, publicista. A szabadságharó idején Kossuth titkára volt. 1867-ben tért haza az emigrá-

- cióból, a szabadelvű párt lapjainál dolgozott, hosszabb ideig országgyűlési képviselő.
- Csiky Gergely* (1842—1891) — a századvég legjelentősebb magyar drámaírója. Műveiről MK mindig nagy elismeréssel írt. Ld.: Krk 56. köt. 207—208. l.
- Csiky Sándor* (1795—1892) — függetlenségi párti képviselő. Végigküzdötte a szabadságharcot. A bukás után halálra ítélték, az ítéletet azonban megváltoztatták és börtönbe került. 1860-ban Eger polgármesterévé, majd országgyűlési képviselőjévé választották. Lelkes, de szűk látókörű ellenzékiiségét a korabeli élelapok — és MK is — sűrűn csúfolták.
- Gsonka Ferencné* — a szegedi Vöröskereszt Egylet választmányának tagja.
- Deák Ferenc* (1803—1876) — személyéről és működéséről MK mindig elismeréssel szólt, magát Deák politikai irányzata hívének tekintette, s bár a Deák-párt fölbomlásának szükségszerűségét belátta, Deákban az eszményi alkotmányos, parlamentáris liberalizmus szellemét tisztelte.
- Dembínsky, Henryk* (1791—1864) — lengyel katonatiszt, a lengyel függetlenségi harcok kiemelkedő alakja. 1848—49-ben részt vett a magyar szabadságharcban, két ízben a honvédseregek fővezére is volt, de kevés hadiszerencse kísérte működését.
- Dobó Miklós* (1823—1898) — apátkanonok. A régi Szeged egyik legnépesebb paraszt famíliájának alsóvárosi ágából származott. 1846-ban szentelték pappá, szegedi káplán, majd csókai plébános volt. 1864-ben Szeged Rókus nevű városrészének plébánosává választották. 1875-ben Deák-párti programmal képviselőjelölt volt, de a függetlenségi párti Kállay Ödönnel szemben alulmaradt. 1877-ben kanonoki címet kapott, 1879-ben a várost újjáépítő királyi biztosság tagja lett. A város újjáépítése körül szerzett érdemeiért apáttá nevezték ki és a királytól a Lipót Rend lovagkeresztjét is megkapta. MK a kenetteljes külső mögő rejtező karrieristát látta benne s többnyire gúnyosan emlékezett meg róla karcolataiban.
- Dóczi Lajos* (1845—1919) — külügyminisztériumi tisztviselő, újságíró; sikeres drámaszerző.
- Dumas, Alexandre (Dumas fils)* (1824—1895) — francia regény- és színműíró; művei a nagyvárosi erkölcsök komoly és humoros kritikájának szellemében fogantak.
- Eötvös József báró* (1813—1871) — regényíró, politikus és bölcselő. — MK mint a »nagy idők« egyik »óriását« említi gvakran, mivel szembeötlően vonzódott e nemzedék olyan alakjaihoz, akik a polgári fejlődést az alkotmányos monarchia keretein belül demokratikus reformok útján vélték végigjárhatónak — mint Eötvös és elvbarátai, a centralisták.
- Eötvös Károly* (1842—1916) — politikus, publicista, író. A politikában kezdetben Deák Ferenc, később a függetlenségi párt híve. Mint író a régi megyei élet, a »stáblabíró-világ« jóízű megjelenítője volt, Nevezetes műve *A nagy per* (1883), amelyben — mint

- a zsidó vádlottak védőügyvédje — a hirhedt tiszzaeszlári »vér-vád« pert írta meg, a szereplőket mesterien jellemezve.
- Erdélyi Ignác* (1845—1893) — (MK-nál E. Náci) zeneelméletileg iskolázott kiváló cigányprímás. Neves szegedi muzsikus családból származott, tanára volt a szegedi zeneiskolának is. Európai és amerikai hangversenykörutat is tett együttesével az 1880-as években. Szeged polgársága nagyra becsülte. (Felesége gazdag szegedi pékmester leánya volt.)
- Erdélyi Marietta* (1851—1928) — tehetséges színművész, énekesnő; az 1870-es években Lipcsében, Bécsben, a pesti Nemzeti Színházban aratott sikereket. 1878-ban a kolozsvári Nemzeti Színház tagja, majd később mint színgazgató is kísérletezett. — MK elismeréssel írt róla. 1880-ban pártolta azt a törekvést, hogy E. M. elnyerje a szegedi színház bérletét.
- Faragó László* — a város árvíz utáni újjáépítése idején törvényszéki tisztviselő (»pertárnok«) Szegeden.
- Fekete Béláné* — a szegedi Vöröskereszt Egylet választmányának egyik tagja.
- Fluck Ferenc* (1829—1913) — a szabadságharcban Damjanich segédtisztje; a kiegyezés után állami tisztviselő, a szegedi sóhivatal vezetője. Dugonics András famíliájából nősült, a város polgárságának tekintélyes személyisége volt.
- Fráter Pál* (1808— ?) — régi magyar nemesi család sarja. Nógrád megyében született, e megyénél kezdte hivatali szolgálatát. 1844 és 1847 között Nógrád első alispánja volt. A szabadságharc után visszavonult a közelettől.
- Fodor Minka* — az azonos nevű számos szegedi család közül feltehetően Fodor István ügyvéd leánya.
- Frecskay János* (1841—1919) — minisztériumi hivatalnok, publicista; főképp az új technikai találmányokat népszerűsítette írásaiban. Főműve — amelyre MK is hivatkozik —: *Találmányok könyve* I—IV. köt. Bp. 1877—78.
- Fürst Gizella* — az »Adriai Biztosító Társaság« szegedi kirendeltsége titkárának, Fürst Károlynak leánya.
- Garibaldi, Guiseppe* (1807—1882) — olasz szabadsághős; az 1834-es olasz köztársasági mozgalom bukása után emigrációban élt, Dél-Amerikában támogatta Bolívia függetlenségi harcát. 1848-ban majd az 1850—60-as évek olasz szabadságharcaiban tűnt ki önkéntes csapatainak élén. Seregében magyar emigráns-légió is harcolt. Az egységes, független olasz állam konszolidálásakor fokozatosan háttérbe szorították a köztársasági érzelmű Garibaldit, híveit szétszórták. Az agg hős Caprera szigetére vonult vissza. MK mindig nagy rokonszenvvel említi írásaiban.
- Gerle Erzsébet* — Gerle Antalnak, a szegedi Árvaház igazgatójának leánya.
- Ghyczy Kálmán* (1803—1888) — politikus, a kiegyezés utáni magyar közélet egyik vezető alakja, 1874-ben pénzügyminiszter. A Tiszaféle »fűzió« után lemondott, majd a képviselőház elnökévé választották.

- Gilagó* — szegedi cigányprímás, az újszegedi Népkert jellegzetes alakja volt ebben az időben; MK számos művében említi, sőt palóctörténeteibe is bevonja, mintha nógrádi cigány lenne. A Mikszáth-irodalom így is tartotta számon, holott az 1880-as évek szegedi újsághírei, színes riportjai kétségtelenné teszik szegedi voltát. (Vö.: Krk 30. köt. 305—07. l., 32. köt. 134., 280. l., 56. köt. 12. l. stb.)
- Gladstone, William* (1809—1888) — a XIX. század legjelentősebb angol államfőria, négy alkalommal miniszterelnök; a polgári liberalizmus következetes híve.
- Gorove István* (1819—1881) — politikus, a reform-ellenzék oldalán vett részt az 1840-es évek politikai életében; a szabadságharó után 10 évig emigrációban élt. 1867-ben Andrassy Gyula (ld. ott) kormányában miniszter volt. Mint szabadelvű párti képviselő haláláig a parlament tagja maradt.
- Gromon Dezső* (1838—1912) — országgyűlési képviselő, Zombor és Szabadka főispánja; később honvédelmi államtitkár.
- Grünne, Karl Ludwig, gróf* (1808—1884) — császári katonatiszt, az 1850-es években Ferenc József nagy befolyású szárnysegéde, tábornagynagy. Az abszolutizmus megrögzött híve, az osztrákok között is népszerűtlen volt. 1875-ben nyugalomba vonult.
- Grünwald Béla* (1839—1891) — politikus, publicista; előbb Zólyom megye alispánja, majd szabadelvű párti képviselő. 1879-ben az egyesült ellenzékhez osatlakozott.
- György Endre* (1848—1927) — szabadelvű párti képviselő, agrárpolitikai szakíró; 1905-ben rövid ideig földművelésügyi miniszter volt.
- Harte, Bret Francis* (1839—1902) — amerikai író; különösen a kaliforniai úttörő- és aranyásó életet megjelenítő novellái tették ismertté nevét. — MK Szegeden tartózkodása alatt a SzN több művét közölte a tárcarovatban.
- Haymerle, Heinrich Karl báró* (1828—1881) — osztrák államférfi. 1848-ban részt vett a bécsi forradalomban, később diplomáciai pályára lépett, a Monarchia koppenhágai, majd római nagykövete volt. Andrassy lemondása (1879) után külügyminiszter lett.
- Haynald Lajos* (1816—1891) — bñhornok, kalocsai érsek. 1848-ban mint primási irodaigazgató működött, s e fontos állásában nem engedte a templomokban kihirdetni a debreceni országgyűlés trónfosztó határozatát. 1852-ben erdélyi püspök. Az 1860-as években részt vett a hazafias mozgalmakban, később sokat tett az egyházi vezetés alatt álló népiskolák fejlesztése ügyében.
- Hegedűs Sándor* (1847—1906) — politikus, közgazdász-publicista, 1868-tól A Hon c. lap munkatársa. 1875-től országgyűlési képviselő, később kereskedelemügyi miniszter.
- Henszlmann Imre* (1813—1888) — régész, művészettörténész. 1843-ban német nyelvű folyóiratot indított azzal a céllal, hogy Európát megismertesse a magyar társadalmi és művészeti élettel (Vierteljahrschrift aus und für Ungarn). Elméleti munkássága

- révén európai hírnevet szerzett, számos jelentős hazai ásatás kezdeményezője volt. 1867-től a pesti egyetem professzora.
- Herbst, Eduard* (1820—1892) — osztrák politikus. Előbb jogtudós, majd 1861-től a parlament tagja, 1867-től 1870-ig igazságügy-miniszter. Taaffe (ld. ott) kormányának ellenzékéhez tartozott.
- Herrich Károly* (1818—1888) — mérnök, az 1840-es évek óta foglalkozott a Tisza szabályozásának kérdéseivel; Szeged városával ilyen ügyekben gyakran összeütközött. MK élesen bírálta tevékenységét (vö.: Krk 56. köt. 163—65. l.).
- Horváth Gyula* (1843—1897) — publicista és politikus. Jogi és közgazdasági tanulmányokat végzett, sokat foglalkozott ármentesítési kérdésekkel is. 1879-ben az újjáépítési királyi biztosság tagja lett, 1881-ben az Alföld árvízvédelmi kormánybiztosa. Mint országgyűlési képviselő előbb a szabadelvű párt tagja, majd pártonkívüli volt. Az 1890-es évek elején indított lapjának (Magyar Hírlap) MK főmunkatársa volt. Horváth később az Apponyi (ld. ott) féle nemzeti párthoz csatlakozott. — MK-nal szegedi tartózkodása idején kötött barátságot. (Ld.: Krk 58. köt. 164—167 l.)
- Hunfalvy Pál* (1810—1891) — az újabb magyar összehasonlító nyelvészet megalapítója, a Magyar Nyelvészet c. folyóirat megindítója; a finnugor nyelvészet európai híru tudósa.
- Huszka Ödönné* — törvényszéki bíró felesége Szegeden.
- Hübner, Josef Alexander, báró* (1811—1892) — osztrák diplomata, a klerikális konzervatív párt híve.
- Istóczy Győző* (1842—1915) — politikus, publicista; a szabadelvű párt országgyűlési képviselője, az antiszemita indulatok egyik hazai fősztítója. Számos röpiratban, sőt parlamenti fősztólásban hirdette usztító nézeteit. A kormány Istóczy röpiratait betiltotta, mire 1882-ben kilépett a szabadelvű pártból és »antiszemita pártot» alapított. Pártja rövid életű volt. Istóczy visszavonult a közélettől s csak botrányos emléke kísértett sokáig.
- Ivánka Imre* (1818—1896) — szabadelvű párti országgyűlési képviselő, a delegáció tagja.
- Ivánka Zsigmond* (1817—1902) — Világos után emigráns, a kiegyezés után a szabadelvű párt országgyűlési képviselője.
- Jankovich László* — MK tévedésből nevezi J. Lászlónak a család azon tagját, aki adminisztrátori hivatalt viselt. (Ezt ugyanis *Antal*nak hívták.) A tévedés bizonyára onnét származott, hogy a korabeli genealógiai szakmunkákat (föltehetően Nagy Iván művét) felületesen forgatta. J. Antal (1791—1855) Gömör megye adminisztrátora volt.
- Jankovich Miklós* — Pest megyei földbirtokos, országgyűlési képviselő; 1879—80-ban a Szegedet újjáépítő királyi biztosság tanácsosa.
- Jókai Mór* (1825—1904) — hatása MK-t egész pályáján végigkísérte, bár a tanítvány a realizmus irányába távolodott romantikus mesterétől. Mint újságíró állandó érdeklődéssel kísérte Jókai írói és politikai megnyilatkozásait. Amikor Jókai meglátogatta

- az elpusztult Szegedet, MK csatlakozott társaságához s tárcát is írt az eseményről a SzN-ba. (Krk 56. köt. 75. l.)
- Joó Ferenc* (1821—1880) — szegedi portréfestő, a müncheni festőiskolán tanult. Sajnos, nem támasztott önmagával szemben külföldesebb igényeket (állítólag cégtáblát és bérház-lépcsőházi freskókat is festett). Néhány figyelemre méltó portréját (szegedi kortársokról) a városi múzeum őrzi. Felesége halála után szatymazi szőlőjébe vonult vissza és ivásnak adta magát. Egyik leányát Dankó Pista, a neves cigányprímás vette feleségül.
- Kaas Ivor báró* (1842—1910) — publicista és politikus. Mint hírlapíró a szabadelvű párt lapoknál kezdte működését, majd az egyesült ellenzékhez csatlakozott. Később a nemzeti párt soraiban találjuk.
- Kalmár István* (1846—1896) — szegedi ügyvéd, 1878—80-ban MK közvetlen baráti köréhez tartozott. Derekasan kivette részét az árvíz idején a mentési munkákból, titkára volt a helyi Színügy Egyletnek. Később képviselő jelöltséggel is kísérletet tett, de nem választották meg. — MK Szegedről való távozása után is levelezett vele egy ideig.
- Kállay Albert* (1841—1922) — régi Szabolcs megyei nemesi családból származott. Pénzügyminiszteri titkár lett, majd Tisza Lajos királyi biztosságához osztották be szolgálatra. Itt szövődött barátság közte és MK között. 1884-ben Szeged főispánjává nevezték ki. MK 1889-ben született fia keresztapjával kérte föl Kállayt. Kapcsolatukról ld. MK levelezését tartalmazó kötetünket (Krk 24—25. köt.), A mi Mikszáthunk (Szeged, 1960). 84. l.
- Kállay Béni* (1839—1903) — politikus és történétíró, Andrássy munkatársa a külügyminisztériumban. Sennyei (ld. ott) konzervatív pártjának programjával választották országgyűlési képviselővé. 1882-ben közös pénzügyminiszterré nevezték ki. Történelmi tanulmányaiban főleg a balkáni szláv népekkel foglalkozott.
- Kállay Ödön* (1815—1879) — a szabadságharcban Kossuth lelkes híve, később is következetes függetlenségi párti politikus, Szeged I. választókerületének képviselője. MK tisztelte elvi következetességét és halálakor szép nekrológot írt róla a SzN-ba. (Krk 55. köt. 67. l., 57. köt. 15. l.)
- Kecskeméthy Aurél* (1827—1877) — álneve: Kákay Aranyos. Publicista. Első föltűnést keltő műve politikusokról szóló irodalmi karikatúra gyűjtemény (»Országgyűlési arny- és fényképek« 1861.), amelynek modorát számosan követték. MK »Kákay Aranyos No. 3.« néven sorakozott a követők közé. Az álnév számozása »No. 5.«-ig haladt, de akadt a hasonló modorú kiadványok szerzői között »Kákay Aranka« is.
- Kelemen István* (1833—1926) — neves szegedi ügyvéd; Kelemen László, az első magyar színgazgató unokája. Egyik leányának házassága révén Munkácsy Mihállyal is rokonságba került. (Ld.: Krk 57. köt. 246. l.)
- Kemény Zsigmond báró* (1814—1875) — publicista, regényíró; Világos

- után a Deák Ferenc irányzatának, a kiegyezést támogató politikai körök egyik vezető egyénisége.
- »Kendéke — régi Szatmár megyei nemes család sarjai, rokonságban álltak számos tekintélyes, a magyar közéletben jelentős szerepet játszó familiával (Kölcseyek, Telekiek, Kállayak stb.). — *Kende Kanut* (1821—1903) szabadelvű párti képviselő, a Szeged árvízvédelmét intéző, ún. »Percsorai Társulat« kormánybiztosa volt az 1870-es évek végén. Mulasztásai miatt MK élesen támadta egy időben (Krk 56. köt. 58—59., 146—147. l.), később megnyhült iránta (Krk 56. köt. 253. l.). — *Kende Pál* (1842—1902) írodavezető volt a Szeged újjáépítését irányító királyi biztosságnál. — *Kende Tibor* (K. Kanut unokaöccse), földbirtokos, 1878—81-ben szabadelvű párti országgyűlési képviselő.
- Kerpápoly Károly* (1824—1891) — politikus, egyetemi tanár. 1861-től Deák-párti képviselő, 1870-től 1873-ig pénzügyminiszter. A kormány (Lónyay Menyhért kormánya) felelőtlen gazdálkodása következtében kénytelen volt lemondani. MK a pénzügyminisztersége alatt folyó panamák miatt mindig bizalmatlan volt iránta.
- Kélet Ilona* (1860—1880) — színésznő; már színinövendék korában föltűnő tehetséget árult el. Kolozsvárra szerződött, ahol nagy sikereket aratott. Korai halála bizonyára nagy vesztesége volt a magyar színészetnek.
- Koczor János* — szeged városi aljegyző, később rendőrkapitány.
- Komjáthy Béla* (1847—1916) — ügyvéd, politikus. 1875-től 1906-ig — csekély megszakítással — függetlenségi párti képviselő, a függetlenségi párt jobbszárnyának tekintélyes tagja. 1879—80-ban az újjáépítési királyi biztosság tanácsosa. MK ekkor került vele barátságba. (Vö.: Krk 58. köt. 70—77. l.)
- Kossiuszko, Tadeus* (1746—1817) — lengyel katonatiszt, az észak-amerikai függetlenségi háborúban Washington hadsége. Az 1791 és 1794 közötti lengyel fölkelés és szabadságharc hőse, mint diktátor az amerikai alkotmány mintájára köztársasággá kívánta alakítani Lengyelországot.
- Kossuth Lajos* — Mikszáth mindig tisztelettel és sok elismeréssel adózott »a nagy emigráns«-nak; a kiegyezés utáni helyzetben azonban nem tartotta célravezetőnek azt a politikát, amelyet Kossuth sugallt hazai híveinek. Kossuth időről-időre közzétett leveleit, emlékiratait — a tisztelet hangján bár — ilyen nézőpontból bírálta. (Ld. pl.: *Kossuth megint szólt* Krk 55. köt. 107. l.)
- Kotányi Teréz* — Kotányi Károly szegedi orvos leánya.
- Kovács Zsigmond* (1820—1887) — 1869-től 1877-ig pécsi, majd veszprémi püspök, a Religio c. katolikus lap munkatársa.
- Kuszevič, Szvitozár* (1823—1897) — horvát politikus; teológiai és jogi tanulmányokat folytatott, majd minisztériumi tisztviselőként működött. 1861-ben Szerém megye főispánja lett; 1880-ban magyar nemességet kapott, később országgyűlési képviselő, a főrendiház tagja.

- Lasalle, Ferdinand* (1825—1864) — a nemzetközi és német munkásmozgalom neves alakja. — MK «arisztokratizmus»-ról beszél magatartásával kapcsolatban, ami csupán mende-mondán alapulhat, hiszen L. kereskedőcsaládból származott.
- Latabárné Budai Adél* (1853—1880) — Latabár Kálmán (1851—1924) neves színművész felesége, énekes színésznő. 1876-ban nagy sikerrel játszott Szegeden.
- Lázár Kálmán* (1827—1874) — az 1848-as szabadságharcban honvéderőnagy, emigráns; később ornitológiával foglalkozott. Jelentősebb madártani műve: *A légy urai* (1873).
- Lázár György* (1851—1915) — szegedi ügyvéd, törvényhatósági bizottsági tag. Az újjáépítés idején a város pénz- és közművelődéstügyi irányítója. Később főügyész, 1904-től polgármester.
- Lechner Lajos* (1833—1897) — mérnök, a főváros 1870-es évek beli rendezésének tervezője, Szeged újjáépítésének műszaki irányítója. — MK elismeréssel adózott Lechner tehetségének és szakértelmének. (Ld.: *A terv* Krk 57. köt. 155. l.)
- Lemle Miklós* — gazdag kalaposmester Szegeden, a helyi ipartársulat alelnöke.
- Lenhossék József* (1818—1888) — budapesti orvosprofesszor. Tanulmányai a központi idegrendszer szerkezetével valamint a magyar koponyatípusokkal foglalkoztak.
- Lonovics József* (1824—1902) — Csanád megyei földbirtokos, 1879-től 1901-ig volt megvéjének főispánja. — Beiktatása föltűnő, túlzó külsőségek között zajlott le. MK gúnyos cikket írt erről 1879-ben. (Krk 56. köt. 142—143. l.)
- Lukács György* (1816—1892) — jogász, 1861 óta országgyűlési képviselő, a kiegészítés után egy ideig Nagyvárad polgármestere, majd Tisza Kálmán miniszterelnöksége idején belügyminiszeri tanácsos. Az 1879-es szegedi árvíz napjaiban a város kormánybiztosa.
- Lukácsy Sándor* (1835—1907) — színművész, rendező, igen termékeny népszínműíró. — MK iróniával emlegette a Lukácsy «népszínműgyá»-ból kikerült sablonos műveket. (Vö.: Krk 56—57. köt. »A »Színház« rovatból c. fejezetek.)
- Macaulay, Thomas* (1800—1859) — angol történetíró; tanulmányai a liberális szemléletű történetírás iskolapéldái voltak Európa-szerte.
- Madách Imre* (1823—1864) — Az ember tragédiája szerzőjét MK e kötetben mint a palóc föld (Nógrád megye) értelmiségének reprezentánsát idézi.
- Magyar Miksáné* — férje szegedi ügyvéd.
- Maillath György* (1818—1883) — konzervatív főnemes, politikus; a kiegészítés után országbíró és a főrendiház elnöke lett. Rablógvilkosságnak esett áldozatul.
- Marinkich Mihály* — a szegedi törvényszék elnöke, a város kulturális életének egyik befolyásos tagja (a Színügy Egylet elnöke volt), MK személyes jóismerőse.
- Márkus István* (1847—1880) — publicista, országgyűlési képviselő. 1867-től 1875-ig minisztériumi tisztviselő.

- Maszák Hugó** (1831—1916) — újságíró, festő, képzőművészeti folyóiratok munkatársa és szerkesztője. A Magyar Távirati Iroda egyik megalapítója.
- May R. Miksa** — gazdag kereskedő, a »Szegedi Kereskedelmi és Iparbank« vezérigazgatója.
- Mayer Ilonka** — a több ilyen nevű szegedi családból valószínűleg Mayer Ferdinánd módos vaskereskedő leánya.
- Mednyánszky Árpád** — függetlenségi párti képviselő; az 1879 őszén Eötvös Károly és Verhovay Gyula között lezajlott párbajban (ld.: Krk 57. köt. 230. l.) Eötvös párbajsegéde.
- Milan, Obrenovich** (1845—1901) — szerb fejedelem, majd király. 1889-ben lemondott a trónról fia javára. — Mivel az 1876—77-es orosz—török háborúban hadat üzent a törököknek, a törökökkel rokonszenvező MK gúnyosan írt Milánról és a szerb fejedelemségről.
- Milkó Izidor** (1855—1932) — szabadkai publicista, író; számos fővárosi lap munkatársa. A SzN-ban is jelentek meg írásai, alapító tagja volt a szegedi Dugonics Társaságnak. — MK valószínűleg pesti működése (1875—77) idején ismerte meg Milkót.
- Moosáry Pál** — bizonyára a népes Nógrád megyei birtokosnemes család egyik — kevésbé neves — tagja, aki Pintér Sándor (ld. ott) segítségére volt A palócokról c. könyv anyagának összegyűjtésében. Mikszáth Moosáry Pált társszerzőként tünteti föl, de személyét illetően közelebbi adataink nincsenek.
- Müller Béla** (1845— ?) — építész, a Szegedet újjáépítő királyi biztosság műszaki osztályának egyik részlegvezetője. E téren szerzett érdemeiért magas kitüntetésben részesült; később országos középítészeti felügyelővé nevezték ki.
- Nagy Friyves porosz király** (1712—1786) — a fölvilágosult abszolutizmus jellegzetes, katonás képviselője; a porosz »mintahadsereg« és hatalmi pozíció megteremtője.
- Nagy Sándor** (1841—1919) — lapszerkesztő, hírlapíró Szegeden. — MK szegedi tartózkodása idején a SzH főszerkesztője, több szabadelvű párti fővárosi lap munkatársa.
- III. Napoleon francia császár** (1808—1873) — I. Napóleon unokaöccse, az 1848-as februári forradalom után köztársasági elnök; 1852-től — államosínnnyel — diktátor, majd császár. Nagyhatalmi politikája előbb sikerrel kecsgettetett, majd a porosz—francia háborúba sodorta országát. Át kellett adnia hatalmát a köztársaságnak. Emigrációban — Angliában — halt meg.
- Nasitz Józsefné** — gazdag rézműves és fürdőtulajdonos felesége, a szegedi Vöröskereszt Egylet választmányának tagja.
- Nopcsa Ferenc, báró** (1815—1904) — császári katonatiszt, 1876-tól »a király személye melletti miniszter«, majd a királyné főudvarmestere.
- Novák József** — szegedi ügyvéd, ekkoriban — 1878 — 1882 — a város főügyésze.
- Obláth Lipót** — a szegedi köztövényhatóság tagja; a pénzügyi és népnevelési bizottságban működött.

- Orbán Balázs báró* (1830—1890) — etnográfiai író, függetlenségi párti képviselő. Nevezetes műve: A székelyföld leírása történelmi, régészeti, természetrajzi és népismei szempontból. (1867—73.)
- Ordódy Pál* (1822—1885) — a szabadságharó alatt vállalt hivatala miatt emigrálnia kellett; az 1860-as években országgyűlési képviselővé választották. 1880-ban közlekedésügyi miniszterré nevezték ki.
- Osztróvsky József* (1817—1899) — szegedi ügyvéd, neves jogász, később a királyi tábla bírása Pesten.
- Pálffy Ferenc* (1824—1907) — Szeged vidéki földbirtokos, jogász; 1848-ban a 33. szegedi honvédszászlóalj tisztje volt. 1872-től a város polgármestere.
- Pálffy Margit* — Pálffy Sándor szegedi ügyvéd-, a Torna Egylet alelnökének leánya.
- Pallavicini Sándor gróf* — a Szeged külterületeivel határos hitbizomány, az ún. halgyő-mindszenti Pallavicini birtok ura. A birtok és a város közös vízvédelmi rendszerének problémái sokszor összeütközésbe hozták a gróftot, illetve megbízottait a város polgárságával.
- Pauler Tivadar* (1816—1886) — jogtudós, egyetemi tanár. 1872 és 1875 között, valamint 1878-tól haláláig igazságügyi miniszter. A magyar polgári büntető törvénykönyv létrehozásában jelentős érdemei voltak.
- Perényi Zsigmond báró* (1845— ?) — jogvégezett főrend, szabadelvű párti képviselő, az 1880-as években Ugocsa megye főispánja.
- Pillich Kálmán* (1839—1922) — neves szegedi ügyvéd, a városi köztörvényhatóság kiemelkedő aktivitású, eredeti egyéniségű alakja. Erélyével, szinte szokimondásával, a közügyekben való önzetlen részvételével tekintélyre és népszerűségre tett szert. MK mindig elismeréssel említette (pl. az árvízkor a védelmi és mentési akciókban való részvételét: Krk 56. köt. 151. l.). Halálakor Móra Ferenc írt róla kedves nekrológot: Szegedi tulipános láda (Bp. 1964. 190. l.).
- Pintér Sándor* (1841—1915) — Nógrád megyei birtokos, történész-archeológus. A palóc-földön régészeti, történeti és néprajzi kutatásokat végzett.
- Podmaniczky Frigyes, báró* (1824—1907) — író, politikus. A szabadságharcban huszárkapitányként küzdött, ezért Világos után az osztrák hadseregbe közlegényként sorozták be. 1860-ban lépett be a magyar közéletbe mint országggyűlési képviselő. 1875 és 1885 között a Nemzeti Színház, majd a közben megnyíló Operaház intendánsa volt. Több — hamar elavuló — regényt írt.
- Pókay Elek* — ekkoriban a szegedi törvényszék jegyzője.
- Polczner Jenő* — szegedi ügyvéd, a városi köztörvényhatósági bizottság tagja, az ügyvédi kamara választmányának egyik hangadó személyisége, a függetlenségi párt híve.
- Porzolt Gyula* (1848—1901) — ügyvéd, sport-publicista; az atlétika hazai meghonosításában szerzett érdemeket. A Magyar Atlé-

- tikai Club titkára és aktív sportoló tagja volt. A szegedi árvíz alkalmával részt vett a mentésben. Több sport-szakkönyvet írt.
- Prielle Kornélia* (1826—1906) — a legjelesebb magyar drámai színművészek egyike. Már 1844-ben szerződött a Nemzeti Színház. Előtérnek nevezetes eseménye, hogy 1846-ban Petőfi — hirtelen föllángolásában — feleségül kérte. 1857-től holtáig a Nemzeti Színház tagja volt. — Szeged katasztrófája annyira megindította, hogy honorárium nélkül vállalta az árvíz utáni első színiévad megnyitását a vendégföllépést. MK nagy tisztelettel és elismeréssel írt róla. (Ld.: Krk 56—57. köt. A »Színház« rovatból c. fejezetek.)
- Prónay József* (1824—1884) — konzervatív politikus, 1848—49-ben az országot megszálló osztrák csapatok mégis fogságba vetették. Nógrád megye alispánja volt. 1860-ban a megye főispánjává nevezték ki. 1875-től a mezőkövesdi választókerület országgyűlési képviselőjévé választották szabadelvű párti programmal. 1880 júniusában a Tisza Kálmán által vezetett belügyminisztérium államtitkárává nevezték ki.
- Prosznitz Vilmos* — módos kereskedő család tagja Szegeden.
- Pulszky Ágoston* (1846—1901) — publicista és politikus, egyetemi tanár. 1871-től országgyűlési képviselő, előbb Deák-párti programmal, később mint Tisza Kálmán híve. — MK gunyoros karcolatokat írt róla, de szegedi képviselőjelöltként való föllépésekor lelkesen támogatta. (Vö.: Krk 54. köt. 98. l., 55. köt. 113. l.)
- Pyrker János László* (1772—1847) — egri érsek; költő, műgyűjtő, neves kulturális alapítványok bőkezű létesítője. — MK e kötetbe került cikkében gazdag könyvtára miatt említi. *Különös házasság* c. regényében részletesebben foglalkozik alakjával. (Krk 14. köt. 154—159. l.)
- Ráday Gedeon, gróf* (1829—1901) — 1869-ben királyi biztosként hozzáfogott az alföldi betyárvilág fölszámolásához. Embertelen vallató módszereiről vált híressé. — MK Nyilassy Pál szegedi ügyvédtől hallhatott a szegedi »Ráday-korszak«-ról, Nyilassy ugyanis Ráday egyik beosztottja volt, MK Szegeden tartózkodása idején pedig ahhoz a körhöz tartozott, amelyben az író gyakran szórakozott.
- Rafaello Santi* (1483—1520) — az itáliai reneszánsz kiváló festőművésze.
- Rainer Ferenc* — gazdag szegedi kádármester, fafeldolgozó manufaktúra tulajdonos.
- Rakovszky István* (1858—1931) — megyei tisztségviselő, 1868-tól 1884-ig honvédtiszt, országgyűlési képviselő.
- Rechberg, Johann, gróf* (1806—1899) — bajor származású osztrák diplomata, az 1860-as években külügyminiszter; az osztrák felsőház örökös tagja.
- Reitzer Jakab* — módos kereskedő Szegeden.
- Risztics (Ristić) Jovan* (1831—1899) — politikus, a szerb liberális párt egyik vezéralakja. 1863-ban külügyminiszter, később mi-

- niszterelnök. A 80-as évek végén visszavonult és történettudománnyal foglalkozott. — MK — a kor magyar nacionalista fölfogásának megfelelően — erős ellenérzéssel nyilatkozott róla.
- Robespierre, Maximilian** (1758—1794) — a francia forradalom kiemelkedő alakja, a jakobinusok vezére.
- Rohonczy Gedeon** (1852— ?) — földbirtokos, országgyűlési képviselő, szabadelvű párti programmal. A szegedi árvíz idején — mint helyettes kormánybiztos — részt vett a mentési munkálatokban.
- Rónay Jenő** (1854—1921) — régi Torontál megyei földbirtokos családból származott. Családjuk számos tagja viselt magas tisztségeket a környező megyékben is. 1886-tól 1891-ig Rónay Jenő volt Torontál alispánja, majd főispán lett.
- Rosen, Julius (Nikolaus Duffek)** (1833—1892) — prágai születésű osztrák vígjátékíró, rendező.
- Rosenberg Izidor (Rózsa Izsó)** (1848—1918) — tekintélyes szegedi ügyvéd, ez időben a helyi ügyvédi kamara elnöke, az izraelita hitközség elöljáróságának tagja, a helyi szabadkőműves páholy elnök-mestere.
- Rossi, Ernesto** (1829—1896) — kiváló olasz színművész; hazája határain kívül is hatalmas sikereket aratott. Többször járt Budapesten is. Különösen Shakespeare-alakításai voltak emlékezetesek.
- Rudolf trónörökös** (1858—1889) Ferenc József egyetlen fia; rejtélyes körülmények között halt meg erőszakos halállal. — MK ez időben nehezményezte, hogy a magyar korona örököse nem mutat elég szimpátiát a magyarság iránt és a csehekhez vonzódik.
- Salamon Zsigmond** — szegedi járásbíró, MK szorosabb ismeretségi köréhez tartozott.
- Salvini, Tommaso** (1829—1915) — kiváló olasz drámai színművész. Európa és Amerika nagyvárosaiban is nagy sikerrel lépett föl Shakespeare-szerepekben.
- Samassa József** (1828—1912) — a katolikus teológia egyetemi tanára, országgyűlési képviselő, majd egri érseként a főrendiház tagja. Deák Ferenc politikájának volt a híve.
- Sardu, Victorien** (1831—1908) — népszerű, rendkívül termékeny francia vígjáték- és operett-szöveg író.
- Schmerling, Anton, Iovag** (1805—1893) — osztrák politikus. Részt vett az 1848-as forradalomban, majd a „mérsékeltlen szabadelvű” monarchia híve lett. Bach (ld. ott) bukása után (1859) az uralkodó a birodalom államminiszterévé nevezte ki. A centralizált monarchia megteremtésére tett kísérletei az osztrák birodalom népeinek — többek között a magyaroknak — ellenállásán megbuktak, s ezért 1865-ben lemondott.
- Schütz Antal** — módos szegedi pékmester, a Szegedi Ipartársulat sütő-szakosztályának elnöke.
- Sennyey Pál báró** (1824—1888) — politikus. Egész pályafutása alatt szembenállt a haladó erővel, a konzervatívok egyik vezetője.

- MK mindig támadta Sennyeyt és politikáját. (Vö.: Még újabb fény- és árnyképek Krk 54. köt. 126. l.)
- Simonyi Ernő* (1821—1882) — politikus, részt vett a szabadságharcban, majd emigrált. Hazatérése után, 1868-ban függetlenségi párti képviselővé választották, pártjának egyik legtekintélyesebb tagja volt.
- Simonyi Lajos báró* (1824—1894) — a szabadságharc alatti magatartásáért az osztrák hatóságok várfogságra ítélték. A kiegyezés után Tisza Kálmán pártjához csatlakozott, 1875 és 1878 között földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszter volt.
- Simor János* (1813—1891) — hibernok, hercegprímás, esztergomi érsek. Szónoki tehetségével hamar föltűnt és gyorsan emelkedett az egyházi pályán. 1857-ben győri püspök, 1867-ben esztergomi érsek lett.
- Stahl, Germaine, bárónő* (1766—1817) — francia írónő. A forradalom idején Svájcban és Angliában élt. 1797-ben visszatért Párizsba, de Napoleon néhány év múlva száműzte, s csak Napoleon bukása után térhetett vissza hazájába.
- Starčević, Anton* (1823—1896) — horvát politikus és író, képviselő, a horvát nemzeti párt tagja.
- Stesser József* (1845— ?) — MK »földi«-je (Balassagyarmaton született), belügyminiszteri hivatalnok, 1879—80-ban Tisza Lajos személyi titkára Szegeden, később miniszteri tanácsos.
- Szabados János* (1839—1891) — szegedi költő, műfordító, a város kulturális ügyeit intéző tanácsnok. Tagja volt a Petőfi Társaságnak.
- Szabó Lajos* — városi tisztviselő, a szegedi Vöröskereszt Egylet választmányának tagja.
- Szalay Imre* (1846—1917) — politikus, képzett mezőgazdász, szabadelvű párti képviselő.
- Szalay László* (1813—1864) — jogász, történettudós, publicista. Eötvös József és Csengery Antal barátja, Deák politikai irányzatának kiemelkedő képviselője. 1848-ban a frankfurti Birodalmi Gyűlésben képviselte a magyar kormányt. Legjelentősebb műve: Magyarország története I—VI. köt. (1851—54, 1857—62.)
- Szapáry Gyula gróf* (1832—1905) — politikus, a kiegyezés után többször viselt miniszteri tárcát: 1873—75 között belügyminiszter, 1878—87 között pénzügyminiszter volt.
- Szávits Ilonka* — gazdag szerb kereskedő család leánya Szegeden (apja Sz. János); műkedvelő színésznő.
- Szende Béla* (1823—1882) — 1848—49-ben vitéz nemzetőrtiszt, 1860-tól szabadelvű párti képviselő. 1873-ban honvédelmi miniszter lett.
- Szendrói Ilka* — Szendrói Jánosnak, a Szegedi Tisztviselő Egylet Takarékpénztára igazgatójának leánya.
- Szentpéteri Zsigmond* (1798—1858) — jeles színművész, néhány színművet is írt. A Szegeden 1880-ban is játszott »Parlagi Jancsi«-t 1854-ben mutatta be a Nemzeti Színház.
- Szilber (Bérczi) Mari* — a gazdag szegedi Bérczi (Szilber) családból, amelynek férfi-tagjai közül ketten is városi főkapitányok voltak.

- Szlávy József* (1818—1900) — a szabadságharc alatt kormánybiztos, a kiegyezés után többször viselt miniszteri tárcát, 1872 és 1874 között miniszterelnök, majd a képviselőház elnöke.
- Szluha Ágoston* (1843—1890) — szegedi ügyvéd, egy parlamenti ciklusban szabadelvű párti országgyűlési képviselő, az 1880-as években a város főkapitánya lett.
- Szontagh Pál* — az 1870-es években két ilyen nevű politikus működött. MK e kötetbe került írásaiban a Tisza Kálmán pártjához tartozó országgyűlési képviselő Szontagh Pált említi (1820—1904), akinek birtoka Nógrád megyében volt.
- Taafe, Eduárd, gróf* (1833—1895) — ír származású osztrák államférfi, a kiegyezés után miniszterelnök volt.
- Tallán Béla* (1851—1921) — Torontál megyei földbirtokos, 1874—79 között a megye főszolgabírája, 1879—80-ban a Szegedet újjáépítő királyi biztosság tanácsosa. 1880-ban torontáli alispán, 1886-ban Somogy, 1892-ben Békés és Csongrád megyékbe nevezték ki főispánnak. 1892 és 1894 között kormánybiztosi megbízást kapott az agrárszocialista mozgalmak főszármolására. 1903—1905 között földművelésügyi miniszter volt.
- Taschler József* — az 1860-as években Szeged polgármestere, 1872-től a város főkapitánya, az árvízvédelmi bizottság elnöke. — MK több írásban említi a katonásan merev, de jó humorú főkapitányt.
- Tatár Péter* (1818—1878) — Medve Imre ügyvéd írói álneve. Ő volt a múlt század 50-es, 60-as éveinek legismertebb füzetes-ponyva gyártója. Verses törtériáit MK is jól ismerte. (V. ö.: Új Zrínyiász Krk 10. köt. 294. 295. l.)
- Teleki László gróf* (1764—1821) — palócföldön született, külföldi főiskolákon nevelődött főrend, az irodalmi élet és magyar nyelv-művelés támogatója.
- Tisza Kálmán* (1830—1902) — a szabadságharc idején minisztériumi tisztviselő. Az 1860-as években a Deák-párt ellenzékének egyik vezető alakja, a kiegyezés utáni politikai életnek csakhamar központi figurája, 1875-től 1889-ig miniszterelnök. — MK magartatása Tisza Kálmánnal szemben erősen hullámzó volt. Az 1870—80-as évek fordulóján hevesen támadta, később maga is Tisza párti képviselő lett s a miniszterelnökkel szoros baráti kapcsolatba került. Alakját számos karcolatában megörökítette.
- Tisza Lajos* (1832—1898) — Tisza Kálmán öccse. 1871 és 1874 közt közlekedésügyi miniszter, 1879-től 1883-ig Szeged újjáépítésének királyi biztosa. A munka befejeztekor magas kitüntetésben részesült és az uralkodótól grófi rangot kapott. Eredményes működését elsősorban kitűnően megválogatott műszaki szakembereinek köszönhette.
- Tisza László* (1829—1902) — Tisza Kálmán bátyja, a szabadságharcban huszártiszt volt. Világos után közgazdasági tanulmányokat folytatott, 1866-tól országgyűlési képviselő. Mint az Országos Földhitel Intézet igazgatóságának tagja 1879-ben kinos hely-

- zetbe került a pénzintézetben kirobbant botránynál. (Ld.: Krk 57. köt. 239—240. l.)
- Toldy István* (1844—1879) — Toldy Ferenc, neves irodalomtörténész fia, író, publicista. 1875-ig minisztériumi tisztviselő volt, attól kezdve kizárólag az irodalomnak élt. Regényt, novellákat és színműveket írt. A jelentős tehetségnek mutatkozó fiatal író korán elhunyt. — MK részvétellel és szeretettel említette írásaiban.
- Tolnay Lajos* (1837—1918) — vasútmérnök; 1872-től a Magyar Államvasutak igazgatója.
- Törs Kálmán* (1843—1892) — író, hírlapíró, a függetlenségi párt híve. 1879-ben szóba került szegedi képviselő jelöltségének lehetősége (l. Krk 57. köt. jegyzeteinek bevezetése). — MK barátja volt.
- Trefort Ágoston* (1817—1888) — politikus, publicista, a hazai bank- és vasútügy, valamint a városok fejlesztése érdekében működött. A Deák-párt tagjaként 1872-ben vallás- és közoktatásügyi miniszter lett. — MK föltűnő tartózkodással, néha gúnyos kritikával kísérte működését.
- Ugron Gábor* (1847—1911) — jogász, politikus. 1870-ben önkéntesként harcolt a franciák oldalán a poroszok ellen. 1872-től a függetlenségi párt képviselője, a párton belüli nacionalista frakció hangadója.
- Uhland, Ludwig* (1787—1862) — neves német költő, számos kedvelt népies dal és ballada szerzője.
- Urváry Lajos* (1842—1890) — jogvégzett publicista, országgyűlési képviselő; 1873-tól 1887-ig a Pesti Napló főszerkesztője.
- Vahot Imre* (1820—1879) — író és szerkesztő; MK személyes ismerőse. Az író Vahotról kedélyes fölényvel emlékezett meg írásaiban, halálakor nekrológot írt róla. Ld.: Krk 56. köt. 49. l.
- Váraday Gábor* (1820—1906) — testőrtiszt, a szabadságharcban nemzetőrpáncsnok volt. 1865-től 1892-ig Tisza Kálmán híveként országgyűlési képviselő, a 70-es évek végén a parlament egyik alelnöke. 1879-ben lelepleződött, hogy közéleti pozícióját korrupció fedezésére használta föl. (Ld.: Krk 57. köt. jegyzeteinek bevezetése az ún. »rendjel-pör»-ről 236—237. l.)
- Várnai Lipót* — könyv- és papírkereskedő Szegeden (üzlete a Kárársz utcában volt).
- Verhovay Gyula* (1848—1906) — publicista és politikus. 1875-től a függetlenségi párt pesti hangadó lapjának, az Egyetértésének munkatársa, 1878-tól függetlenségi párti képviselő, 1879-ben Függetlenség címen lapot alapított. A szabadelvű párt kormányzásának egyik leghevesebb hangú bírálója volt, de provokatív hangú, demagóg írásaival több országos botrány szereplője is lett. A 80-as évek szélsőségesen nacionalista, antiszemita mozgalmáiban végleg kompromittálta magát.
- Weimer Miksa* — szegedi gabonakereskedő.
- Wöber Györgyné* — Szeged egyik legtekintélyesebb családjának tagja, a város volt főbírájának özvegye.
- Zichy Ferraris Viktor gróf* (1842—1880) — Pest megye volt főispánja, belügyminiszteri államtitkár. Az 1870-es években erősen kétes

pénzügyekbe bonyolódott: befolyását anyagi ellenszolgáltatások fejében pénzügyintézetek javára fordította. 1879-ben a sajtóban leleplezték, a Nemzeti Kaszinó is kizárta tagjai közül s le kellett mondania. Zichy végül párbajjal igyekezett kiköszörülni a becsületén esett csorbát, de a párbajban halálos sebet kapott. — MK a »Zichy-botrányt«-ról több cikket írt: Krk 57. — 58. köt.

Zsótér Mariska — Enyedi Lukácsnak, a SzN főszerkesztőjének sógor-nője; MK jó barátságban állt a gazdag szegedi kereskedő-familia leányával, Szegedről való távozása után is levelezett vele. Vö.: Krk 24—25. köt.

A TÁRCÁK JEGYZETEI

A jelen kötet által felölelt időszakban a SzN-ban megjelent publicisztikai jellegű Mikszáth-írások közül részint technikai, részint műfaji szempontok figyelembevételével más kötetekbe kerültek az alábbiak:

1880. aug.: *Tisza Lajos és udvara Szegeden. Fény- és árnyképek.* — Krk 60. kötet.

1880. dec. 1., 281. sz.: *Egy cikk az irodalmi viszonyokról. Az „Ústökös” szerkesztőségének.* — Krk 24. köt. 159—161., 286. [Nyílt levél.]

A BANKETT

M. SzN 1880. június 8., 130. sz.; a »Csarnok« rovatban *Nemo* álnévvel.

Az álneves tárcsa — bár a »Nemo« álnév a Mikszáth-irodalomban nem ismeretes — mindenekelőtt modorában és hangvételében vall szerzőjére, MK-ra. (Pl. az olyanféle ellentételezések, mint »Rossz szónok, pedig okos ember. Okos ember, pedig habarék párti . . .« stb.) Emellett a vissza-visszatérő anekdota-ötlet Zombory Antal kalapjáról, a részeges városi hajdúkról, Tisza Lajos jellemzése és a »fekete hálátlanság« kifejezés is ugyancsak MK szerzőségét teszi bizonyossá.

*

A bankettet a város Újszegednek Szegedhez csatolása alkalmából rendezte Csongrád és Torontál megye hivatalos képviselőinek jelenlétében 1880. június 6-án. A nap délelőttjén lezajlott hivatalos formaságokat az újszegedi Népkertben rendezett társasvacsora követte. Erről szól MK humoros tárcája.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

5 : 18 »az az öt hal, amiből urunk Jézus Krisztus háromezer embert jóllakatott« — az Újszövetség szerint Jézus az öt türelmesen, étlen hallgató tömeget néhány hallal és kenyérrrel — amelyek két tanítványánál akadtak — úgy jóllakatta,

Lap Sor

- hogy miután mindenki bőségesen lakmározott, még tekintélyes mennyiségű maradékot gyűjthettek össze.
- 6 : 10 *Kecskeméthy Relli* — Kecskeméthy Aurél; ld. kötetünk »Életrajzi jegyzetek« c. fejezetét.
- 33 *vazt a városi tanácsnokot köszöntötte föl . . .* — ti. Zombory Antal tanácsnokot, aki egyszer tréfás fogadást tett, hogy addig nem vesz új kalapot, amíg Szegednél a Tiszán föl nem épül az állandó közúti hídf. MK a fogadásról több frásában tréfálkozott. (Lásd pl.: *Szegedinum-dánom* c. tárcza Krk 58. köt. 35. l.)
- 37 *vazt a másik tanácsnokot, Szabadost . . .* — Szabados János (ld.: Életrajzi jegyzetek c. fejezet kötetünk jegyzeteiben) ekkor két hivatalt is viselt. A tanácstagság mellett a királyi biztosság egyik bizottságában is dolgozott.
- 7 : 35 *portentum* — tekintély.
- 8 : 6 *vergál* — irányul.

A NÉPKERTI BAZÁR

M. SzN 1880. június 12 . . . , 134. sz.; a »Csarnok« rovatban, *Mikszáth Kálmán* aláírással.

A »bazár« az e tárcából látható értelemben a társasélet egyik ekkoriban divatos jelensége volt: jótékonycélú vásárral és sorsjátékkal egybekötött találkozási és szórakozási alkalom, esetleg alkalmi újsággal vagy emléklap-kiadással együtt, mint pl. az 1880. május 1-én Pesten rendezett »Tavaszbazár«, amelyről ekkoriban sokat cikkeztek a hírlapok. (Ld.: *Szegedinum-dánom* c. tárcza jegyzetei a Krk 58. kötetében.) Ez a nagyhírű pesti rendezvény inspirálhatta a szegedi Jótékony Nőegyletet is a népkerti bazár megrendezésében.

A Jótékony Nőegylet ekkoriban a Kaszinó mellett Szeged egyik legrégebb, legtekintélyesebb társadalmi egyesülete volt. 1846-ban alakult, elnöke 1880-ban Wöber Györgyné, Szeged egykori tekintélyes főbírájának özvegye és hajdani céhmesterének, W. Jánosnak menyecskéje volt.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 8 : 16 *»Kiss (sans Alter)«* — »Kiss és Alter« pesti divatáru cég volt; a *»Kiss (Alter nélkül)«* Kiss Dávid szegedi nagykereskedő üzlete volt a Klauzál tér ma is »Kiss D. palota« néven ismert, műemlék jellegű épületében.
- 20 *»Monaszerly és Kuzmik«* — a régi Pest előkelő divatárukereskedői (»udvari szállítók«); üzletük a Váci u. 15. sz. alatt volt. — MK többször említi a céget, mint a kitűnő szabásművészet és finom ízlés reprezentánsát. (Ld. pl.: *A ruha* c. tárcza jegyzetei Krk 58. köt. 28. l.)

Lap Sor

- 9 : 5 »*Non cogito, ergo non sum.*« — a Descartes-tól eredő szó-lás, a »*Cogito, ergo sum!*« (Gondolkodom, tehát vagyok!) tréfás megfordítása, valószínűleg Jókai-reminiscencia. Vö.: *Az új földesúr* c. Jókai regény első mondatai.
- 11 *Ptaud király udvara* — Leon Delibes (1836—1891) háromfő-lonásos operettje, amelynek cselekménye a jövőben játszódik.
- 14 *Hedsira* (hidsra) — »kivándorlás«, »Mohamed futása«; Mo-hamed próféta Mekkából Medinába költözése 622-ben, ahon-nét a mohamedánok időszámítása kezdődik.
- 27 *odaliszk* — háremhölgy.
- 37 »*fehér rózsá, piros rózsá, . . . szőke leány, barna.*« — Arany János *Zách Klára* o. balladájából az első versszak két utol-só sora.
- 10 3 *Juno* — a római mitológiában az érett nőiség szimbóluma, az istenek atyjának, Juppiternek felesége.
- 4 *Pallas* — (P. Athéné) a görög mondavilágban az istenek atyjának, Zeusnak női megfelelője. — MK kissé összeku-szált a mitológiát, hiszen Pallas így nem részegülhetett meg Juno (ld.: 10 : 3) hajfűrtjeinek illatától, hacsak az fró nem az egyneműek szerelmére akart volna célozni — ebben a vonatkozásban kissé merészen.
- 5 *Terpsichoré* — a könnyed, szerelmes líra műzsája a görög mitológiában.
- Apolló* — (Apollón) a görög mitológiában a nap és a férfi-szépség megszemélyesítése.
- 29 »*egy fogkefével figuráz ki Fortuna*« — MK-nak — talán nyo-morában szerzett betegsége miatt — igen rosszak voltak a fogai; ezzel néhányszor maga is tréfát űzött. Ld.: *Farsangi gondolatok* o. tárcája Krk 56. köt. 14. l.
- 11 14 *inszenzíroz* — rendez.
- 22 »*Honni soit qui mal y pense*« — »Szégyen arra, aki rosszra gondol [erről]«; az angol Térdszalag Rend jelmondata, ré-gebben kedvelt társalgási fordulat is. — MK is alkalmazta: pl.: *A hét története* (1880. ápr. 25.) c. tárcá Krk 58. köt. 24. l.

Irodalom

Rubinyi bibliográfiájában (tévesen) *A népligeti bazár* címmel jelzi, »helyi dolgok« megjegyzéssel. (112. l.)
Nacsády a Tisza Lajosra vonatkozó mondatot idézi belőle. (88. l.)

A HÉT TÖRTÉNETE [I.]

M. SzN 1880. június 13., 135. sz.; a tárcarovatban, *Curtius* álnóvvval.
A szokatlan álnév ellenére is bizonyosan MK a szerzője a tár-cának. »A hét története« címmel, meg-megszakadozó sorozatban már ekkor fél esztendeje tart a SzN-ban e vasárnapi heti beszámoló,

néhányszor MK ismert jeleivel, máskor névtelenül, de mindannyiszor igazolhatóan MK tollából (ld.: Krk 57—58. köt. azonos című tárcái és jegyzeteik).

Ezúttal különösen MK-ra valló mozzanat az Eötvös-idezet, amelyet az 1879-es farsangról írott egyik szegedi tárcájában találunk szinte szó szerint így. (*»Bárcsak mindig szombat este volna«* Krk 56. köt. 21 : 27.) Ugyanígy a közvéleményre való apellálás sem hagy kétséget MK szerzősége felől (vö.: *A közpálya — a Reizner-ügy — s a közvélemény c.* folytatásos vezércikk Krk 56. köt. 105 : 31.).

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 12 19 *»Újszegedet bekebelezték«* — ld.: *A bankett c.* tárca jegyzetei kötetünkben.
20 *Virágh biztos* — Virágh József felsővárosi csendbiztost jelölte ki a főkapitány Újszeged rendőri főlügyeletére.
31 *»Nulla dies sine linea«* — egy nap se (múljon el) vonás (egy vonásnyi munka, eredmény) nélkül.
13 15 *szaturálva* — átitatva, telítve (MK egyik kedvelt publicisztikai kifejezése).

LEVÉL A FŐVÁROSBÓL

M. SzN 1880. június 18., 139. sz.; a tárcarovatban *Curtius* álnévvel.

Az álnevet ekkor MK használta a SzN-nál (ld.: *A hét története c.* tárcá és jegyzetei kötetünkben).

Bizonyos időközönként MK Szegedről Pestre utazott fölkeresni barátait, tartani a kapcsolatot fővárosi fró, újságíró körökkel. (Így tájékozódva készíthette pl. elő 1880 végén Pestre kerülését.) Pesten, ottjártakor — kiadó lapjának »fővárosi levelező«-jévé válva — tárcát, beszámoló csevegést írt az SzN-nek a pesti érdekességekről, pletykákról. (Ld.: Krk 56—57—58. köt. *Fővárosi levél* illetve *Levél a fővárosból c.* tárcái és jegyzeteik.)

A szövegről

Kijavítottuk az SzN-beli alábbi hibát (a hibás szövegrész zárójelben):

14 : 24 Robespierre-je (Robespierje)

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 13 : 34 *»saison mort«* — holtsezon, amikor a társadalmi és politikai élet pang; »suborkaszezon«.
14 : 2 *»mert a közlekedésügyi miniszter egy év óta... szegedi miniszter«* — a miniszteri tárcák akkori elosztása szerint

- a folyószabályozási, árvízvédelmi, városrendezési kérdések a »közlekedés- és közmunkaügyi« tárcához tartoztak, így az árvízújította Szeged sok fontos problémája is.
- 14 : 10 »*percsórai kérdés*« — Szeged vízvédelmi rendszerének jelentős szakaszai estek a várostól északra fekvő Pallavicini-birtok területére, Percsóra település-csoport környékére. (Itt szakadt át először a Tisza töltése 1879 márciusának első napjaiban.) A nagybirtok és a város között a töltések építése és karbantartása kérdésében évek óta áldatlan vita folyt. (Ld.: Krk 56. köt. 249—50.)
- 12 »*remek*« — a céhrendszerben az iparosok a mesteri minősítést többek között egy mintadarab, »remek« elkészítésével érdemelhették ki.
- »*nyolc tagból álló klikk*« — a Tisza-kormány.
- 29 »*Hoitsy Pál esete . . .*« — Hoitsy Pál (1850—1927) tanár-publicistát, a közös hadsereg tartalékos hadnagyát alaku-latának becsületbíró-sága fölszólította, hogy az ügyében tar-tandó tárgyaláson jelenjen meg. Hoitsy ugyanis az 1880 januárjában lezajló pesti tüntetések (ld. Krk 58. köt. jegy-zetei) után a Függetlenség c. lapban a rendőrség és a ka-tonaság brutális föllépése ellen írt cikket. Ezért sajtóper indult ellene, de az esküdtszék fölmentette. A tisztikar ezzel nem elégedett meg és elégtételt akart venni Hoitsyn, föltehetően becsületügyi meghurcolás vagy párbajra kény-szerítés útján. Hoitsy nem jelent meg a provokatívnak ígérkező tárgyaláson és éles hangú nyilatkozatban tilta-kozott polgári jogainak illetéktelen megsértése ellen. Együt-tal bejelentette, hogy tartalékos tiszti rangjáról lemond. A tiszti becsületbíró-ság ismételten fölhívta az újságíró-t, hogy tegyen eleget idéz-süknek, Hoitsy azonban nem rea-gált a provokációkra. Ekkoriban járta a hír Pesten, hogy Hoitsyt a tisztek párbajra fogják hívni, sőt talán Verhovay Gyulát, a Függetlenség főszerkesztőjét is, aki nemrég épült föl a báró Majthényival vívott párbajban kapott életveszé-lyes sebéből. (E párbaj miatt voltak 1880 januárjában az említett zavargások; ld.: Krk 58. köt. jegyzeteinek be-vezetése.)
- 31 »*ami a múlt héten önöknél történt . . .*« — Szegeden is pletykál-tak állítólag véresen végződő párbajokról, amelyeket katonai-tisztek provokáltak volna. (Ld.: *A hét története* c. tárcá-kötetünkben.)
- 15 : 37 »*Abafi Lajos vállalata*« — Abafi (Aigner) Lajos (1840—1909) könyvkiadó, folyóiratszerkesztő, amatőr irodalomtörténész ekkor indította meg két olcsó, füzetes kiadvánvsorozatát. Az első pontos címe: Magyar Regénycsarnok. Első száma Jókai Mór »Asszonyt kísér, istent kísért« c. regénye volt. A Szépirodalmi Könyvtár c. sorozat első darabja Endrődi Sándor Heine-műfordítás kötete lett.

A SZERETET

M. SzN 1880. június 20., 141. sz.; a tárcarovatban, *Colon* álnévvel.

A Mikszáth-irodalomban eddig ismeretlen álnév ellenére bizonyos, hogy a tárcsa szerzője MK.

Ebben az időben a humoros, anekdotikus tárcák, karcolatok mellett jól megfigyelhető MK-nál egy érzelmes, emlékező, szomorúságszeptikus (néhol didaktikus ízű) tárcsa-novella vonulat, amely többnyire a naiv, de igaz és mély érzelmek letűntén, elsikelyesedésén borong. (Pl.: *Egy fehér rózsza története* 1877., Krk 29. köt. 176. l.; *Egy árva története* 1878., Krk 30. köt. 5. l.; *A fekete asszony* 1879., uo. 117. l.)

1880 januárjában ilyen *A gyerekszobában* c. novella (Krk 30. köt. 180. l.), amelynek bevezető sorai hangulatilag és szövegszerűen is egybevág a *Szeretet* c. tárcsa bevezetésével: »Itt még szeretnek, hisznek... S e szívek is, amint jönnek-mennek az évek, ki fognak hűlni, mint a föld.«

Ezzel együtt bizonyítéknak kell tekintenünk, hogy az SzN »Újdonságok« rovatának szerkesztőjeként MK már egyszer — rövidebben s anekdotaként — közölte a két szülő tékozló fia iránti viselkedéséről szóló, ezek szerint saját életéből merített, históriát *A szülői szeretet* címen 1878. szeptember 12-én (Krk 55. köt. 229. l.)

Így az eddig ismeretlen Mikszáth-tárcsa bevilágít az író életrajzilag ma még foltáratlan pesti diákéveinek történetébe.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 16 9 »az aranyos borjú« — a bibliai »aranyborjú«, az anyagiasság, a pénzvágy szimbóluma.
18 30 *Marcia* — MK korábban *Pannának* nevezte a cselédlányt (20 : 15).

AZ AMERIKAI KAPITÁNY

M. SzN 1880. július 1., 153 sz.; a tárcarovatban, *Tacitus* álnévvel.

A MK irodalomból eddig ismeretlen álnév mögött MK rejlik. A tárcsa, amint a bevezető sorokból kitűnik, olyan vasárnapi beszámoló, amelyet *A hét története* címen MK szokott vasárnaponként az SzN-be írni az elmúlt hét szegedi eseményeiről, furcsaságairól, pletykáiról. (Ld.: *A hét története* c. tárcák a Krk 57—58. kötetében.) Mivel a furcsa szélhámós maradt az egyetlen megírásra érdemes tárgy a héten, kapta a szokásos cím helyett az írás *Az amerikai kapitány* címet.

MK szerzőségének bizonyítéka az első mondat aforisztikusan ellentétező volta, az elutazó és megérkező közéleti nagyságokról írott bekezdés, az öreg álkapitány jellemzése is.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

20 : 16 *raritás* — ritkaság.

20 »*Oroszlány*«, »*Hungária*« — »Az Arany Oroszlányhoz« címzett kávéház és a »Hungária« szálloda és vendéglő a régi Szegeden.

23 *kalábriai kalap* — nagyszélű, olaszos divatú kalap.

21 : 12 *szuverén jelleg* — nagyság, uralkodói jellemvonás.

22 : 9 »*Kalifornia-híre támadt*« — Kaliforniát arany-lelőhelyei miatt a múlt század közepétől kezdve megrohanták a kalandorok; az újjáépülő Szegedet is sokan a gyors meggazdagodás, az üzleti nyereszkedés területének vélték.

Volkssängerei — táncos-zeneszórakoztató együttes, »vándor-kabaré«.

11 »*Fővárosi Lapok*« — irodalmi napilap volt (1864–1903), a 80-as évek elején Vadnay Károly szerkesztette; bőséges híryanagot közölt a társasélet eseményeiről.

E E E E

M. SzN 1880. július 6., 154. sz.; a tárcarovatban, njn.

A városi tornaünnepélyről szóló tudósítás MK írása. Általában az ő föladata volt a szegedi társasélet rendezvényeiről karcolat-szerű tudósításokban beszámolni az SzN olvasóinak. (Ld.: az 1879-es farsang báli tudósításai Krk 56. köt., *A bankett*, *A népkerti bazár*, az *Egy iparos bál* c. tudósítások és jegyzeteik kötetünkben.)

Ezúttal szembetűnően MK-ra vall a fecsegő, megállíthatatlan nyelvű »asszonynéni« szerepeltetése, aki megszólja a város fiatal hölgyeit (vö.: *A Népkertben* Krk 56. köt. 13. l. és *Tissot Szegeden* uo. 23. l.), és a jellegzetesen mikszáthi befejezés is.

Az ünnepély, amint *Az »Újdonságok« rovatból* c. fejezetünk egyik híre is jelzi, 1880. július 4-én, vasárnap délután volt az újszegedi Népkertben. Az 1872-ben alakult egyesület, a Szegedi Torna Egylet néven működött, jeligéje: »Épség, erő, egyetértés«. E jeligének rövidítése a három »E«, amely az egylet jelvényében is szerepelt, s ezt választotta címvé MK is a tárcsa élére.

A sportegyesület ekkor több mint száz tagot számlált s igen népszerű volt, többek között azért is, mert az előző évi árvíz idején tagjai — a Csolnakázó Egylettel összefogva — derekasan kivették részüket a mentésből. — Az egylet egy másik rendezvényéről ld.: *A makói távgyaloglás* Krk 31. köt. 25., 274. l.

A szövegről

Kijavítottuk az SzN beli elírásokat (a hibás szövegrészek zárójelben):

Lap Sor

- 23 : 19 becsesebbé (becsebbé)
21 Toncsikát (Tocsika)
24 Eisen (Eiszen)
31 halasztották (halasztették)
25 : 11 célul tűzi ki a testi erők fejlesztését is (a testi erők fejlesztését célul tűzi ki a testi erők fejlesztését is)
29 elől futót (löl futót)
30 kiáltani (kiálltani)

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 22 : 20 *talentum* — nagyértékű ókori pénzegység, rúdaranyban fizeték; MK itt csupán az ókori testedzést, az olimpiai játékokat idéző kép kedvéért használja a szót pontos jelentésére való tekintet nélkül, »pénz«, »forint« értelemben.
»*signum*« — jel, jelvény; itt: belépőjegy.
21 *dénár* — római ezüstpénz volt; mivel a szegedi hajóhídon az átkelésnél krajcárral fizettek, itt a dénár ezt a gyalogosok által fizetett »hídpénz«-t jelenti.
Tibiscus — a Tisza latin neve.
23 : 13 *Wöber úrhölgyek* — a tekintélyes szegedi W. család nőtagjai, ld.: *A népkerti bazár* c. tárcsa jegyzetei kötetünkben.
24 1 »*Háromcsőrű kacsa*« — ismeretlen szerzőjű bohózat, melyet Szegeden is bemutatott a színtársulat.
9—11 — A célzások értelme: Komjáthy annyira kövér, hogy már futni sem tud; Végh szeretne magasabb pozícióba »ugrani«.

CSENGERY ANTAL MEGHALT

M. SzN 1880. július 15., 162. sz., a vezércikk helyén, njn.

MK volt az SzN nekrológ-írója Szegedre érkezése óta (ld. pl.: *Horváth Mihály meghalt* Krk 55. köt. 18. l., *Csepreghy Ferenc meghalt* Krk 58. köt. 17. l. stb.). Emellett jellegzetes mikszáthi fordulat e nekrológban a kihűlő földről és a belétemetett nagy szívekről szóló mondat is: 27 : 2—4. (Vö.: *A szeretet* c. tárcsa és jegyzetei kötetünkben.)

A nekrológ második, az elhunyt életrajzát ismertető része — szokás szerint — »ollózás«, szinte szó szerinti átvétel a Pesti Hirlap 1880. július 14., 193. számából — a fogalmazási nehézségekkel és tévedésekkel együtt. MK elhagyott a Pesti Hirlap szövegéből egy kitétel, mely föltehetően véleménye szerint sérthette valamilyen Csengery emlékét. (». . . s bár a pártszenvédély az utóbbi időben nem egyszer beszennyezte nevét, halála pártkülönbség nélkül nagy megilletődést fog előidézni széles e hazában.«) Az »ollózott« részt elhagytuk.

Csengery Antal mindvégig a polgári haladás radikalizmusától és konzervatívizmustól egvaránt kinosan óvakodó híve, Kemény Zsigmond és Deák Ferenc bizalmasa, koncepcióiknak odaadó támogatója volt. Tudományos és — csekélyebb részben — irodalmi munkássága inkább az igényes, színvonalas, európai látókörű, korszerű ismeretterjesztés szintjén volt figyelemre méltó, mint eredetiségben. MK túlzóan magasztaló megjegyzései, melyek legnagyobb kortársaival egyenrangúvá emelik Csengeryt, bizonyára a közügyeket áldozatosan szolgáló embernek, a Deák-párt következetes hívének szóltak s a kegyelet sugallta pátoszból fakadtak.

A szövegről

Kijavítottuk Macaulay nevének hibás írását *R*: (Maculay).

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

26 : 32 *Szalay László, Eötvös József, Kemény Zsigmond* — az ún. »centralisták« csoportjának reprezentánsai, akik az 1848—49-es forradalom és szabadságharc előtt és után reformok révén, a Habsburg-birodalom keretében akarták az országot a nyugat-európai polgárosodás útjára vinni.

A »RÖPÜLŐ« BIZOTTSÁG

M. SzN 1880. július 18., 165. sz.; a tárcarovatban, *Mikszáth Kálmán* aláírással.

A kisajátítások alkalmával az egyes szegedi kerületekben megoldatlanul maradt, vitás ügyeket egy külön, területileg nem kötött bizottság tárgyalta. Ezt nevezték tréfásan »röpülő« bizottságnak. (A kisajátítások bonyolalmakat okozó ügyéről részletesebben lásd *Krk* 58. köt. jegyzeteinek bevezetését.) A bizottság elnöke, Horváth Gyula — mint országgyűlési képviselő — választókerületébe utazott, s távollétében Jankovich Miklós vezette a tárgyalásokat. A felekkel és ügyvédekkel szembeni türelmetlensége, sértő gorombasága és erőszakossága nagy fölháborodást okozott. (A Jankovich botrányáról részletesebben lásd: *A közönség haragszik* c. vezércikk és jegyzetei, valamint *Az »Ujdonságok« rovatból* c. fejezet 1880. júl. 11-i és 14-i hírei kötetünkben.)

MK humoros tárcája látnivalóan a feszültséget igyekezett föloldani.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

27 : 33 »a 'kegyelmes úr' most Erdélyben jár« — Tisza Lajos ekkor erdélyi (Küküllő megyei) választókerületébe utazott mint

- országgyűlési képviselő, az 1881-es választások előkészítésének megindítására.
- 27 35 *Királykő* — hegyvonulat neve a Déli-Kárpátokban; Nagykirálykő nevű csúcsa 2241 m.
- 28 5—9 — Rosenberg Izidor magyar nemesség iránti vágyódásából MK többször tréfát űzött; vö.: *Komjáthy mint költő c. fejezet a Tisza Lajos és udvara Szegeden c. karcolatsorozatban*, Krk 60. köt.
- 8 *»mint Jákob a létrán«* — a Biblia szerint Jákob pátriárka álmlában mennybe vezető »lajtorjá«-t látott s a megnyíló égből szózatot hallott, mely leszármazottainak, népének jövőjére vonatkozott.
- 12 *Seidlitz-por* — »pezsgőpor«; nátrium-hidrokarbonát és borkősav vízben összekeverve hűsítő, pezsgő italt ad.
- 20 *Varietas delectat* — a változatosság gyönyörködtet.
- 29 10 *»a nagy robbantó«* — a Jankovich által elrendelt műszaki és árvédelmi robbantásokról ld. *A ruha c. tárcsa* Krk 58. köt. 28. l. és az azonos című fejezet a *Tisza Lajos és udvara Szegeden c. brossúrában*: Krk. 60. köt.
- 28 *Vica-tánc* — MK a »Vitus-tánc«-ra gondolhatott; beteges izomrángás, epilepszia, amelyet régen (szent) megszállottságnak tartottak, s szent Vitusról nevezték el.
- 30 21 *»a törvénytéki elnök«* — Marinkich Mihály, MK baráti társaságának egyik tagja; ld.: *A névtelenség, vagyis az úr a pokolban is úr c. tárcsa* Krk 58. köt. 14. l., illetve *A főkapitány hatalmaskodása c. vezércikk* jegyzetei uo. 92. l.
- 31 6 *»Elnevettem magam a ruházkodás szóra«* — Jankovich föltűnően elhanyagolt ruházatban járt; ld.: *A ruha c. tárcsa* Krk 58. köt., illetve a *Tisza Lajos udvara Szegeden* azonos című fejezete a Krk 60. kötetében.

AZ OLASZOK

M. SzN 1880. augusztus 8., 183. sz.; a tárcarovatban, *Petrus* álnévvel.

Bár az álnév a Mikszáth-irodalomban eddig ismeretlen, a tárcsa szerzője kétségtelenül MK. Ennek egészen szembeötölő bizonyítékai a következők:

MK alkalmazza többször ekkoriban a naiv, »egyszeri« paraszt-emberről szóló anekdotát, aki a városban tükör elé kerülve önmaga képmásában falujabelijét véli fölismerni. (A jelen szövegben 33 : 22—27; a BpN-ban 1878. jan. 3-án megjelent »apróság«-ban: Krk 54. köt. 19—20. l.)

Ugyanígy csak MK lehet az, aki az SzN munkatársai közül pesti újságíró múltjából meséli el az olasz konzullal történt históriát. (A jelen szövegben 34 : 15—35 : 23.)

A fentiekben kívül jellegzetes stílárius jegyek is MK szerzősége mellett szólnak: »Amiből az a tanúság« (».. tanulság« helyett),

»ha épül-e« (»hogyan épül-e« helyett), »vászonnép« (»fehértép« helyett), »Nini!« fölkiáltással kezdődő mondat stb.

*

A tárcza megírására nyilvánvalóan az adott alkalmat, hogy mint a folyószabályozásoknál általában, a szegedi gátépítésekénél is nagy számban alkalmazták az észak-olaszországi ármentesítések idején erre a munkára specializálódott olasz bérmunkásokat (vö.: magyar kubicosok), akik rendszerint öszvér- vagy lóvontatású, kétkerekű taligán szállították a kitermelt földet. (Szegeden a nagymérvű föltöltések miatt az olaszok nemcsak a gátakon, hanem a város belterületén is dolgoztak.) — Az érdekes munkáscsapatok, amelyek egyik-másik tagja itt alapított családot, érthetően fölkellették MK érdeklődését.

A szövegről

Kijavítottuk az SzN belső szöveg alábbi hibáit (a hibás szöveg-rész zárójelben): Belváros (belváros), Alsóváros (alsóváros), Felsőváros (felsőváros).

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 32 28 »Mint ahogy a tótok építették Magyarország fővárosát« — Budapest építkezéseiben, különösen a kiegyezés utáni nagyarányú városrendezési akciókban, nagy számmal alkalmazták az olcsó munkaerőt jelentő, szülőföldjükön, az akkori Észak-Magyarországon megélhetést nehezen lelő szlovák napszámásokat.
- 33 1 *digó* — az olaszok népies-tréfás-gúnyos magyar elnevezése, valószínűleg a »diga« (gát, töltés) olasz szóból, a hazai XIX. századi folyószabályozásoknál dolgozó olasz földmunkások (»digó«-k, gátépítők) megjelenése nyomán. A szó pejoratív színezete bizonyára az első világháború idején erősödhetett meg, többek között az antant-ellenes propaganda hatására is.

AZ UTOLSÓ VACSORA

M. SzN 1880. augusztus 22., 194. sz.; a tárcarovatban, njn.

MK szerzősége mellett elsősorban Horváth Gyula emberi tulajdonságait, magatartását jellemző részek vannak, amelyek szinte azonos fogalmazásban találhatók meg pl. a *Horváth Gyula* c. Mikszáth-vezércikkben (Krk 58. köt. 164. l.), a *»röpülő«* bizottság c. tárcában (kötetünkben 27. l.) és a *Tisza Lajos és udvara Szegeden* c. tárcasorozat *Horváth Gyula* c. fejezetében (Krk. 60. köt.).

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

36 14 *Népkert* — a mai újszegedi park, a régi Szegeden is kedvelt szórakozóhely. — MK gyakori látogatója volt; ld: *A Népkertben* Krk 55. köt. 13. l., *A bankett*, *A népkerti bazár*, *Egy iparos bál* c. tárcák kötetünkben.

EGY IPAROS BÁL

M. SzN 1880. augusztus 24., 195. sz.; a tárcarovatban, njn.

MK volt — Szegeden tartózkodása óta — a város társadalmi élete eseményeinek referense az SzN-nél. (Ld.: Bálakról, jótékony-célú, különböző »egyleti« rendezvényekről beszámoló tárcái Krk 55—58. köt.-ben.) Már ebből is bizonyosra vehetnénk, hogy a tárcza szerzője ezúttal is ő.

A Népkert poézisének emlegetése (amely az Újszegeden rendezett mulatságokról, ünnepélyekről szóló beszámolóiban visszatérő motívum), a »Nini!« fölkiáltás, a derék iparosok dicsérete s az a kitétel, hogy a szerző a város »publikumát« még soha nem látta együtt, MK szerzősége mellett vallanak. (Ez utóbbi érvünkhöz: nem valószínű, hogy nála régebben Szegeden lakó újságíró ezt az SzN-ben leírhatta volna, hiszen az árvíz előtt igen mozgalmas társasélet volt a városban, gyakori iparos-mulatságokkal.)

Mindezek alapján a tárcát MK művének tekintjük.

Tárgyi magyarázat

Lap Sor

39 21 *verve* — hév, lendület.

A »KISEBBIK« PEPIKE

M. SzN 1880. augusztus 28., 200. sz.; a »Csarnok« rovatban, *Petrus* álnévvel.

Az álnevet ekkor MK használta a SzN-ban (ld.: *Az olaszok* c. tárcza és jegyzetei kötetünkben), de szerzősége mellett szól az a modor, ahogy a »Pepike« fogalommal tréfál a szerző, az MK-nál sűrűn visszatérő »nini!« fölkiáltás, az »Anadyomenét a gráciák öltöztetik« kitétel (vö.: *Az asszonyok* c. tárcza Krk 57. köt. 33. l.) is.

A tárcza főszerelője valamelyik kedves szegedi bakfis, akit a szerző a város polgári köreinek egyik kedvelt nőalakja után nevez »kisebbik Pepiké«-nek. (A »nagyobbik Pepike« lehetett az aki a szegedi »Pepike-estélyek«-et rendezte. Vö. *A »chikk« Szegeden* c. »újdonság« kötetünk *Az »Újdonságok« rovatból* c. fejezetében.) Kállay Alberthez 1881 elején írt levelében is érdeklődik a szegedi »Pepikék«-ről. (Krk 24. köt. 162. l.)

A szövegről

Kijavítottuk az SzN beli elírást (a hibás szó zárójelben): Anadyomenét (Darydimomet).

Tárgyi magyarázat

Lap Sor

40 : 29 *tunique* — divatos női nyári-ruha fajta.

41 11 *Anadyomene* — a tenger vizéből kiemelkedett Aphrodite mellékeve.

SZABADKÁN

M. I. SzN 1880. szeptember 5., 206. sz.; a tárcarovatban, M. jellel.
II. SzK 1. köt. 225. l.

MK e szabadkai látogatásáról megemlékezett Milkó Izidor is: »Egyszer Mikszáth is megjelent itten, még a szegedi korszakában, és virzsíniával a fogai közt, kalapját szokása szerint egy-egy elmés ötleténél vagy sikerült emberszólásánál fölfelé lökve humorizált a gesztenyefám alatt, amely bizonyára ma se felejtette el a nevezetes eseményt. A nagy palócnak, bár az elismertetése még akkor (1880 körül) korántsem volt általános, már megvolt mindaz az írói és csevegő erénye, amellyel később olyan egyedülálló kedveltségre és népszerűsége tett szert. Azt persze, hogy nemsokára ő lesz Jókai mellett a nemzet legtöbbet olvasott írója, abban az időben még senki se sejtette.« Milkó Izidor hátrahagyott írásai I. köt. 22. l. [é. n.] Fórum Könyvkiadó. Novi Sad. Sajtó alá rendezte Szeli István.

A szövegről

Kijavítottuk az SzN beli hibát: commis-voyageur (comis-voyageur).

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

42 8 *Pista* — bizonyára Kalmár István szegedi ügyvéd; vö.: jegyzeteink »Életrajzi jegyzetek« c. fejezete.

17 *commis-voyageur* — ügynök.

43 : 2 *Baedeker* — útikönyv; Karl Baedeker (1801—1859) német könyvkiadó és könyvkereskedő fogalomná lett, rendkívül részletes és pontos útikönyv-sorozatai nyomán. A Baedeker szó itt egyúttal szójáték, ugyanis Milkó Izidor (ld. jegyzeteink Életrajzi jegyzetek c. fejezetét) Baedeker álnéven írta tárcaleveleit a fővárosi és vidéki lapokba.

6 *bunjevácok* — a Szabadka (Subotica) környékén lakó, a szerb—horvát nyelv egyik dialektusát beszélő délszláv népcsoport.

Lap Sor

43 : 33 *posztulátum* — itt: alaptétel, kiindulópont.

44 17 »a 'diva'« — a színház »istennoje«. A primadonnáról van szó: ez évben Erdélyi Marietta. (Ld.: Jegyzeteink »Életrajzi jegyzetek« c. fejezete.)

25 *haute crème* — a »felsőbb körök«.

Irodalom

Király István »Mikszáth Kálmán« (1952) c. könyvében idézi a két várost összehasonlító sorokat és megállapítja: MK »ha nem is tudta egyértelműen megfogalmazni, de világosan érezte a két város közötti különbség okát. Szabadka úri vezetéssel indult el a kapitalista fejlődés útján, ezzel szemben a nagybirtoktól sokkal függetlenebb, a maga szabad paraszti határára támaszkodó Szeged az általános magyar úttól némileg eltérő polgári fejlődés fészke volt.« (47. l.)

A PALÓCOKRÓL

A Pintér és Mocsáry könyvéről —

M. I. *SzN 1880. szeptember 19., 217. sz.*; a tárcarovatban, *M-th K-n.* betűjellel.

II. a) *JK 34. köt. = Hi 2. köt. Az igazi humoristák. 1914. 93—98. l.*

b) Ua., sorozatcímlel nélkül. [Címlapkiadás]

Az MK által ismerttetett mű teljes címe: A palócokról. Népszerűtanulmány. Írta Pintér Sándor. Bp. 1880. — Terjedelme — MK talán elírásból származó adata ellenére: 96 lap. Az MK által megnevezett »társszerző«, Mocsáry Pál nógrádi birtokos neve a címlapon nem szerepel, de a könyvecskéjéhez »Bevezető«-t és »Befejező rész«-t író Pintér sem említi sehol. Mocsáry MK által föltehetően ismert, de körül nem írt szerepe a mű létrejöttében eszerint nem lehetett számottevő. (Talán a Pintér által földolgozott anvag egy részének gyűjtéséből állt csupán. Föltételezhető az is, hogy Mocsáry *külön füzetet* készült megjelentetni palóc népdalokkal, erről azonban nem sikerült pontos tudomást szereznünk.)

»A palócokról« c. könyv rendeltetését tekintve elsősorban vitaírat. Élesen polemizál a palócok eredetéről, nevééről, történetéről szóló szinte összes korábbi — kisebb vagy nagyobb tudományos tekintélyek által írott — szakmunkával. Tiltakozik a palócság szláv, kun, kabar eredetüként való beállítására ellen, cáfolni igyekszik azokat az állításokat, mintha e népcsoport a honfoglaló magyarsággal együtt vagy később települt volna lakóhelyére. Azt a — korábban meglepő és egyedülálló, de a modern kutatásokkal érintkező — föltevését igyekszik bizonyítani, hogy a palócok a magyar honfoglalás előtti századokban a Kárpátmedencén átszaporító népvándorlások hullámok egyikéből itt-rekedt, letelepült és földművelővé vált »skythia-hun-avar« maradvány, amelyet a magyarok már jelenlegi lakóhelyükön találtak, s

mint vérrokonok, a palócok hozzájárultak a honfoglalás »megkönynyítéséhez« és mint a magyarsággal lényegében egy nyelvet beszélők — sőt talán mint előbből keresztények is — az államalkotó magyarsággal már az első százesztendőben »egy nemzetetté olvadtak«. (96. l.) E tételt hivatott bizonyítani mindaz, amit a szerző a palócság lakóhelyeiről, helységneveiről, településmódjáról, nemzeti szervezetről, szokásairól, hiedelmeiről (»ősi vallásának nyomai«-ról), nyelvéről, folklórjáról stb. egybegyűjtött, illetve a palócok lakta vidékek régészeti leleteiről kimutatott.

MK ismertetése Pintér könyvének polemikus élet csak bevezetőjében teszi szóvá, állításait — úgy látszik — elfogadja, de érdemben — rá jellemző módon — inkább csak az etnográfiai-folklorisztikai részletek érdeklik. A gyűjtemény áttanulmányozása erős hatással lehetett az íróra: távoli szülőföldjének emlékei frissültek föl s szépirodalmi munkásságára is befolyással lehettek. A tárca egyik utalása szerint is megfordult a fejében, hogy »egy a palóc nép kedélyvilágát ismertető tárcacikk«-et is írhatna.

Később a *Nemzetes uraimék* írásánál bizonyíthatóan föl is használta Pintér könyvét. (Ld. erre vonatkozólag Krk 2. köt. 341. l.)

Mindehhez hozzá kell fűznünk, hogy a MK által idézett, állítólag Pintér könyvében található népdal- és ballada szövegek a könyvecskében *többnyire nem találhatók meg*. Így pl. nyoma-híre sincs a részletesen és hosszan idézett »Mikszáth László árulása« c. balladának sem. *Az ismertetés nyugtalanítóan nem egyezik az ismertetett művel.* (A Tárnyi magyarázatokban ezeket az eltéréseket részletesen föltüntetjük.) Ez a meg nem egyezés föltűnt a Mikszáth-család történetével foglalkozó kutatóknak is, akik különösen a »Mikszáth László árulása« c. balladát vizsgálták. Legalaposabban Melich János dolgozta föl e problémákat s foglalta össze az eddigi eredményeket. (»A Mikszáth nemzetség eredete«. Dolgozatok I., Nyelvtudományi értekezések 11. sz. Bp. 1957. 20—24. l.)

Melich a Mikszáth nemzetség igazolható történetének a XVII. század közepéig való visszavezethetőségére szolgáló, »valószínű« bizonyítéknak tekinti a balladát. »Amit mármost Mikszáth cikkében nagyon nélkülözünk — írja —, az az, hogy nem szól részletesebben *Mocsáry Pál* palóc népköltési gyűjteményéről. Mi ez a mű: kézirat? nyomtatott könyv-e? A gyűjteményről a szakirodalom semmit sem tud, s akikről feltettem, hogy esetleg tudhatnak a népköltési gyűjteményről, egyikük sem tudott róla felvilágosítást adni. »A Mikszáth család története« című értekezés írója, *Miskolczi-Simon János*, aki a »Mikszáth László árulása« című balladát a Szegei Napló nyomán szintén közli, *Mocsáry Pál*ról nem tud, ellenben azt írja, hogy a Mocsáryak közül tudomása szerint Mocsáry István — 1914-ben honvédalezredes, kamarás — foglalkozott egy időben a palóc népköltéssel. Pedig nagyon fontos volna felkutatni a *Mocsáry Pál*-féle népköltési gyűjteményt, mégpedig sok szempontból fontos. Hogy egyebet ne említsek, már csak a »Mikszáth László árulása« című ballada hiteles dolgában is. *Miskolczi-Simon János* ugyanis kételkedik a ballada hiteles voltában. Ezt írja róla: »E népballadának alig van való

alapja. A Mikszáthok csak jóval a török világ után költöztek a palócoktól is lakott Nógrád megyébe, de ott sem palóc falvakban laktak . . . Kérdés, hogy eredetileg *Mikszáth* (tulajdonképpen Mixadt) nevűről szólt-e az ének, avagy nem újabb gyártmány-e, mint pl. egyik-másik *Thaly*-féle kuruc ballada.»

Miskolczi-Simon megjegyzései közül helytállónak látszik a Mikszáth vezetéknev frott alakjára vonatkozó megjegyzés. Igaz, van 1770-ből hiteles *Mikszady*, tehát *ksz*-szel írt adatunk, mégis kétségtelen tény, hogy a nemzedék tagjai régebben *x*-szel írták nevüket. Mikszáth Kálmán neve is a rimaszombati gimnázium Értesítvényében *Mixádt* (I. oszt.), *Mikszáth* (III. oszt.), a selmecebányaiban *Mixáth* (1863/4; VII. oszt., 1864/5; VIII. oszt.) alakban van írva. Ebben a tekintetben tehát a »Mikszáth László árulása« című balladában a vezetéknev modernizálva van. A ballada nyelve, helyesírása más-különbön is hol népies, hol régieskedő, hol mai irodalmi, hol köznyelvi — vegyesen. Különösen újszerű benne a »keretes miv' fegyverek« kifejezés, s különös a »hegyek elmorogják« is.

Mindazonáltal azt hiszem, hogy magának a balladának a tárgya hiteles lehet. *Várdai* is, *Rubinyi* is szólnak a balladáról, hitelében egyik sem kételkedik. Én csak az csemenyben, a ballada tárgyában nem kételkedem.

Megtörténhetett, hogy az egykori Felvidéken egy Mikszáth László, akinek a felesége Dráskóczy Ilona volt, hűtlenné lett s átpártolt a törökökhöz, aztán tettét megbánva hazatért. Bánatában nem akart mást, mint meghalni. Az ilyen dolgok s hozzájuk hasonlók a XV—XVII. században többször megtörténtek; különösen a XVI—XVII. századból tudunk ilyenekről. A »Mikszáth László árulása« című ballada tárgya tehát hiteles lehet. Időben én a XVII. század első feléhez kapcsolnám . . .»

Melich a továbbiakban magyar és szlovák népköltési gyűjteményekből említ hasonló eseményről szóló balladákat. Egyúttal föl-hívja a figyelmet arra is, hogy a »Mikszáth László árulása« c. ballada négy sora erősen emlékeztet egy Pintér füzetében található játékdal szövegére:

Zibit, zabot a lovának,
Gyöngyös gyöngyöt asszonyának,
Gyöngykoszorút a lányának,
Aranypalcát a fiának . . .

Mindez megengedi azt a — ki nem mondott — feltételezést, hogy a ballada *szövege* esetleg MK összeállítása.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

45 14 *Karancs* — a Mátrától délre elterülő dombvidék egy kiemelkedő csúcsa Nógrád megye keleti részén.

27 *hetvenháromezer* . . . «— Pintér könyvében 120 000 (14. l.).

Lap Sor

- 45 : 31 *Galambocs* — Nógrád megyei kisközség, Pintér könyve a palócok által lakott helységek között említi (13. l.).
- 33 *cserkesz* — kaukázusi néptörzs (abház-adige) régi neve.
- 37 *gyarmati* — ti. balassagyarmati.
- Gyertyaszentelő* — katolikus egyházi ünnep; febr. 2.
- 46 31 *Ha nem vonánk . . .* — az esetet a szegedi alsóvárosi emberrel is megírta MK: *Az olaszok* c. tárcsa e kötetben.
- 47 1 *Íme idézzük . . .* — MK valójában nem idéz, az alább sorrakerülő dalok vagy nem, vagy nem így szerepelnek Pintér könyvében.
- 3 *Gyűn már Garibaldi . . .* — a dalszöveg Pintér könyvében nem található, talán Mocsáry ismeretlen gyűjteményéből való, vagy MK emléke szülőföldjéről, amit most Pintérre ruház. Egyébként beiktatta *A tót atyafiak* c. kötetének *Az a fekete folt* c. elbeszélésébe is. (Krk 32. köt. 43. l.)
- 9 *Fehér Péter . . .* — az MK által itt közölt szöveg rövid változata a Fehér Anna címen ismeretes népballadának. Pintér könyvében is ez a ballada olvasható, amelynek csak első két sora rokon MK »idézet«-ével: Fehér László lovat lopott A fekete halom aló, . . .
- * — a MK-tól származó jegyzet bizonyára szegedi értesülésekből származik. Az író itt találkozott olyanokkal, akik ismerték az 1870-es években lezajlott Ráday-féle betyárpereket.
- 18 *Pongrác juhainak . . .* — a dal szintén hiányzik Pintér könyvéből; MK módosítva beiktatta *Az a fekete folt* c. elbeszélésébe; Krk 32. köt. 38. l.
- 25 *Mikszáth László árulása* — Pintér könyvében nem található balladaszöveg; MK szerint is Mocsáry állítólagos gyűjteményéből való.
- 48 : 20 *»Csáky Gyuri . . .«* — Pintérnél nem található.
- 23 *kilenc várkastélyok* — a palócok által lakott vidék várai, melyeket MK többször is említi írásaiban: Kékkő, Füleik, Ság, Losonc, Ajnácskő, Drégely, Szécsény, Salgó, Nógrád. (E várak mondáit MK megírta Magyarország lovagvárai c. munkájában.)
- 25 *Karancskeszi* — Nógrád megyei kisközség Salgótarján közelében.

Irodalom

Rubinyi több részletet — a költeményekből is — átvett a tárcából MK szülőföldjének jellemzésekor. (8—9. l.)

Nacsády röviden ismerteti a tárcsa tartalmát, megjegyzi, hogy MK helyenként emlékeiből egészíti ki Pintér adatait, s utal *A tót atyafiak* és *A jó palócok* egyes novelláinak e tárcával való kapcsolataira. (119—120. l.)

A SZEGEDI MŰKEDVELŐK; A »NÉMET SZÍNHÁZ-ÜGY«

M. SzN 1880. szeptember 21., 218. sz.; a tárcarovatban *M-th K-n.* jelzéssel.

A tárca megírására a szegedi új állandó színház megépítésének gondolata és általában a nemzeti színjátszás eszméje adott alkalmat.

A Szegeden építendő új, korszerű színházépület anyagi alapjának megteremtésére, illetve kiegészítésére műkedvelő társulat alakult 1880 nyarán. A lelkes fiatalok még a rendes színiévad megkezdése előtt összesen három népszínműből álló előadásorozatot rendeztek s bevételüket az állandó színház javára ajánlották föl. Műsoruk a következő volt:

1880. augusztus 22.: Szigligeti Ede: Az amerikai.

augusztus 29.: Lukácsy Sándor: A vereshajú.

szeptember 19.: Szigeti József: A vén bakancsos és fia a huszár.

A fiatalok akciója kivívta MK elismerését, s az előző előadásokról bizonyára csak azért nem tett említést, mert a hírek szerint azok meglehetősen gyengén sikerültek, s az író nem akarta a mozgalom hírét és a fiatalok ambícióját csorbítani.

A magyar színjátszás mint hazafias kulturális ügy vonzotta ehhez a témához az ekkor nagy port fölvert pesti »német színház-ügy«-et.

Az egykori »Gyapjú« utcában (ma Báthory u.) az 1860-as évek óta német színház állt. Az 1880–81-es évadra Robert Müller színigazgató szerette volna társulatával kibérelni és 1880 szeptemberére hirdette a német nyelvű színiévad megnyitását. Müller hírvérését a magyar lapok taktikai manővernek ítélték, úgy gondolták, ezzel akarja a közvéleményt előre presszionálni, holott a főváros tanácsa a megrongálódott színházépület kijavítására sem adta meg az engedélyt. Müller működési engedélyért folyamodott a fővároshoz, de az 1880. szept. 15-i közgyűlés kérését — heves vita, hazafias szónoklatok után — elutasította. (A pesti egyetemi ifjúság tüntetéssel fenyegetőzött arra az esetre, ha a közgyűlés a működési engedélyt megadná!)

A Müller és társulata mögött álló osztrák bank (»Boden Credit Anstalt«) az osztrák-magyar államjogi megállapodásokra hivatkozva a belügyminiszterhez fellebbezett a közgyűlés határozata ellen. Az ügy hetekig húzódott, a nacionalista körök heves propagandát folytattak a német színház ellen, osztrák és német lapok is szellőztették az ügyet, míg végre a német társulat megkapta a működési engedélyt. A pesti német színház 1885-től magyar előadásokat is tartott, míg 1889 decemberében tűzvész pusztította el az épületet.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

49 7 »A Falk Miksa által gyűjtött . . .« — a Pester Lloyd szerkesztője a főszerkesztő, Falk Miksa vezetésével szintén bekapcsolódott az árvízújtotta Szeged megsegítésére indult

gyűjtőakciókba s a lapnál összegyűlt tekintélyes összeg rendeltetése részint a károsultaknak nyújtandó olcsó hitel biztosítása, részint a város kulturális létesítményeinek támogatása volt. A pénz hova fordításáról 1880 elején vita is folyt, amelybe MK is beleszólt. (Ld.: *Falk Miksa úr és a száznegyven ezer forint*. Krk 58. köt. 135. l.)

- 50 35 »*Midőn József nádor ravatalon feküdt . . .*« — II. Lipót király fia, József főherceg (1776—1847), aki fél évszázadig nádor volt, 1847. január 13-án halt meg. Nem sokkal később, február 2-án leégett az akkori pesti német színház, mely a mai Vörösmarty téren állt. A tűz okát nem sikerült pontosan tisztázni, s a hazafias érzelmű tréfacsinálók, akik a német színészetben a magyar színjátszás gyorsabb fejlődésének akadályát látták, faragták ezt az anekdotát a népszerű nádorról és a pesti német színházról.

A GRÓSZIKA

M. SzN 1880. szeptember 24., 221. a tárcarovatban, M. K. betűkkel.

A németesen becézett nagyanyó valószínűleg Pillich Istvánné, született Oratsek Emilia, Pillich Kálmán (ld.: *Életrajzi jegyzetek*) édesanyja. 79 éves korában halt meg, 1880. szept. 24-én temették.

A JOÓ PIKTOR

M. SzN 1880. szeptember 26., 223. sz.; a tárcarovatban njn.

Joó Ferencről az *Életrajzi jegyzetek* adatain túl az alábbiakat tartjuk még megemlítenedőnek: Gazdag szegedi szabómester fia volt, a piaristák helyi gimnáziumába járt, majd apja költségén Münchenben tanult festeni. A szabadságharcot barátaival, a Zsótér fiúkkal honvédként küzdötte végig. Az 1850-es, 1860-as években kedvelt arckép- és templomfestője volt a városnak. A polgárság vezető köreivel, akiket MK is jól ismert (Zsótérok, Felmayerek, a Dáni család stb.), baráti viszonyban állt, s nem vetette meg az olyan megbízásokat sem, hogy »freskó«-t fessen az ismerős család bérházának kapualjába, vagy cégtáblát készítsen. Felesége halála után végképp az italnak adta magát, szatymazi szőlőjébe húzódott. MK itt ismerte meg a szüreti mulatságokon, Zsótéréknál. (Ld.: *A vénasszonyok nyara* Krk 57. köt. 39. l.) Joó teljes önelengedéséhez helyi vélemények szerint az is hozzájárult, hogy legkisebbik lánya — akarata ellenére — az akkor még pályája kezdetén tartó Dankó Pistához, a később híres cigány-primáshoz ment feleségül.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 53 : 24 *Hypocrene forrása* — a görög hitrege szerint a Helikon, a költészet hegye oldalában levő forrás, amelyet a Pegazus, a költészetet jelképező szárnyas ló fakasztott patájával; így szimbolikus értelme: a költészet forrása.
- 26 *szatymazi buckái* — a szeged vidéki könnyű, fehér homoki bor tréfás neve.
- 55 : 8 *»levették a szárról s kancsójába tették...«* — az itt említett esetet a helyi hagyomány úgy őrizte meg, hogy a részeg »piktor«-t a barátai küldték a pincébe borért s maga ejtette bele a pipafejet a kancsóba. Ivás közben MK figyelt föl a bor ízére s meg is jegyezte a házigazdának, Zsótér Andornak: »Nem iszom többet, Andor bátyám, nagyon bagószagú a borod!« (Czimer Károly: *A szegedi kaszinó százéves története* Sz. 1929. 173—174. l.)

A FORMA ÉS A GYAKORLATISÁG

M. SzN 1880. szeptember 30., 226. sz.; a tárcarovatban, njn.

A név és jelzés nélküli cikket már Rubinyi bibliográfiája is MK írásaként tartotta számon, s valóban, MK ekkori tárcáinak kedvelt figurái (Horváth Gyula, Komjáthy Béla, Bakay Nándor stb.) és az előadásmód jellegzetességei is MK szerzősége mellett vallanak.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 56 : alcím *sztenografirozva* — gyorsírással jegyezve.
- 6 *»ország«* *voltunk...* — a királyi biztos tanács működése idején Szeged MK szerint »státus volt a státusban« »királyi udvarral«.
- 17 *»Komjáthy az üres kerületeket járja...«* — az 1881-ben esedékes országgyűlési választások előkészítésére a képviselők már ekkor megkezdték körútjaikat.
- 19 *»a jegyzői tollat nyomta kezébe a parlament«* — az 1880-as őszi ülészakra Horváth Gyulát a parlament jegyzői közé választották.
- 58 : 14 *Janus* — ősrégi római istenség, a kapuk, átjárók, a kezdet és a vég istene, egyúttal az éberség szimbóluma is; kettős arccal — koponyája hátsó felén is arca volt — ábrázolták. *Tirreus* — ilyen nevű alakja nincs a mitológiáknak, elírás vagy félreértés lehet MK részéről. Valószínűleg Briareoszt, a görög mitológia százkarú óriását és a hindu mitológia több karral ábrázolt istennő-alakjait keverte itt össze.

AZ ŐSZ

M. SzN 1880. október 2., 228. sz.; »petit«-ként, njn.

A név és jelzés nélküli »szezonz-cikk«-et azért soroltuk MK művei közé, mert részint a »petit« ebben az időben az ő »műfaja« a SzN-nál, részint pedig az előadásmód bizonyos sajátosságai MK szerzősége mellett szólnak. — Így a »fehér lap« hasonlat, az »Utazó madarak mire azt meghozzák!« fölkiáltás szörendje stb. Emellett az erős irodalmi reminiscenciák (elsősorban Petőfi *Ősz elején* és *A pusztai télen* és *A Kutyakaparó* c. költeményei) is erre engednek következtetni.

A NŐK

M. SzN 1880. október 10., 235. sz.; a tárcarovatban, njn.

MK-nál — talán házasságának ideiglenes kudarca miatt is ebben az időben vissza-visszatérő motívum a nők társadalmi és családi szerepéről való időnkénti elmélkedés. (Pl.: *Keresd az asszonyt?* Krk 56. köt. 87. l.) Rávall a koradsz (a »vénesszonyok nyara«, vö.: Krk 57. köt. 39. l.) hangulatának idézése, az írás erősen tagolt szerkezete, a »fumigál«, az »újságfalók« kifejezés is. A szokatlan értekező hang viszont a korai, kissé tudálékos Mikszáth-írásokkal rokon. A tanulmány, amelynek gondolatait a tárcza vázlatosan ismerteti: Alexandre Dumas fils (1824—1895) *Les femmes qui tuent et femmes qui votent*. MK egyik színi beszámolójában is idézi. (Ld.: A »Színház« rovatból c. fejezet a jelen kötetben.) Mindezek alapján bizonyítottan látjuk, hogy a tárcza MK írása.

Tárgyi magyarázat

Lap Sor

61 18 »*Dulcigno lövését várják...*« — ld. a kötet jegyzeteinek bevezetését a külpolitikai kérdésekről.

A HÉT TÖRTÉNETE [II.]

M. SzN 1880. okt. 24., 250. sz.; a tárcarovatban, njn.

Az SzN-ben »A hét története« címen már hosszú ideje MK írja a vasárnapi tárcza-csevegést Szeged és a magyar közélet érdekesebb eseményeiről, híreiről, pletykáiról (ld.: Krk 57—58. köt. azonos című tárcái). Nincs okunk ezúttal sem arra gondolni, hogy a jelen tárcát más írta volna, annál is inkább, mert az előadásmód maga is MK-ra vall (pl.: a »De nini!« fölkiáltás).

A szövegről

Kijavítottuk az SzN-beli elírásokat és sajtóhibákat (a hibás szövegrészek zárójelben):

Lap Sor
64 : 16 **abban (abba)**
65 : 29 Népkertben (népkertben)

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor
64 : 15 *budai sugárút* — ma a Kossuth Lajos sugárút Szegeden.
65 12 *honját nézi s nem léli majd . . .* — nyilvánvalóan Kőlesey Himnuszára vonatkozó alluzió: »Szerthenézett s nem léle honját e hazában.«
31 *pilota* — vasalt végű fagerenda.
32 *»einmal auf, zweimal drauf«* — a munka — cölöpverés — ritmusát biztosító német »munkadal«: »egyre föl, kettőre rá«.

MINDSZENTEK NAPJA

M. SzN 1880. október 31., 256. sz.; tárcarovatban, njn.

A valójában »halottak napja«-ra szóló tárca motívumanyagában és fogalmazásában szinte megismétlése azoknak a november elsejére, halottak napjára írt MK-elmefuttatásoknak, amelyek a Krk 52. köt. 138. l., 53. köt. 189. l., 57. köt. 121. l. olvashatók. — A zárókép különösen MK-ra vall: »Amint a föld hül egyre jobban, az emberi szívek is utána hülnek.« Vö.: »Itt még szeretnek, hisznek . . . S e szívek is, amint jönnek-mennek az évek, ki fognak hűlni mint a föld«. *A gyermekszobában* Krk 30. köt. 180. l.; illetve *A szerettet* c. tárcsa bevezetése kötetünkben: ». . . ha a föld szíve jobban kihül az emberek szívével együtt.« (16. l.)

ÚJSZEGED PUSZTULÁSA

M. SzN 1880. november 4., 258. l.; a tárcarovatban — *th.* jellel.

A jelzés mellett az első mondat is MK szerzőségét bizonyítja, az utalás a *Szeged pusztulása* c. brosurára vonatkozik: Krk 56. köt. 144. l.

A Tiszán építendő új, közúti híd — vasúti híd ekkor már rég volt Szegednél a folyón — helyét kijelölték s elkezdtek az előkészítő munkálatokat a hídfők kiképzéséhez. A regényes újszegedi park, a Népkert, ezzel — ha nem is pusztult el, amint MK kissé érzelmes túlzással írja, vesztett hangulatából, de még ma is fennáll.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor
70 : 26 *»Az ő sorsa a pusztítás.«* — Jankovich mint biztos tanács-
tag a műszaki feladatok ellenőrzésével volt megbízva, s
»szenvedélyesen« robbantott: házromokat, télen jeget a Ti-

Lap Sor

szán stb. — MK ezzel többször élcelődött. Vö.: Krk 58. köt. 31. l.

71 32 *furmányos* — fuvaros.

38 *Terpszichoré* — az ógörög mitológiában a tánc istennője.

ISKA KISASSZONY

M. SzN 1880. november 6., 260. sz.; a tárcarovatban *-th -n.* jellel.

A »kis tizenhatéves poeta« minden valószínűség szerint *Kende Juliska* (»Iska«) lehetett. Ugyanis csak órá érvényes mindaz, amit a tárcsa mond »Iska« kisasszonyról. Kende Kanut leánya volt, 1864-ben született, apja kormányparti képviselő és kormánybiztos (ld.: Életrajzi jegyzetek kötetünkben), levelét Cégényből (a Cégény szerintünk könnyen megmagyarázható elírás!) keltezte. Cégény Szatmár megyei kisközség (ma Szabolcs-Szatmár megye fehérgyarmati járásában), ahol a Kende családnak a birtokai feküdtek, s kúriájuk is állt.

A hazafiaskodó verselmény az akkor Szegeden tartózkodó Kendeék (ld.: Életrajzi jegyzetek) valamelyike révén kerülhetett a királyi biztosság urainak társaságában forgó MK-hoz, akiről jól tudták, hogy nemcsak újságíró, hanem író és poeta is.

Az egyesült ellenzék, a »habarékpárt« ellen írt verssel való egyet nem értés jellemzően vall MK ez idő beli politikai álláspontjára.

MK jóslata — »Iska« kisasszony jövőjére vonatkozóan — beteljesedett: ha nem lett is »királyné«, ifj. Teleki Sándor gróf vette feleségül 1886-ban. Később »Szikra« álnéven írónő lett.

Tárgyi magyarázat

Lap Sor

74 4 »*mintha egy petróleummal teliden tele töltött pohár tetején egy kis rózsaszírom úszkálna...*« — a hasonlat — némi változtatással — ekkoriban gyakori MK írásaiban. Pl.: Krk 53. köt. 118. l., 54. köt. 139. l.

A TEA-ESTÉLY

M. SzN 1880. november 21., 273. sz.; a tárcarovatban *njn.*

A szegedi társasági élet eseményeinek MK volt a krónikása az SzN-nél. (Ld.: *A bankett, A népkerti bazár, E E E c.* tárcák és jegyzetek kötetünkben.) Csupán ebből is föltételezhetnénk, hogy a név és jelzés nélkül megjelent »referáda« is tőle származik. E föltevés mellett szól azonban pl. »Ornan lovag« említése és Enyváry Sarolta színművész »kisasszony feleségünk«-ként való aposztrofálása is. Az előbbi példázat a SzN munkatársai közül MK írásaiban fordul elő (pl. Krk. 60. köt. a *Tisza Lajos és udvara Szegeden* c. broszúra Tisza Lajos c. fejezetében: 174. l.), az utóbbi célzás pedig ugyancsak mikszáthi ízü,

ugyanis egy szerepe után ő nevezte el így a művésznőt asztaltársaságával, a »Próféták«-kal (vö.: Krk 55. köt. 155. l., 56. köt. 24. l.).

A »tea-estély« a zágrábiak megsegítésére rendezett jótékony célú ünnepségek — ld. jegyzeteink bevezetése a Zágrábot ért katasztrófáról — sorában az első volt, a Nőegylet és a Vöröskereszt Egylet rendezte 1880. november 19-én, az egylet tiszteletbeli fővédnökének, a királynénak névnapján. A tiszta bevétel — a hírlapokban közzétett elszámolás szerint — 540 forint volt. — Természetesen — ez MK referátájából is kiténik — a szolid elnevezésű estély valójában szerényebb tánomulatság volt.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 74 : 11 »*Tegnapelőtt megírtam...*« — az utalás MK 1880. nov. 19-én megjelent, Toldy István Kornélia c. színművéről szóló színi beszámolójára vonatkozik. (Ld.: A »Színház« rovatból c. fejezet kötetünkben.)
- 33 »*Téli palota*« — az utalás az orosz cári család történelmi nevezetességű szentpétervári palotájára vonatkozik a mai Leningrádban.
- 35 »*bajor színek*« — kék és fehér; a királyné ugyanis a bajor királyi családból származott.
- 75 13 »*Mint Mahmud odalisk-tábora, mely sátrait Sumla selyemfüvén ütötte föl...*« — a hasonlat MK-nak az 1877–78-as orosz–török háborúval kapcsolatos emlékeiből alakult. — Ugyanis Sumla (Sumen) bolgár város stratégiai helyzete és komoly erődítményei folytán jelentős szerepet játszott a háborúban, s a törökök a túlerővel szemben is sikerrel védelmeztek. Csak a fegyverszünet megkötése után, 1878 júliusában adták föl. Mahmud pasa a háború idején a török tüzérség főparancsnoka volt, később kiderült, hogy korrupciójával és intrikáival részese volt a török vezérkar széttűlésztésének. Óróna írták, hogy egész háremével (»odalisk-tábor«) kísértette magát a hadjáratban.
- 18 »*In hoc signo solvas.*« — az »*In hoc signo vinces!*« (E jelben győzni fogsz!) szólás tréfás módosítása: E jelben fizetni fogsz! — ti. jótékony célra.
- 23 »*tour dame-ozoit valahol a quadrille tömkelegében*« — a francia négyes egyik figuráját járta a táncolók seregében.

A ZÁGRÁBI ÜNNEPÉLYEK

M. SzN 1880. november 28., 279. l.; a tárcarovatban M. K. jelzéssel.

E tárcsa is bizonyítja, hogy MK mint a szegedi társasélet tekintélyes személyiségeinek egyike, maga is tagja volt annak a bizottságnak, amely a zágrábiak megsegítése céljából rendezett jótékony célú ünnepségsorozatot megszervezte. Erre — a cikk alá írt névbetűin kívül — egy erősen személyes vallomásával is bizonyítékot

szolgáltat; »... én magam vagyok a legfiatalabb ősbizottsági tag, s már én is elnyűttem egy feleséget.« (77 : 34) — céloz kissé frivol módon anyagi kényszerből bekövetkezett válására.

Figyelemre méltó, hogy MK — bár a politikában a horvát nemzeti törekvések ellen foglalt állást: *A zágrábiak* c. vezércikk kötetünkben —, amikor a szerencsétlenül járt horvát főváros megsegítéséről van szó, félretéve politikai előítéleteit, aktív részese lesz a gyűjtőakciónak.

A zágrábiak megszécsítésére rendezendő jótékony célú ünnepségsorozat megvalósításának útjába november második felében váratlan akadályok gördültek, s arról is szó esett, hogy elhalasztják a hangverseny előre kitűzött időpontját. MK tárcája ezekről a nehézségekről számol be féltrefásan, észrevehetően kapacitálva a város közönségét. A problémák egyébként még időben megoldódtak, az ünnepségsorozat halasztás nélkül zajlott le. (Ld. *A hangverseny* és a *Bál a zágrábiak javára* c. tárcák kötetünkben.)

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 77 19 *extemporizálni* — rögtönözni.
24 *Lloyd* — a Szegedi Lloyd Társulat — 1867-ben alakult a nagyobb gabonakereskedők, többek között az Eisenstädterek kezdeményezésére — székházának terme, amelyet gyakran használtak társas összejövetelek, hangversenyek céljaira is. (Ld.: *A hét nagy eseménye* Krk 56. köt. 10. 1.)
26 *Vortänzer* — előtáncos.
78 9 *Kiss D. és társa* — Kiss Dávid divatárú kereskedő Szegeden, a szájhagyomány kétemeletes házát ma is »Kissdépálotának hívja.
31 *Felsővárosi Kaszinó* — Szegeden a mai József Attila sugárút és a Maros utca sarkán állt; ekkor a szegedi társasélet egyik központja. Később a Szociáldemokrata Párt helyisége lett. Az 1930-as években lebontották.
32 »*Bérház*« — a város tulajdonában lévő kétemeletes bérház a Széchenyi téren a városháza mellett. Ma irodaház.

A HANGVERSENY

M. SzN 1880. december 12., 290. sz.; a tárcarovatban *M. K.* jelzéssel.

1880. december 10-én zajlott le Szegeden a zágrábiak javára rendezett ünnepség sorozat központi eseménye: a műkedvelő színelőadás és hangverseny. Műsora a következő volt:

1. Goldmark: Bevonulási induló a »Sába királynőjé«-ből.
2. Prológ, írta Mikszáth Kálmán úr, szavalja Dobozi Lina.
3. Beethoven: G-Dur zongoraverseny.
4. a) Rheinberger: Bölcsődal
b) Mendelssohn: Vadászdal
Előadja a Zenekedvelők Egylete

5. Chopin: Mazurka
 Brahms: Magyar táncok
6. Zimay: Honvédek csatadala. Előadja a Szegedi Dalárda.
 Bizonyára nem hiányzott az igyekezet a műkedvelők részéről sem, de magától értetődik, hogy MK, a szervezőbizottság egyik tagja, a legteljesebb elismeréssel írt a produkcióról.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 81 9 — a színelőadás Edmond About (1828—1885) francia író és drámaszerző »A rablógyilkos« c. egyfőlvonásos vígjátékának bemutatása volt.
- 20 *ensemble* — együttes.
- 82 : 10 *Hugenották* — Meyerbeer 5 főlvonásos operája Scribe szövegére (1836).

BÁL A ZÁGRÁBIAK JAVÁRA

M. SzN 1880. december 14., 291. sz.; a tárcarovatban *M-th.* jellel.

A bál a »zágrábi ünnepek« záróaktusa volt Szegeden. MK hivatkozik a beszámolóban a közönség kimerültségére, — úgy látszik, az ő tollából is csak futó beszámolóra s a »Prológ« miatti mentegetésre futotta.

A »PAPRIKÁK VÁROSA«

M. I. SzN 1880. december 19., 296. l.; a tárcarovatban *M. K.* jelzéssel.

II. SzK 2. köt. 146—150. l.

A tárcá MK búcsúja Szegedtől. Ez után már csak egy terjedelmesebb tárcacikket írt szegedi tartózkodása idején, amelyben a szegedi színháztól búcsúzott: *A 10. sz. páholyból.* (Ld.: kötetünk »A 'Színház' rovatból« c. fejezetében.)

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 84 : 1 »*A monogramos botom óta...*« — az utalás a »Hova lett a botomról a korona, a monogram és a pléh?« c. tárcára vonatkozik: Krk 30. köt. 8. l.
- 85 : 23 *elokvencia* — ékesszólás.
- 87 : 5 *restituálni* — jogaiba visszahelyezni.

VEZÉRCIKKEK ÉS MÁS POLITIKAI ÍRÁSOK

V = vezércikk

P = politikai cikk

BAKAY LEGÜJABB »KOSZORÚ«-JA (Mikszáth Kálmán) V.

Bakay Nándor, Szeged egyik országgyűlési képviselője a tavasz folyamán kiborbanó kisajátítási konfliktusok alapján és a királyi biztosságnak az ügyben észrevételeket tévő városi hatóságot semmibe vevő nyilatkozatai miatt interpellációt intézett a parlamentben Tisza Kálmánhoz, aki ekkor miniszterelnöksége mellett a belügyminisztériumot is irányította, s így a közigazgatási törvényhatóságokat érintő ügyekben közvetlenül is illetékes volt.

Az 1880. május 26-án elhangzó interpelláció főbb pontjai a következők voltak:

1. Van-e szándéka a belügyminiszternek, hogy a teljhatalmú királyi biztos intézkedései mellett a néperdekek gondosabb, alkotmányos megóvása szempontjából felelős befolyását érvényesítse?

2. Ha igen, az időpontot alkalmasnak látja-e e befolyás érvényesítésére és mit szándékozik ez ügyben tenni a hamarosan bekövetkező parlamenti szünet idején?

3. Sürgős választ kér, mert választói körében nagy az elégedetlenség; 400 aláírás máris rendelkezésére áll Szeged polgáraitól, akik az ügyek rendezését sürgetik.

Tisza Kálmán a május 31-i ülésen válaszolt, s igyekezett kimutatni, hogy a Bakay és választói által kifogásolt kisajátítási árakat a biztosság lényegében a magánvásárlások szintjén állapította meg. Ami mégis megmaradt az e célra szánt összegből, azt a város egyetemes javára fordítják. A kisajátítási munkálatokról azt mondta, hogy a közel kétezer ügyből csak 130 maradt függőben és csak 66-ot tereltek pörös útra, tehát mintegy kilenctized részben sikeresen bonyolódtak le. A panaszok indoklásával kapcsolatosan azt fejtegette, hogy a panaszosok többnyire nem is ismerik az eljárások törvényes formáit, illetve különleges kérésekkel állnak elő, ami miatt az ügy vagy függőben marad, vagy ha elintéződik is, a magánfél sérelmesnek érzi. Olyanok is vannak, akik hasznot akarnak húzni a kisajátításokból s magas igényekkel lépnek föl. Végül — hatásos csattanóul — Bakay kárterítési ügyét hozta föl példának. (Bakay kendergyára, berendezése, raktára stb. az árvíz idején tönkrement s mivel egyedül talpraállni nem tudott, kénytelen volt hamarosan részvénytársasággá szervezni vállalatát.) Tisza Kálmán szerint Bakay ügyében is a törvény és az eljárás nem ismeréséből fakadó méltánytalan igények föltűnően lepadtak, amikor a »fél« a lehetőségek felől tájékozódott.

Bakay arra hivatkozott, hogy az ő esete különleges, mert egy nagyobb üzem nagy károsodásáról van szó, s nem telekről vagy vályogházról. Ő önként lemondott a könyöradományokból való részesedésről, s csak utalt arra, hogy majd később szeretne nagyobb kölcsönhöz jutni, de momentán ezt sem kérte. Csupán az elkerülhetetlen költségekre kért kárpótlást. Reméli, hogy interpellációja nyomán a belügyminiszter a kisajátítási és egyéb szegedi ügyeket nagyobb figyelemmel fogja kísélni.

MK, aki a királyi biztosság alkotmány- és liberális demokraciellenes nagyvonalúságát, diktátori hatalmát hevesen bírálta (ld.:

*Szeged, — de nem a szegediek, Szeged, ápril 26-án A papírkosárból o. cikkek kötetünkben), ezúttal föltűnő elfogultsággal támarta meg azt a képviselőt, aki az általa is hangoztatott elvek mellett az országgyűlésben szót emelt. Az elfogultság alapja az a pártállásbeli különbség, amely a Deák Ferencre hivatkozó egyesült ellenzék és a függetlenségi párt között volt. Az egyesült ellenzék lényeges kérdésekben mindig közelebb állt Tisza Kálmánhoz és pártjához, mint a függetlenségekhez, különösen ahhoz a Bakayhoz, aki állítólag »kommunizmussal kacérkodott«, aki kézművesből lett gyáros, »bórkötős Coriolán« volt szemükben. Az bizonyos, hogy MK szellemesen rámutatott, miként kellett volna Bakaynak tovább érvelnie a miniszterelnökbelügyminiszter válaszára, s az is igaz, hogy Bakay zavarba hozva Tisza jól exponált személyes célzásától, túlságosan hamar visszavonult. — Az is bizonyosság viszont, hogy Szeged másik képviselője, Herman Ottó, akit éppen azért támogatott a SzN és MK a választáskor, mert a Bőrsők—Bakay-féle iparosok helyett »művelt fő«-t kívánt a parlamentbe, hogy Szegedet az újjáépítés nehéz kérdéseiben méltóképpen képviselhesse, nem szólalt föl, nem sietett azonos párt-hoz tartozó képviselőtársa segítségére. MK, aki Bakayt és a hozzá hasonló képviselőjelölteket Herman érdekében szenvedélyesen megtéptáza 1879 őszén (ld. Krk 57. köt. *Választási mozgalmak* c. cikksorozat), egy szőnyi szemrehányást nem tett Herman hallgatása miatt, holott nem is annyira irányáért kifogásolta Bakay interpellációját, mint inkább taktikai melléfogásaiért. Az interpellációt bornírt népszerűséghajhászásnak minősíteni mindenképpen túlzásnak látszik.*

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 88 6 »Mikor Szeged küldöttséget menesztett . . .« — ld. jegyzeteink bevezetésének az újjáépítésről szóló része, továbbá »A szegedi deputáció« c. »apróság« és jegyzetei Krk 58. köt. 182. l.
- 90 : 25 *instrukció* — itt: követi, képviselői utasítás a választók érdekeinek képviselése tekintetében.

CSEH FÖLDÖN A KIRÁLY (njn) V.

Az irodalmi reminiscenciákat idéző cím, a dinasztia magyarság iránti rokonszenvére és Ferenc József, valamint felesége állítólagos magyarok iránti vonzódására való hivatkozás — mind ismerős MK korábbi cikkeiből. »Az Árpádoktól, Hunyadi Mátyást kivéve, le napjainkig, nem fedett a mostaninál magyarabb szívet a bíbortalást« (Krk 56. köt. 102. l.), »... Hol a nemzet nagy fia [Deák] fekszik, egy könnyesepp is oda van temetve egy koszorún . . . a királyné szemének könnye.« (Uo. 112. l.)

Ferenc József és a királyi udvar Magyarországon való tartózkodását MK mindannyiszor meleg elismeréssel üdvözölte. (Ld.: *A király s királyné* Krk 56. köt. 112. l.; *A gödöllői paraszt meg a király* Pesti Hírlap 1884. 241. sz. stb.)

Mivel a Monarchia szláv nemzetiségeit — különösen a horvátokat és a cseheket —, sajnálatos módon, MK elfogultan ítélte meg ekkoriban, az ő álláspontját látjuk megfogalmazva a jelen cikk durván cseh-ellenes kitételeiben is. (Vö.: 1878. aug. 30-i »apróság« Krk 55. köt., 124. l.)

A vezércikk féltékenyen nacionalista színezete mögött az az ekkoriban sokakat megtévesztő, hamis, nagy hatalmi illúzió lappang, hogy a Habsburg-monarchia súlypontja előbb-utóbb, talán hamarosan, Magyarországra tevődik át. (Hitt ebben Jókai, Vajda János is és táplálták olyan diplomáciai sakkhúzások is, mint Bismarcké, aki ilyen értelmű nyilatkozatot is tett.)

Ferenc József 1880. május 31-én Prágába utazott. A tervek szerint egész hetet töltött a cseh fővárosban. Június 1-én Prága ünnepi kivilágítással, tűzijátékkal tisztelgett az uralkodó előtt. Másnap a császár a Hradzsínban fogadta a főpapokat, a nemességet, a katonaságot, majd a polgárságot és a hivatalnokokat képviselő küldöttségeket. A cseh nacionalisták azon óhajuknak adtak hangot, hogy Ferenc József koronáztassa meg magát cseh királlyá is.

A látogatás az osztrák—cseh súrlódásokat volt hivatott csökkenteni. A magyar politikusok a föderalizmus előszelét sejtették mindebben, amely megszüntette volna Magyarország — inkább formális — kivételes helyzetét a Monarchiában. Különösen azt érezték aggasztónak, hogy a császár kedélyesen kijelentette Prágában, hogy fia, a trónörökös »egészen prágai lett«. Sérelemzették továbbá, hogy nem sikerült elérniök: a trónörökös lakjék Magyarországon, ugyanakkor hosszabb időre Prágában telepedett le.

Az ünnepségeket több hadiszemle követte, majd a császár június 8-án visszautazott Bécsbe.

Tárgyi magyarázat

Lap Sor

93 : cím *Cseh földön a király . . .* — Arany János V. László c. balladája (1853) utolsó versszakának harmadik sora (*Cseh földben a király*) aktualizáló módosítása.

A CSEHEK MAGYARORSZÁGRÓL (njn) V.

Az előző (*Cseh földön a király . . .*) vezércikk gondolatmenetéhez csatlakozó cikk szerzője nyilvánvalóan MK. Szembeötlően bizonyítja ezt a nyárspolgári forradalmárok jellemzésére használt anekdotikus »forradalmi« jelszó: »Tíz krajcáros sör, vagy halál!« MK gyakran emlegette — forradalmakról szólva — ezt az anekdotát. (*Garibaldi butéllái* Krk 28. köt. 24. l.; *Mélyik a különb ember?* Krk 29. köt. 7. l.; *Sörivők* uo. 73. l.) Ugyanígy szerzősége mellett szól a »hétpettyes bödék« emlegetése is.

Ferenc József prágai utazásáról és MK-nak a csehek elleni antipátiájáról ld. a *Cseh földön a király* c. vezércikk jegyzeti kötetünkben.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 96 : 13 »*A csehek Magyarországon*« — utalás Jósika Miklós regényvére.
24 *Ciszlojánia — a Habsburg birodalom — számunkra — Lajtán túli része*
34 *A bécsi szenzációs per* — az ún. »rendjel-pör«; ld. Krk 57. köt. jegyzeteinek bevezetése a korrupciós botrányokról.

SZEGED, JÚNIUS 9-ÉN. (njn) V.

Az előadási modor élőbeszéd-szerű jellegzetességei (»És ez . . .«, »Hanem hát . . .« stb. féle mondatkezdések, a »kirántódik alóla a gyékény« mint szándékosan vulgáris fordulat, a gunyoros kérdésfeltevések), Tisza Kálmán jellemzése (»a geszti zsarnok«, aki mint lidércnyomás nehezül a nemzetre stb.) szólnak MK szerzősége mellett.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 98 : 18 *Ostende* — világhírű tengerparti fürdőváros Belgiumban.
99 : 20 *inventárium* — leltár, lajstrom.

NÉMET LAPOK ELLEN (njn) V.

A magyar sajtó problémáinak, jogainak, jelenének és jövőjének gondjaival összefüggő kérdéseknek rendszeresen MK adott hangot az SzN-ben.

Így e cikket is az ő írásának tekintjük a fentiekén kívül azért is, mert mind Tisza Kálmán Béccsel szembeni magatartásának itt olvasható jellemzése, mind a megfogalmazás fordulatai — különösen a bekezdések jellegzetes, élőbeszédbe illő indításai — rá vallanak.

Mocsáry Lajos és Gyurgyik Gyula függetlenségi párti képviselők interpelláltak a parlamentben, hogy Bécsben eltiltották a magyarországi lapok nyilvános, példányszámonként való árusítását, és csak előfizetés útján lehet a Monarchia fővárosában ezekhez hozzájutni. Ezt sérelmesnek tartották s kérdezték a miniszterelnököt, hogy mit óhajt tenni e sérelem orvoslására.

Tisza Kálmán a június 14-i ülésen kijelentette, hogy az ügyben az osztrák kormányhoz fordult s azt a fölvilágosítást nyerte, az illetékes minisztériumnak a dologról hivatalos tudomása nincs. A törvény lehetővé teszi ezt az eljárást mindenhol a külföldi lapokkal szemben, s Ausztriában nemcsak a magyar lapokkal van így. Az tehát nem lehet sérelmes a magyarokra nézve, ha Bécsben a magyar lapokkal szemben a más külföldi lapokra is érvényes rendelkezések szorint járnak el, s nem részesítik az osztrák lapokat megillető terjesztési lehetőségekben. Ha csak valamely külön egyezség nem jön létre — amint ilyen eshetőségre Mocsáry is utalt —, nincs ok az Auszt-

riában érvényes törvények miatt neheztelni. Maga is szeretné — mondta Tisza —, ha a kormányok ez ügyben megegyezésre jutnának, hiszen a sajtótermékek terjesztésének Magyarországon biztosított szabadsága szerinte is jobban megfelel a szabadelvűség eszméjének.

Mocsáry a választ nem tartotta kielégítőnek, Gyurgyik és a képviselők nagy többsége igen.

A MAGYAR IRODALOM (njn) V.

A magyar közelmúlt nagvságának, szellemi kiválóságainak itt olvasható, magasztaló idézése, motívumait és modorát tekintve, azonos MK ismert írásainak e korszakra vonatkozó szakaszaival.

A magyar liberalizmus hőskora így jelenik meg MK-nál vezércikkekben és nekrológokban, hogy a nagy időkben föltűnő lángelmék bevilágítottak a legkisebb zugokba is, majd a nagyok kihaltával egyre fogy a fény, elfásulnak, kihűlnek a szívek. A más (új) kezekbe került zászló motívuma is vissza-visszatérő kép nála ebben az összefüggésben.

Jókaiék mozgalmáról ld.: *Levél a fővárosból* c. tárcsa kötetünkben.

A ZÁGRÁBIAK (njn) V.

A névtelen cikk első sora a *Cseh földön a király és a Csehek Magyarországról* c. vezércikkekre utal MK-ra valló szójátékkal.

Későbbi fordulatai (»Beszéltek ott sok tarka-barka dolgot«, »fekete gyűlölet«, tanúság — tanulság helyett) és a »nemzetek érzelmei«-re való apellálás is a mikszáthi publicisztika jellemzője.

A »horvát kérdés«-ről ld. jegyzeteink bevezetése.

HAZAFELÉ (njn) V.

A parlamenti ülészak berekesztésére írott vezércikk gúnyoros, kesernyés-kelelyes alaphangja szól mindenekelőtt MK szerzősége mellett; továbbá az olyan vidékies képesbeszéd-fordulatok, amelyek az ízes szóbeliség modorát idézik föl írásban: »Bizony nagy ideje...«, »Meddig tolják még ezek a jó urak Tisza Kálmán elkényszerezett szekerét...?«, »Hiszen hát Tisza Kálmán csatlósai...«, »Hát inkább kiveszik magukat... a tanya rejtekébe...« stb. — s végül a szójátéokra (»szolga«) hegyezett csattanó.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

106 : 4 »Kedves hűveinknek királyi üdvözetünk!« — a parlamenthez intézett királyi leiratok hagyományos kezdőformulája.

33 »a fejlését sem állja« — ti. mint a nagyon rossz csizma, amelyet ha megfejelnek is, nem lehet már használni.

107 : 29 *incommodálni* — megzavarni, kényelmetlen helyzetbe hozni.

A »PESTI NAPLÓ« (M-th K-n) V.

A cikk megírására a Pesti Napló 1880. június 22-i számának *Budapest, június 21.* c. névtelen vezércikke adta a közvetlen alkalmat. A Pesti Napló e cikkében a »harmadik egyetem« kérdésében (ld. jegyzeteink bevezetése az újjáépítés kérdéséről) Pozsonnyal szemben Szeged mellett foglalt állást, mondván: Pozsonyban Bécs közelsége és vonzóereje, valamint a város nagyszámú német lakossága miatt nem remélhető egy magyar egyetem fölvirágzása. Szeged viszont magyar város és a déli országrészek kulturális missziót teljesít.

MK cikkére válaszol a PN 1880. jún. 27., 163. számának »Különfélék« rovatában az alábbi cikk jelent meg: »A Szegedi Naplónak és vezércikkírójának, M-th K-n úrnak szíves köszönetet mondunk az e lap jún. 25-i diki számában megjelent meleg hangú cikkéért, mely a Pesti Naplónak Szeged ügyei körül tanúsított buzgólkodásáról emlékezik meg. Mi Szeged, egy díszes s nagy magyar alföldi város újjáalkotásában nagy nemzeti érdeket látunk, s a szerencsétlenség iránti részvét mellett bizonyára ez indok lebegett a Pesti Napló olvasóköre előtt is, mely Szeged javára mintegy *hatvanezer* frtot adományozott.«

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 108 : cím *Pesti Napló* — 1850-ben indult politikai napilap, az ország legtekintélyesebb hírlapja. Az 1850-es évek közepétől Kemény Zsigmond, a neves regényíró és publicista szerkesztette. A Deák-párt közlönye volt, az 1875-ös »fúzió« után fokozatosan közeledett Tisza Kálmán mérsékelt ellenfeleihez, az ún. egyesült ellenzékhez. Ez időben Urváry Lajos volt a szerkesztője.
- 10 »*szüjléktalan város*« — Pálffy Ferenc szegedi polgármester kifejezése az elpusztult városra, amelyet MK örömmel vett át, mint különösen találó mondást, cikkeibe. (Vö.: Krk 56. köt. 180. l.)
- 109 : 17 »*Király szemének könnye...*« — Ferenc József 1879. március 17-én megtekintette az elpusztult Szegedet, s az egykori följegyzések szerint a megdöbbentő látvány könynyekre indította. MK több írásában emlegette ezeket a királyi könnyeket. (Vö.: Krk 56. köt. 102. l.: 57. köt. 94. l.; 59. köt. 187. l.)

SZEGED, JÚLIUS 2. (njn) V.

A vezércikk valójában politikai karcolattá kerekített elmefuttatás a Tisza Kálmán-féle politikai »csinyek«-ről, amelyek lehet, hogy igazán így folynak le, lehet hogy nem; előadásuk mindenesetre szellemes jellemzése az ez időbeli magyar »szabadelvű párti« politikálsnak.

Mindenekelőtt a cikkeknek ez a jellege vall MK szerzőségéről, hiszen az SzN szerkesztőségében erre a vezércikk-módszerre másnál nem találunk példát.

A stiláris fordulatok vizsgálata csak megerősít abban, hogy a cikk írója MK:

A »megrozsdásodott mameluk« kifejezés MK szegedi írásainak visszatérő eleme (vö.: *Szegeden* Krk 1. köt. 227. l.), ugyanilyen a »kitatarozott népszerűség«, a »takaros fortély«, a »politikai griff« fogalma, Tisza Kálmán jellemzése (»minden liberális intézményt eltipró és Bécsnek görnyedező miniszter«), általában a lépten-nyomon előbeszédbe forduló előadásmód.

Prónay József szabadelvű párti képviselő Mezőkövesden kortesbeszédében a magyar nemzeti függetlenség gondolatát hangsúlyozta. Ezt »pecsételte meg« — mint MK írja — Csernátony Lajos *Egy kis elmélkedés* c. 1880. jún. 29-i cikke az ugyancsak szabadelvű párti hírlapban, az *Ellenőrben* (reggeli kiadás 304. sz.). »Nem lehet igaz magyar ember, aki tagadná, hogy 1848-ban az *önvédelemre* nemcsak teljes jogunk volt, de rendelkezünk a hazánk függetlenségének biztosítását sugallható erő és áldozatkészség tudatával is... És mégis szerencsétlenül jártunk. Azt teszi ez, hogy a magyarnak le kell tenni még a gondolatról is, miszerint Szent István birodalma egykoron ismét egy egészen önálló hatalom lehet? Isten mentsen meg az ilyen kishitűségtől minden hazafit!« — A továbbiakban azt taglalta, hogy a jelenlegi helyzet nem kedvez e célok megvalósításának s »várni kell tudni« stb.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

112 : 8 »*quod Deus avertat*« — kb.: »amit Isten hárátsón el felőlünk«. 27 *sanior pars* — egészségesebb (gondolkodású) rész.

AZ ARATÁS (njn) V.

A jelen cikkhez hasonlóan alkalmi elmélkedések a SzN-ban többnyire MK-tól valók, fölismerhetően az ő ilyenkor kissé érzelmessé-patétikusú színeződő »ünnepi« előadásmódjában íródtak. (Ld. pl.: *Az új rém* c. cikk a májusi fagyrról Krk 58. köt. 169. l.)

Az »anyaföld« jelentőségének hangsúlyozása, a Tisza folyó és a Tiszák kormányzatának szójátékszerű kapcsolatbahozása ismét az ő szerzősége mellett szól. A jó termés, mint az ország létét biztosító princípium gondolata ebben az időben ugyancsak visszatérő motívum MK publicisztikájában.

SEGED, JÚLIUS 8. (njn) V.

A »holszezonban« témát kereső vezércikkíró póza, török rokonszenvei, az otthon »húsölő« képviselők képének fölidézése — maga a cikk egész, kedélyes hangütése elsősorban MK szerzősége mellett

vall, ha a SzN ekkori munkatársait számbavesszük. Ugyanígy bizonyítéknak tekintjük a hírlapok személyi híreinek — ki hová utazott, érkezett stb. — főlemlegetését (vö.: *Az amerikai kapitány* c. tárcsa kötetünkben).

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 114 : 23 *a berlini konferencia* — az orosz—török háborút lezáró és Kelet-Európa, a Balkán félsziget politikai problémáit rendezni hivatott nemzetközi tanácskozás volt 1878 nyarán.
115 : 27 *Dávid zágrábi pénzügyigazgató szándékolt visszahívása* — ld. jegyzeteink bevezetésének belpolitikai része a »horvát-ügy«-ről.

AZ EGRÍ BOTRÁNY (njn) V.

Mindenekelőtt a közös hadsereg szelleme, az osztrák tisztek magyarelles viselkedése elleni kirohanás szenvedélyes hangja szól amellet, hogy a cikket MK írásának tekintsük. (Vö.: *A »Wehrzeitung« a magyarok ellen* c. vezércikk Krk 55. köt. 80., 124. l. stb.)

Ugyanígy bizonyító erejű Tisza Kálmán személyes felelősségre vonásának módja is.

1879 októberében a király nevenapjának ünnepén Seemann alezredes »Herunter mit den Fetzen!« kiáltással félrelökte a magyar zászlót, amikor azt az egri »Tisztikert«-ben ünnepélyesen föl akarták vonni. Az esetet akkor eltussolták, de az Egerben 1880 júniusában tartott fegyvergyakorlat alkalmából Seemann rendelkezése folytán mellőzték a magyar zászló kitűzését. Emiatt az »Eger« c. lapban június 24-én tiltakozás jelent meg, mire Ziegler Frigyes altábornagy nyilatkozott — Seemann mellett. Erre az egriek följelentéssel fordultak Tisza Kálmánhoz.

A hírek alapján Seemannt többen (pl.: Kreith Béla gróf, Veress Károly függetlenségi párti képviselő stb.) párbajra hívták ki. A mérsékelte irányzatú lapokban (pl. a *Pester Lloyd*ban) Seemann tettét magyarázó, az első, híreket korrigáló közlemények jelentek meg. Ezek szerint a Seemann által »mellőzött« zászló valóban rongyos volt, a gyakorlótér más helyein akadt magyar trikolór is kitűzve, Seemann személy szerint nem ellensége a magyaroknak (a felesége is magyar) stb.

Magyarangú tisztek és neves publicisták részéről nyilatkozatok láttak napvilágot, de a fölzaklatott közvéleményt ezek nem nyugtatták meg, a párbajkihívások folytatódtak, bár a párbajokat betiltották. Eger képviselőtestülete föliratot intézett az ügyben a kormányhoz, a lakosság »macskazenét« rendezett Seemann ellen.

Végül vizsgálat indult Seemann ellen, a párbajokat becsületbíróságok simították el, az ügy aktái a közös hadügyminisztériumba kerültek, ahol aztán — hosszas halogatás után — eltussolták az esetet.

A KÖZÖNSÉG HARAGSZIK (njn) V.

A »közönség«, a »közvélemény« jogainak, magatartásának ez a beállítása MK publicisztikai írásából ismerős. (Vö.: *A közpálya — a Reizner-ügy — s a közvélemény* Krk 56. köt. 104. l.; *Választási mozgalmak* Krk 57. köt. 103. l. stb.) A példázódó képesbeszéd-módot ismét MK szerzősége mellett szól, valamint a dolgoknak olyan taglalása, hogy az olvasók megenyhüljenek a királyi biztosi tanács MK előtt rokonszenves tagjai iránt. (Ld.: *Horváth Gyula* c. cikk Krk. 58., 164. l.)

A kisajátítási bonyodalmakról ld. kötetünk jegyzeteinek bevezetését.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 117 : 26 *nagy szenzációt okozott egy eset* — Jankovich Miklós »esetéről« van szó: ld. jegyzeteink bevezetésének az újjáéplítésről szóló része.
- 118 16 *filippikák* — Demoszthenész görög szónok politikai beszédek sorozata Makedóniai Fülöp ellen; támadó hangú politikai szónoklatok.

AZ UZSORA (njn) V.

A cikk a társadalom anyagi-erkölcsi problémáiról szóló Mikszáth írások egyike (ld.: *Keresd az asszonyt?* Krk 56. köt. 87. l.; *A közérkölciség hanyatlása* Krk 57. köt. 205. l. stb.)

Ezeknek a cikkeknek a szövegművelete ismétlődik itt »a társadalom beteg«-ségéről, a rajta támadt »kelések«-ről, az »aranka«-ról, amely megfojtja az egészséges növényzetet stb.

Közvetlenül a korábbi cikkekre utal éppen a »keresd az asszonyt« szólásmondás szándékos idézése is.

SZABADSÁG ÜNNEPE (njn) V.

A függetlenné vált Belgium összehasonlítása Magyarországgal olyan nézőpontokból történik e cikkben, amelyek MK-nak az osztrák-magyar kapcsolatok megítélésében képviselt álláspontjával esnek egybe.

A megszemélyesítve megjelenítő, élőbeszédet idéző publicisztikai módor is az ő szerzősége mellett szól. (»Irigykedő« nagyhatalmak, »sóvárgó« Magyarország stb.) Különösen rá vall a befejező mondat: »Annak nincs Tiszája!« — MK publicisztikájában visszatérő ötlet más országok minisztereinek, vezető államférfiainak ilyen aposztrofálása: Franciaországnak is van Tiszája (Krk 55. köt. 83. l.), az osztrák Tisza és Szende (Krk 57. köt. 139. l.) stb.

A cikk abból az alkalomból íródott, hogy Belgium ekkor ünnepelte az 1830 augusztusában kirobbant fölkelés emlékét, amely független, alkotmányos monarchia létesítéséhez vezetett s fölszámolta a Hollandiától való politikai-gazdasági függést, másrészt útját állta a köztársasági törekvéseknek is. MK nyilvánvalóan az ideális, reformokra kész, gyors polgárosodást segítő alkotmányos monarchia példáját látta Belgiumban, amely egyébként is megfelelt ez időbeli, Magyarországra vonatkozó társadalmi-politikai elképzeléseinek is.

A MUNICIPIUMOK (njn) V.

A cikk pontosan abban a hangnemben — sőt azonos képekészlettel! — szól a régi vármegyékről, ahogyan MK a nemrég Szegeden írt *A vármegye rókiája* c. regénykísérletében. (Ld.: Krk 1. köt. 119—123.)

A »mindennap új meg új panasz jön«, a Jókai regények által népszerűsített (Nyáry Pál-féle) »régi jó táblabírák«, a »középosztály« (értsd: köznemesség) hanyatlása stb. — MK-nak a korrupció elterjedésével, a »közkeréklésiség hanyatlása«-val foglalkozó cikkeiből ismerős fordulatok. A régi, ma már »rozsdás« világ képe is visszatérő motívum: Mácsik »rozsdás« vitéz a *Nemzetes uraimék* c. regényben (Krk 2. köt.), »rozsdás« a vármegye világa *A rózsaszínű rozsdá* c. (Krk 35. köt. 84. l.) elbeszélésben stb.

SZEGED, AUG. 2. (njn) V.

A név és jelzés nélküli vezércikk hangvétele és modora azonos »Az egri botrány« c. vezércikkével s ennek alapján soroltuk MK cikkei közé. (Ld.: Az egri botrány jegyzetei kötetünkben.)

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

124 : 33 »a magyar honvédelmi miniszter« — Szende Béla, ld.: Életrajzi jegyzetek kötetünkben.

125 : 6 *lajdinánd* — hadnagy; a német *Leutnant* szó népies-gúnyos torzítása

8 »*Seemann-ügy*« — ld.: Az egri botrány c. vezércikk jegyzetei kötetünkben.

9 »*Hcrunter mit dem Fetzen!*« — »Le azzal a ronggyal!«

16 »*K. K. Militär-Spítal*« — Császári és Királyi Katonakórház.

18 *Függetlenség* — a függetlenségi párt napilapja, szerk.: Verhovay Gyula. (Ld.: Életrajzi jegyzetek.)

A BIZTOSI TANÁCS (njn) V.

A cikk fogalmazásában és gondolatanyagában is számos ponton azonos MK-nak a biztosi tanács működését értékelő cikkeivel. Különösen szembeötlő ez ebben a mondatban: »... nagy úrt vehetne észre a szem aközött *ami történt*, s aközött *ami történhetett volna.*« (Vö.:

Tisza Lajos c. vezércikk (Krk 57. köt. 117. l.); valamint a Horváth Gyuláról frott bekezdések, amelyek részint a Horváth Gyula c. vezércikk (Krk 58. köt. 164. l.), részint a Tisza Lajos és udvara Szegeden c. broszúra (Krk 60. köt.) Horváthról szóló fejezetének gondolatait és megfogalmazását ismétlik.

A királyi biztosi tanács föloszlatásáról, illetve átszervezéséről ld. jegyzeteink bevezetésének az újjáépítés kérdéseiről szóló részét.

A KIRÁLY SZÜLETÉSNAPIJA (njn) V.

A név és jelzés nélküli ünnepi cikket azért soroztuk MK írásai közé, mert Ferenc József itt olvasható, feltűnően lojális méltatása gondolatokban és fogalmazásban az ő hasonló alkalmakkor frott cikkeit ismétli. Így az a kitétel, hogy Ferenc József Európa legszeretettebb fejedelme (Krk 52. köt. 96. l.), Szeged és az itt könnyet ejtő király különösen meleg kapcsolata (Krk 56. köt. 102., 57. köt. 94. l., 59. köt. 109. l.) stb.

Látszólag MK szerzősége ellen szól, hogy az utolsó bekezdés úgy idézi MK néhány sorát — mely sorok ugyancsak több MK-cikkben ismétlődnek — mintha azokat egy harmadik személy (a Tisza Lajos és udvara Szegeden broszúra szerzőjeként megjelölt »Egy ismeretlen«) írta volna. Az ilyen »bújódsi« azonban megszokott játék az ekkori publicisztikában és MK ilyen természetű munkásságában is.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

129 : 20 »Mikor az egész kontinensről királyellenes merényltek híre jön« — némi túlzás van ebben; MK elsősorban az orosz cár elleni merényltekre gondolhatott, amelyekről maga is írt cikkeket. (Vö. pl.: Szeged, december 5. c. vezércikke 1879-ből Krk 57. köt. 136. l.)

130 : 20 — az idézett hely: Krk 56. köt. 113. l.

SZEGED, 1880. AUG. 27. (njn) V.

A név és jelzés nélküli vezércikk két kitétele föltűnően MK szerzőségére vall. Az első a »megromlott vér« hasonlat, amely végül »mérges pattanások«-ban fakad ki, a másik a sajtó lesüllyedését jellemző kitétel: »... intenciója nemtelenné lesz, szava hazug, célzata rágalom, léte hazugság«. Ez utóbbi összevág a következőkkel: »... a lapnak, mely nem ezt teszi, nincs erkölcsi alapja, fogantatása bűn, létele szűgyen, útja becselenség, tanácsa árulás«. (Vö.: Krk 56. köt. 108—111. l.)

A cikk megírásában szerepet játszhatott a fővárosi mérsékelt ellenzéki sajtó ösztönző hatása is. Például a Pesti Hírlap 1880. aug. 27-i (227. sz.) névtelen vezércikke hasonló gondolatszerűen tartalmaz. Eszerint a magyar sajtónak korábban nagyobb hitele volt a közvélemény előtt. Kossuth, Eötvös, Kemény Zsigmond,

Szalay László, Klauzál Gábor, Csengery Antal neve fémjelezte a magyar publicisztikát. Amióta »hazsajött Csernátony és meghonosította nálunk azt az irányt és „pecérdús” modort«, mely csak kárára volt a magyar újságírás hitelének, egyre-másra következnek a sajtóval kapcsolatos botrányok. — Az MK-ra valló, SzN-beli cikk ennek a személyeskedő, külföldies publicisztikai modornak, amelyet ezek szerint Csernátony az emigrációban sajátított volna el, elutasításában emlékeztet a mérsékelt ellenzék orgánumainak álláspontjára.

Tárgyi magyarázatok

- Lap Sor
- 130 : 33 »Hon« — pontosabban: A Hon. Politikai napilap; 1863-ban indult, kiadó tulajdonosa és főszerkesztője Jókai Mór, az ismert regényíró volt. A baloldali mérsékelt ellenzék, az ún. »balközép« álláspontját képviselte, és Tisza Kálmán-féle politikai irányzat orgánuma maradt Tisza miniszterelnöksége idején is. 1882-ben az ugyancsak kormánypárti Ellenőr c. lappal fuzionált.
- 131 1 »Böszörményi László előfizetési főlhívása...« — ld.: kötetünk életrajzi jegyzeteiben a Böszörményiről szóló részt.
- 23 »Zichy Viktor-féle ügy« — l.: Krk 57—58. köt. 236., 171. l.
- 132 2 »ki is pattant a Verhovay—Bartók botrányban.« — ld.: kötetünkben a jegyzetek bevezetése; 260. l.

A BIZTOSI TANÁCS FÖLOSZTÁSA (njn) V.

A névtelen vezércikk gondolatanyaga szorosan összevág MK-nak a királyi biztosi tanács hatásköréről (*A biztosi tanács és hatásköre* Krk 57. köt. 27—29. l.) és a fölépített város sejtett jövőjéről (*Szeged, de nem a szegediek* Krk 58. köt. 137. l.) vallott fölfogásával.

Emellett az olyan jellegzetes, ellentétező fogalmazású mondatok, mint pl.: »Ami mindezekben jó, az nem a tanács érdeme, ami pedig rossz, nem az ő bűne...« — stílusosan is MK szerzősége mellett szól. Ezért soroltuk a cikket művei közé.

A biztosi tanácsról, működéséről és »fölosztása«-ról (inkább *átszervezés* volt!) ld. kötetünk jegyzeteinek bevezetését.

SZEGED, SZEPTEMBER 2. (njn) V.

A cikk mindenekelőtt a szegedi népkörökről és Bakay Nándorról, valamint a helyi intelligenciáról alkotott véleményével tűnik ki a SzN vezércikkei közül és ad támpontot ahhoz, hogy MK írásának tekintsük. — Szinte szó szerint azonos módon szólt MK a népkörök politikai szerepéről és Bakay népköröket befolyásoló »demagógia«-járól az előző évi választások alkalmából. (Vö.: Krk 57. köt. 103—112. l.; illetve uo. a jegyzetek bevezetése.)

Tárgyi magyarázat

Lap Sor

137 : 4 »*s mindössze Lajos napját ünnepelték meg*« — Szegeden a népkörök, a függetlenségi párt helyi bázisai — hagyományaikhoz híven —, Kossuth nevenapján, aug. 25-én, minden évben ünnepi összejevetelt tartottak.

SZÓBELISÉG (M. K.) V.

Az igazságszolgáltatás reformjának problémáiról ld. kötetünk jegyzeteinek bevezetését.

Tárgyi magyarázatok

- 138 : 3 »*Mindig a Jókai gazdag bojárja . . .*« — MK egyik ez időben kedvelt irodalmi példázata. Ld.: Krk 57. köt. 54—55. l.
- 29 *Királyi Tábla* — Királyi Ítéltábla; az 1732. évi XXV. t. c. szerint megalkotott szervezetű, országos hatáskörű bírói testület volt, amely 1868 óta föllebbviteli bíróságként működött Budapesten, illetve Erdély területén Marosvásárhely székhellyel. Gyakorlatilag csak írásban lehetett vele kapcsolatba kerülni, s így decentralizációja — ami együtt járt volna azzal, hogy a feleket személyesen is meghallgatják — jogos liberális-demokratikus reform volt, de csak 1890-ben vezettek eredményre az ezért folyó mozgalmak. Ekkor 11 vidéki városban — közöttük Szegeden is — állítottak föl »*Királyi Táblá*«-t.
- 37 »*impavidum feriunt ruinae*« — idézet Horatiustól (Ódák III. 3.); pontosan: . . . ferient . . . — A MK által másutt is idézett sornak (Si fractus illabitur orbis — »ha össze dől is a világmindenség») folytatása: a romokon ott találsz a félelmet nem ismerőt (ti. a rendíthetetlen férfit).
- 139 : 32 *experimentálás* — kísérletezés.
- 140 : 21 »*Trefortot fogunk Paulerben is*« — Szeged egyetem létesítése iránti kérelmének teljesítését — MK szerint — Trefort Ágoston akadályozta meg.

A JÓ LENGYELEK (njn) V.

A cím, a hangvétel, Kosciusko emlegetése (akit MK ez időben másutt is említ: Krk 58. köt. 84. l.), I. Ferenc József »legnépszerűbb király«-ként való aposztrofálása (vö.: A király születésnapján, c. vezércikk és jegyzetei kötetünkben) igazolják szerintünk, hogy a cikk MK írása.

Az uralkodó lengyelországi útjáról ld. jegyzeteink bevezetését.

Tárgyi magyarázat

Lap Sor

- 140 : 32 *»Még nincs veszve Lengyelország...«* — a lengyel himnusz szövegének módosított idézése: az eredeti szöveg nem Kosciuskót, hanem egyik fegyvertársát, Jan Henryk Dąbrowski tábornokot említi.

A DERÉK TÁPÉ (MIKSZÁTH KÁLMÁN) V.

A Szeged tőszomszédságában fekvő községnek az ún. »percsórai-ügy«-ben elfoglalt álláspontjáról jegyzeteink bevezetésének az újjáépítésről szóló részében írtunk.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 142 : 11 *»miért vitte Tápé ismét gyékényre a ... kérdést«* — az ismeretes szólam (a kérdést szőnyegre vinni, ti. tárgyalásra bocsátani) gúnyos módosítása. Tápé lakosságának ugyanis hagyományos, országos híru háziipara volt (ma is az) a gyékényszövés.
- 22 *»mon coronat«* mint *Ugocsa* — Ugocsa megye (ma a Szovjetunió területe) nemessége ugyanis — így tartja a hagyomány — nem járult hozzá a Habsburg-ház tagjainak magyar királlyá koronázásához s innét a történeti közmondás: Ugocsa nem koronáz. A dacos, kurucos kiállás imponáló bátorsága iránti elismerést erősen csökkentti, sőt a gesztust némileg komikussá is teszi az a tény, hogy Ugocsa megye az akkori Magyarország legkisebb vármegyéje volt s álláspontja semmit sem változtatott a helyzeten. — MK a Szeged és a Pallavicini uradalom mellett eltörpülő falut csúfolja az egyébként tisztázatlan eredetű szólással.
- 143 : 2 *»rektifikáció«* — helyreigazítás.
4 *»csövestől«* — ti. »csőstől«.
- 18 *»kínai fal«* — óriási fal- és erődítményrendszer (több mint 3000 km), amelyet i. e. a III. században kezdtek építtetni a kínai uralkodók a mongol betörések ellen a birodalom nyugati határán.

A HARMADIK ÜLÉSSZAK ELŐTT (njn) V.

A cikk motívumanyaga MK vezércikkeiből ismerős: az ország kiszolgáltatottsága, a nemzeti lobogó büntetlen meggyalázása, Tisza főhibája, hogy túlbecsülte erejét stb. — Mindez így, együtt indokolja, hogy a vezércikket MK írásának tekintsük.

A belpolitikai kérdésekről részletesen ld. jegyzeteink bevezetését.

KIRÁLYLÁTÁS MAGYARORSZÁGON (njn) P.

Azon kívül, hogy az alkotmányos király iránti loyaltást érzékeltető fejtegetések motívumai erősen rokonok MK-nak az uralkodóról írott cikkeivel, a királylátogatásról szóló, észak-magyarországi (gömöri, rimaszombati) anekdota-csokor bizonyítja, hogy a cikk szerzője ekkor Szegeden csak MK lehetett.

I. Ferenc József ekkori magyarországi körútjáról ld. jegyzeteink bevezetését.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 146 : 11 »Az ötvenes évek óta...« — Ferenc József 1857-ben tett nagyobb körutat Magyarországon.
- 14 »Kassán, a hírheft toasztot ott adták ajkaira...« — az uralkodó 1877-ben, az orosz—török háború idején egy demonstratív hadgyakorlat-sorozat alkalmából Kassán rendezett díszebéden fölköszöntötte II. Sándor cárt. Az első hírek szerint e »toaszt«-ban szövetségesének nevezte. Később e híreket cáfolták, s a fölköszöntőt semleges udvariassági gesztusnak állították be. Az ellenzéki, török-barát érzelmű magyar sajtó sokáig nem volt hajlandó napirendre térni az eset fölött. — MK többször is írt róla. (Ld. pl.: Krk 53. köt. 115. l.) Ezúttal úgy véli — szemben saját, 1877-es álláspontjával —, hogy a fölköszöntő magyar érzelmeket sértő részét csak »ajkaira adták« a királynak, valójában nem mondta.
- 147 5 »mikor Kassán a polgármester tévedésből...« — az esetet MK többször fölhozta némi hangulati és adatokbeli módosítással. (Pl. Krk 3. köt. 111—112. l.) Egy 1877-es változat pl. (Krk 53. köt. 113. l.) 5000 forintos számláról tud.
- 10 »indorzáta — végzés; a hivatalokhoz benyújtott ügyirat hátlapjára rávezetett határozat.
- 26 »ostyepka — füstölt juhsajt.
- 31 »Euer Majestät, der Grüne muss man wekwerfen!« — (helyesen: ... wegwerfen!) Felség, a zöldet el kell dobni! — Célzatos szójáték Grünne gróf rovására.

ÚJ HELYZET (njn) V.

A cikk jellegzetesen törökbarát, a »nagyhatalmak«-at csúfoló, de Franciaországot respektáló álláspontja mellett az olyan, szinte »daramtizáló« részletei, mint: »Tengernagyok egymásra néznek, mutogatják egymásnak kormányaik határozatlan sürgönyeit...« stb. bizonyítják, hogy a cikk szerzője MK.

A flottademonstrációról ld. jegyzeteink bevezetésének külpolitikai vonatkozású részét.

A FÉNYŰZÉS (njn) V.

A név és jelzés nélküli vezércikk szerzőjének az ún. »dzsentriskérdésben«¹ elfoglalt álláspontja, motivációja szorosán egybevág MK e problémáról vallott nézeteivel (vö.: *Tisza Lajos és ulvara Szegeden* c. tárcasorozat Tisza Lajos c. fejezete és »*Keresd az asszonyt*« o. vezércikke Kvk 66. köt. 87. l.). Ezen kívül az aranka-fürről szóló hasonlat, a társadalom fáján rágódló féreg, a testben lappangó láz stb. metaforák ugyancsak vissza-visszatérő mozzanatok MK-nak a magyar társadalom bajairól szóló cikkeiben.

A LENGYEL—MAGYAR BARÁTSÁG (njn) V.

A lengyel kérdésben elfoglalt álláspontja (ld.: A jó lengyelek c. vezércikk kötetünkben), a Thiers-idézet, Kosciuszko emlegetése, a »nini, hiszen«-féle fordulatok és az élőbeszédbe átváltó előadásmódja miatt soroltuk a cikket MK írásai közé.

A vezércikk a marosvásárhelyi ünnepségek alkalmából íródott. 1880. október 17-én egész napos ünnepségsorozat keretében itt leplezték le Bem tábornoknak Huszár Adolf által készített szobrát. A rendezvény szinte országos demonstrációvá szélesült.

Amíg a függetlenségi érzelmű, hazafias közönség lelkesen készülődött, a loyális körök antidinasztikus demonstrációtól tartottak. A főváros közgyűlésén pl. sikerült megakadályozni egy javaslat elfogadását, amely azt indítványozta, hogy népes küldöttség képviselje Budapestet az ünnepségen. (Később mégis úgy döntöttek, hogy három személy utazzon a főváros képviselőjében Marosvásárhelyre.)

A pesti egyetemi ifjúság föltűnő létszámú küldöttséggel vett részt a szobor leleplezésén és a Marosvásárhelyre érkező krakkói és lembergi egyetemistákat a fővárosba is meghívta. A lengyel fiatalokat — Pestre utaztukban — Kolozsvárot is lelkes ünneplés fogadta. Október 21—23-án gazlag program várta őket Budapesten, amelynek szervezésében az egyetemi ifjúság, a függetlenségi párt és a Honvéd-egylet járt az élen.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 152 : 22 »a politika az erigentiák tudománya« — »a politika a szükségletek (ismeretének) tudománya«. (Kossuth)
- 153 : 4 »így volt ez legközelebb Törökországgal szemben...« — az utalás az 1877—78-as orosz—török háború idején hazánkban lezajló, sűrű rokonszenvtüntetésekre vonatkozik. (Ld.: Kvk 53. köt. 275—276. l.) Szükségesnek tartjuk megjegyezni, hogy MK, aki korábban maga is a török-barát politikának volt a híve, már belátta ennek az álláspontnak hibás voltát.

Lap Sor

153 9 »a porosz—francia háború« — a franciák vereségével végződő, majd a párizsi kommünbe torkolló háború 1870—71-ben.

TISZA KÁLMÁN ÉS A HONVÉDEK (njn) V.

A cikknek a Monarchia katonai köreivel szemben elfoglalt álláspontja, a hazafias érzelmeket az év során ért sérelmeket fölemlető indulatos hangján kívül a népek próbára tett türelmének emlegetése és Tisza Kálmán szerepének beállítása szól amellet, hogy a cikk szerzője MK.

A marosvásárhelyi Bem-ünnepély (ld. előző vezércikk jegyzetei kötetünkben) előtti napon a közös hadsereghez tartozó marosvásárhelyi helyőrséghez parancs érkezett, amely megtiltotta, hogy a szobor-leleplezés napján a katonák a kaszárnyákat elhagyják. A városban állomásozó honvéd-alakulatokat ugyanekkor távoli gyakorlatra vezényelték, a honvédtiszteket pedig bizalmas értesítésben óvták az ünnepélyen való részvételtől. — Az ünnepélyt rendező bizottság táviratban Tisza Kálmánhoz fordult, hogy engedélyezze: a honvédség vegyen részt a Bem szobor leleplezésén. A miniszterelnök azonban nem is válaszolt a kérésre.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 155 : 30 *hekatomba* — az ókori görögöknél a száz bika levágásával bemutatott áldozat neve; általában: súlyos véráldozat.
moloch — kisázsiai istenség volt, amelynek tiszteletére emberáldozatokat hoztak; a kielégíthetetlen, mindent elnyelő mohóság jelképe. MK ez időben gyakran használja e fordulatot. (Vö.: Krk 56. köt. 97. l., 57. köt. 129. l. stb.)
- 156 8 *Seemann meggyalázza a nemzeti lobogót* — ld.: Az egi botrány c. vezércikk és jegyzetei kötetünkben.
- 11 *a horvátok kerülök a magyar nyelv tanítására föllállított taniszéket* — ld. jegyzeteink bevezetését a »horvát-kérdés«-ről.

SZEGED, OKTÓBER 29. (njn) V.

Tisza Kálmán egyéniségének, magatartásának beállítása, »nini, csakugyan« féle fordulatok, a »moloch« emlegetése vallanak arról, hogy a vezércikket MK írta.

A hivatalos lap 1880. okt. 28-án közölte, hogy Tisza Kálmán miniszterelnök érdemeinek jutalmául kitiüntetést kapott az uralkodótól: a Szent István Rend nagykeresztjét, amellyel — a jutalmazott kívánságára — grófi rang jár. (Tisza Kálmán nem kívánta, hogy a grófi címet is megkapja!)

Az országgyűlés pénzügyi bizottságának ugyanezen napi ülésén az 1881-i költségvetés előkészítő tárgyalásakor a kormány java-

solta, hogy az előre látható deficitet részint a szállítási és kereseti adó, a közalajvám emelésével, részint államkölcsonnel egyenlítsék ki. Rakovszky István szabadelvű párti képviselő, a pénzügyi bizottság tagja, hozzászólásában arra hívta föl a figyelmet, hogy az adó-emelések mellett »a hadseregnél létesíthető tetemes megtakarítások« is módot nyújtanának a deficit csökkentésére. Tisza Kálmán azonnal válaszolt és határozottan kérte, hogy a hadügyi költségvetéssel összefüggő kérdésekről a bizottság ne tanácskozzék, mert »a jelenlegi viszonyok között« ilyeneket »még csak tervbe venni sem szolgál a pénzügyi helyzet javítására«.

Tárgyi magyarázat

Lap Sor

158 : 17 *törvényjavaslat egy új országház építéséről* — e törvényjavaslatot csak 1884-ben fogadta el a parlament; az Országház megépítése után 1896-ban tartottak itt először ülést a magyar állam ezeréves fennállását beiktató törvény ki-
hirdetésekor.

HARAGSZIK A NÉMET (njn) V.

A vezércikk látnivalóan A szegedi műkedvelők . . . o. MK-tárca folytatása az ott szóba hozott »német színház-ügy« kérdésében. A tárca jegyzeteihez ezúttal az alábbiakat fűzzük hozzá.

Müller és társulatának föllebbezését a belügyminisztérium is elutasította. Október elején azonban — igaz hogy nem a Gyapjú utcai épületben, hanem a Hermina téri kis színházban — Müller előadást hirdetett, mivel tudta, hogy nincs törvényes alap az előadás betiltására, s az esetleges, kirovandó pénzbüntetést »belekalkulálta« a várható bevételbe. A fővárosi magyar egyetemisták tüntetésre készültek. A színház körül és az előcsarnokban az előadás előtt zajos jelenetek támadtak, dulakodás kezdődött és rendőri beavatkozásra volt szükség. Müller és társulata mégis megtartotta az előadást és kifizette a rá kirótt 100 Ft bírságot. Ezután más-más néven újabb engedélykérelmeket nyújtott be, hogy legalább egy-egy »vendégjáték« lehetőséghez jusson. A Monarchia német lakta területein gyűjtés indult a kenyér nélkül maradt német társulat segélyezésére.

Természetesen mindezt az osztrák és német lapok nagy sajtó-kampánnyal támogatták. Végül Müller 1880. nov. 16-i kelettel Budapest rendőrfőkapitányától 1884. nov. 16-ig szóló működési engedélyt kapott.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

160 19 *»in allen Ehren«* — minden sértő szándék nélkül, »korrektül«.
161 1 *»Revanche pour Szegedín«* — reváns Szegedért; a gúnyos célzás értelme nyilvánvalóan az, hogy míg a németek jelen-

tős pénzüsszegekkel segítették az árvízszújtotta Szegedet, most a magyarok »hálából« kitiltják a német színjátszást Budapestről.

SZEGEDEN, NOV. 8. (njn) V.

A vezércikket mindenekelőtt a SzN-nál elsősorban MK-ra jellemző élőbeszédszerű előadásmódja miatt soroltuk az ő írásai közé (»De van-e hát...«; »De hiszen...«; »Bizony, bizony...« féle mondatkezdések!)

Emellett a nemzet boldogítása helyett a nemzet pusztulásán »dolgozó« országgyűlés és Tisza-kabinet, az »ingó« alkotmány, az életereje fogyatkozását »érező« nemzet képei — bár a korabeli ellenzéki publicisztikában sem ismeretlenek — is vissza-visszatérnek MK politikai írásaiban.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 161 : 8 »Megkezdte ismét tanácskozásait az országgyűlés« — a képviselőház 1880 őszén november 6-án kezdte meg rendes ülészeit.
- 163 : 2 »Törvényjavaslat az új országház építéséről« — ld.: 158 : 17 jegyzet.
- 3 Sándor utcai palota — az országgyűlési tanácskozások helye a kiegyezés óta; ma Bródy Sándor utca 8. sz. épület.

A KOLOZSVÁRI ESET (njn) V.

A közös hadsereg tisztikarának magatartásával szembeni álláspont motíválása, a polgárság »szegény jámbor civilek«-ként való aposztrofálása (vö.: *A szegény jámbor armádia* o. novella Krk 31. 144. l.) szól emellett, hogy a cikket MK írásai közé soroljuk.

A Bartha Miklós ellen elkövetett mérényletről ld. jegyzeteink bevezetésének belpolitikai vonatkozású részét.

Tárgyi magyarázat

Lap Sor

- 163 : 14 »a Seemann-ügy« — ld.: *Az egri botrány* o. vezéroi és jegyzetei a jelen kötetben.

SZEGED A KIRÁLY ELŐTT (njn) V.

A nemzetek és királyok közti tolató rossz tanácsadó szerepének hangsúlyozása, Ferenc Józsefnek mint »a legnapszerűbb uralkodó«-nak említése és »Hollós Mátyás«-sal való többszöri összeha-

sonlítása (vö.: *A király születésnapja* c. vezércikk és jegyzetei kötetünkben) kétségtelenné teszik, hogy a cikket MK írta.

A szegedi egyetem ügyében Pestre utazó küldöttséget a király 1880. nov. 18-án fogadta. A küldöttség Pálffy polgármesterből, Reizner János főjegyzőből, Szabados János és Rosenberg Jzso tanácsnokokból állt. Csatlakozott még Makó és Hódmezővásárhely küldötte is, valamint Horváth Gyula, volt királyi biztosi tanácsstag és Schlauch Lőrinc szatmári püspök, aki szegedi születésű volt és a szegedi piaristáknál járt iskolába.

A város — és MK — reményei nem váltak valóra. A király meghallgatta ugyan a küldöttséget, átvette írásba foglalt kérelmüket, de nagyon tartózkodóan csak annyit mondott, hogy a kérést »komoly tárgyvilágossággal és megfontolással« fogja mérlegelni és »annak idején« szívesen fog »oly javaslatot megerősíteni, mely az ország, a tudomány és az illető városok érdekeivel leginkább találkozik«. Majd érdeklődött a város újjáépítéséről s néhány szót váltott a küldöttség nem szegedi tagjaival is.

ÚJ SÉRELEM A SÉRELEMBŐL (njn) V.

A jellegzetes mikszáthi fordulatok (»felhő, amelyben villám van«, »Wo ist die Katze?«) mellett a megjelenítő, élőbeszédbe forduló előadásmód is MK szerzőségét bizonyítja.

A Bartha Miklós ellen elkövetett merénylet (ld.: *A kolozsvári eset* c. vezércikk és jegyzeteink bevezetése) ügyében Székelyudvarhelyen 1880. november 20-án népgyűlés volt, amelyen Ugron Gábor és Orbán Balázs függetlenségi párti képviselők mondtak beszédet. Orbán indítványát — hogy kérjék önálló magyar hadsereg föllállítását, és a közös hadsereg tisztjei polgári törvényszék elé idézhetőek legyenek — a gyűlés elfogadta, és úgy döntött, hogy kérvényben benyújtja az országgyűlésnek. Ugron és Orbán megkísérelték, hogy ugyanezen ügyben kihallgatást nyerjenek az uralkodónál is, de — mint e cikkből is látható — kísérletük nem járt sikerrel.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

168 16 »Wo ist die Katze? — a képrejtvények egyik divatos fajtája volt: bonyolult rajzban elrejtteni egy-egy alakot, amelyet a megfejtéskor föl kellett ismerni. A rejtvény német felirata: »Wo is die Katze?« (Hol a macska?) — MK gyakran élt az ötlettel mint hasonlattal: Krk 54. köt. 47. l., 56. köt. 200. l. stb.

35 kolozsvári népgyűlés — előírás; a népgyűlés Székelyudvarhelyen volt.

OSZTRÁKOSODUNK (njn) V.

A cikk részint a megyei autonómiaira vonatkozó véleménye alapján, részint az olyan fordulatok miatt, mint a »régi hatalmas főispánok«, a »tabula rasa« stb. miatt tekinthető MK írásának.

A közigazgatás régóta készülő reformjával kapcsolatos vezércikk megírására az ekkor lezárult »közigazgatási ankét« adott alkalmat. A tanácskozást közigazgatási szakemberek és főispánok bevonásával az országgyűlés közigazgatási bizottsága kezdeményezte Tisza Kálmán elnökletével, aki mint szakminiszter (belügyminiszter) vett részt az ankéton. Ő maga azt az álláspontot fejtette ki az alapelvek lerögzítésénél, hogy »a történelmi fejleményű adminisztratív rendszerrel (ti. a megyerendszerrel) szakítani csak az esetben lehet cél, ... ha azon meggyőződésre jut az ember, hogy annak fenntartása a megváltozott viszonyok között az adminisztráció kára nélkül nem lehetséges«, mert egyébként az országban »jó adminisztrációnak kell lenni, ha csak lehet a régi rendszer javításával. De meg kell csinálni, ha azzal nem lehet, annak elvételével is.« Majd fejtegette, hogy pl. a tisztviselők választásának rendszerét nem szívesen áldozná föl maga sem, hacsak ki nem derülne, hogy pl. az alkalmas személyek hiánya miatt nem tartható fenn. Az ankét egyik főladata — szerinte — éppen ennek a megvitatása, különös tekintettel a vegyes nemzetiségű területekre, ahol éppen a magyar ajkúak kéri a választásos rendszer megszüntetését. (Ebben nyilvánvalóan az a szándék rejtett, hogy a kormány akadályozza meg a nemzeti funkcionáriusok megválasztását ott is, ahol a lakosság többsége nem magyar.) Ha tehát az alkalmas egyének hiánya — folytatta Tisza —, vagy a magyar államiság eszméjének sérelme indokolja, meg kell változtatni a választásos rendszert.

Mások a centralizáció és az autonómia között való döntést sürgették az alapelvek körüli vitákban. A centralizáció hívei a választott megyei tisztviselők képzetlenségével és ellenőrizhetetlenségével érveltek és a főispáni hatáskör növelését, a hivatali eljárás módok pontos előírását, a tisztviselők kvalifikálásának és kinevezésének rendszerét szorgalmazták.

Az autonómia pártján lévők túlzottnak minősítették a megyerendszer elleni panaszokat, a demokráciára hivatkozva ragaszkodtak a választásos rendszerhez (szerintük a kinevezés nem zárja ki a korrupciót és a hivatalra alkalmatlanok bejutását az adminisztrációba), de elfogadták a szakképzettség megkövetelésének elvét. Élesen bírálták a főispánok — tehát a kormány által kinevezett megyei főhatóságok — az idő szerinti szerepét.

Tisza Kálmán sűrűn felszólalt és burkoltan a centralizáció híveit támogatta.

A tanácskozások 1880. nov. 21-től 28-ig tartottak, s Tisza végül kijelentette, hogy a vitasorozat tapasztalatait a kormány a közigazgatás reformjáról szóló törvényjavaslat összeállításakor figyelembe fogja venni.

Tárgyi magyarázat

Lap Sor

- 171 : 1 *behozzák a csendőrséget* . . . — a »Magyar Királyi Csendőrség« föllállításáról szóló törvénytervezetet 1881-ben fogadta el az országgyűlés. — A tervezet szerint, amint MK alább említi is, Szeged a föllállítandó hat csendőrkerület egyikének (a III.-nak) a központja lett.

A TÖRVÉNYHOZÓK (njn) V.

A vezércikkeknek a megyei étellel és a képviselőséggel kapcsolatos részeiben fölbukkanó latinos-táblabírós fordulatok (*propter formam, subalternus, grácia* stb.), a képviselő élet jellemzése, az »absentes« szó helytelen használata (amely MK-nál ez időben következetes!) szól amellett — az írás gondolatmenetén és előadás-módján kívül —, hogy MK művei közé soroljuk.

A cikk megírására a magyar főrendiház 1880. dec. 2-i ülésének eseményei adtak közvetlen ösztönzést. Majláth György, a főrendiház elnöke ekkor — látva a főrendek gyér megjelenését —, bevezető beszédében a következőket mondta: »Mindazokat, kik engedély nélkül távol vannak, miután a költségvetés legközelebb a mélt. főrendek elé fog kerülni, mind a hírlapok, mind a szokott megkeresés útján felhívom a megjelenésre. Eleve is kijelentem azonban, hogy ha ennek a felszólításnak nem volna eredménye, kénytelen lennék a névsort felolvasni, hogy lássuk, kik azok, kik a jogok legszebbikével élni nem kívánnak.«

A magyar parlamentre, törvényhozásra jellemző érdektelenség, közöny e kirívó példája indította a szerzőt, hogy a kérdésről cikket írjon, s a főrendiházon kívül a képviselőházat is bírálja közönyéért, hivatás- és felelősségérzetének hiányáért.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 171 : 31 *melyhez oly nagy tűzzel-lobbal kezdünk* — az utalás a kiegyezés utáni esztendők mozgalmas, lendületes parlamenti életére vonatkozik. Ez időket MK gyakran említi példának, szemben az akkori állapotokkal.
- 32 *illo tempore* — ez időben.
- 33 *nonchalance* — közöny, fölényes érdektelenség.
- 172 : 4 *spropter formam* — a forma kedvéért.
- 11 *subalternus* — alacsony beosztású.
- 18 *öt forintokért* — a képviselőknek járó napidíjért.
- 32 *inszcenrozás* — rendezés, előidézés.
- 173 : 1 *»absentesek«* — távollévők, hiányzók; hibás szóhasználat, a latinban az »absentes« már többesszám!

SZEGED, DEC. 7. (njn) V.

A cikket mindenekelőtt azért soroltuk MK írásai közé, mert a gerincét képező gondolatanyag — Szeged és az újjáépítés — szoros rokonságot mutat a *Szeged, de nem a szegediek* c. MK vezércikkkel (Kik 18. köt. 137. l.). Emellett a »király szavá«-ra való hivatkozás, a MK-ra valló ellentétzés (»Szeged szebb lesz mint valaha . . . de szegényebb is lesz mint valaha«) és a poétikus keret (»Az első hónapok . . .« stb.) is MK szerzőségéről tanúskodik.

Az újjáépítés ekkori eredményeivel és gondoljaival részletesen foglalkoztunk jegyzeteink bevezetésében.

BÉCSI LOJALITÁS (njn) V.

A vezércikk első részében a bécsi polgárságról adott gúnyos jellemzés lényegében azonos MK-nak *A sörvivók* c. novellájában az osztrák polgárságról olvashatókkal. (Kik 29. köt. 20. l.) A magyar nemzeti sérelmek fölörölése valójában egy-egy MK-vezércikk alapgondolatának fölújítása (*Az egri botrány, A kolozsvári eset, a német színház-ügy*). Ezek, valamint az előadásmód jellegzetességei miatt a cikket MK írásai közé soroltuk.

A bécsi polgárságot megleckéztető vezércikk háttere a következő:

Rudolf trónörökös házasságának előkészületei során olyan hírek kaptak lábra, hogy az udvar ez alkalomból föltűnően nagy összeget fog külföldön, főleg Franciaországban elkölteni az ifjú pár prágai és bécsi lakosztályainak berendezésére. (100—120 ezer forint!) A hírek mélyen sértették az osztrák, különösen a bécsi polgárságot, mellőzést, iparának lebecsülését érezte mindebben. A bécsi községtanács december 10-én küldöttséget menesztett a dinasztia főudvarmesteréhez és fölvilágosítást kért. A polgármester igyekezett lecsillapítani a tanácslegyet, akik a nászünnepelet előkészítő bécsi bizottság munkájának beszüntetését követelték.

Hamarosan félhivatalos közlemények láttak napvilágot a bécsi sajtóban, amelyek szerint a prágai lakosztály berendezését az udvar egy osztrák állampolgárságú vállalkozóra bízta. (Ennek a vállalkozónak azonban francia vezetékneve volt: Portois.) Más lapok arra hivatkoztak, hogy a trónörökös már korábban is előszeretettel rendeltetett párizsi iparcikkeket, s Portois csak egy éve lett osztrák állampolgár.

A főudvarmester közölte, hogy a lakberendezésre kiutalt másfél-százezer forintból mindössze 8000 jut külföldi megrendelésekre, a többi az osztrák iparnak hajt hasznot.

A községtanács azonban meg akart győződni a valóságról és bizottságot állított össze, amely információkat gyűjtött az udvartartás körében, az egyes vállalkozóknál, udvari szállítóknál, iparosoknál, majd a következő nyilatkozatot tette közzé: »A községtanács örömmel vesz róla tudomást, hogy őfelsége a császár, vala-

mint Rudolf koronahercegnek állandóan intenciója az osztrák ipart, mely munkáival minden téren versenyképesnek bizonyult, *kizárólag* támogatni, s reméli, hogy ezen példa a lakosság minden rétegében méltányoltatik és utánzásra talál.»

Az alig burkolt »ellenőrzés«, amit a községtanács gyakorolt az udvar fölött, fölhaborította az uralkodóházat s látványos gesztussal vett magának elégtételt. Taaffe miniszterelnök levélben tolmácsolta az uralkodó és a trónörökös véleményét: a községtanácsban lefolyt viták és »a tett vizsgálatok« arra indították öfelségeiket, hogy az operaházban tervezett ünnepi bál »megrendezését ne óhajtsák«. És — mint MK is írja — kérték, a költségeket a bécsi szegények javára fordítsák; ők maguk 20—20 ezer forintot adományoznak ugyan-ezen célra.

Még a mérsékeltbb magyar lapok is látnivaló kárörömmel használták föl az alkalmat, hogy a föltétlen császárhűnek beállított bécsi polgárságot megleckéztessék lojalitásból, s a magyarság méltóság-teljes hűségét kiemeljék. (Pesti Napló 1880. dec. 15., 330. sz.; Pesti Hírlap dec. 16., 347. sz. stb.)

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

177 : 36 *Zsurnálok, Volksblattok* — újságok, néplapok

178 : 28 *Kaiserstadt* — császárváros (Bécs).

179 : 17 »*Si tacuisses...*« — »Ha hallgattál volna... (bölcs ma-radtál volna)«.

SZEGED, DEC. 18. (njn) V.

A képviselőház egy-egy ülészakának befejezések rendszerint MK írt féltréfás-félkomoly elmefuttatást a »hazatérő honatyák«-ról és »munkásságukról« a SzN-ba. (Pl.: *Szegeden, dec. 15-én* Krk 57. köt. 140. l.; *Hazafelé* 59. köt. 106. l.) Jelen vezércikk különösen az 1880-as tavaszi ülészak befejeztekor írott »Hazafelé« c. cikkel rokon hang-vételben és előadásmódban.

Tárgyi magyarázat

Lap Sor

79 : 22 *hátrahagyták volna a fogyasztási adókat is...* — az ülés-zak végén a kormányt a fogyasztási adóra vonatkozó új törvényjavaslat tárgyalásakor leszavazták, s a többség Ma-darász József függetlenségi párti képviselő javaslatát fo-gadta el, hogy ti. a törvényjavaslat tárgyalását halasszák 1881 januárjára.

»APRÓSÁGOK«

Bismarck és a »Szegedi Napló«

190. sz., aug. 17.

Az SzN-ben ez időben az »Apróságok« c. rovat MK sajátos területe volt, s így a jelöletlen cikk minden valószínűség szerint az övé. Megerősít ebben az oladásmód, a »jámbor természetű „Hon”-nal való kötődés stb. is.

A cikk háttere a következő:

A lapban 1880. aug. 10-én (184. sz.) jelent meg az a cikk, amely szóvá tette az ifjú Bismarck iszákosságát. Mivel a jelen »apróság« azt vallja, hogy ez ugyancsak a szerző tollából ered, teljes terjedelmében közöljük.

Fürdői levél

Sosem látogatta Mehádiát annyi kevés szegedi, mint az idén. A biztosság néhány tagjainak látogatásán kívül alig volt itt szegedi ember, pedig a mehádiái fürdő rég nem volt olyan élénk és érdekes, mint az idén. Csupa nevezetességek látogatják — Erdélyi Mariettát nem is említve — kinek hangversenye nemigen sikerült. Aki még most is itt mulat.

Alig ment el *Lipót* főherceg, most ismét új nevezetesség jött: t. i. Bismarck herceg fia, *Vilmos*, ki gyöngélkedő állapotban jött ide s 350° melegben fürdik, amilyen erős, magas alak, meg is bírhatja.

De hogy a szesz italok mérsékletlen élvezetét oly nagy mennyiségben miként bírja meg, az már valamivel csodálatosabb. A herceg vígan tölti el itt napjait s Erdélyi Marietta dalai és a magyar cigány nótái ugyancsak megtetszettek neki. Azoktól, kikkel társalog — mint mondják —, sokat s érdeklődve tudakozódik a magyar viszonyokról.

Időjárásunk itt 8 nap óta nagyon változékony, s hogy még változékonyabb, egy óriási orkánt is keresztüléltünk, mialatt nagyban recsegték és töredezték a Herkulesfürdő százados fája.

Jelenleg a király születésnapjára és Szent István megünneplésére folynak az előkészületek; lesz lampion, transparent, tűzijáték s mindenféle komédia -- amint ez már itt minden évben szokásban van.

(Mindebből azt következtethetnénk, hogy valójában maga MK az az »igen tisztelt barát«, aki ekkor Mehádián volt, mivel azonban erre határozott bizonyítékunk nincs, a »Fürdői levél«-et nem helyeztük a hiteles MK-írások közé.)

Mint a Bismarck és a »Szegedi Napló« c. apróság is utal rá, az aug. 10-i fürdői levél föltűnt a fővárosi hírlapoknak s hosszabb-rövidebb részleteket idéztek belőle, de egyikből sem hiányzott a Wilhelm Bismarck szeszital kedveléséről szóló mondat. (Ellenőr 1880. aug. 11., 328. sz. Esti kiad. »Hírek« rovat; A Hon 1880. aug. 11. 207. sz., Reggeli kiad. stb.)

Végül az *Ellenőr* aug. 15-én (389. sz. Reggeli kiad. »Hírek») a következőket írta: »Bismarck fiáról, ki jelenleg Mehádiában tartózkodik, igazságtalanul írta a »Szegedi Napló« levelezője, hogy mértéktelenül élvezi a szeszes italokat. E hír több lapba is áttment, legnagyobb derűtségére magának Bismarcknak, ki — mit bizonyára kevesen tudnak — nemcsak ért magyarul, de törve beszél is. — Először lefordította magának a »Hon«-ban megjelent, róla szóló cikket. Természetes, hogy a fordító Dallos tenorista és Serly karmester a főnebb említett sort kihagyta; ő azonban elárulván, hogy magyarul ért, mosolyogva fordította le az említett sort is.«

Ez utóbbi közlemény volt a közvetlen indítéka MK-nak a gúnyoros apróság megírására.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 182 : 31 *Mehádia* — nagyközség Orsova környékén, ma Romániában. A neves Herkulesfürdő vasútállomása volt ebben az időben, s így a korabeli szóhasználat — amikor az európai hírvü üdülőhelyről volt szó — nem tett különbséget az egymástól mintegy hét kilométerre fekvő két helység neve között.
- 17 »*Csak sást nemzenek a sasok*« — Berzsenyi Dániel »A felkölt nemességhez« c. költeményének szállóigévé lett sora.
- 27 »*Hon*« — ld.: Szeged, 1880. aug. 27. c. vezércikk jegyzetei kötetünkben.
- 183 13 *Kursalon* — a fürdővendégek társalgója.
- 30 »*Ellenőr*« — szabadelvű párti, Tisza Kálmánt támogató napilap (1869—1882); előbb Csernátony Lajos, majd Palásthy Sándor szerkesztette.

A ZSIBVÁSÁR

203. sz., szept. 2.

A név és jelzés nélküli »petit« szerzője MK. Ezt bizonyítja, hogy a szerző a kisdíjak által padba faragott lánynevek között a »Nelli«-t is említi (MK sógornőjének, Mauks Kornéliának neve!) és a diákokat megpillantó öreg paraszt fölkiáltása: »Nini, anyjuk, ezek a múltkori diákok...« stb. (Vö. Krk 3. köt. 53. l.)

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 184 : 1 *Mundus se expedit*. — a világ önmagát rendezi.
- 3 a *fülesbagollyal ékeskedő Minerva* — óitáliai istennő, akinek kultusza összefonódott a görög Athénéével s a tudás istennőjeként tisztelték. Így lett »Minerva madara« az Athéné-szobron rendszerint szereplő bagoly.
- 14 *Várnai kereskedése* — Várnai Lipót könyv- és papírkereskedése a régi Szegeden.

TÖRVÉNYKEZÉSI ADOMÁK SZEGEDEN

224. sz., szept. 28. »Csarnok« rovat.

A kis adomagyűjteményt már rég felfedezte a Mikszáth-irodalom, s kimutatta, hogy innét ered a »Bede Anna tartozása« c. novella. (Gyöngvösy i. m. 75. l.; Nacsády 117—118. l.) Magát a cikket mégsem tulajdonították MK-énak, bizonyára mert aláíratlan, sőt Nacsády azt is megkockáztatta, hogy stílusa »félreérthetetlenül nem Mikszáthé« (i. m. 118. l., 38. sz. jegyzet). Holott az »alföldi törvényszékek« összehasonlítása a »felföldi gavallér-törvényszékek«-kel Szegeden csak MK-tól eredhet, hiszen jól ismerte a felföldi megyék igazságszolgáltatásának úri nagyvonalúságát (*Az elfelejtett rab*) és a szegedi bírákkal (Salamon Zsigmond járásbíró, Marinkich Mihály törvényszéki elnök szorosabb baráti köréhez tartozott; ld.: Krk 57—58. köt.) hamar megismerkedett, s bizonyára az ő révükön jutott ehhez az anekdota-anyaghoz is. Emellett »a jó magyar nép kedélyére« való hivatkozás »Az igazi humoristák« szerzőjére emlékeztet. Mindezekért az írást MK művei közé soroltuk.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

186 : 19 *szuperrevidál* — felülvizsgál.

20 *királyi fiskus* — jogi személy, aki a régi Magyarországon a királyt és az országot magánjogilag képviselte; itt inkább: az állami igazságszolgáltatást jelenti.

AZ INGYEN-JEGYEK

267. sz., nov. 14., *M-ih K-n.* betűjellel.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

187 18 *»történelmi nevezetességű télikabátjából . . .«* — Komjáthy volt Verhovay Gyula párba jseége a nevezetes Majthényi—Verhovay párba jban (ld.: Krk 58. köt. 280. l.).

20 *Ellenőr* — ld.: Bismarck és a »Szegedi Napló« c. apróság jegyzetei kötetünkben.

32 *fizonómiájuk* — bizonyára a »fizionómiájuk« szó torzult alakja. MK a szót »fizonómiájuk« alakban is használta.

188 : 21 *»Kibánya, et perc.«* — a német anyanyelvű vasúti személyzet hibás magyar kiejtésével: »Kőbánya, egy perc.«

28 *Bolond Istók* — szabadelvű párti élclap (szerk. Bartók Lajos).

A »SZÍNHÁZ« ROVATBÓL C. FEJEZET JEGYZETEI

1880 tavaszán Szeged városa pályázat útján döntött arról, hogy az 1880/81-es évadra melyik színtársulat igazgatója bérelje az öreg szegedi színházépületet. A pályázatot — a beérkezett ajánlatokat elbíráló Színügyi Egylet javaslata alapján — Aradi Gerő színgazgató nyerte azzal a feltétellel, hogy társulatát átszervezi, kelléktárát fölújítja stb.

A heves tavaszi »színügyi viták« után — amelyekben Aradi ellenfelei (köztük MK is!) csaptak össze az árvíz idején szerencsétlenül járt színgazgató megértő támogatóival (ld.: Krk 58. köt. A »Színház« rovatból c. fejezet és jegyzetei) —, érthetően nagy várakozás előzte meg az új színiévadot. Aradi kétségtelenül okult a korábbi tapasztalatokból és a heves kioktatásokból, amelyekben támadói és pártolói is egyaránt részesítették. Társulatát átszervezte (sikerült jobb színészeket szerződtetnie), nagyobb anyagi befektetéseket is végzett, változatos műsort állított össze.

A társulat 16 színésznből és 19 férfiszínészből állott. (Ehhez járult még a zenekar, műszaki személyzet, statisztéria stb.) 1880 decemberéig közel 50 művet vittek színre. Többségük népszínmű (13) és operett volt (11), utánuk számban a népszerű francia »szalondarabok« következtek. A klasszikusokat Shakespeare képviselte (Otello, Macbeth), Katona József halálának 50. évfordulója alkalmából a Bánk bánt is adták, sőt, évek óta először operaelőadás is volt Szegeden. (A társulat összetétele miatt azonban csak részletet adtak elő a Lammermoori Luciából.) Az igazgató arra is ügyelt, hogy friss újdonságok is színre kerüljenek: bemutatták J. Strauss Denevér c. operettjét és Csiky Gergely Mukányiját is.

A SzN »Színház« rovatát ezúttal is MK vezette, egyre inkább abban a modorban, amely már az előző évadban is jellemezte a színházról szóló írásait: inkább humoros »színházi karcolat«-okat írt az előadásról, a közönségről, a színészekről, mint szorosabb értelemben színbírálatot. Maga fejtette ki nemrég, hogy az adott körülmények között nem is tekinti feladatának »szakszerű« színikritikát írni. (Krk 58. köt. 205–207. l.) Az Aradi-féle társulat jelentős javulását látva, hangja megnyihült, s bár időnként csipős tréfát úzított egy-egy színész baklövésével, egy-egy sikerületlenebb produkcióval, a társulat egészét nem kárhoztatta. Az év végén — búcsúzóul — pedig úgy tekintett vissza a szegedi színházi élményekre, mint amelyek együttvéve mégiscsak kedves emlékei maradtak.

A »Színház« rovat anyagából ezúttal is elhagytuk a jellegtelen, híradásszerű közleményeket. A társulat tagjairól, akiket MK írásiban emleget, előzetesen együtt adjuk a hozzáférhető adatokat és tudnivalókat.

Abonyi Gyula (1850–?) — színművész, 1885-ben a pesti Nemzeti Színház szerződtette, ahol nyugalmába vonultáig (1912) működött.
Aradi Emília (1864–?) — Aradi Gerő színgazgató nevelt lánya, aki férjhezmenetele (1885) után visszavonult a színpadtól.

- Aradi (Tzutz) Gerő* (1829—1892) — színész (1858-ban kezdte a színi pályát), 1864-től színigazgató lett s hamarosan az egyik legjobb hírű vidéki társulatot sikerült összehoznia.
- Bodrogi Dénes* (1836—1887) — 1857 óta színész, 1876-ban csatlakozott Aradi társulatához. Szegeden nagy népszerűségnek örvendett, színpadra lépésének 25. évfordulóját a városban ülte meg.
- Bodrogi Károly* — Bodrogi Dénes kisfia, aki Aradinál gyermekszerepekben lépett föl. MK nagy jövőt jósolt neki a színi pályán, de sorsáról nem rendelkezünk adatokkal.
- Enyváry Sarolla* (1858—?) — 1875-ben került színpadra, mint igen sokat ígérő énekes-tehetség. Szegeden, Aradon, Szabadkán, Székesfehérvárott játszott, majd Grácba szerződött a városi színházhoz. Ettől kezdve sorsáról nincsenek adataink azon kívül, hogy a 80-as években hírek érkeztek hazánkba trieszti, pólai, stettini föllépéseiről.
- Ferenczi Béla* (1848—1902) — kedvelt színésze volt több vidéki társulatnak.
- Ferencziné Papp Erzsébet* (1857—?) — 1870-ben kezdte színészi pályáját. (Egyéb adatot nem találtunk róla.)
- Halmai Székely Emma* (1857—?) — vidéki operettszínésznő; később egy ideig a Budai Színkörben is játszott.
- Kövési Gyula* (1848—1918) — vidéken volt színész, később a pesti Népszínház alkalmazta ügyelőnek.
- Kutasi Janka* (1860—?) — 1875-ben végezte el a színiakadémiát; Kolozsvárott, Aradon, Székesfehérvárott is sikerrel szerepelt. Az 1890-es években visszavonult a színpadtól és Párizsba költözött.
- Makó Lajos* (1854—1908) — tehetséges, művelt színész, majd jónevű színigazgató volt. A Budai Színkörben és a pesti Népszínházban is játszott; Szeged újjáépítése után az új színház igazgatója volt.
- Nagy Pista* (1847—1929) — énekes színész, 1872-ben kezdte pályáját, pesti színházaknál is kísérletezett mint segédszínész, de végleg vidéken rekedt.
- Peterdi Sándor* (1855—1917) — a pesti Népszínházban kezdte pályáját; imponáló megjelenésű »hősszerelmes« volt.
- Siposné Dobozi Lina* (1843—1925) — gyermekszínészként kezdte pályáját (szülei is színészek voltak); vidéken számos sikert aratott mint drámai színésznő. Szegeden ülte meg 30 éves színészi jubileumát 1890-ben. 1901-től 1906-ig a pesti Népszínház színésznője volt.
- Szabó Bandi* (1849—1887) — szegedi származású népszínmű énekes; a 80-as években vidéken működött, majd a pesti Népszínház segédszínésze lett.
- Szelvss József* (1844—1905) — neves, elsősorban drámai hősszerepeket játszó vidéki színművész volt.
- Zilahy Gyula* (1859—1930) — fiatalon föltűnt tehetséges színész, 1889 és 1902 között a pesti Nemzeti Színház tagja, majd Debrecenben színigazgató volt 1913-ig. Ettől kezdve ismét fővárosi színházakhoz került. Színi pályájáról több emlékezőt jelentetett meg. (Somogyi Nelli és Nagyné K. Mari színésznőkről — akiket MK ugyancsak említ írásaiban — sajnos, nem rendelkezünk adatokkal.)

215. sz., szept. 17.

[BEKÖSZÖNTŐ]

Lap Sor

190 : 4 *Lear király* — Shakespeare azonos című tragédiájának főszerepe.

7 *Boccaccio* — F. Zell és Z. Genée nagyoperettje Franz Suppé osztrák zeneszerző zenéjével. Magyarországon először 1879-ben adták a Népszínházban. A címszerepet női hangra írták, s azt Blaháné énekelte.

16 *Nőegylet* — a szegedi Jótékony Nőegylet, amelynek célja kiseddóvók alapítása és fenntartása mellett általában szegények, árvák, özvegyek sorsának enyhítése volt. — MK többször elismeréssel írt jótékonycélú rendezvényeiről, ünnepeleiről.

232. sz., okt. 7.

AZ ELSŐ ELŐADÁS

Mint látható, az első előadás az előző cikkünkben említett operett, a *Boccaccio* volt. (Ld.: 190 : 7 jegyzete.)

234. sz., okt. 9.

[BOCCACCIO]

Ld.: előző színibeszámolók jegyzetei.

236. sz., okt. 12.

A »CSÓK«

A bemutatott színművet Dóczy Lajos (1845—1919) írta. 1874-ben a »Teleki-díj«-at nyerte el vele s a Nemzeti Színház még ugyanaz évben bemutatta. A színmű az »újromantikus« mesejátékok egyik jellegzetes magyar képviselője, többször fölújították.

A »SÁRGA CSIKÓ«

Csepreghy Ferenc (1842—1880) háromfölvonásos, korában igen népszerű népszínműve (1877).

Lap Sor

196 : 12 *négy igazi szűr* ... — az elmúlt évadban MK tréfát űzött abból, hogy Aradi kelléktárában mindössze egyetlen szűr található (Krk 58. köt. 243. l.).

242. sz. okt. 15.

[PARLAGI JANCSI]

A bemutatott vígjáték Szentpétery Zsigmondnak, a neves színművésznek (1798—1858) műve 1854-ből.

Lap Sor

197 : 19 *A két árva* — D'Ennery és Cormon háromfelvonásos »népdramá«-ja. A pesti Népszínház 1877-ben mutatta be.

243. sz., okt. 16.

[A PROLETÁROK I.]

Csiky Gergely (1842—1891) nevezetes színműve volt »A proletárok«, a századvégi magyar drámairodalom kiemelkedő alkotása. 1945 után »Az ingyenélők« címmel újították föl. — A színműről MK mindíg nagy elismeréssel írt. (Vö. Krk 58. köt. 225. l.)

Lap Sor

198 : 6 *verve* — hév, lendület; itt inkább: átélés értelemben.
8 *szalonrokk* — régies szabású hosszú kabát.
9 *kálvinista togátus* — »tógá«-t (hosszú köntöst) viselő kálvinista papjelölt.

248. sz., okt. 22.

»A NAGYZÁS HÓBORTJA« (—th —n. jellel)

»A nagyzás hóbortja« c. háromfelvonásos bohózatot Julius Rosen (1833—1892) prágai származású osztrák vígjátékíró írta.

Lap Sor

198 : 18 »*Megváltozott az idők viharos járása*« — Vörösmarty Mihály Eger c. költeménye első sorának módosított, pontatlan idézése. (Eredetileg és pontosan: Megnehezült az idők viharos járása . . .)
199 : 1 *de gustibus non est disputandum* — az ízlésekről nem lehet (nincs értelme) vitatkozni.
29 *keserves gyásznapjaikat juttatván eszükbe* — ti. az árvíz napjait, amikor Európa minden nagyvárosában — így Berlinben is — gyűjtötték a szegediek számára, nemcsak pénzt, hanem használt ruhaneműt is.
34 *Aszalai uram lányai* — Újházi Ede (1844—1915) színművész által franciából magyarra átdolgozott színműve. — Sze-

Lap Sor

- geden Újházi vendégszereplésekor mutatták be. (Krk 58. köt. 236. l.).
- 200 : 37 *gyilatrum* — a theatrum (színház) szó tréfás-népies fordítása.
- 201 : 3 *str-rí is odafönn a deszkákon Báthori Mária* — az utalás Dugonics András (1740—1818) Báthori Mária c., hol naiv-patétikus, hol kiáltóan szentimentális színművére (1794) vonatkozik, amely az első magyar színtársulatok kedvelt hazafias kasszadarabja volt. (Operafeldolgozásának zenéjét Erkel Ferenc szerezte: 1840.)
- 4 *Peleskén is okosabb ember ma már a nótárius* — az utalás arra vonatkozik, hogy Gaál József »A peleskei nótárius« című népszínművében (amelyet Gvadányi verses elbeszélése alapján írt 1838-ban) a jóhiszemű falusi jegyző — azt hívén, hogy ami a színpadon történik, valóság — meg akarta akadályozni a színpadi »gyilkosság«-ot.

249. sz., okt. 23.

XI. LAJOS

Casimir Delavigne (1793—1843) francia költő és író történeti tárgyú tragédiájának szegedi bemutatójáról szól a beszámoló.

251. sz., okt. 26.

[SZÍNI BESZÁMOLÓ I.]

»A bőregér«

Johann Strauss (1825—1899) híres, háromfőlvonásos operettje, később »A denevér« címen vált ismertté.

Lap Sor

- 203 : 23 *Próféta, Gyurka* — a »Prófétához« címzett, akkoriban híres szegedi vendéglő, MK egyik kedvelt szórakozóhelye, amelynek tulajdonosa Ferentsevics György volt.
- 29 *Páros bugyelláris* — Csepreghy Ferenc (1842—1880) háromfőlvonásos népszínműve, zenéjét Erkel Gyula (E. Ferenc egyik fia) szerezte.
- 204 9 *»A vereshajú«* — Lukácsy Sándor (1835—1907) háromfőlvonásos népszínműve; MK Lukácsy népszínműveit nem sokra tartotta, egy alkalommal »népszínműgyáros«-nak titulálta a szerzőt. (Krk 58. köt. 224. l.)
- 205 16 *Pörös Durbincs* — szegedi halászcserda volt, a színházhoz közel, a mai Kelemen utcában.
- 28 *»Tertium non datur«* — »Harmadik (lehetőség) nincs adva.«

Lap Sor

205 : 35 *a corneville-i márkai, Serpolette* — A corneville-i harangok c. operett (ld.: Színi beszámoló IX. c. cikk jegyzetei e fejezetben) szerepei.

252. sz., okt. 27.

[SZÍNI BESZÁMOLÓ II.]

»AZ UTOLSÓ LEVÉL«

A cikk Victorien Sardou (1831—1908) népszerű francia szerző műve (1866). Fordította Szerdahelyi Kálmán színművész. (Eredeti címe: *Les pattes de mouches*.)

Lap Sor

208 4 *egy Salvini és egy Rossi támadt* — Tommaso Salvini (1829—1915) és Ernesto Rossi (1829—1896) a kor híres Shakespeare-alakítói voltak Európa színpadain; Pesten is vendégszerepeltek.
27 *A medve* — Ernest Legouvé (1807—1903) színműve.
209 6 *Lecouvreur Adrienne* — Scribe és Legouvé színműve L. A. színésznő (1690—1730) életéről és tragikus haláláról.

253. sz., okt. 28.

A PROLETÁROK II.

Csiky színművéről ld.: okt. 16-i színi beszámoló és jegyzetei e fejezetben.

257. sz., nov. 3.

[SZÍNI BESZÁMOLÓ III.]

Lap Sor

211 1 *»Egy huszárkáplár Bécsben«* — bizonyára az »Ihr Korporal« c. ismeretlen szerzőjű osztrák posse magyar változata.
7 *parter* — a színházi nézőtér földszinti része.
20 *Almásy Tihamér darabja* — a »Borzáné Marcsája« c. háromfölvonásos népszínműről van szó, amelyet 1880 tavaszán mutattak be először Szegeden — kevés sikerrel.
212 10 *Molnár és gyermeke* — Ernest Raupach (1784—1852) német drámaíró ötfölvonásos »szomorújáték«-a az 1830-as évekből.
17 *Dobó Katica* — Tóth K. háromfölvonásos drámája (1862).
18 *A király házasodik* — Tóth Kálmán (1831—1881) háromfölvonásos vígjátéka 1863-ból.

259. sz., nov. 5.

[NAGY PISTA JUTALOMJÁTÉKA]

Lap Sor

- 212 : 31 *quodlibet* — egyveleg.
213 : 1 *Szerelmi varázssítal* — Scribe és C. Donizetti vígoperájának («Szerelmi bájital») egy fölvonását adták elő ekkor Szegeden.
6 *Lánykérő* — Rákosi Jenő egyfölvonásos népszínműve.
13 «*Lucia*» — Caetano Donizetti (1797—1848) Lammermoori Lucia c. operája (1846).
20 *Titilla hadnagy* — ld. Színi beszámoló IV. c. cikk és jegyzetei e fejezetben.

260. sz., nov. 6.

[SZÍNI BESZÁMOLÓ IV.]

A nemes és a polgár c. színművet Émile Augier (1820—1889), a kor divatos, társadalmi problémákkal foglalkozó francia színműírója írta.

Lap Sor

- 214 : 31 «*Nincs többé melegség*» — a fagyaltot áruló cukrász mulatságos hirdetményét MK többször idézte (pl. Krk 54. köt. 269. l. stb.).

262. sz., nov. 9.

[SZÍNI BESZÁMOLÓ V.]

A SZÍNHÁZ KÖRNYÉKE

Lap Sor

- 215 : 25 «*fekete ház*» — romantikus, neogót stílusban épült szegedi lakóház az 1860-as évekből; ma Kelemen u. 13. sz.
216 : 5 *Fourchambault család* — Émile Augier (1820—1889) ötfelvonásos színműve, amelyet 1878-ban mutatott be nálunk a pesti Nemzeti Színház.
218 : 25 *A betyár kendője* — Abonyi Lajos (1833—1898) négyfölvonásos népszínműve (1872).
219 : 3 *Kisasszony feleségem* — Lecocq operettje, amelynek alcíme — a főszerep után —: La Marjolaine.
5 *A hercegasszony* — Offenbach vígoperettje, francia címe: Madame l'Archiduo.

Lap Sor

219 : 14 *Katona születési évfordulóján* — Katona József 1791. november 11-én született; egyébként ez évben emlékeztek meg a drámaíró halálának 50. évfordulójáról is országpszerte.

263. sz., nov. 10.

[[SZÍNI BESZÁMOLÓ VI.]

Lap Sor

219 : 22 *Mukányi* — Csiky Gergely színműve; ld.: Mukányi c. beszámoló jegyzetei e fejezetben.

220 3 *Közönyt köszönnyel* — Augusto Moreto (MK-nál Muretto!) y Cabana (1618—1669) spanyol drámaíró legnevezetesebb műve (»Desdén con el desdén«), amely Donna Diana címen is sokáig népszerű volt színpadainkon.

268. sz., nov. 16.

[[SZÍNI BESZÁMOLÓ VII.]

Lap Sor

220 15 *Titilla hadnagy* — Rákosi Jenő (1842—1929) sikeres és sokáig népszerű operettje (1880); a magyar operettirodalom egyik első darabja.

221 1 *A falu rossza* — Tóth Ede (1844—1876) híres népszínműve (1873); MK kedveno népszínműszerzőjének darabja. Vö.: Krk 55. köt. 42. l.

14 *kotyel* — fecsegés, hiábavaló beszéd (szegedi tájszó).

24 *Kornélia* — színmű; ld.: Színi beszámoló VIII. c. cikkünk jegyzetei.

269. sz., nov. 17.

[SZÍNI BESZÁMOLÓ VIII.]

Lap Sor

221 : 27 *Az új háziúr* — a bohózat szerzőjét nem ismerjük.

223 : cím *Kornélia* — Toldy István (1844—1879) négyfőlvonásos színműve (1874).

271., nov. 19.

[KUTASI JANKA ÚJ DIADALA]

A Kornélia c. színműről frott bíráló érdekesen jellemzi MK fölfogását az irodalom női hőseiről. A »harmincéves asszony« probléma nyilvánvalóan Balzac regényének (*Femme de trente ans*) megkésett hazai visszhangja.

274. sz., nov. 23.

A LEGÉNY BOLONDJA

A bemutatott népszínművel szerzője, Kóródi Péter színművész 1880-ban akadémiai pályadíjat nyert; művét a Népszínház is bemutatta.

275. sz., nov. 24.

[SZÍNI BESZÁMOLÓ IX.]

Lap Sor

- 226 : 13 *Doktor bácsi* — a bohózat szerzőjét nem ismerjük.
24 *Mirabeau ifjúsága* — ld. következő beszámoló fejezetünkben.
227 8 *A corneville-i harangok* — R. Planquette négyfőlvonásos operettje.

277. sz., nov. 26.

MIRABEAU IFJÚSÁGA

A négyfőlvonásos színmű (teljes címe a színlap szerint: *Mirabeau ifjúsága és a szerelem áldozata*) szerzőjét nem ismerjük.

280. sz., nov. 30.

MUKÁNYI

Csiky Gergely vígjátékát 1880. októberében mutatta be a Nemzeti Színház Pesten, így szegedi előadása friss szenzációnak számított

Lap Sor

- 228 : 30 *Les femmes qui tuent et les femmes qui votent* — Alexandre Dumas fils értekezésének címe: A nők, akik tönkretesznek és a nők, akik éltetnek.

286. sz., dec. 7.

A SZÍNÉSZNŐ FÉRJE

A szóban forgó előadás Meilhac és Halevy 4 főlvonásos énekes bohózata volt.

Lap Sor

- 230 : 15 *A kis doktor* — Charles Lecocq (1832–1918) operettje, a pesti Népszínház sokáig sikerrel játszotta.
29 *A szökött katona* — Szigligeti Ede (1814–1878) nevezetes népszínműve (1843), amely a magyar népszínműirodalom kezdetének tekinthető.

288. sz., dec. 10.

[SZÍNI BESZÁMOLÓ X.]

Lap Sor

232 : 25 *Huzárcsiny* — Vahot Imre (1820—1879) népszínműve 1855-ből. — MK Vahotról: Krk 56. köt. 49., 274. l.

291. sz., dec. 14.

[SZÍNI BESZÁMOLÓ XI.]

Lap Sor

234 : cím *A szerelem sötét verem* — Lukácsy Sándor (1835—1907) tömérdek népszínművéről MK-nak általában lesújtó véleménye volt.

27 *Könyves Kálmán* — Jókai Mór történeti tárgyú drámája 1855-ből.

292. sz., dec. 15.

BEBÉ

Lap Sor

235 4 *petit maman* — kis mama.

28 *A jámbor Apafi Mihály öngyáságról beszélnek...* — MK itt is — mint máskor — Jókai Erdély aranykora c. regénye alapján idézi föl Apafi alakját és korát.

293., dec. 16.

[KÖNYVES KÁLMÁN]

Lap Sor

236 : 25 *Kis herceg* — ld. dec. 21-i beszámoló e fejezetben.

295. sz., dec. 18.

A KÓKLER

Mint a beszámoló szövegéből kitűnik, ezúttal Aradi igazgató átadta a színház helyiségét egy Caperta nevű bűvésznak.

Lap Sor

237 : 1 *Utóirat* — a vígjáték szerzőjét nem ismerjük.

298. sz., dec. 21.

[A KIS HERCEG]

A bemutatott háromfelvonásos operett zenéjét Charles Lecocq szerezte, szövegét Meilhac és Halevy írta. Rákosi Jenő fordította magyarra.

302. sz., december 25.

A 10. SZ. PÁHOLYBÓL

A búcsú-tárcóává kerekedő a szegedi színházi élményeket összegző beszámolót közölte a SzK 2. köt. 21–30. 1.

Lap Sor

244 : 39 »gödi csata« — a Vác melletti község határa katonai gyakorlóterület volt; a »gödi csata« a kor szóhasználatában hadgyakorlatot jelentett.

AZ »ÚJDONSÁGOK« ROVATBÓL

Megjegyzés. Terjedelmi okokból az 1880-as év SzN-beli, Mikszáth-fogalmazta, vagy az ő írásaival kapcsolatban levő színes híreket (»újdonságok«-at) együttesen (jan.—dec.) sorozatunk jelen kötetében adjuk.

6. sz., január 9.

A közönség köréből

Tekintetes szerkesztő úr!

A szegedi dalárda f. hó 17-ik napjára alapszabályai által kötelezett, zártkörű dal- és táncestély rendezését tervezvén, városunk főkapitánya m. hó 29. önelhatározásból magához hivatá alólfrott bizottsági elnököt s a tervezett estélyt karhatalommal szétveretés terhe alatt eltíltá azon kezdetleges indokokból, hogy különben kénytelen lenne bálakat egyáltalán segíyezni.

A főkapitány urat ezen eljárása miatt, hivatását és hatáskörét félreismerő túlbuzgó hivatalnoknak tartjuk, mert művészeti és szórakozást nyújtó oly társas összejövedelek rendezhetési jogát, melyekből a politika kizárva van, a melyek a közrend megzavarását távolról sem gyaníttatják, — az alkotmányos polgárok egyéni szabadság körébe tartozónak ismerjük: — ily társas összejövedelek eltilthatási jogát nem egy városi tisztviselő, de maga a felsőbb hatóság sem vindikálhatja magának, tartozván a polgárok erne gyülekezési joga sarkalatos polgári jogaik körébe.

A neheztelt eljárás ellen óvást emelünk, nem mintha erőnekerejével bütfelajteni óhajtanánk a mai szomorú állapotok közepett, hanem mert benne a közrenddel nemcsak össze nem ütköző, de sőt érvényben levő alapszabályaink által parancsolt szabad cselekvési körünk önkényű megsértését látjuk.

Nehogy azonban kis dologban angol erélyt az egyéni szabadsággért kifejtsenek s a főkapitány úr által vitatott közhangulattal (?) ellenkezőknek látszassunk, óvásunk mellett is meghajlunk az önkény előtt de jövődó magatartásánál, — kérjük a tisztelt főkapitány urat, — ne méltóztassék feledni, miszerint a Tisza árja a vagyonunk mellett nem söpörte el egyéni szabadságunkat is.

Kérjük tekintetes szerkesztő urat, szíveskednék becses lapjában jelen fölszólalásunknak helyt engedni. Szegeden, 1880. január hó 7-én. A szegedi dalárda műszaki bizottságának megbízásából Roth Endre m. b. elnök Dr. *Fráter* Gyula egyleti ügyész, m. b. tag.

* (E fölszólalás elől e rovatot, mely kizárólag a közönség panaszaiknak van fonn tartva, nem lehetett elzárni, helyet adtunk tehát ennek a szerkesztő távolléte dacára is, de csakis azon megjegyzéssel, hogy mi részünkről nem terjeszkedve az eljárás részleteire teljesen osztjuk a kapitányság eljárását, s nem látjuk az egyéni szabadság megsértését a tánc eltiltásában, a kapitányság, ha nem is vesszük tekintetbe a városra nenezedő nagy gyászt, még akkor is kell, hogy legalább a *hársó tillem* követelményeit szem előtt tartsa, s míg országszerte még most is a mi javunkra, tartanak jótékony célú mulatságokat, mi addig *főlös egyes* pénzünkön szinte mulassunk alárendeltebb jótékony célokra, vagy éppen mulatási célból. Ez nemcsak illetlen, de visszataszító dolog lenne, sőt immorális. Egy év alatt Szegeden csakis a magán táncmulatságok képezhetnek kivételt, azaz olyan mulatságok, melyek jellegüknél fogva hírlapi referáda tárgyát nem képezhetik. M-th.)

7. sz., január 10.

— *Válasz-féle.* A helyi kormánypárti lap ma teletömi hasábjait polémiával a Sz. Napló ellen. Polémizál az »Egy képviselő« ellen, ki lapunkat szíves volt egy levélben értesíteni a kormány körébeni hangulatról, elnevezi cikkét badarságnak stb. S ez bizonyosan rajta is szárad az érdemes képviselőn, mert nincs abban a helyzetben, hogy a »Híradót« olvassa, s nem olvan érzékeny, hogy arra feleljen is. Hiszen nemrég Gladstone politikája is badarnak volt festve a Szegedi Híradóban, s Gladstone nem intézett a Híradóhoz cáfolatot, de azért mégis megmaradt okos embernek. Egyszóval a papír és nyomdafesték mindent megtűr. — Másodszor, »Egy kis svihátság« címe alatt abbéli bosszankodásának ad kifejezést, hogy mi a ségélyből kizártaknak névsorát előbb közöltük, mint ő. Hát az bizony bosszantó is lehet ránézve, mert egy lapnak legfőbb a gyors értesülés, s az olyan hír, melyet már mindenki tud, megszűnt érdekes lenni, s közlése legalább is céltalan. Szemünkre veti a kormánypárti anyóka, hogy a névsort, mely hivatalosan csak most tétetett közzé, nem kaphattuk hivatalos úton (nem ám, mert nem mi vagyunk a hivatalos lap), hanem legföljebb per sundam-bundam kaptuk. Akárhogy kaptuk, csak hogy megvolt, s rajtunk még sem esett meg az a furcsa történetke, hogy valamely közleményünket

betiltotta volna a királyi biztosság, mint ahogy az a tisztelt kollegával történt az építkezési szabályok közlése alkalmával. S ennek két oka van. Mert először nem is engedelmességnélkül az ilyen betiltó rendelkezések, s mert másodszer nem is természetünk a sundambundam azon neve, amellyel a »Híradó« jutott közleményéhez. S ezért tehát nem egy *löfejjel* előztük meg a »Híradót«, mint ő mondja, hanem egy *löfejet* előztünk meg benne. Harmadik polémiájában meg is látszanak a löfej alsó instrumentumai: a lólabák. Szekerke József úr ellen fordul a »Híradó«, amiért az a talpig penészes Bakay urat porozgatta és szellőztette egy kissé. Komikusnak találja, hogy ő cikkezik, pedig meg lehetne elégedve, ha az ő cikkeit legalább is olyan emberek írják, mint Szekerke. Különben is ez a Bakay megtámadásáért berzenkedő Híradói újdonság lehet a Szekerke legnagyobb elégtétele, mert az, hogy immár a Híradó is fringiót kezd húzogatni Bakay uram mellett, mutatja legjobban, hogy Bakay *fordulóban* van. S az édeskes kacintgatások közte s a kormánypárt között nemsokára édes csókba váltakoznak.

12. sz., január 16.

— *»Tekintve ezt . . . tekintve azt . . . így, meg amúgy.«* A jour-fixekre vonatkozó apellálásnak, mint értesülünk, semmi eredménye nem lett, amennyiben a tanács is helybenhagyta a főkapitány végzését egy csomó *»tekintve azt«* mellett. Észerint tehát szomorú farsang lesz az idei, mert eldőlt, hogy egyetlen táncmulatság sem engedélyeztetik. A pénteki jour-fixek csakis mint vacsorák, legföljebb társasjátékokkal összekötött szórakozást nyújthatnak, s így is tartatnak meg.

— *Mint lapunk zártakor* éjjel értesülünk, Verhovay még aggasztóbban beteg, a nép zavarog, a mágnások a legrosszabbtól félnek, s nagy része menekült falura vagy Bécs felé Budapestről. Az este Bécs felé induló vonat tömérdek ily főúri családot szállított.

9. sz. Január 13.

— *Verhovay esete* Szegeden is nagy részvétet keltett, s villámgyorsan terjedt el. Mindenki megbotránkozott az eljárás nemtelensége fölött, amit Festetichék követtek. Testületek és magánosok számos részvét-táviratot küldtek Budapestre; így többek között a felsőkerületi népkör, különösen meleg hangon intézett részvét-nyilatkozatot néhány lelkes fiatalember, ki magát »Szegedi független érzelmű ifjúság«-nak írta alá. Bakay úr is táviratozott, mégpedig vérszagú hebehurgyaságot. »A golyó — úgymond —, mely barátunkat és elvtársunkat vállon érte, demokráciánkat szívében sebzé. Becsületes úton szerzendő kenyéren élő radikalisták nem érhetnek rá időt és ős vagyonit pazarló főurakkal gyilkolni járn. Legyen ez tanúság további elszánt harcainkban.« A »Függetlenség« szerkesztősége az esti órákban a következő táviratban értesített bennünket Verhovay

hogylétéről: *Verhovay jobban van. Láza csöndes, kivált dél óta. A remény, hogy életben marad, óráról órára fokozottabb.*

(A nyilvánvalóan MK által fogalmazott hírben is kiütközik az író elfoglaltsága Bakayval szemben. Bakay távirata talán körülményeskedő, nehézkes fogalmazású, de semmiképpen sem »vérszagú«. MK és Bakay viszonyáról ld. 57. köt. jegyzeteinek bevezetését.)

23. sz., január 23.

A tengeri kigyó eltemetve. Marinkich Mihály, Mikszáth Kálmán és Kalmár István, mint halljuk, kérvényt adtak be a főispánhoz, a táncúgy megszüntetése tárgyában. Nem kívánják, hogy a királyi biztos e sületlenné vált ügyben határozatot legyen kénytelen hozni. Lapunk részéről méltányoljuk és osztjuk az illető urak indokait, kik a részükre hajló királyi biztost meg akarják kímélni a határozathozataltól, és a részükre hajlított főispánt a föllebbezéstől. Az egész dolog véleményünk szerint az általános nagy gvászra támasztott etikett-kérdés, s *abban maguk a szegediek az illetékesek.* S ezért volt honett eljárás, midőn Tisza Lajosig jutott a dolog, azt azonnal visszavenni.

— *Tűz.* Holdas éjt mi zavar? mi riad föl, mint a pokolhad? száguldván viharok szárnyán, nagy harsona hanggal. Négykerekű járműk s paripák dobogása, mi szörnyű, borzalmat s félést megijedte keblekbe beplántál! Kong a harang, lámpást toronyór ablakba kidugván, alvókat, följeszt pihenő álomnak öléből. Tűz, tűz! kondul a hang, örült futamokba csoportok száguldnak téren, s rögs utcák tömkelegében. Zűrzavar óriás lesz, tűzoltók hol futamodnak rémült nép bámul romhajlékából utánok. Végre megérkeznek, mit a szem lát eliszonyító, nagy térnek közepén lángnyelvek égbe verődnek, nappali fényt hintvén körülötte csoportosulókra, kik nagy sürgéssel igyekeznek húzni ki abból épp egy szórétől megfosztott sült malacocskát. Tűz, tűz, hangzik még, a toronyban ritkul a kongás: láрма se hangzik már, lett újra néma az éjjel. Csak ha a dermesztő éjnek szele téreket átfut, a hazatérő nép kacagását hordja sivitva, a morgását kizavart s mérges tűzoltói ajknak.

24. sz., január 30.

— *Igen hízelgő* ránk nézve, hogy laptársunk minden számában gyakran több helyen is foglalkozik velünk. Köszönjük a figyelmességet, melyet azonban nem szoktunk viszonzni, mert mi jól tudjuk, hogy mit szabad írnia és arra egy cseppet sem vagyunk kíváncsiak. Csak néha, ha ráfogásai nagyon is vastagok, szoktuk ferdítéseit helyreigazítani. Így ma »egy kis párhuzam« című cikkében azt állítja, hogy mi a makó-aradi vasútnak csak Szőregig való kiépítését javasoltuk. Hazudni méltóztatik, igen tisztelt laptárs! E tárgy-

ról szóló cikkrünkben csak éppen Csanád megye határozatát reprodukáltuk és a vasút irányára megjegyzést nem tettünk, hanem a makó-aradi vasútnak tovább, az az via Szőreg—Szegedig való kiépítésének eszméjét pártoltuk.

26. sz., február 1.

— A »Szegedi Híradó« szeret a protekció árnyékában pihenni. Ha a kormánynak tetszik vidéken lapot föntartani, azért óvadékok letenni stb., nem törődünk vele. Mert legalább közvetlenül nem károsul az óvadék letétele által az állampénztár. De az már mégis több a kettőnél, ha a városi hatóság e lapot a közpénztár terhére, világos közgyűlési határozatok megsértésével pénzbeli előnyökben részesíti. Olvasóink még emlékezhetnek a városi hirdetések ügyére, mely kétszer tárgyalatott a közgyűlésen. A közgyűlés kimondá, hogy elfogadja a »Szegedi Napló« ajánlatát, mely szerint a »Sz. H.«-nak fizetett 1 frt 80 kr. helyett 1 frtért hajlandó a városi hirdetések közzölni, s elhatározott továbbá, hogy azon esetben, ha a »Sz. H.« is megelégszik e díjazással, a hirdetések mindkét helyi lapban közlendők. A lap-társ azonban verte a mellét, hogy ő ingyen közli ezentúl a városi hirdetések. És mindenki azon hiszzenben volt, hogy csakugyan a nyilvánosság előtt kimondott szavát a lap meg is tartja. Azonban amint értesülünk és értesülés után az eredeti okmányokból meggyőződünk, a »Sz. H.« hirdetései még most is a főszámvevőség által 1 frt 80 krral, azaz a régi árban utalványoztatnak, és így a lap-társnak a lefolyt három hónapról szóló számlája 180 frt 81 krral ki is fizettetett, ami által a városi pénztár csak ezen egy esetben több mint 90 frttal károsul. E visszaélés ügyében a legközelebbi közgyűlésen, mint halljuk, a hatóság interpelláltatni is fog.

(A hirdetések ügyéről l. Krk 56. köt. jegyzeteinek bevezetése.)

32. sz., február 10.

— Tisza Kálmán és Samassa. Samassa, mielőtt egri érsekké ki neveztetett volna, az alsóházban mint képviselő a Deák-pártnak tagja volt. Ugyanazon időben Tisza Kálmán még nem függesztette elveit szegre, hanem mint a balközép vezére, hatalmas ostroma volt a Deák-pártnak. Samassa szűzbeszédét mondá el, Tisza Kálmán pedig megírta rá a következő, életében talán egyetlen rimet:

Vigyázzon páter Samassa,
Hogy a Házat meg ne szalassza.

E sorokat Domahídy Ferenc, Tisza leibhuszárja — most érdemei jutalmául Szatmár megyei főispán — a szónok kezébe csúsztatá, ki azáltal zavarba jött és beszédébe belesült az akkori ellenzék nagy

gaudiumára. *Samassa* most a Felsőházban visszaadta Tisza Kálmán-
nak a kölcsönt. Ama rímet ma tán így lehetne fölújítani, hogy:

Vigyázz Tisza, hogy *Samassa*
Kabinetedet meg ne szalassza.

(*Samassa* érsek Tisza ellenes beszédét ld. Krk 58. köt. a *Mégis mozog a föld* c. vezércikk és jegyzetei. Az aktualizált anekdotát a Fővárosi Lapok — csekély módosítással — 1880. febr. 12., 34. sz. is átvette *Tisza Kálmán mint versíró* címmel; »Fővárosi hírek« rovat.)

37. sz., február 15.

Dáni Ferenc főispánnak hivatalától való fölmentése képezi a nap eseményét. A fölmentő legfelsőbb kéziratot, úgy mint a tisztikar búcsúját hivatalfőnöktől, alantabb közöljük. A fölmentés most meglepte úgy a közönséget, mint a főispánt, mert bár lemondása már másfél év óta elintézetlenül hever a belügyminiszter íróasztalán, nem merült föl oly ok, melynél fogva annak elfogadását lehetett volna várni, ha már meghagyták hivatalában a királyi biztos kiküldetése dacára. A főispánnak őszinte barátai ugyan már régebben javasolták kérvényének megújítását, az öregúr azonban nem akart hivatalától visszavonulni, mielőtt a város rekonstrukciójának keresztülvitele előrehaladott stádiumba lépett volna. — S íme, most hivatalát, melytől visszavonulhatott volna az általa választandó időpontban, el kell hagynia mások által elhatározott pillanatban. — A főispán régi lemondási kérelmének oly hirtelen elintézését a hír összefüggésbe hozza a legutóbbi közgyűlésen hozott határozatokkal, melyek egyike a királyi biztos haragját fölköltötte és mely határozat hozatalát *Dáni* megakadályozni nem tudta, sőt azt meg sem kísérlette. Nem akarjuk e dolgot érdemileg tárgyalni, s nem kutatjuk, vajon indokolt-e azzal szemben az ősz férfiú ellen követett eljárás. De mi, kik amikor hatalmának tetőpontján állt, keserű igazságokat gyakran mondtunk szemébe komoly vagy tréfás hangon, mi kimondhatjuk ma azt is: hogy a Tiszáktól másforma búcsúztatót várhatott volna *Dáni Ferenc*, mint amilyenben részesült. Ha már azt kívánták, hogy hivatalát hagvja el, legalább illedelmes visszavonulást kellett [volna] számára előkészíteni. Továbbá pedig nem hallgathatjuk el azt, hogy mint szegedieknek, kik szülővárosunkat szeretjük, fáj, az amikor oly férfiút, mint *Dáni Ferenc*, oly működés után, mint amilyen volt az ő működése, elbocsátanak anélkül, hogy híu szolgálataiért, a korrupció világában éppen nem mindennapi becsületességéért és ügybuzgalmásért csak egy elismerő szóra is méltatták volna. *Dáni Ferenc* ma már többé nem hivatalnok. A városi tisztikarhoz intézett szavaiban ő szülővárosának szolgálatába ajánlkozott, mint egyszerű, de független polgár. Majd meglátjuk, miként váltja be szavát.

(A városi közgyűlés és a királyi biztos közötti súrlódásokról ld. kötetünk jegyzetei bevezetésének az újjáépítés problémáiról szóló részét; MK Dáni Ferencről írott cikkei: Krk 56. köt. 170., 200., 204. l.; 57. köt. 160. l.)

38. sz., február 17.

— A »Szentesi Lap«-ok tegnapi száma *Kende* Kanutnak a persórai kormánybiztosi állásról történt lemondását újságolván, azt azzal a régebben fölmerült, de nyomban dementírozott hírrel toldja meg, hogy *Kende* helyébe a kormány hallomás szerint *valami Horváth Gyula* erdélyi képviselőt akar kinevezni. Jól tenné a kormány, — így folytatja azután a „Szentesi Lap” — ha ezen kormánybiztosi állásokra jobban megválasztaná embereit. Hiszen a kormánybiztosság komoly hivatásával szemben valóságos gúny az, hogy egy, a mi viszonyainkkal teljesen ismeretlen erdélyi emberre bízassék, és éppen ezen társulatnak ügye. Vannak nekünk megyénkben arra alkalmas embereink. No, mi éppen nem szoktunk és nem akarunk a kormány szándékainak szószólói lenni, — de a »Szentesi Lapnak« erre az odavetett szavaira mégis kénytelenek vagyunk megjegyezni, hogy ő is »jobban tenné«, ha inkább megválasztaná a szavait és inkább ismerné az embereket. Mert *Horváth Gyula* erdélyi, de nem *valami»* erdélyi képviselő ugyan, amellet azonban a Szegedi királyi biztos tanácsnak egyik legtekintélyesebb és legtevékenyebb tagja, aki már meglehetősen tájékozottságot szerzett a persórai társulat ügyei felől és a vízvédelem tekintetében éppen mostanában kiváló szolgálatot tett Szeged városának a sövényházi védvonal emelésének kieszközlése által.

(*Horváth Gyuláról* ld. kötetünk jegyzeteinek az újjáépítés problémáiról szóló részét, tovább *A királyi biztos és udvara* c. tárcasorozatát és jegyzeteit Krk 58. köt.)

38. sz., 1880. február 17.

Mikszáth Kálmán munkatársunk egyik, lapunkban is megjelent elbeszélését figurazza a »Hódmezővásárhely«-ben valami »Dongó« (vajon ki ő?). Ő ugyanis azt vitatja, hogy az túlságosan gyenge szellemi termék, ami a »Vásárhely« tárcafőjének ízlése szerint a nívón alul áll. Nem tennék rá észrevételt, ha néhány sületlen célzást nem tenne a *Mikszáth* személyére is. De így meg kell jegyeznünk, hogy *Dongó* úr éppen jókor jött — azzal a kritikával! Hát kedves *Dongó* úr, bíz az olyan elbeszélés, mely *Oppel Marió* jeles fordításában a »Fővárosi Lapok«-ból a német irodalomba is át lett ültetve, s a »*Heimath*« című tekintélyes német folyóirat meleg elismeréssel adózva a fiatal írónak, közölte azt. Ha tehát ön, kedves *Dongó* úr, szereti az irodalmat és jóra való magyar ember, akkor bizo-

nyosan csak örülhet rajta, hogy a fiatalabb nemzedék közt is támadnak olyanok, kiknek művei a világirodalom piacán is számot tesznek. Eddig magyar frót úgvis ritkán ért ily kitüntetés, s Jókait. Petőfit és Aranyt kivéve alig ismerték hazánkat és irodalmunkat, Ne bántsa ön hát Mikszáth Kálmánt éppen emiatt a beszélye miatt, mert bizony nagyon elsomorító lehet ránézve, ha ön valahogy megtalálja tőle tagadni a tehetséget.

39. sz., február 18.

— *Dáni Ferenc mint kéményseprő.* Hogy most a »Függetlenség« mai számában nyilván Szeged demokratiko arisztokrata képviselője, Bakay-y-y Ferdinánd úr, szemére veti Dáninak, hogy »szabó mester főispán« volt, érdekesnek tartjuk ez alkalomból fölemlíteni, hogy volt bíz az öregúr valamikor, ha csak egy napra bár *kéményseprő* is. Ez pedig abban az időben történt, mikor kékvérű Bakay uram nyugodtan itthon ült a sutban a forradalom után, amikor a nemzet java bujdosni, félni volt kénytelen. Igaz, hogy Dáni Ferenc azóta is olyan kéményseprő forma volt, mert a kormány kormos dolgait kellett itt Szegeden tisztogatnia — de nem erről akarunk szólni, hanem amaz időkről, mikor a »Kossuth-kutyákat« a zsandárok üldözték s köztük Dánit is. Kerülnie kellett Szegedet is, hol neje tartózkodott. Akkor még fiatal volt s cselt használt, felöltözött kéményseprőnek s ebben a kosztümben tartózkodott itt egy darab ideig — mert soká egy helyen még ebben sem lehetett mozogni. S bizonyára nem utolsó érdeme az »öreg úrnak« ez a kéményseprősködés, mert a zsandárok akkor sem üldözték az embert »ingyen« szerzett érdemek kellettek hozzá. — Ezt is fölemlíthette volna már batonyai Bakay-y-y Ferdinánd úr »gáncs«-ul — mert ő sohasem volt ilyen üldözött mesterember.

(Az ellen, hogy a »Függetlenség« cikkét ő írta volna, Bakay önéretes nyilatkozatban tiltakozott a SzH febr. 19., 49. számában. Dáni *apja* valóban szabómester volt, maga Dáni nemzetőrkapitányként harcolt a szabadságharcban. — Bakay kioktatása MK részéről nem volt szerencsés, mert bár arról nincs tudomásunk, hogy Bakay bujdosott volna a szabadságharc után, az tény, hogy kamasz fővel honvédnak állt a harcok idején. — Bakay nyilatkozatáról ld. még: 12. sz. cikk és jegyzetei e kötet A »Színház« rovatból c. fejezetében.)

43. sz., február 22.

Vígan folvik a korteskedés az ó-kanizsai választókerületben, hol *Mészáros Nándor* tanfelügyelő, természetesen kormánypárti jelölt ellen *Füzesséry Géza* ismert fővárosi védőüggyvéd a szélsőbal részéről lépett föl. Bakay Nándor is sietett a harc színhelyére korteskedni, mert bokros biztosi tanácsosi teendői nagyon megengedik neki az ilyen kirándulást, minek az érdekében is? na persze, hogy a haza érdekében. Mert bizony el kel arra a kifoszlott népszerűségre egy kis főt.

(Jellegzetesen függetlenségi párt ellenes hírtelmezés: amikor ugyanis a biztosi tanács más tagjai — maga Tisza Lajos és Horváth Gyula — több napra a távoli Erdélybe utaztak korteskedni saját választókerületükbe, MK egy szóval sem nehezményezte, hogy tanácságukkal járó kötelességeik nem kötik le őket...)

46. sz., február 26.

— *Bakay Nándor* képviselő beadta lemondását s kilépett a biztosi tanácsból, miután már csak körülbelül néhány hétig fog tartani ez az intézmény. Érdekes fölmelegíteni ez alkalommal, hogy mit írt *Mikszáth Kálmán Bakay* felől múlt év szeptember 5-én a »Vereshajú« cikksorozatban. Közöljük azt szórul szóra a »Szegedi Napló« 199. számából.

Ha már elmondtam azt, hogyan lett *Bakay* tigrisből macska, a *Tisza Lajos* épülésére elmondom azt is, hogy *lesz Bakay ismét Tigris*.

Egy szép napon, mikor már elfogy a kalász az asztag alul, arra fog ébredni *Tisza Lajos*, hogy a jó *Bakay*nak, akinek nem volt semmi más végya eddig, mint hogy a *Tisza* kegyes pillantása az ő ábrázatára essék legelőbb, ha az előszobába kilép, akinek nem volt egyéb akarata, mint a *Tiszáé*, aki csúszott, mászott, hízelgett, bólintott és pukedlizett, arra ébred, mondom, hogy *Bakay*nak *ismét elvei vannak*, s ezek az elvek kollízióba hozzák övele.

S vajon honnan támadnak elvei ily hirtelen?

Keres »agit« ő maga, hogy kollízióba jöhessen.

Mert hát *Bakay* demokratává pillésedik. Eszébe jut, hogy ő nem hagyhatja a maga városát. Ő republikánus, ő bátran síkra száll a népjogért, eldobja magától a még hátralévő »tíz forintokat« ... Ő nem marad benn a biztosi tanácsban. Ő nem szolgál egy kalap alatt »hazáruulókkal és Szeged ellenségeivel«, ő lemond.

Ilyen kifogásokat talál ki.

És csakugyan le fog mondani, és *ismét tigrissé és népszerű férfiúvá* léssen Szeged szabad királyi városában.

Mikszáth jól ismerte emberét, s jellemzése pontról pontra találó. Így tett *Tiszával*, és úgy fog tenni az iparosokkal is, ahogy azt munkatársunk jelleméből következtetve, mély emberismerettel megírta. *Bakay* lemondása elfogadtatott s helyébe, mint biztos forrásból halljuk, *szegedi* ember fog kineveztetni. Ez irányban már történt is megállapodás, s a mai vonattal a fővárosba utazott *Tisza Lajos* készen fogja elhozni a kineveztetési okmányt.

54. sz., márc. 6.

— *Ruha teszi az embert*. Ha nem is minden embert, de a kormány* biztost teszi a ruha is. *Jankovich Miklóssal* történt e napokban, hogy egy kubikos, akit keményen megdorgált valamely elkövetett hibáért a töltésnél, szembeszállt vele s nekigyürkőzve kérdé: »És aztán kicsoda az úr, hé!«

Én a kormánybiztos vagyok — felelte Jankovich. A kubikos végignézett az ütött-kopott, sáros csizmás emberen s látván, hogy az csak mondja magát kormánybiztosnak, fölülkerekedve kiáltá: »Hiszi a manó, olyan kormánybiztos kend mint én« s ezzel nemcsak hogy megtagadta az engedelmisséget, hanem mindenféle dísztitulusokkal bőven illette a hite szerint álkormánybiztost. De bezzeg meglakolt érte, hogy a csalóka ruha által hagyta magát vezetettetni, most a fenyítő törvényszéknél várja büntetését.

(Ld.: *A ruha* c. tárcsa és *A királyi biztos és udvara* c. tárcsasorozat *Jankovich Miklós* c. fejezete, illetve jegyzeteik Krk 58. köt.)

Aki nem tudja, hogy kit szeret. A Dercsényi-Zsótér házban lakik egy zsidó fiatalember, ki régóta él édes viszonyban kedvesével, egy keresztény volt szolgálóval. Minthogy azonban a fiatal legénynek tág szíve van, egy másik szerelem is gyökeret vert abban, melynek egy szép fiatal zsidó leánya volt a tárgya, akihez pásztorórákra szintén eljárogatott. Egyszer azonban meggondolta magát, szolgáló kedvesét elküldte magától, s elvette a szép zsidóleányt. Néhány mézes héten megint visszagondolta magát, válópört kezdett, feleségét elküldte s előbbi kedvesét vette vissza. De habozó szívének, mely sehogy sem bír megállapodásra jutni, melyikért dobog sebesebben, ez az állapot sem tűszett, s most azon gondolkozik, ne-e volt nejét vegye ismét vissza.

— No ez a derék legény éppen XIV. Lajoshoz hasonlít, ki, ha komornyikja reggeli öltözködéskor két mellényt tett eléje, soha sem tudta, melyiket húzza föl magára, s ebben az óriás habozásban hol az egyikhez, hol a másikhoz nyúlva, egész nap nem bírt felöltözködni. — Háborgó szívét talán úgy csillapíthatja le legjobban, ha mind a kettőt elhagyja s keres egy — harmadikat.

55. sz., március 7.

A Színügy-Egyesület három tagja, mint értesülünk, szerencsével járt odafönn. Nemcsak a miniszterelnök és Tisza Lajos tett nekik biztató ígéretek, hanem bejárván a tekintélyesebb lapok szerkesztőit (!) is, azok is megígérték a sajtó támogatását. Az ügy művészi körökben szintén rokonszenvre talált, s mindjárt megindultak a tervezetek e célra tartandó előadások iránt. Különösen *Pázmándy Dénes* országos képviselő karolta föl buzgón az egyleti küldöttek kérelmét, s megígérte, hogy összeköttetéseinél fogva a külföldön is izgatni fog a szegedi állandó színház mellett. Egyezőval, sok fényes ígéretet hoztak haza a küldöttek, ha csak a fele válnék is be jó lenne.

(*A Színügy-Egyesület* tagjai — ld.: *A »Színház«* rovatból c. fejezet jegyzetei kötetünkben — 1880. március 3-án jártak a fővárosban.)

— *Kék Hiacynth.* Egy udvarias férj azt a szokást vette föl, hogy otthon unatkozó nejének örömet szerezzen, miszerint valahányszor kiment a házból, egy-egy virágot vásárolt számára, s küldte hordár által azon üzenettel, hogy egy ismeretlen, barna, magas ember küldi. (A férj t. i. szőke volt.) A menyecske szobái már-már egészen megteltek virágokkal, s ő ábrándozva járt-kelt köztük nap-hosszant, s a nem létező barna fiatalemberre gondolt, sokat törve fejcsékéjét, hogy vajon ki lehet. Csodálatos az emberi szív, a menyecske egészen szerelmes lett a nem létező alakba, ki örökké kék hiacynthokat küldöz neki, férjének minden egyes küldeményt megmondott, s az mosolyogva hallgatta, maga is segítvén találgatni, ki lehet a titkos udvarló, a menyecske epedő szerelmét még jobban fokozta. Így folyt a játék már két éven át, mikor a legutóbbi napok egyikén a hazaérkező férjnek örömben úszva ugrik nyakába a menyecske. »Micsoda? Már megint kék hiacynthot kaptál?« »Nem — feleli az boldogságtól repeső hangon — hanem ő maga volt itt, a szép, barna fiatalember! «A férj megdöbben, egy szót sem szolt, beszüntette a hiacynth-küldözgetést, figyelő állásba tette magát azon meggyőződéssel gazdagodva, hogy nem jó az alvó orosz lányt költögetni.

(Ugyanez a história — más fogalmazásban — »Mit tegyen ilyenkor a férj?« címmel megjelent a BpN 1877. dec. 24-i, 355. számában is. A BpN-nak ekkor MK is munkatársa volt. Ld.: Krk 53. köt. 257. l. — A fölújítás érdekessége, hogy — ma már kideríthetetlen okból — MK az SzH egyik munkatársának, akivel polémiája is volt 1879-ben, álnévét — »Kék Hiacynth« — választotta, amikort a férj által küldött virágot elnevezte.)

Újabb jégrobbantások: A Marostoroknál megtorlódott, rendkívül erős jég fölrobbantását eszközölte ma az itt levő katonai műszaki csapat Ybl hadnagy vezetése alatt. A műtét megtekintésére Tisza Lajos királyi biztos is kiment Stesser titkár kíséretében. A munka fölötti fölügyeletet Jankovich kormánybiztos gyakorolta, ki maga is jó példával ment elől, négyesével vivén vállán a csákányokat a jég szétfeszítéséhez. Először 5 dinamit-töltényt helyeztek el, melyek közül azonban csak három robbant föl. A töltények elhelyezése után Ybl hadnagy megegyszer megvizsgálta azokat, s aztán matematikai pontossággal mondta meg, hogy mire 25-ig olvasnak, a robbanásnak be kell következnie. A jelenlevők 25-ig olvastak, s a robbanás három tölténynél bekövetkezett, ezer meg ezer darabra szakítva szót a csaknem fenéig ható jégréteget. Erre újabb két töltényt helyeztek el, egyiket közvetlen a föl nem robbant régi töltény mellé. Az újabb robbanás még hevesebb volt az előbbinél, s gyönyörű látványt nyújt.

tott. — Az új töltény által okozott *erős ütés* a régit is fölrobbantá; hatalmas jégozlopot lökve föl 25 öl magasságba, mely ezer darabokra törve hullott vissza a folyamba, sőt egy részét a robbantás kidobta a partra, hol egy darab egy ott álló munkást hatalmasan vállon sújtott. Ezután csáklvás munkások mentek a jég közé, csáklváikkal szétfeszítve még jobban a még lazán összefüggő darabokat, mire a jég lassan megindult. A robbantás után Tisza Lajos királyi biztos Sövényházára rándult ki a töltési munkálat megsemmisítése végett.

67. sz., március 20.

— *József napja.* Egy városi hivatalnok nevenapját József napján ahogy úgy megünnepelendő, a várt jókívánatokat s gratulációkat jóféle pálinka és sonkával akarta megtraktálni. E célból jó eleve be is szerezte a jelzett szükségleteket. Azonban a szépen fölvirradt József-nap délelőttje már múltófélben volt, de bizony a várt vendégek, miután több József is lévén, ki névnapját ülte, X-nél nem jelentkeztek. — X. emiatti méltó neheztelésében otthagvya a hivatalát s a drága italt és ételt a hivatalozgára bízta megőrzés s más naprai eltétel végett. A hivatalozolga azonban másként értelmezvén a megőrzési s eltételi parancsot, X távoztával érdemes kollégáit meginvitálta, s hihetőleg X. egészségére, de mindenesetben a magok jóvoltáért nyakára is hágtak becsülettel a gratulációknak szánt ital-ételeknek. X. mit volt teendő mást, mint a csillogó szemű beképelt szolgának s kollégáinak egészségre kívánni azt, amit tőlük már vissza nem követelhetett.

60. sz., március 13.

A Színügy-Egylet mai ülése igen élénk volt, s a tagok majdnem teljes számmal jelentek meg. Tíz pályázó volt kilenc szavazóra, ami elég bő áldás ebben a szűk világban. *Aradi Gerő* kapott négy szavazatot, *Erdélyi Marietta* hármat, e kettő mellett még *Bényei István* lett fölterjesztve a városi tanácshoz. Reméljük, a Tanács meg fogja tudni választani hármuk közül azt, aki legtöbb garanciát tud nyújtani arra nézve, hogy a színészet Szegeden magasabb nívóra emelkedjék a jelenleginél.

(A Színügy-Egylettel kapcsolatos problémákról ld. *A »Színház«* rovatból c. fejezet jegyzetei kötetünkben.)

70. sz., március 24.

— *Botrány a színháznál.* Skriván színházi karmester csinos fiatal ember volt, neje is volt s három gyermeke, kik Kolozsvárról utána jöttek ide Szegedre. A karmester úr szívében azonban több

szerelem is befért, s a házassági életet nem vette valami túlkomolyan s frigyét kötött balkézre N. Julcsa kisasszonnyal is. Most a színi évad végével a gyöngéd férj, hogy minden gyanút eltávolítson magától az *örök búcsúra* vonatkozólag, egy házbeli barátja felöltöjött magára vevén, eltávozott hazulról, s soha többé vissza sem jött. Csak valahonnan a hetedik stációrul intézett levelet nejéhez, melyben bevallja, hogy szökliz N. kisasszonnyal egyetemben, s két osztrák forintot küld könyörtelenül elhagyott családjának végkielégítésül. A szegény nyomorban elhagyott anya kétségbeesve járta be a jótékony egyesületeket, hogy segítsenek rajta. Hihetőleg fognak is akadni könyörületes emberbarátok, kik fölkarolják.

79. sz., április 6.

A királyi biztos és a szegedi nép. Többször fölemlítettük már, hogy Tisza Lajos amennyire nem igen sokat tart, arisztokrata lévén, az úgynevezett lateiner-osztályra, nagy vonzalommal viseltetik a nép egyszerűbb, de értelmes emberei iránt, s az úgynevezett »szögedi eredetiséget« nemcsak szívesen hallgatja, hanem legtöbbször kedélyes, derült hangulatba hozza. Nemrég történt egy ebéd alkalmával, hogy egy egyszerű népemberhez így szólt az asztaltársak egyike a királybiztos jó »bakator« borára célozva: »Hej sógor, mikor terem ilyen a mi homokbuckáinkon!« — mire az zavartalanul felelé: »Hát megteremhet biz a, ha az isten is úgy akarja, aztán meg ha ez az új gazdasági egylet kikompingálja.« Ugyanakkor fölemlíté, a biztos a rossz utakat a városban s a város körül, mire egy másik jó szögedi atyánkfia ezeket mondá: »Bizon kegyelmes uram, az elődjeinknek az könynyelműségét a mi szeker-kerektünk érzi mostan.« Tisza Lajost fölötte mulattatja az ily egészséges, magvas észjárás, még ha naivság van is benne, s nem egyszer mondja örömmel környezetének: »Mégis csak nagyon értelmes nép ez a „mi” szegedi népünk.«

82. sz., április 9.

A »Szegedi Híradó« a maga türelmesség hiányát jellemzően hozza megint előtérbe, midőn a »Szeged- de nem a szegediek« című cikkem ellen fölhozza, hogy ni-ni, hiszen ez a Bakay fölfogása. Hát lehet a Bakay fölfogása, de mégis igaz. Azért, mert Bakay sok karakterbe vágó és karakterbe nem vágó hibákat követ el, abszolúte nincsen kizárva, hogy neki néha igaza lehessen. Bakay Nándor is mondhat igazat, sőt még a »Híradó« is.

Én ugyan nem ösmerem Bakay nézeteit, mert a közgyűlésen nem voltam, beszédét pedig nem olvastam, de ha ő ilyen irányban fogja föl a rekonstrukciót, bizony helyesen fogja föl, míg ellenben ha e fölfogásából merítette az indokokat a törvényjavaslatok elleni agitációra, bizony nagy bolondot csinált.

Hogy az irány egyoldalú, amely felé a rekonstrukció gravitál, azt azok sem vonhatják kétségbe, akik tényezői valának, de még

Tisza Lajos is beösméri, mert tudva, szándékosan egyoldalú. Ne igyekezzék hát a Híradó fehérebb lenni magánál Tisza Lajosnál, s szoktassa el magát valahára attól az éretlenségtől, hogy amire valaki azt mondja, hogy kék, ha kék is az, ő sárgának kiáltja.

Az a »tagadtatik és minden tagadtatik« igen jó találmány lehet a prédikátori aktákban, de igen rossz szolgálja a hírlapolvasó közönségnek.

Aki mit szeret, szívesen látja, ha Bakaytól, ha akárhonnán jön.

A sok szeretkezés között szeresse meg már egyszer a »Híradó« az igazságot is.

(A hírben érintett kérdéseket ld. MK *Szeged, de nem a szegediek* c. oikkében és jegyzeteiben Krk 58. köt. vezérei kei között.)

92. sz., április 21.

— *Bakay lemondása.* Bakay képviselő, mint a »Pesti Hírlapban« olvassuk, nagyon szívére vette a nem tetszést, melyet a rekonstrukció kérdésében tartott beszéde Szegeden keltett, s lemondani készül képviselői állásáról. Eddig a »Pesti Hírlap« híre, mely bizonyára csak kacsa, mert Bakay sokkal nehezebben jutott képviselői állásához, mintsem oly könnyen odahagyja. Ha pedig csak a bizalmi kérdés fölvetése akarna lenni, féltő, úgy járhatna ismételten Bakay, mint midőn hasonló intencióból az Iparos Kőr elnökségéről köszönt le. Biz ott az történt, hogy egész röviden tudomásul vették, s megválasztottak mást.

93. sz., április 22.

— *Bakay Nándor* az országgyűlésen a szegedi törvényjavaslatokra vonatkozólag tett ellenindítványát és indokló beszédét beküldé külön lenyomatban a városnak, hogy levéltárba helyeztesék. Nem személyes hiúságból teszi azt — írja Bakay Nándor a városnak — hanem az adatok hűsége és kiegészítése szempontjából. — Majd ott nyugosznak békességben egymás mellett a levéltárban beszéde és a múlt vasárnap hozott közgyűlési határozat.

(Bakay és MK nézeteiről — az újjáépítés problémáival kapcsolatban — ld. Krk 57. köt. jegyzeteinek bevezetését.)

107. sz., május 9.

Adomák a Tavasz bazárból. A palotai bíró, Tóth István uram is ellátogatott a bazárba. Mándlis, hét[ny]üstös posztóból készült ruhájával nem nagyon törődtek a csarnok leányai. Csak a vesztí-

bulben akadt ismerőse. Ez Pulszky Póli volt. Nagyon megörült neki, nyomban vett tőle egy »Tavasza«-t és ekképpen szónokola:

— Itt adok a kisasszonynak 4 hatost az újságért és egy hatos borraivalót.

Ezt a szívességet a kolléga kisasszony azzal viszonzta, hogy fölütötte a lapot és megmutatta Tóth úrnak az ő ismerősét: a Pulszky papa torzképét.

— Ez tetszeni fog bíró bácsinak, szólt Póli: mire Tóth uram ekképpen válaszola:

— De jobban tetszik nekem a lánya!

És cuppantott egy hatalmas csókot a kisasszony kezefejére.

*

Tarnóczyné ki nem állhatja a szivarfüstöt. Pedig az étteremben sokan füstölnek. Nem is lehet eltiltani. De hát Tarnóczyné leleményes asszony! Mihelyt valaki szivarra gyújt, odamegy hozzá és 20—25 kr-ig megbírságozza.

Ma egy igen gazdag öreg úr, Kiss Miklós gyújtott szivarra. Nyomban ott termett mellette Tarnóczyné és kérte a bírságot.

— Mennyi a bírság?

— Önnek kivételesen egy forint.

— Hát itt van három forint, mert én három cigarettet akarok nyugodtan elfüstölni.

(Ld.: *Szegedinum-dánom* c. tárca és jegyzetei a Krk 58. köt.-ben.)

122. sz., május 29.

— *A Nőegylet terveit.* Nagy dologra készülnek a fürge szegedi nők, kik egy álló esztendeig valának talpig gyászban. A Jótékony Nőegylet, mely elől jár városunkban úgy a nemes, jótékony, mint a társadalmat élénkítő tettekben, fölbuzdítva nagyvárosok hölgyeinek sok zajt okozott és sok dicsőséget termelt jótékonyasági mozgalmától, nem akarják hagyni kisebbnek Szegedet sem, s olyan valami mulatságról ábrándoztak, aminő *legalább* is a budapesti »Tavasza« volt. Azért mondom, *legalább*, mert lehetnek olyan ábrándos fejek is, amik a bécsi Carousselt szerették volna ide inszenfrozni. Csak hogy a carousselhez sincsen elég komtesszünk és pénzünk, a »Tavasza«-hoz pedig nincsen elég vásárlóközönségünk. Be is látta ezt az egylet a legközelebbi közgyűlésen, s volt nagy töprengés, hogy miként legyen keresztülvihető valami jótékonycélú mulatság, s illetve miként adóztassák meg szép célra a publikumot. — De nem voltak olyan leleményesek, aminő az állam szokott lenni a megadóztatási kérdésekben. Abban azonban egyetértettek, hogy mulatság mindenestre legyen. De milyen, ezt még majd hadd határozza meg egy szűkebb bizottság. Legtöbben a tombola mellett nyilatkoztak úgy, hogy egy nap tombola legyen, másnap bál, mert két

napra tervezi a mulatságot. Azon fölmerült eszme is rokonszenvenesen fogadtatott, hogy a multság köttessék egybe Újszeged bekebelezésével, s illetve beillesztessék az Újszeged bekebelezésekor tartandó ünnepévek sorozatába. Újszeged bekebelezése azonban — mint mai lapunk újságolja — június elsején megy véghez, ez tehát igen rövid határidő arra, hogy a Nőegylet megindult tervezetéseit határozottá izmosodjanak, ha nem számítjuk is a rendezésre szükséges időt. Hogy a Nőegylet ünnepéye rokonszenvesen fogadtatik a női körökben, hogy szombat óta már két indítvány is érkezett erre nézve szerkesztőségünkhöz, melyek közül az egyiket (egy csinos menyecskeét), minthogy előttünk ez látszik a legcélszerűbbnek, legpraktikusabbnak, legkivihetőbb- és legjövödelmezőbbnek, közöljük e helyen. Újszegeden kellene megtartani a jótékonycélú ünnepélyt, mégpedig »A Nőegylet vacsorája« címen. A Nőegylet ugyanis az újszegedi vendéglőstől kibérelné egy vagy két napra a helyiségét, azt kitágítaná, saját főztét, sütetjét és borát árusítaná (természetesen egy kicsit borsosabban), s a fiatalabb és szebb hölgyek végeznék az asztaloknál a főlszolgálat gracióz részét. A vacsorát tánc is követhetné. De ki győzné elszámolni a szép fejek fantasztikus terveit. Annyi bizonyos, hogy ha már belekezdének, valamit határozni is fognak. S legyen az akármi, mi férfiak adjuk meg az árát. Hajtsuk meg hát türelemmel fejünket ezen abszolutizmus előtt s mutassunk jó arcot — ha a rossz arcunktól úgysem ijed meg senki. A jótékony cél különben is megaranvozza e terveket, még ha nem sikerülnek sem [!], de ha sikerülnek, akkor e siker megaranvozza férfiak bosszankodásaikat [!] is, melyet a kiadások okoznak.

(A Nőegylet akcióit MK mindig rokonszenvenvel és tréfás udvariassággal kommentálta a SzN-ban. E »beharangozás«-hoz ld.: *A népkerti bazár* és *A bankett* c. tárcát és jegyzeteiket Krk 59. köt.)

129. sz., június 6.

— *A bankett.* Újszeged bekebelezésének örömére lakomát rendezett a város a már most szegedi Népkertben. A banketten mintegy 30-an vettek részt, Tisza Lajos királyi biztos, a szorososan hivatalos személyek, Torontál és Csongrád megvék küldöttei, a biztos tanács tagjai, s az újszegedi és szegedi urak közül néhányan, a városi hatóság. Vacsora közben megeredtek a toasztok, *Novák* a királyi-biztost eltette, *Tisza Lajos* a küldöttségekre üríti poharát, *Tallian* Béla Szegedet eltette, *Balogh* János Horváthra mondott meglehangú toasztot. *Rónay Jenő* három toasztot is mondott, többi közt egyet munkatársunk *Mikszáthra*, aki viszont *Horváthot* eltette. Szellemesek voltak a Horváth pohárköszöntői és a *Komjáthy* Bálás *Tallian* Bélára. Egyszóval tömérdek toaszt volt, még az »ellenzéki sajtónak« is jutott. A társaság éjfél után oszlott szét.

(Ld.: *A bankett* c. tárcá és jegyzetei kötetünkben.)

133. sz., június 11.

Még egy táncvigalom. A Torna-Egylet egyike a legvirágzóbb szege di egyleteknek. S nemcsak hogy megfelel eredetileg kitűzött céljának, hanem a társadalmi élet élénkítésében is elől jár, mi főleg a jeles fiatal elnök, Lázár György ügyvéd érdeme. Báljai híresek, s körülbelül a legfényesebbek szoktak lenni, mert az Egylet majdnem az összes fiatalságot magában foglalja. Csak örülhetünk, hogy a derek Egylet e nyáron át sem engedi magát kiejteni a stourából, s július 3-án táncvigalmat rendez a Népkertben, alkalmasint a nyári mulatságok legutolsójának. De azért, hogy legutolsó lesz a szezonban, nem zárja ki, hogy egyszersmind ne legyen a legfényesebb s a legjobb.

(Ld.: E—E—E c. tárcá és jegyzetei kötetünkben.)

135. sz., június 13.

A fáma. Azt mondják, nem zörög a haraszt, ha a szél nem lengeti. Maholnap már ez a közmondás sem lesz igaz, mert ugyancsak hiába zörögött tegnap, tegnapelőtt. Szájról szájra járt a hír, különféle alakot és variációkat öltve, hogy a biztos tanács egy tekintélyes tagja párbajt vívott egy kapitánnyal, mások szerint egy főhadnagygyal, harmadik verzió szerint pedig egy tekintélyes szege di úrral, s e hír megerősödött azáltal, hogy a hírbe hozott tanácsos tegnapelőtt kora reggel kikandikáló fegyvertokok között Thaisz Elek rendőrfőkapitány vendége és egy másik biztos tanácsos kíséretében kocsin elutazott, s a kocsi vallomása szerint a deszki erdőbe. A dolog valószínűnek látszott a nép előtt, a kikandikáló fegyvertokok vívóeszközöket takarnak, a két vendég pedig a szekundánsok, az persze senkinek nem jutott eszébe, hogy az urak gám-vadászatra mentek. A megindult hógomoly mindég nagyobbra nő, a megindult pletyka éppen rejtélyessége miatt eseménnyé fonódott, mely két napja foglalkoztatja a közvéleményt. Biztos forrásból írhatjuk, hogy az egész mende-monda légbőlkapott, és nincs semmi alapja.

(Ld.: *A hét története I.* és *Levél a fővárosból* c. tárcák és jegyzeteik kötetünkben.)

151. sz., július 2.

— *A Torna-Egylet*, melynek dísztoronászattal egybekötött táncvigalma holnap tartatik meg az újszege di Népkertben, tegnap hívta meg Tisza Lajos kir. biztost vigalmára, átnyújtván neki az e célra külön készült művészi kiállítású meghívót. A kir. biztos a Dr. Lázár György elnök és Pály Sándor alelnökből álló küldöttséget szokott szíveséggel fogadta, s megígérte, hogy bizonyosan meg fog jelenni. Figyelmeztetjük a közönséget arra, hogy az igen érdekesnek ígérkező dísztoronászat — az egylet első nyilvános föllépte e téren — *délután*

6 órakor kezdődik zeneszó melletti ünnepélyes fölvonulással, s meg vagyunk győződve, hogy Szeged város közönsége, melynek szolgálatában az egyesület az árvízveszély alatt oly jelesen érdemesült, a szokottnál is tömegesebb megjelenéssel fogja a derék egyesület iránti érdeklődését nyilvánítani.

160. sz., július 13.

— *Éles jelenet a kisajátító bizottság előtt.* Az ügynevezett »rö-pülő bizottság« tárgyalásait ma a finom, szelíd modorú Horváth Gyula eltávozása miatt Jankovich Miklós orsz. képviselő s biztosi tanácsos vezette, azonban — mint bennünket értesítenek — oly kíméletlen, goromba modorban, aminőhöz a nép nincs szokva. Midőn e modort ma többször s vele szemben ismételte, Polczner Jenő erélyes hangon szólalt meg: »Nagyságod nem azért van ide küldve, hogy a felekkel gorombáskodjék, hanem hogy kötelességét teljesítse.« Mire Jankovich ingerülten válaszolta: »Ösmerem kötelességemet s attól nem vagyok hajlandó mindenféle ügyvédek kedvéért eltérni.« — »Azt nagyságod nem határozhatja meg, én milyen ügyvéd vagyok és nincs is semmi köze hozzá.« — mondá Polczner. Jankovich ingerült lett s kidobtatással fenyegetözve szólta föl Polcznert a terem elhagyására. A hajdú azonnal megjelent háta mögött, mire Polczner úr azon kijelentéssel távozott, hogy míg Jankovich lesz az elnök, a tárgyalásokon nem jelenik meg. E sajnálatos esethez nem kell bővebb kommentár. Mint halljuk különben, Jankovich úrnak ma nemcsak Polczner úrral, hanem több ügyvéddel és féllal volt hasonló összeszólalkozása.

(Ld.: kötetünk jegyzetei bevezetésének az újjáépítés problémáival foglalkozó része.)

161. sz., július 14.

— *Jankovich Miklós* biztosi tanácsosnak szegedi ügyvédek irányában tanúsított méltatlan eljárása folytán a szegedi ügyvédi kamara választmányja a mai napon tartott ülésében az ügyet magáévá tette és elhatározta, hogy e tárgyban s a jövőben fölmerülhető illetén sérelmek megakadályozása céljából a királyi biztos úrhoz föliratot intéz és elégtételt kér. Ugyanez ügyben és a mai napon a szegedi ügyvédek részéről külön egy nagyobb szabású értekezlet is tartatott.

(Ld.: előző »újdonság«-hoz fűzött megjegyzés.)

174. sz., július 29.

— *Regdon Viktor.* A felsővárosi bizottság elnöke, aki kedélyességéről országszerte nevezetes, igen egyszerű és mégis hathatós módot talált föl a nagy feneket keríteni szerető felek elhallgattatására és

a kiegyezések előmozdítására. Ugyanis Regdon Viktor nevű féllal abban állapodott meg már több mint egy hónapja, hogy ha valami jó telek akad, olyan, amelyikről az, akinek ki van adva, lemondani hajlandó, akkor azt mindjárt odaadja Regdon Viktornak. Regdon Viktor tehát ott van minden nap a kisajátító bizottság tárgyalásain, s várja a jószerencsét, figyelemmel kísérve a tárgyalásokat. Komjáthy hasznát veszi ennek, valahányszor a bakafántoskodó fél elkezd a százszor megúnt nótát, hogy őneki nem kell ez a telek, mert ez ilyen meg olyan rossz telek, előszóltja Regdon Viktort: »Regdon Viktor, nem jó lesz ez magának?« Mintha be volna tanulva, rendesen azt feleli: »De bizony, nagyon is jó lesz, nagyságos uram, elfogadom.« Mire a fél megjijed és siet nyakra-főre egyezkedni.

(Ld.: A királyi biztosság és város között a kisajátítások miatt támadt súrlódások okáról Krk 58. köt. és kötetünk jegyzeteinek bevezetését.)

209. sz., szeptember 10.

[A SzN 1880. szept. 10., 209. sz. az »Újdonságok« rovatban *A »chika« Szegeden* címmel és *Csalán* álnévvel humoros csevegést közölt arról, mit tartanak a szegedi nők »sikk«-nek. A tréfás felsorolásból az derül ki, hogy a szegedi polgárleányok és asszonyok sznobok. Szerintük pl. »sikk«: Kemendyné nevelőintézetébe járni, esetleg végezni is, azután mindent, amit tanultak elfeledni . . ., »sikk« az olvasatlanság s a szépművészetekben való járatlanság, »a legnagyobb luxussal, de sohasem a körülmények szerint öltözködni«, »ha valakinek a Horváth Gyula-féle kompánia-beliék udvarolnak« stb. — A szegedi férfiak sem jobbak, köreikben »sikk« a »Pepike-estélyeken részt venni«, »a Mikszáth által megírt 'kis hitvány'-nyal ismeretségben lenni«, »szegedi nőkkal úgy beszélni, mint Párizsban a grizettekkel szokás« stb. — MK az alábbi megjegyzéssel kísérte a cikket:]

Ezen meglehetősen »sikk«-kel írt közleménynek helyet adtunk ugyan, mert van benne sok igaz is, — de a magunk részéről nem tartjuk sikknek asszonyok dolgába avatkozni be, annál kevésbé egy lapnak; minekünk az a nézetünk, hogy minden úgy van jól, ahogy az asszonyok teszik. A divatnak s következőképpen a sikknek is ők a teremtfői, de a rabszolgái is. Az sose háborítsa a tisztelt cikkíró, hogy Párizsban vagy Budapesten egészen más a sikk, mint Szegeden. Nyugtassa meg efölötti bosszúságában az a tudat, hogy az bizony sehol se valami nagyon okos dolog. M. K.

231. sz., október 6.

A »kis hitvány« és a királyi biztos. — Múltkor egy nőrokona, gróf Teleki Domokosné látogatta meg Tisza Lajost, ki annak a város összes nevezetességeit, többi közt a Népkertet is megmutogatta. A sértány főúttján egyszerre csak útjokat állja a virágárús gyerekek egyik legismertebbike, kivel egy »úri társaság« már régóta csinálja a tréfá-

kat, s kit »hitványnak« nevezett el. A kis hitvány egy ménykű nagy bokrétát tart oda a grófné elé, hogy vegye meg. Tisza Lajos a zsebeihez nyúl, de nem találva hirtelen a tárcáját, így szól: »Ügylátszik, nem tudom kifizetni.« — »Hitelezek ám én magának« — mondja a hitvány biztatólag. De a királyi biztos szerencsére mégsem keveredett adósságba, — mert a tárcáját megtalálta, s négyszeres áron fizette a virágot.

(Ld.: A »kis gazember« c. tárcsa Krk 31. köt. 19. l.)

234. sz., október 9.

Alólfrott uraktól a következő sorokat vettük: A *St. J.* és *M. K.* urak közt fönnforgott úgy a mai napon, jelenlétünkben, lovagias úton elintéztetett.

Végh Aurél, Porzsolt Ernő, Horváth Lajos, Kalmár István.

(A »lovagias ügy« egyik résztvevője — ügylátszik — MK volt, a másik Stesser József lehet, Tisza Lajos személyi titkára. Az eset hátterét nem ismerjük. Cserzy Béla említi regényében, hogy MK és Stesser rossz viszonyban voltak: *A nagy palóc elindult...*, Szeged, 1939.)

»A királyi bizottság jó szíve«. Ezzel a címmel ruházta föl egy nemrég megjelent könyv Horváth Gyula képviselőházi jegyzőt, s volt biztosi tanácsost. És méltán. Órajta esett meg többi közt, hogy egy derék szegény embernek csekély hivatalt ígért szerezni a kisajátító bizottságoknál. Ezzel azonban elkésett, s minden ígvekezete hasztalan volt, hogy valami helyet szoríthasson ki védencének. Töprengett rajta, hogy mit tegyen, s végre el is határozta, hogy a szegény embernek nem szabad az ő pechje miatt szenvedni. Azt mondta neki, hogy ő hivatalnok, oda tette a saját bizottságába, s adott neki propter formam valami dolgot, s fizette a saját zsebéből, de hogy ez annak ségyenére ne essék, folyton úgy gerálta magát, mintha az állam fizetné, s valahányszor havi díját kiadta, bélveges nvugtát vett róla. A derék, becsületes, szegény ember, mai napig is azt képzei ott, ahol van, hogy a királyi biztos hivatalnoka volt itt. — csupán egy szűkebb kör tudta, hogy az egész hivataloskodás csupán a Horváth Gyula egyik nobilis stiklje volt.

(A »nemrég megjelent könyv«, amelyre a közlemény első sorában utalás történik, MK *Tisza Lajos és udvara Szegeden* c. műve. Ld. Krk 60. köt.)

256. sz., október 31.

Tisza Kálmán és a rendjelek. A magyar miniszterelnök isten segítségével fölviheti még oda is, ahova — Barosay Ákos, mert nagy szerencséje jár a rendjelekre. Alig száradt meg a festék a nyomda-

betűkön, melyek széthordták, hogy a Szent István Rend nagykeresztjét kapta, mellyel grófi rang jár, már ismét a román fejedelemtől kapott rendjelről értesülnek a lapok. Ez egyszer azonban tévesen, illetőleg helytelen sorrendben, mert Károly fejedelem, mint mi értesülünk biztos forrásból, még Budapesten létekor kínálta meg a magyar miniszterelnököt a csillagrend első oszt. jelvényeivel, mire a magyar miniszterelnök így szólott: »Boosánat, föntség, nem fogadhatom el a rendjelet, mert még eddig saját fejedelmemtől sem fogadtam el ilyet«. Mire a fejedelem udvariassan viszonázá: »Ez esetben fogadjja el legalább találkozásunk emlékéül«. Így jutott a rendjel Tisza Kálmánhoz, s hogy aztán megvolt e csecsebecse, a hírhedt volt népvészér hihetőleg kedvet kapott annak viseléséhez, mert valami sajtóságos biz az a rendjelmánia, melyen bizonyos állásban épp úgy kereszttül kell esnie mindenkinek, mint bizonyos korban a szerelem álmodozásain. A miniszterelnök most van e stádiumon, s valószínűleg ő maga tett lépéseket a Szent István Rend végett, persze csupa merő udvariasságból Károly fejedelem iránt, hogy az ő rendjelét is viselhesse. De ez »udvariasság« magunk sem hisszük hogy odáig fogna menni, — legalább még most nem, miszerint a grófi címet is fölvegye a magyar premier. — Találón mondja Kákay Aranyos Nr. 3. a »Fény és árnyképeiben«, hogy *Tisza Kálmán akkor lesz már grófja, mikor nemes ember megszűnik lenni*. Nem lehet tudni, közel van-e az az időszak?

(Ld.: Szeged, október 29. c. vezércikk és jegyzetei kötetünkben.)

266. sz., november 13.

Revanche. Az osztrák delegáció megtagadta tavaly az árvíz-sújtott Szegeden építendő közös hadseregbeli katonák elhelyezésére szolgálendő laktanya költségeit, és így e teher is Szeged város nyakába varratott. De bezzeg kész volt az az osztrák delegáció a megszavazással az idén, mikor az osztrák területen Podgorczén akar a hadügyminiszter 120 000 forint költséggel laktanyát építeni. A magyar delegáció azonban törülte a laktanya költségeit és nem kap Podgorcze laktanyát magyar pénzen. Ez legalább revanche.

272. sz., november 21.

Horváth Gyula és Bakay Nándor. Horváth Gyula szellemes, néha éles felköszöntéseit mi szegediek nemcsak hírből ismerjük, hogy Horváth nem maradhatott némán a szegedi egyetemi küldöttség ebédjén sem, az természetes. Horváth Gyula egyik felköszöntésében egyik alkalommal utalt azokra a nehézségekre, melyeket az országgyűlés a harmadik egyetem ügyében leküzdeni hivatva lesz. Poharat emelt, mint olyanokra, kik minden alkalommal fáradhatlan buzgalommal működtek a harmadik egyetemnek Szegeden való fölál-

lítására, *Bakay Nándor és Herman Ottó szegedi országgyűlési képviselőkre.* A toaszt e váratlan fordulatára az egész asztal-társaság hangos derűtségbe tört ki. Bakay Nándor elvörösödve fölugrik, és rögtön válaszul Horváth Gyula pikáns felköszöntésére, elmondván azt, hogy nem köztársasági érzelmei azok, melyek visszatarták attól, hogy csatlakozott volna a király előtt járó szegedi küldöttséghez. De ő nem a trón előtt, hanem az országgyűlésen látja súlypontját a harmadik egyetem ügyének, s ez okból nem ment a királyhoz. — Bakay mentségét a társasági csendes mosollyal fogadá és áttért fölötte a napirendre. Herman Ottó, mint halljuk, azért nem csatlakozott a küldöttséghez, mert a budapesti zavargások alkalmával vitt szerepénél ott persona-grata nem lehet s így nem akart figurálni a küldöttségi névsorban. Ha használni nem tud, ártani nem akart. S így nem volt Szeged városának egyik országgyűlési képviselője sem a deputációval, ami szintén jelképezte azt; hogy *gyámság alatt vagyunk.*

275. sz., november 24.

Az »*Üstökösnek*«. Jókai jámbor élelapja, az »*Üstökös*« azon a címen: »*Hogy lesz a poztából szakács?*« velem foglalkozik, rám fogva, hogy már Komócsy Józsin is túltettem, amennyiben az csak megfőzi, én pedig megírtam a paprikást.

Ezen tréfára pedig az indítja az »*Üstökös*«-t, mert a Hírhíger-féle szakácskönyvet, mely lapunk kiadójánál nyomtatott, egy-két ajánló sorral küldtem föl barátaimnak a hírlapokban való megemlítés végett.

Jókai kreaturái persze nem is képzelhetnek egyebet, mint azt, hogy aki valamit ajánl, az a valamit okvetetlen ő maga írta. Igaz jele ez az irodalmi korrupciónak. Én még nem jutottam oda. Sohasem írtam sem szakácskönyvet, sem szakácskönyvbé, hanem ha írnék egy ilyet, azt okvetlenül az »*Üstökös*«-nek ajánlanám, neki volna a legnagyobb szükége a szakácsstudományra.

Mert amit publikumának föltálat, az vagy sületlen, vagy ízetlen

(Ld.: *Egy cikk az irodalmi viszonyokról c. tárcza és jegyzetei* Krk 24. köt. 159. l.)

284. sz., december 4.

Hol van József császár lelke? — Mint tegnapi számunkban föl- említve volt, a dornbachi plebánost perrel fenyegetik, amiért hívei- nek azt mondá, hogy József császár lelke a purgatoriumban szenved. A kérdés el van döntve, mert ma vettük a következő sorokat: Kelt a »*Mennyországban*« trónraléptünk százados emléknapiján. Kedvelt hívünk! Olvastam a »*Szegedi Napló*« dec. 1-én kelt számának vezér- cikkét, melyben ez mondatik: (6-ik kikezdés, 8-ik pont) »*Bár Szt. Ist- ván koronája díszítette homlokát, megfélekedezett esküről és alkotmány- ról*«... Trónra léptem alkalmával nem akarván az eddigi állam- formát megtartani, hogy erre ne kellessék esküdnöm, nem koronáztat

tam meg magamat. Becsületes ember voltam és nyílt — mivel arra, amit megtartani nem akartam — nem is esküdtem, annál kevésbé koronáztattam. Adatott tudomásul vétel végett a fönti időben II. József.« — Az eredeti nálunk megtekinthető. A lapsust, melyre a mennybéli levél céloz, magunk is észrevettük, azonban későn arra, hogy helyreigazíthassuk. Megtörténik különben az ilyen apró malőr gyakran az újságírókon, kiknek alig van idejük másodszer átolvasni azt, amit leírnak.

298. sz., december 21.

Változás történik lapunkban januáriusban, amennyiben *Mikszáth* Kálmán tisztelt munkatársunk nagy sajnálatunkra más hatáskör miatt Budapestre távozik; helyébe *Pósa* Lajos urat, ismert nevű fiatal frót voltunk szerencsések megnyerni lapunk belmunkatársának. *Mikszáth* Kálmántól, ki szellemes tollával a lap első [!] számától kezdve egészen mai napig egyik hathatós tényezője volt annak, hogy a lap mai virágzásra [!] emelkedjék, nem búcsúzunk el érzékenyen, mert ő ezentúl is épp úgy munkatársa marad a lapnak, mint eddig, s hetenkint kétszer ír a szegedieknek a »Szegedi Napló«-ba.

306. sz., december 31.

Mikszáth Kálmánnak, lapunk távozó munkatársának tiszteletére tegnap igen látogatott búcsúestélyt rendeztek itteni jó barátai a »Próféta« vendéglőben, hol mintegy negyvenen gyűltek össze 8 órakor este társas vacsorára, nagyjából az »aranyifjúság« köréből. A távozó jó barátot és íróat, úgy is mint a helybeli előkelő társaskörök egyik kedvelt és mozgékony tagját, többen köszöntötték föl lelkes szavakban.

A KÉPMELLÉKLETEKRŐL

- I. Szeged újjáépítése. A szegedi Móra Ferenc Múzeum gyűjteményéből.
- II. Szeged újjáépítése. A szegedi Móra Ferenc Múzeum gyűjteményéből.
- III. Szeged újjáépítése. A szegedi Móra Ferenc Múzeum gyűjteményéből.
- IV. A szegedi közúti híd építésének előkészületei. A szegedi Móra Ferenc Múzeum gyűjteményéből.
- V. Gúnykép a Borsszem Jankó c. élelap 1880. évfolyamából.
- VI. Gúnykép a Borsszem Jankó c. élelap 1880. évfolyamából.
- VII. Mikszáth kedvenc szegedi szórakozó helye, a „Próféta” vendéglő épülete ma. Amatőr felvétel.
- VIII. A zágrábi székesegyház az 1880-as földrengés után. Vasárnapi Újság, 1880.

TARTALOM

SzN 1880. jún.—dec.

(Az első szám a szövegre, a második a jegyzetekre utal.)

Tárcák

A bankett	5	280
A népkerti bazar	8	281
A hét története I.	11	282
* Levél a fővárosból	13	283
A szeretet	16	285
Az amerikai kapitány	19	285
E E E	22	286
* Csengery Antal meghalt	26	287
A »röpülő« bizottság	27	288
Az olaszok	32	289
Az utolsó vacsora	35	290
Egy iparos bál	37	291
A »kisebbik« Pepike	39	291
Szabadkán	42	292
A palócokról	44	293
* A szegedi műkedvelők ...	49	297
A grószika	51	298
A Jóó piktör	53	298
A forma és a gyakorlatosság	56	299
Az ősz	58	300
A nők	60	300
A hét története II.	64	300
Mindszentek napja	67	301
Újszeged pusztulása	70	301
Iska kisasszony	72	302
A tea-estély	74	302
A zágrábi ünnepélyek	77	303
A hangverseny	80	304
Bál a zágrábiak javára	82	305
A »paprikák városa«	84	305
Vezércikkek és egyéb politikai írások		
126. sz. Bakay legújabb koszorúja	88	306
127. sz. Cseh földön a király ...	93	307
24 Mikszáth Kálmán: Összes művel 50.		369

131. sz.	A csehek Magyarországról	95	308
123. sz.	Szeged, június 9-én	98	309
o 139. sz.	Német lapok ellen	100	309
• 140. sz.	A magyar irodalom	102	310
143. sz.	A zágrábiak	104	310
144. sz.	Hazafelé	106	310
145. sz.	A »Pesti Napló«	108	311
152. sz.	Szeged, július 2.	111	311
156. sz.	Az aratás	113	312
157. sz.	Szeged, július 8.	114	312
160. sz.	Az egri botrány	116	313
163. sz.	A közönség haragszik	117	314
166. sz.	Az uzsora	119	314
168. sz.	Szabadság ünnepe	121	314
173. sz.	A municipumok	122	315
178. sz.	Szeged, augusztus 2.	124	315
179. sz.	A biztosi tanács	126	315
191. sz.	A király születésnapja	129	316
c 199. sz.	Szeged, 1880. aug. 27.	130	316
201. sz.	A biztosi tanács fölosztása	132	317
204. sz.	Szeged, szeptember 2.	135	317
207. sz.	Szöbeliség	137	318
208. sz.	A jó lengyelek	140	318
216. sz.	A derék Tápé	141	319
	A harmadik ülésszak előtt	144	319
220. sz.	Királylátás Magyarországon	146	320
228. sz.	Új helyzet	148	320
243. sz.	A fényezés	150	321
245. sz.	A lengyel—magyar barátság	152	321
246. sz.	Tisza Kálmán és a honvédek	154	322
255. sz.	Szeged, október 29.	157	322
c 257. sz.	Haragszik a német	159	323
262. sz.	Szegeden, nov. 8.	161	324
268. sz.	A kolozsvári eset	163	324
270. sz.	Szeged a király előtt	165	324
278. sz.	Új sérelem a sérelemből	167	325
282. sz.	Osztrákosodunk	169	326
284. sz.	A törvényhozók	171	327
287. sz.	Szeged, december 7.	173	328
294. sz.	Bécsi lojalitás	176	328
296. sz.	Szeged, dec. 18.	179	329
 Apróságok		182	330
190. sz.	aug. 17. Bismarck és a Szegedi Napló	182	330
203. sz.	szept. 2. A zsigibvásár	184	331
224. sz.	szept. 28. Törvénykezési adomák Szegeden	185	332
267. sz.	nov. 14. Az ingyenyjegyek	187	332

A »Színház« rovatból*	190	333
• 215. sz. szept. 17. <i>Beköszöntő</i>	190	335 -
• 232. sz. okt. 7. Az első előadás	191	335 -
• 234. sz. okt. 9. <i>Boccaccio</i>	193	335
• 236. sz. okt. 12. A »Csóka«	194	335 -
• 242. sz. okt. 15. <i>Parlagi Jancsi</i>	196	336
• 243. sz. okt. 16. <i>A proletárok (I.)</i>	197	336 -
• 248. sz. okt. 22. »A nagyzás hőbortja«	198	336
• 249. sz. okt. 23. XI. Lajos	201	337
• 251. sz. okt. 26. <i>Színi beszámoló I.</i>	202	337 -
I. A bőregér	202	
II. Szabó Bandi rögtönzései	203	
III. A piros bugyelláris	204	✓
IV. A felvonás között	205	
• 252. sz. okt. 27. <i>Színi beszámoló II.</i>	206	338
I. Az utolsó levél	206	
II. Zilahy hason fekke	208	
• 253. sz. okt. 28. <i>A proletárok (II.)</i>	209	338 -
• 257. sz. nov. 3. <i>Színi beszámoló (III.)</i>	211	338 -
• 259. sz. nov. 5. <i>Nagy Pista jutalomjátéka</i>	212	339
• 260. sz. nov. 6. <i>Színi beszámoló IV.</i>	213	339
I. A nemes és a polgár	213	
II. A jó szomszédság	214	
III. Nincs többé melegség	214	
• 262. sz. nov. 9. <i>Színi beszámoló V.</i>	215	339 -
I. A színház környéke	215	
II. A lowoodi árva	216	
III. Kutasi Janka diadalnapja	216	
IV. A »színház gyermeke«	217	
V. A többiek és »A betyár kendője«	218	✓
VI. Madame »Archiduché«	219	
• 263. sz. nov. 10. <i>Színi beszámoló VI.</i>	219	340
• 268. sz. nov. 16. <i>Színi beszámoló VII.</i>	220	340
• 269. sz. nov. 17. <i>Színi beszámoló VIII.</i>	221	340 -
I. Az új háziúr	221	
II. Ki pisszeg, mi pisszeg?	222	
III. Kornélia	222	✓
• 271. sz. nov. 19. <i>Kutasi Janka új diadala</i>	224	340 -
• 274. sz. nov. 23. A legény bolondja	225	341 -
• 275. sz. nov. 24. <i>Színi beszámoló IX.</i>	226	341
• 277. sz. nov. 26. Mirabeau ifjúsága	227	341
• 284. sz. nov. 30. Mukányi	227	341 -
• 286. sz. dec. 7. A színész nő férje	230	341
• 288. sz. dec. 10. <i>Színi beszámoló X.</i>	231	342
I. Godelot Hotel	231	

* A dőlt betűs (kurzív) címek a kötet sajtó alá rendezőjétől valók.

	II. Egy »röhely«	232	
	III. Huszárcsíny	232	
€	291. sz. dec. 14. <i>Szűni beszámoló XI.</i>	233	342
	I. Machbeth	233	
	II. A szerelem sötét verem	234	
	292. sz. dec. 15. <i>Behé</i>	235	342
€	293. sz. dec. 16. <i>Könyves Kálmán</i>	236	342 -
	295. sz. dec. 18. <i>A kókler</i>	237	342
	298. sz. dec. 21. <i>A kis herceg</i>	238	343
	I. A kis hercegről általában	238	
	II. Az »ise«	239	
	III. »Tilos az asszony«	240	
€	302. sz. dec. 25. <i>A 10. sz. páholyból</i>	240	343 -

JEGYZETEK

Rövidítések, tudnivalók	250
Bevezetés a jegyzetekhez	251
Tárcák	280
Vezércikkek és más politikai írások	305
»Apróságok«	330
A »Színház« rovatból	333
Az »Újdonságok« rovatból	343
A Képmellékletekről	367

Area: 25. — Ft